

בבלי
ירושלמי
תוספתא

חוברת שבועית ללימוד בי"ת
ביחד עם **תכשיטי הבית**
פרק נ"ך ליום

ובסופו דף אחד ממסכת שבת
לכבוד שבת קודש

בעידודו של מו"ר הרה"צ שליט"א

פרשת
תולדות
כ"ח מרחשון – ד' כסליו תשפ"ז

יוצא לאור ע"י חסידי ברסלב
יבנאל עיר ברסלב, עיר שומרי הלשון, עיר השמחה

ניתן להשיג בעמדת הבית בכניסה ל'היכל מוהרא"ש'

או שלח צרף למייל: breslevsheli1@gmail.com

נדפס לזכות נשמתו הטהורה
של כ״ק אדמו״ר עט״ר
מוהרא״ש
ר׳ אליעזר שלמה בן
ר׳ מנחם זאב זי״ע

לזכות מורנו ורבנו הרה״צ
ר׳ יצחק שמואל אהרן לעזער
שליט״א

יהי רצון שימשיך להנהיג את הקהילה הקדושה מתוך
בריאות איתנה ונחת מכל יצ״ח ותלמידיו

לזכות נשמתם הקדושה והטהורה של
רבי חייא ובניו חזקיה ויהודה
ולזכות
רב המנונא סבא ורב הונא ריש גלותא

טוֹב לוֹמַר לִפְנֵי הַלִּמּוּד:
לִמּוּד הַבַּבְלִי, יְרוּשַׁלְמִי, תּוֹסֶפְתָּא וּנְבִיאִים כְּתוּבִים יְהִיֶה לְעִלּוּי
הַשְׁכִינָה הַקְּדוֹשָׁה וּלְהָקֵל צַעֲרָהּ, לְעִלּוּי כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
שֶׁנִּפְטְרוּ מִן הָעוֹלָם, גְּאֻלָּה, יְשׁוּעָה, רְפוּאָה וְהַצָּלָחָה לְכֻלָּל
נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּרוּחָנִיוּת וּבְגַשְׁמִיוּת, גִּלּוּי מְשִׁיחַ־צִדְקֵנוּ בְּרַחֲמִים
וּבְנִין בֵּית־מִקְדָּשֵׁנוּ וְתִפְאַרְתֵּנוּ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן.

זוזא מאכא — שנפחתה צורתו. ולא הוה שקיל ליה, כלומר: לא היה ניקח בעיר להוצאה, לא היה הדינר שקול ושוה לו כלום. הא תו למה לי — האי "וכולם" הא תנא ליה! משום אונס ומוציא שם רע — איצטריכא ליה למיתני האי "וכולם בשקל הקודש", משום דרישא לא תנא "שקל הקודש". ומיהו פשיטא לן באינך כולהו דסלעים נינהו, דהא בפדיון הבן כתיב (במדבר ג): "חמשת שקלים לגולגלת" ובעבד כתיב (שמות כא): "שלשים שקלים יתן (בעל השור) לאדוניו", ובמפתה כתיב (שם כב): "כפף ישקול". אבל באונס ומוציא שם רע לא כתיב "שקל", וסלקא דעתך אמינא: [הא] דתנא ברישא במנה צורי — כל חד וחד כי דיניה קאמר. דהיכא דכתיב שקלים — יהיב שקלים צורים, והיכא דלא כתיב שקלים — ליתיב דינרי צורים. קא משמע לן סיפא: וכולם בשקל הקודש. דמילף ילפי מהדדי בכסף קצוב מכסף קצוב, כדרב אסי דלעיל. אית ספרים דכתוב הכי: "אטו כולהו בני פדיה נינהו". וקפריך אמתניתין דנקט לשון פדיה בכולהו, דקתני: "וכולן נפדין", והא לא שייכא לשון פדיה אלא בבכור! תניי: כל הנפדין נפדין בכסף ושוה כסף. כל הנפדין — כגון בכור אדם והקדשות ומעשר. מעשר שני — אינו נפדה אלא בכסף טבוע ולא בשוה כסף, ואפילו פרוטות טבועות שפיר דמי. והראיון — לקנות עולת ראייה הנקנית בשתי מעות כסף, כדאמרינן בחגיגה (ב,א): הראייה שתי כסף. והנך שתי כסף טבועות בעינן. מצרפין שקלים לדרבונות — בני העיר ששולחין שקליהם לירושלים מצרפין אותו ולוקחין מהן דרבונות, הוו זהובים טבועים. דרבונות — אין, שאר זהב — לא, שאינו טבוע. ובמסכת שקלים (ד) מפרש טעמא שמא תיזול מרגליות כו'. והוא הדין לכל שוה כסף, שמא יזול ונמצא הקדש מפסיד. אבל טיבעא לא זייל. וצרת הכסף — דבר שיש עליו צורה. הכי גרסינן: ראיון תני [נמי] רב יוסף — שלא יביא סיגה — כסף סיגים, אלא טבוע. והיינו ברייתא, דרב יוסף לאו לפרושי אלא לסיועי. משנה אין פודין בכור אדם לא בעבדים כו' — אף על גב דאמרן לעיל (מט,ב): בכסף ובשוה כסף. ולא בשטרות — שאם יש לו שטר על חבירו בחמשה סלעים, ונתנו לכהן שיגבה אותו חוב בפדיון בנו — אינו פדוי. ולא בהקדישות — מפרש בגמרא. כתב לכהן שהוא חייב ליתן לו חמשה סלעים — משום פדיון בנו. ובנו אינו פדוי — כדאמרינן בגמרא: שמא יאמרו פודין בשטרות. לפיכך — דאמרן: חייב ליתן לו חמשה סלעים, אם רצה הכהן לתנם ולהחזירם לו במתנה — רשאי, אבל תקנתא אחריתי ליכא. יהיה לך ופדה תפדה — כשיהיה לך הפדיון אז יהיה פדוי, והאי קרא לאהרן אמר ליה רחמנא. גמרא מיעט — כסף ולא מידי אחרינא. מיעט שטרות — דלא חשיבי מידי. תפדה חזר וכלל — ואף על גב דהאי "תפדה" כתיב קודם לפרט — אפילו הכי דיינינן ליה בכלל ופרט, כדאמרינן לקמן. שהוקשו לקרקעות — "והתנחלתם אותם" וגו' (ויקרא כה). הסול = ברוק"א בלעז. הסירא = קוץ. מכתב = עט. ואמרינן — במסכת קדושין (כא,א). במאי קא מיפלגי רבי דריש כללי ופרטי — "ולקחת" — כלל, "מרצע" — פרט, "ונתת באזנו" — חזר וכלל, מה הפרט מפורש של מתכת — אף כל של מתכת. ורבי יוסי ברבי יהודה דריש ליה כרבויי ומיעוטי — ומאי רבי — רבי כל מילי, ומאי מיעט — מיעט סם. הכא — היינו טעמא דדריש ריבויי ומיעוטי — כדתנא דבי רבי ישמעאל בשילהי "אלו טריפות" (חולין סז,א): כל מקום שנאמר "במים" "במים" שתי פעמים, כלומר, כל מקום שנאמר שתי כללות זו אצל זו ופרט אחריהן, כגון הכא: "את זה תאכלו מכל אשר במים אשר לו סנפיר וקשקשת במים", דהיינו שתי כללות, דמשמע דבכל מים בעינן סנפיר וקשקשת, ופרט כתיב אחריהם "בימים ובנחלים", דמשמע: בימים ובנחלים שנובעים הם בעינן סנפיר וקשקשת, אבל הגדילים במים מכונסין — מיתאכלי בלא סנפיר וקשקשת. אין זה כלל ופרט — לא דיינינן ליה בכלל ופרט, אלא מטילין הפרט ביניהן ודנין אותו ברבויי ומיעוטי. והכא נמי: "ופדויו מבן חדש" — כלל, "תפדה" — חזר וכלל, הרי שתי כללות הסמוכות זה לזה והפרט אחריו, הלכך בריבוי ומיעוטי דרשינן להו. ורבנן — דדרשי להו בכללי ופרטי סברי כדאמרינן במערבא.

ולא

זוזא מאכא בהדיה דלא נפיק, תקע ליה אחרינא ויהביה ניהליה. "שלשים של עבד חמשים של אונס ושל מפתה" וכו'. הא תו למה לי הא תנא ליה ריש"א! - אונס ומוציא שם רע איצטריך, סלקא דעתך אמינא: כיון דלא כתיב בהו שקלים - אימא זוזי בעלמא, קא משמע לן דמילף קא ילפי מהדדי. "חוץ מן השקלים". תנא: חוץ מן השקלים ומעשר והראיון. שקלים - דתנן: מצרפין שקלים לדרבונות, מפני משאוי הדרך. מעשר - דכתיב: "וצרת הכסף בידך". והראיון - תני רב יוסף: שלא יביא סיגה לעזרה. משנה אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות ולא בהקדשות. כתב לכהן שהוא חייב ליתן לו, ובנו אינו פדוי. לפיכך, אם רצה הכהן ליתן לו במתנה - רשאי. לפדותו - חייב. "פדה תפדה" ו"פדה תפדה". גמרא מתניתין דלא כרבי, דתניא, רבי אומר: בכל פודין בכור אדם, חוץ מן השטרות. מאי טעמא דרבי דריש ריבויי ומיעוטי: "ופדויו מבן חדש תפדה" - ריבה, "בערכך כסף חמשת שקלים" - מיעט, "תפדה" - ריבה; ריבה ומיעט וריבה - ריבה הכל, מאי רבי - רבי כל מילי, ומאי מיעט - מיעט שטרות. ורבנן דרשי כלל ופרט: "ופדויו מבן חדש" - כלל, "בערכך כסף חמשת שקלים" - פרט, "תפדה" - חזר וכלל, מה פרט מפורש שמטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המטלטל וגופו ממון; יצאו קרקעות - שאין מטלטלין, יצאו עבדים - שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות, שאף על פי שמטלטלין - אין גופן ממון. אמר ליה רבינא למרימר: ורבי ריבויי ומיעוטי דריש והא רבי כללי ופרטי דריש במרצע! דתניא: "מרצע" - אין לי אלא מרצע, מנין לרבות הסול והסירא והמחט והמקדח והמכתב תלמוד לומר: "ולקחת" - לרבות כל דבר שנגלקח ביד, דברי רבי יוסי ברבי יהודה. רבי אומר: "מרצע" - מה מרצע מיוחד - שלמתכת, אף כל של מתכת. ואמרינן: במאי קא מיפלגי - רבי כללי ופרטי דריש, ורבי יוסי ברבי יהודה דריש ריבויי ומיעוטי! - אין, בעלמא רבי כללי ופרטי דריש, והכא - כדתנא דבי רבי ישמעאל, דתנא דבי רבי ישמעאל: "במים" "במים" - אין זה כלל ופרט, אלא ריבה ומיעט. ורבנן - אמרי כדאמרינן במערבא: כל מקום שאתה מוצא שתי כללות הסמוכים זה לזה - הפרט ביניהם ודונם בכלל ופרט. "לא בהקדשות". "לא תחריש ולא תכסה". שיטתא, לאו דידיה ניהו! - אימא:

כלים של חמשים זוז, ובפרק "מציאת האשה" (כתובות סז,א): לא יפחות לה מחמשים זוז, ודייק בגמרא דחמשים זוזי פשיטי קאמר, ולא דייק כלל מדרב יהודה אמר רב אסי. וכתובת בתולה שהיא מאתים צוריים, בין למאן דאמר דאורייתא בין למאן דאמר דרבנן, ואפילו כתובת אלמנה שהיא לכולי עלמא דרבנן — הויא מנה צורי! ונראה לרבינו יצחק דלא מיירי הכא אלא בסלעים, דומיא דכסף קצוב האמור בתורה, שאין כתוב בתורה אלא שקלים.

והראיון תני רב יוסף כו' — פירש בקונטרס דהכי גרסינן: תני נמי רב יוסף שלא יביא סיגה, כסף סיגים, אלא טבוע. והא ברייתא דרב יוסף לא לפרושי אלא לסיועי. ולא משמע כן, דמה צריך להביא ברייתא לסיועי לברייתא? ועוד: דלא הוה ליה למימר "שלא יביא", אלא: "לא יביא". ועוד: דמשמע כאחרינות דמפרש בכל חד טעמא! לכך נראה דלפרושי טעמא אחר, דאם היה מביא שוה כסף — זימנין דמייתי נסכא וכסף סיגים שלא ישוה שתי מעות כסף, ולא ימכרו לו לעולת ראייה טובה באותה סיגה כאילו היה מביא כסף טבוע. כתב לכהן שהוא חייב לו חמש סלעים — בכתובות בריש "הנושא" (קב,א) מייתי לה גבי פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש ד"חייב אני לך מנה בשטר". ופירש שם בקונטרס: כגון שכתב לו בשטר ונתן לו בפני עדים, ופליגי מדחשיב הודאה, דאלימא מילתא בשטר אף על גב דלא אמר להם "אתם עדיי". ורבינו תם מפרש: כגון שבא לחייב עצמו באותו שטר אף על פי שאינו חייב לו כלום. וצריך ליישב כל הסוגיא, ושם פירשתי. אימא ולא הקדשות בכל אלו — בפסחים (לה,ב) וב"הזהב" (בבא מציעא נד,א) מייתי גבי הקדש שחללו על גבי קרקע שאינן פדויין, מדכתיב: "ונתן הכסף וקם לו", משמע דמההוא קרא קא דרשי. אבל אי אפשר לומר [כן], דבתורת כהנים בפרשת "ואם בחקותי" דריש מ"ובל ערכך יהיה בשקל הקדש", כדפירש שם בקונטרס. ולא חש שם להביא אלא חד מקראי דכתיב בהו "כסף" גבי הקדש. וכן מצינו בכמה מקומות, שאין מביא עיקר הדרשה בכל דוכתא, כדאייתי בקדושין (ג) [בבא קמא פז,א]: "בנעוריה בית אביה" — כל שבח נעורים לאביה, אף על גב דבהפרת נדרים כתיב. וכן גיטין (כא,ב): ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה, דההיא דרשא ליתא לרבנן אלא לרבי יוסי הגלילי.

אמר

אמר עולא דבר תורה בנו פדוי לכשיתן — לכאורה משמע בריש "הנושא" (כתובות קא,ב) דליתא לדעולא אלא לריש לקיש. ויש ליישב דאיתא אפילו לר' יוחנן. **אבל** חכמים אומרים אין בנו פדוי — תימה, דמתניתין נמי קתני: חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי! ויש לדחות: דאמר אינו פדוי — עד שיתן לו. ואתי מתניתין לאשמועינן דאפילו זקפם עליו במלוה — לא הוה כאילו קבלם הכהן וחזר והלוה לו, ואם מחלם הכהן — אינו פדוי עד שיתן.

אמר ליה לא גמרת ויהבת מידעם ביש עבדת — ויש לפרש "מידעם" לשון "מאומה", דמתרגמינן מידעם, כלומר, לא גמרת ויהבת מידעם. ועוד יש לפרש כן: מידעם ביש עבדת, כלומר, דבר רע עבדת. דמתרגמינן "דבר רע" (מלכים ב ד) — כל מידעם ביש. ויש ספרים דלא כתוב בהו "עבדת", אלא: "מידעם ביש" ותו לא. כלומר, דבר רע הוא, כלומר, דין עסק ביש.

הלכך אין בנו פדוי — תימה: מאי שנא ממתנה על מנת להחזיר, דאמרינן בפרק קמא דקדושין (ו,ב) דבנו פדוי, דמסיק: בכולהו קני? ויש לומר: דהכא רבי חנינא לא היה רוצה לזכות אלא במתנה גמורה, דאסרינן התם לעשות מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות, כדנפקא לן לעיל בפרק "עד כמה" (כו,ב) משום שנאמר "שחתם (את) ברית הלוי". ואף על פי שאותו סתם נתן לו — כפירש על מנת שיחזירו לו, [כיון] דאיכא היכירא למילתא, ואין זה דברים שבלב, כמו זבין ולא איצטריכא ליה לזוזי בפרק "אלמנה" (בכתובות צז,א), ומיהו, קצת תימה: דכיון שהיו רבי טרפון ורבי חנינא מחזירין כל שעה — נמצאו משחיתים ברית הלוי, שיפסידו שאר כהנים שלא יתנו אלא להם, מפני שהם רגילים להחזיר! ויש לומר: שאין הנותן יודע בשעה שנותן אם יחזירו לו, ולא קרינא ביה "שחתם ברית הלוי", דמה לנו במה שיחזיר לו אחר כך. וגם שמא לא היו מחזירין אלא לעניים, ולא לאותם שהיו דומים להם לעשירים.

ולא בראוי כבמוחזק ולא האשה בכתובתה — בפרק "יש נוחלין" (בבא בתרא קכה,ב) פסקינן הלכתא דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה, בין שגבו מעות בין שלא גבו מעות. ומתוך כך נראה דאינו גובה כתובה במלוה, כדתנן הכא: אין לה בראוי. אבל רבי פירש, דאף על פי שהורע כח הבעל ובכור לענין מלוה, דחשבינן ליה לגבייהו ראוי — לגבי כתובת אשה מידה חשיבא מוחזקת, ואשה גובה כתובתה ממלוה. כדתנן בכתובות ב"הכותב" (פד,א): מי שמת והניח אשה ובעל חוב ויורשים והיו לו מלוה ופקדון ביד אחרים, רבי טרפון ורבי עקיבא אומר: ינתנו לכושל שבהן, רבי עקיבא אומר: ינתן ליורשים, שכולם צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה. אלמא, אפילו לרבי עקיבא אם לא שצריכה שבועה — היתה גובה, אבל לפי שצריכה שבועה — גובין היורשין, ושוב לא תגבה האשה מהן, דהוו להו מטלטלי דיתמי דלא משתעבדי. ואם גבו קרקע בחובת אביהם — היא חוזרת וגובה אותם מהם בשבועה, כדין בעל חוב. או אם פטרה מן השבועה — גובה מלוה. ולא משום דלדידהו הוי מלוה ראוי, דהא לא מישתמיט התם שום חכם להעמידה כרבי דוקא. אלא משמע דליכא מאן דפליגי, אלא כולי עלמא בין לרבי בין לרבנן אית להו דמלוה מוחזקת היא לגבי כתובת אלמנה. ואפילו לרבנן דאמרי מטלטלי לא משתעבדי לכתובה כלל, אפילו מחיים — נראה מתוך המשנה זו ד"הכותב" שהם מודים דמלוין דיתמי משתעבדי לכתובה. דהא ליכא למימר דרבי מאיר היא, ולהכי איתא ליה להאי משנה דשייכא כתובת אשה במלוה אף על גב דהוי מטלטלי דיתמי. חדא, שרבינו תם מפרש שאפילו לרבי מאיר מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לכתובה, אלא מטלטלי דיבם דוקא, דעליה קאי בפרק "האשה שנפלו" (כתובות פא,ב). דלא מסתברא שיפה רבי מאיר כתובה לגבות ממטלטלי דיתמי טפי מבעל חוב, איפכא מדרבנן שמגרעים כחה יותר מבעל חוב שלא לגבות ממטלטלי אפילו מיניה, כדמשמע בפרק "האומר" בקדושין (סה,ב) גבי שנים שבאו ממדינת הים ואשה וחבילה עמהם כו'. וההיא דגבי ממטלטלי דנפלו קמי יבם במתניתין ד"האשה שנפלו" (כתובות פ,ב) — היינו משום דיבם במקום בעל קאי, וחשיב בהכי כמו מיניה, כיון דאגידה ביה מחמת נשואי הבעל. ונראה דברי רבינו תם, דאם לא כן שיהא יבם מיניה — מנלן לרבנן דרבי מאיר דלא משתעבדי מטלטלי לכתובה אפילו מיניה? ועוד: דאם כן איך יתנו ליורשים שכולם צריכין שבועה ולא היורשין? גם בשיתנו ליורשין תגבה האשה מהם, כיון שתאמר דמטלטלי דיתמי משתעבדי לכתובה סבירא ליה! ועוד: תינח כתובת אשה, אבל בעל חוב מאי איכא למימר? הא לא אשכחן תנא דאית ליה דמטלטלי דיתמי משתעבדי לבעל חוב. אלא על כרחין משום דמלוה אינה ביד היורשין — יפה כח אשה ובעל חוב טפי ממטלטלי שהם ביד היתומים. ותרי חומרי בכתובה לא שייכי הכא, כדפרישית בסוף "האשה שנפלו" (שם פב,א) דהא חומרא דרבי מאיר אינה כאן, כדפרישית, דהואיל והמלוה ביד אחרים — לא הויא ממטלטלין דיתמי. ואם כן חומרא דרבי נתן

וְלֹא הֶקְדֵּשׁוֹת בְּכָל אֵלּוּ. "כָּתַב לַכֹּהֵן שֶׁהוּא חַיָּיב לוֹ חֲמִשָּׁה סְלָעִים - חַיָּיב לִיתֵּן לוֹ" כו'. אָמַר עוּלָּא: דִּבַּר תּוֹרָה בְּנוֹ פָּדוּי; מַאי טַעְמָא אֵין בְּנוֹ פָּדוּי - גְּזֵירָה שָׁמָּא יֹאמְרוּ פּוֹדִין בִּשְׁטָר. תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן: בְּנוֹ פָּדוּי לִכְשֶׁיִּתֵּן. אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן: זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה סְתִימְתָא, וְאָמְרִי לָהּ: זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סְתִימְתָא; אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין בְּנוֹ פָּדוּי. וְהִלְכָתָא: אֵין בְּנוֹ פָּדוּי. "לְפִיכָךְ אִם רָצָה הַכֹּהֵן לִיתֵּן לוֹ בְּמַתָּנָה - רַשַּׁאי". תָּנִינָא לְהָא, דְּתָנוּ רַבָּנָן: נָתָנוֹ לַעֲשָׂרָה כֹּהֲנִים בְּבַת אַחַת - יָצָא, בָּזֶה אַחַר זֶה - יָצָא, נָטְלוֹ וְהֶחֱזִירוֹ לוֹ - יָצָא. וְכָךְ הָיָה מִנְהָגוֹ שֶׁל רַבִּי טַרְפוֹן, שֶׁהָיָה נוֹטֵל וּמַחֲזִיר, וּכְשֶׁשָּׁמְעוּ חֲכָמִים בַּדָּבָר אָמְרוּ: קַיָּים זֶה הֲלָכָה זוֹ. הֲלָכָה זוֹ וְתוֹ לָא אֶלָּא: קַיָּים זֶה אַף הֲלָכָה זוֹ. רַבִּי חֲנִינָא הָוָה רָגִיל וְשָׁקֵיל וּמְהַדַּר, חֲזִייֵהּ לְהַהוּא גַּבְרָא דַּהֲוָה קָא אָזֵיל וְאָתֵי קַמֵּיהּ, אֲמַר לֵיהּ: לָא גְּמַרְתְּ וִיהִיבַת, מִידַּעַם בִּישׁ, הִילְכָךְ אֵין בְּנוֹ פָּדוּי. "הַמְפָרִישׁ פִּדְיוֹן בְּנוֹ וְאָבַד - חַיָּיב בְּאַחֲרָיוּתוֹ". מְנָלַן אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: אָתְיָא "עֵרֶךְ" "עֵרֶךְ" מֵעֵרָכִין. רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: "וְכָל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם", וְיָלִיף "רֵיקָם" "רֵיקָם" מֵעוֹלַת רְאִיָּיה, מָה עוֹלַת רְאִיָּיה חַיָּיב בְּאַחֲרָיוּתוֹ - אַף פִּדְיוֹן הַבֵּן חַיָּיב בְּאַחֲרָיוּתוֹ. מַתְקֵיף לָהּ רַב פַּפָּא: קְרָא לִקְרָא אֶלָּא אָמַר רַבִּי פַּפָּא: הָא - כִּדְקָתָנֵי מַתְנִיתִין: "יִהְיֶה לָךְ אַךְ פָּדֹה תִּפְדֶּה", וְכִי אִיתְמַר דְּרֵישׁ לָקִישׁ - אַרַיְשָׁא אִיתְמַר: מֵת לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן - יִתֵּן. מָנָא לָן אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: אָתְיָא "עֵרֶךְ" "עֵרֶךְ" מֵעֵרָכִין. רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: "וְכָל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם", מַה לְּהַלָּן יוֹרְשִׁין חַיָּיבִין - אַף כָּאן יוֹרְשִׁין חַיָּיבִין. **מִשְׁנָה** הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בִּנְכָסִי הָאָב, וְאֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בִּנְכָסֵי הָאֵם. וְאֵינוֹ נוֹטֵל בַּשֶּׁבַח, וְלֹא בָרָאוּי בְּבַמּוּחָזָק.

ולא

ולא הקדשות נפדין בכל אלו — בעבדים שטרות וקרקעות. והתם נפקא לן מקראי, בתורת כהנים בפרשת ערכין. **שמא יאמרו פודין בשטרות** — אפילו אין נותנין כלום. אי נמי, בשטר שיש לו על חבירו. **בנו פדוי לכשיתן** — שהרי נתן הפדיון. **בבת אחת** — שהניח לפני כולן חמש סלעים והלך לו. **בזה אחר זה** — ולכתן אחר. הכי תניא ליה בתוספתא יצא. **נטלן** — הכהן והחזירן לו — יצא. **רבי טרפון** — כהן היה. **רבי חנינא** — כהן היה. **אזיל ויתיב קמיה** — כדי שיראנו מהלך ובא לפניו, ויחזיר לו חמש סלעים שנתן (לפדיון) בנו. **אמר ליה לא גמרת ונתת** — נתינה גמורה, אלא כדי שאחזירם לך. **מידעם ביש עבדת** — דבר רע עשית, הלכך אין בנך פדוי אם אחזירם. לשון אחר: אפילו לא אחזירם אין בנך פדוי. **מנלן** — דחייב באחריותו. ואף על גב דקא נסיב קרא במתניתין קבעי מנלן, ולקמן פריך ליה רב פפא. **אתיא ערך ערך** — כתיב הכא בבכור (במדבר יח): "ופדויו מבן חדש תפדה בערכך", מה ערכין חייב באחריותן עד שיבאו לידי גזבר, כדאמר בפרק בתרא דשחיטת חולין (קלט,א): "ונתן את הערכך ביום ההוא" וגו' (ויקרא כז) — חולין הן בידך עד שיבאו לידי גזבר. **מה עולת ראייה חייב באחריותה** — דהא חובה היא עליה. דלא גרעה היא מנדר, שאם מתה או נגנבה — חייב באחריותה, דכמאן דטעין ליה אכתפיה דמי. ועוד, דכתיב (שמות כג): "לא יראו פני ריקם", ואם מתה או נגנבה ולא פרע ליה — אישתכח דאיתחזי ריקם בעזרה. אבל מ"לא יראו" דבכור לא הוה שמעינן, דההוא לאו פנים ממש קאמר, דהא לאו בעזרה מייתי לה, דלכהן יהיב ליה, והוה אמינא בהפרשה סגיא ליה. **קרא לקרא** — קרא צריך לאיתויי לסיועי לקרא הא תנא דמתניתין קרא אחרינא קנסיב להו! **מנלן** — דחייב לתת לאחר מיתה. **ערך ערך מערכין** — דאמר במסכת ערכין (כ,א): אמר "ערכי עלי" ומת — יתנו היורשים. אמר "ערך פלוני עלי" ומת — על הנודר ליתן. ומקרא ילוף במסכת ערכין ובתורת כהנים: יכול אם אמר "ערך פלוני עלי" ומת בעודו בריא — תלמוד לומר: "יעריכנו" — אפילו מת. והכי נמי כי מת לאחר שלשים — נתחייב האב בפדיונו. **מה עולת ראייה יורשין חייבין** — דעולת חובה היא. הכא נמי כי מת לאחר שלשים — נתחייב האב בפדיונו. וגבי עולת חובה תנן: האשה שהביאה חטאתה ומתה — יביאו יורשין עולתה. **אף כאן יורשין חייבים** — לאחר מיתת האב והבן, דהוו מחוייבים ומתו. **משנה הבכור נבכסי האם** — נכסי מלוג. **בשבח** — אם השביחו נכסים לאחר מיתת האב קודם שחלקו — אין הבכור נוטל פי שנים בשבח. אלא שמין מה שהיו שוין בשעת מיתת אביהן, והבכור שנטל שני חלקים בקרקעות — יתן מעות לפי ששוה שבח חלק השני שנטל בשביל הבכורה, ואותן מעות יחלקו בין כולם. **בראוי** — בנכסים שלא היה אביהן מוחזק בשעת מיתתו, אבל ראויין היו ליפול לו בירושה, ונפלו להן לאחר זמן — אין הבכור נוטל פי שנים בהן.

ולא

רש"י

ולא האשה בכתובתה — לא בשבח שהשביחו. אם אינם שוין הנכסים בשעת מיתת בעלה כדי שיעור כתובה, ואחר כך השביחו — אינה נוטלת אלא כמה שהיו שוין, ולא בראוי כבמוחזק. **ולא הבנות** — שהיה מקבל עליו לזון את בתה שהיה לה מאיש אחר חמש שנים — אינה ניזונת לאחר מיתתו אלא לפי מה שהנכסים שוין, לא בשבח ולא בראוי. **ולא היבם** — שנוטל פי שנים, חלקו וחלק המת, שייבם את אשתו — אינו נוטל [בחלק] אחיו לא בשבח ולא בראוי. **וכולן אין נוטלים כו'** — מפרש בגמרא אמאי נקיט ליה. **גמרא כי הוא ראשית אונו ולו משפט הבכורה** — משמע דאדידיה קאי. כלומר, בנכסיו משפט הבכורה ולא בנכסי אשתו. לו — לאב בשעת מיתה. **בעל חוב** — שהלוה לחבירו מעות ומכר לוה הנכסים והשביחום לקוחות — טורף בעל חוב הגוף והשבח. והך אשה נמי בעלת חוב היא. **מקולי כתובה** — זה אחד מקולי כתובה. **בכור קרייה רחמנא** — "והיה הבכור אשר תלד" ומוקמינן ביבמות (כד,א) דביבם מיירי, וקאמר רחמנא דמצוה לייבם בגדול. **יקום על שם אחיו** — והיינו לנחלה, כדאמר ביבמות (כד,ב): בכור קרייה רחמנא. ודינו בבכור, דלא יטלו בראוי, ובשבח בין מיתת אביהם לייבום. **והרי קם** — משעה שנשא אשת אחיו (כמו) [קמו] פי שנים בנכסים ברשותו. וכי אשבח — ברשותו אשבח ונוטל פי שנים אף בשבח.

שבחא

וְלֹא הָאִשָּׁה בִּכְתוּבָּתָהּ, וְלֹא הַבָּנוֹת בְּמְזוֹנוֹתֵיהֶן, וְלֹא אֶת הַיָּבָם, וְכוּלָּם אֵין נוֹטְלִין בַּשֶּׁבַח וְלֹא בָּרָאוּי כְּבַמּוּחָזָק.

גמרא מַאי טַעֲמָא אָמַר קְרָא: "וְלוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכוֹרָה" - מִשְׁפַּט הַבְּכוֹרָה לָאִישׁ וְאֵין מִשְׁפַּט הַבְּכוֹרָה לָאִשָּׁה. "וְאִינוֹ נוֹטֵל בַּשֶּׁבַח" - דִּכְתִיב: "בְּכָל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ". "וְלֹא בָּרָאוּי כְּבַמּוּחָזָק" - דִּכְתִיב: "בְּכָל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ". "וְלֹא הָאִשָּׁה בִּכְתוּבָּתָהּ". אִינִי וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל: בַּעַל חוֹב גּוֹבֶה אֶת הַשֶּׁבַח! אָמַר רַבִּי אַבָּא: מְקוּלֵי כְּתוּבָּה שָׁנוּ כָּאן. "וְלֹא הַבָּנוֹת בְּמְזוֹנוֹתֵיהֶן". מַאי טַעֲמָא תְּנַאי כְּתוּבָּה כִּכְתוּבָּה דָּמֵי. "וְלֹא אֶת הַיָּבָם". מַאי טַעֲמָא "בְּכוֹר" קְרָייֵהּ רַחֲמָנָא. אָמַר אַבָּיֵי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּשֶׁבַח שֶׁשָּׁבְחוּ נְכָסִים בֵּין מִיתָה לְיִבּוּם, אֲבָל דְּבֵין יִבּוּם לַחֲלוּקָה - שָׁקִיל, מַאי טַעֲמָא "יָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת" אָמַר רַחֲמָנָא, וַהֲרֵי קָם. רָבָא אָמַר: אֲפִילּוּ דְּבֵין יִבּוּם לַחֲלוּקָה נַמִי לָא שָׁקִיל; מַאי טַעֲמָא בְּכוֹר, מַה בְּכוֹר - אֵין לוֹ קוֹדֶם חֲלוּקָה, אַף יָבָם נַמִי - אֵין לוֹ קוֹדֶם חֲלוּקָה. "יְכוּלָּם אֵין נוֹטְלִין בַּשֶּׁבַח".

לאיתויי

נתן אין כאן. דהא מילתיה דרבי טרפון דאמר ינתנו לכושל שבהם, ורבי עקיבא נמי היה מודה ליה — אי לאו טעמא דכולן צריכין שבועה, ואין היורשין צריכין שבועה. ומסתבר דאתיא אפילו כרבנן דפליגי ארבי נתן. והיינו טעמא דלא שייכא דרבי נתן — לפי שלא היה ממון זה ביד היתומים מעולם, אלא עכשיו באין ליטול מכח ירושה ועדיין לא בא לידם. להכי מודו ביה רבנן לרבי נתן שניתן לבעל חוב ולכתובת אשה. אף על גב דלא סבירא להו כרב נחמן במחיי המלוה, שאז יאמרו שאין מוציאין מלוה שיש לו ביד אחרים לבעל חוב ולכתובת גרושתו, לפי שיש לו כח גדול בממון זה [שיש] ביד אחר, [יותר] ממה שיש ליתומים במה שהניח אביהם ביד אחרים, שלא היה מעולם בידם ולא בא מידם ליד אותן אחרים. והניח פירות התלושין דקתני נמי התם: כל הקודם בהם זכה, ואיפלגו בהו רבי טרפון ורבי עקיבא ברישׁ המשנה, במלוה ופקדון ביד אחרים (כתובות פד,א) — ההיא נמי בפירות שאינם ביד היתומים מיירי, כדקתני: כל הקודם בהם זכה, דמשמע בין יורשים בין אשה בין בעל חוב, כל הקודם בהן זכה, לפי שאינם להיתומים בהם כח מהאשה ובעל חוב יותר משאר מטלטלי דיתמי. והשתא דתקון רבותינו הגאונים שיגבו אשה ובעל חוב ממטלטלי דיתמי — גובה אשה אפילו ממלוה אביהם של יתומים, בין גבו קרקע בין גבו מעות. דמלוה לא חשיבא ראוי לגבי כתובה, אלא מוחזק הוי, כדפרישית. ובלאו הכי מתניתין ד"הכותב" (כתובות פד,א) שהוכחתי ממנה דמלוה מוחזקת לגבי כתובה, גובה אשה כתובתה ממלוה יתומים בזמן הזה, אפילו גבו מעות מכח תקנת הגאונים. דכיון דעשו מטלטלי כמקרקעי — הוה ליה מטלטלי שגבו יתומים בחוב אביהם משועבדים לבעל חובו דאביהם מדרבי נתן, דמהאי טעמא חשבינן ליה לקרקע שגבו יתומים (חשובין) משועבדים מהאי טעמא כאילו אביהם גבאן מחיים. ולהכי ליכא למימר דלידהוי ראוי לענין כתובה כמו לשאר דברים. מיהו קשיה: מכל מקום הוו תרי חומרי בכתובה, שתקנו הגאונים שתגבה אשה ממטלטלי דיתמי, (ואי טעון) [ותקנו נמי] שתגבה אפילו ממלוה הבעל כשגבו היתומים מעות מדרבי נתן! יש לומר: לגמרי עשו הגאונים כמקרקעי. ועוד: שלרבינו תם שאומר שתקנת הגאונים דאורייתא — אינם תרי חומרי כלל. ואף על פי שאמרתי כי גם בלא מלוה דיתמי מכח תקנת הגאונים אין להוכיח כל כך שיהו מטלטלי שגבו יתומים בחובת אביהם משועבדים לבעל חוב ולכתובת אשה מטעם דרבי נתן כמו קרקע, כשגבו קרקע, כיון דאלים שיעבוד קרקע לענין טריפה מלקוחות טפי משיעבוד מטלטלי, אך יש להוכיח דאשה גובה ממלוה מהיא ד"הכותב" כמו שפירשתי. וכן עמא דבר להגבות לנשים ממלוה של בעליהן. **ולא** האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן ולא היבם — הא דלא חשיב (בעלים) [בעל], דאמר רב פפא ב"יש נוחלין" (בבא בתרא קכה,ב), הלכתא: אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק — משום דשבח נוטל, כדפירש רבינו שמואל התם. דכיון דאין יורש אלא הוא — זוכה בנכסים מיד, (ובירושתו באו לשבח) [וברשותו בא השבח]. ונראה דכיון שאין הבעל נוטל בראוי — כמו כן אינו נוטל ממלוה אשתו, אפילו מה שהלוותה מנכסי מלוג שלה כשהיא תחתיו כדמוכח ב"שור שנגח ארבעה וחמשה" (בבא קמא מב,ב) שאינו יורש נזקי אשתו (לרבנן) משום דהוה כמלוה, דמדמי ראוי דבכור לראוי דגבי בעל, דמייתי התם גבי בעל פלוגתא דרבי ורבנן דגבי בכור ב"יש נוחלין" (בבא בתרא קכד,א). דלרבי צריך לאוקמה בגירשה, משום דלא חשיב מלוה הראוי בבכור והוא הדין באשה. אף על גב דבבכור יש פסוקא, דילפינן מהדדי. ורבנן חשבי לה ראוי, אף על גב שאם הנזקין שלה באים לידה בחיים — היה עליהם תורת נכסי מלוג, כדמוכח מתניתין ד"מציאת האשה" (כתובות סה,ב). והאי דשבק ב"יש נוחלין" (בבא בתרא קכד,ב) בעל דאיירי ביה, ונקט בבור שאינו נוטל פי שנים במלוה — לאו משום דסבירא ליה דבעל שקיל במלוה, דהא ודאי לא שקיל, כדפרישית. אלא להכי נקט גבי בכור פסקא דמלוה — משום דלגבי בכור פליגי בה אמוראי התם בההיא שמעתא, ולהכי שבקיה לבעל ונקט בכור. והא ליכא לאקשויי אמאי לא תני להו בהדי הדדי הא (אין) [דאין] הבעל ובכור נוטלין בראוי כבמוחזק, ואין נוטלין במלוה — משום דלגבי בכור משנה שלימה היא, כדתנן הכא: דאין נוטל בראוי כבמוחזק. אבל בעל דאינו נוטל בראוי לא אשכח לא משנה ולא ברייתא, אלא מימרא היא בפרק "יש נוחלין" (שם קיג,א), דאמר רב אבהו אמר רבי ינאי, ומטו בה משמיה דרבי יהושע: מנין לבעל שאינו נוטל בראוי כבמוחזק — שנאמר: "הולידו את יאיר" וגו'. **והאמר** שמואל בעל חוב גובה את השבח מקולי כתובה שנו כאן — ביתומים איירי הכא, דומיא דבנות במזונותיהן. דמזון האשה והבנות אין גובין מנכסים משועבדים, כדתנן בפרק "הנושא" בכתובות (קא,ב). ובקונטרס פירש: מזון הבנות — כגון נשא אשה ופסק לזון בתה. ולפירושו אין ראייה, דמצי איירי שפיר בשבח לקוחות. ואין לשון "בנות" משמע כן, דמה ליה בנות יותר מבן? דהכי נמי בבן אם פסק עם אשתו, כי ההיא דקתני גבי חמשה גובין מן המחוררין: והמקבל עליו לזון בת אשתו ובן אשתו. ולא הוה ליה נמי למינקט "בנות" לשון רבים, אלא הוה ליה למיתני: "ולא בת אשתו במזונותיה". דלשון "בנות" משמע מזון הבנות, דתנן ב"הניזקין" (גיטין מח,ב) שאוכלת בתנאי בית דין, כדתנן בפרק "נערה שנתפתתה" (כתובות נב,ב): לא כתב לה "בנן נוקבן דיהויאן ליבי מינאי" כו' — חייב, מפני שהוא תנאי בית דין, ועוד: דפריך הכא טעמא משום דתנאי כתובה (כתנאי בית דין) [ככתובה]. ובתה הניזונית בפסק שפסק עם אשתו לזון את בתה חמש שנים — לא מקרי תנאי כתובה, דאינה ניזונית מכח שהיא בתה, דאפילו בת אחרים היתה ניזונית אם פסק עליה עם אשתו, שהיא כבעל חוב! אלא במזון הבת, שהוא תנאי בית דין איירי. והנהו לא גבי ממשעבדי, כדתנן בגיטין ב"הניזקין" (מח,ב) ובכתובות פרק "הנושא" (קא,ב). ואם כן הא ודאי הא דקאמרי הכא דאינן גובות שבח כי אם קרן — היינו מיתמי, ולא מלקוחות. ודומיא דהכא איירי בכתובה דלא גביא משום דמקולי כתובה שנו כאן, כדאמר טעמא. משמע אבל בעל חוב גובה שבח כדאמר שמואל, ואפילו מיתמי. כדפרישית דביתמי עסקינן. ואף על גב דאמר בפרק קמא דבבא מציעא (טו,א) דבעל חוב גובה שבח מלקוחות, שכך כתב לו מוכר ללוקח: "אנא איקום ואישפי ואימרוק זבינא אלין אינון עמליהון ושבחיהון", אבל המקבל מתנה דלא כתב לה הכי — לא גבי, כיון דאין לו על מי לחזור — מהאי טעמא גופיה דלא גבי מיתמי דאין להם על מי לחזור יש לחלק בין יורש למקבל מתנה. דיורש כרעיה דאבוה הוי, ויש לו לבעל חוב לגבות את השבח ממנו כמו מאביו. ומשום נעילת דלת צריך לתקן שיגבה מהן את השבח יותר ממקבל מתנה, דלא שייך לאב. והא דאמרינן בפרק "המקבל" (בבא מציעא קי,א): יתומים אומרים "אנו השבחנו" ובעל חוב אומר "אביכם השביח" כו'. משמע דאם השביחו יתומים — לא גבי בעל חוב שבחא, היינו דוקא כשעשאה אפותיקי. דהכי נמי קאמר התם דלא גבי מלקוחות, דקאמר שמואל: שלשה שמין להם את השבח ומעלין אותם בדמים, אלו הם: בכור לפשוט, ובעל חוב ליתומים, ובעל חוב ללקוחות. ומההוא דשמואל מייתי התם דאי אייתו יתמי ראייה דאינהו אשבחן — בדמי מסלקינן להו. משמע שלשתן ענין אחד באפותיקי. דפריך עליה: מי אמר שמואל בעל חוב ללוקח יהיב ליה שבחא? והאמר שמואל: בעל חוב גובה מן השבח! ומשני: הכא במאי עסקינן בשעשאה אפותיקי. (כי) [פירוש] הא דאמר בעל חוב גובה שבח — כגון דאמר ליה "לא יהא לך פרעון אלא מזו", ובשהגיע זמן הויא ליה כמאן דגבי, ונשאר שדות של בעל חוב, [והוי כיורד לשדה חבירו] ונטעה שלא ברשות. וגרע כחו של בעל חוב במה שנעשית אפותיקי, דמשום דהויא כמאן דגביא — צריך לשלם דמי השבח בין ליתומים בין ללקוחות. והיינו דקאמר בתחילת הסוגיא גבי יתומים: ארעא, כיון דלגובייא קיימא — כמאן דגביא דמיא. גם בקונטרס פירש עלה דכשנעשית אפותיקי מוכח כדלקמן בשמעתין. ומה שתירץ התלמוד תחלת הקושיא דשמואל: הא דמסיק בה שיעור ארעא ושבחא הא דלא מסיק כו' — לא קאי במסקנא, דמוקמינן לה כשעשאו אפותיקי. דאפילו מסיק בה שיעור ארעא ושבחא — צריך לשלם ליתומים וללקוחות דמי שבחן, כדפרישית. ועוד: דעל כרחיך הך יתומים אומרים "אנו השבחנו" לא מתוקמא דלא מסיק בה שיעור ארעא ושבחא, דאם כן אפילו אביהם השביח לא שקיל. אלא ודאי במסיק

ביה שיעור ארעא ושבחא איירי. ואפילו הכי לא שקיל אם השביחו יתומים, כדמ[מ]פרש כשעשאו אפותיקי. ואשנוייא קמא דהוה משני, הא דמסיק בה שיעור ארעא הא דלא מסיק כו' — הוה מצי לאקשוויי: אם כן הך יתומים אמרו אנו השבחנו, במאי נוקי להּ? אי כדמסיק — אפילו השביחו יתומים שקיל, ואי דלא מסיק — אפילו השביחו אביהם הא לא שקיל! אלא לא קאי ההיא שנוייא אהא סוגיא דיתומים אומרים אנו השבחנו, אלא אקושיא דשמואל אדשמואל, דאיתא נמי בפרק קמא דבבא מציעא (טו,א) וב"הגוזל קמא" (בבא קמא צה,ב).

לאיתויי שבחא דממילא חפורה והוו שובלי כו' — כרבנן אתיא מתניתין. דפליגי רבי ורבנן גבי בכור אם נוטל בשבח אם לאו, ומסיק התם: ובחפורה והוי שובלי, שלפופי והוו תמרי פליגי. והתם נמי קאמר רבא דאסור לעשות כדברי רבי.

בכור לתת לו פי שנים מתנה קרייה רחמנא — תימה: בפרק שני דיבמות (כד,ב) דמסיק גבי יבם: אלא "בכור" דקרייה רחמנא, למאי הלכתא — לגריעותא, דאינו נוטל בראוי בבמוחזק. אמאי לא קאמר לחשיבותא, דאינה חוזרת ביובל בבכורה? ויש לומר: משום דאיכא רבי אלעזר דפליג הכא, ואמר: כולן חוזרין ביובל.

אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן — ומה שקשה אדרבי אסי דריש פירקין (מח,א), דאמר: מחצה יורשין, ומה שמקשה רבינו תם: היאך מצינו ידינו ורגלינו בבית המדרש, דקיימא לן כרבי יוחנן דלקוחות הן, ובריש לקיש דקנין פירות לאו בקנין הגוף, ואם כן לא משכחת לך דמייתי ביבורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון — הכל פירשתי בפרק "החובל" (בבא קמא פח,ב) ובפרק "בית כור" (קז,א). ויש לפרש: דאף על גב דאית ליה לקוחות הן, וכל הנהו נמי דאית להו אין ברירה — לא אמרו דמחזירין ביובל, רק רבי יוחנן לבדו. ודוקא על רבי יוחנן דייק בסוף "השולח" (גיטין מח,א) היאך מצא ידיו ורגליו, דהרי חוזרת ביובל בכך. אבל כולהו אחריני סברי: אף על גב דלקוחות הן, דאין ברירה — מכר הוא דאמר רחמנא דליהדר ביובל, ירושה ומתנה לא, כדאמר לעיל. וכדאמר נמי לקמן בפרק בתרא (נו,ב), דאף על גב דאמר רבי יוחנן דאפילו חלקו תשעה כנגד תשעה ועשרה כנגד עשרה אין אומרים הוא חלקו המגיעו משעה ראשונה לכך, אפילו הכי אצטריך לאשמועינן דלקוחות הוו, וחוזרים ביובל, דסלקא אדעתין דאין חוזר מטעם דפרישית. אי נמי: ילפינן כל חלוקת ירושה מחלוקת יהושע, דאמר ב"ש נוחלין" (בבא בתרא קיט,ב) דירושה היא להם מאבותיהם, ואפילו הכי מודה בה רבי יוחנן דלא חזרה ביובל, כדקאמר: חד בר חד עד יהושע בן נון. דסברא הוא דלא חזרה, כיון שחלקו על פי נביאים ובאורים ותומים ובגזירת הכתוב. ובהך סברא פליגי שאר אמוראי על רבי יוחנן. וניחא השתא הא דפריך הכא רב אושעיא על רבי יוחנן ממתניתין, דקתני: ואלו שאין חוזרין ביובל הבכורה, ואיכא אמוראי דאית להו לקוחות הן, ואין ברירה, ולא פריך עלייהו, אלא דווקא על רבי יוחנן — משום דאמר חוזרין. ואם תאמר: מאי קשה לרבי יוחנן? הא רבי מאיר קתני לה

לְאִיתּוּיֵי שְׁבָחָא דְּמִמֵּילָא, חֲפוּרָה וְהָווּ שׁוּבְלֵי, שַׁלְפּוּפֵי וְהָווּ תַּמְרֵי. "וְלֹא בָּרְאוּ בְּבַמּוּחָזָק" - לְאִיתּוּיֵי נִכְסֵי דַּאֲבִי אַבָּא.

משנה וְאֵלּוּ שֶׁאֵין חוֹזְרִין בַּיּוֹבֵל: הַבְּכוֹרָה, וְהַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְהַמְיַיבֵּם אֶת אֵשֶׁת אָחִיו; וְהַמַּתָּנָה - דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הַמַּתָּנָה בְּמֻכָּר. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כּוּלָּם חוֹזְרִין בַּיּוֹבֵל. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: אַף הַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ יַחֲזִיר לִבְנֵי מִשְׁפָּחָה, וְינַכֶּה מֵהֶן אֶת הַדָּמִים.

גמרא מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר מֻכָּר הוּא דְּאָמַר רַחֲמָנָא לִיהַדַּר בַּיּוֹבֵל, מַתָּנָה וִירוּשָׁה - לָא, וְהָנֵי מִירוּשָׁה - יְרוּשָׁה, דְּמַתָּנָה - מַתָּנָה; בְּכוֹר - "לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם", מַתָּנָה קָרְייֵהּ רַחֲמָנָא, וְהַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ - יְרוּשַׁת הַבַּעַל דְּאוֹרַייְתָא, וְהַמְיַיבֵּם אֶת אֵשֶׁת אָחִיו - "בְּכוֹר" קָרְייֵהּ רַחֲמָנָא. "וַחֲכָמִים אוֹמְרִים מַתָּנָה בְּמֻכָּר". מַאי טַעְמַייְהוּ דְּרַבָּנַן "תָּשֻׁבוּ" - לְרַבּוֹת אֶת הַמַּתָּנָה, וְהָנֵי כּוּלְּהוּ יְרוּשָׁה נִינְהוּ; בְּכוֹר - אֲמַר קְרָא: "לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם", מַקִּישׁ חֵלֶק בְּכוֹרָה לְחֵלֶק פָּשׁוּט, מַה חֵלֶק פָּשׁוּט - יְרוּשָׁה, אַף חֵלֶק בְּכוֹרָה - יְרוּשָׁה. "רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר כּוּלָּם חוֹזְרִים בַּיּוֹבֵל". סָבַר לָהּ כְּרַבָּנַן דְּאָמְרִי: "תָּשֻׁבוּ" - לְרַבּוֹת אֶת הַמַּתָּנָה, וְהָנֵי כּוּלְּהוּ מַתָּנָה נִינְהוּ; בְּכוֹר - "לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם", מַתָּנָה קָרְייֵהּ רַחֲמָנָא. וְהַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ - יְרוּשַׁת הַבַּעַל דְּרַבָּנַן, וְהַמְיַיבֵּם אֶת אֵשֶׁת אָחִיו - "בְּכוֹר" קָרְייֵהּ רַחֲמָנָא. אָמַר רַבִּי אַסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ - לְקוּחוֹת הֵן, וּמַחֲזִירִין זֶה לָזֶה בַּיּוֹבֵל. מוֹתִיב רַב הוֹשַׁעְיָא: וְאֵלּוּ שֶׁאֵין חוֹזְרִין בַּיּוֹבֵל: הַבְּכוֹרָה! אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר: מַאי "אֵין חוֹזְרִין" - אֵין חוֹזְרִין לְבַטָּלָה. מַתְקִיף לָהּ רַב שֵׁשֶׁת: מִכְּלָל דְּמַאן דְּאָמַר חוֹזְרִין - חוֹזְרִין לְבַטָּלָה קָאָמַר קָרֵי רַב חָמָא עֲלֵיהּ דְּרַב שֵׁשֶׁת: "טוֹלָה חָכְמָה עִם נַחֲלָה"; וְלָא שְׁמִיעַ לְהוּ הָא, דְּכִי אָתֵי רָבִין אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְאָמְרִי לָהּ רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שַׁמּוּעַ: מַאי "חוֹזְרִין" - חוֹזְרִין לְבַטָּלָה. "רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: אַף הַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ יַחֲזִיר לִבְנֵי" וכו'. מַאי קָסָבַר אִי קָסָבַר יְרוּשַׁת הַבַּעַל דְּאוֹרַייְתָא - אַמַּאי יַחֲזִיר לִבְנֵי מִשְׁפָּחָה וְאִי קָסָבַר יְרוּשַׁת הַבַּעַל דְּרַבָּנַן - דָּמִים מַאי עֲבִידְתַּייהוּ - לְעוֹלָם קָסָבַר יְרוּשַׁת הַבַּעַל דְּאוֹרַייְתָא, וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - בְּגוֹן שֶׁהוֹרִישַׁתּוּ אִשְׁתּוֹ בֵּית הַקְּבָרוֹת, וּמְשׁוּם פְּגַם מִשְׁפָּחָה אָמוּר רַבָּנַן לִשְׁקוֹל דָּמֵי וְלִיהַדַּר. וְכִדְרַבָּנַיָּא: הַמּוֹכֵר קִבְרוֹ וְדֶרֶךְ קִבְרוֹ, מְקוֹם מַעֲמָדוֹ, וּבֵית הֶסְפֵּדוֹ - בָּאִים בְּנֵי מִשְׁפָּחָה וְקוֹבְרִים אוֹתוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ, מִשּׁוּם פְּגַם מִשְׁפָּחָה. וּמַאי "יְנַכֶּה לָהֶם מִן הַדָּמִים" דְּמֵי קֶבֶר אִשְׁתּוֹ.

הדרן עלך יש בכור

שבחא דממילא — שלא טרח בה אחיו. **כגון חפורה והוו שובלי** — שהיתה התבואה שחת בשעת מיתתו, ועכשיו נעשו שבלים. **או שלפופי והוו תמרי** — סמדר, ועכשיו נעשו תמרים גדולים. וקא משמע לן, דאפילו בהאי שבחא לא שקיל בכור אלא כאחד מן האחין. ושמין אותן מה היו שוין כשמת האב, ובהנהו דמים שקיל פי שנים. דאי מרישא הוה אמינא אין הבכור נוטל פי שנים בשבח — הני מילי בשבח שטרחו בו אחים, כגון זיבול שדות וקשקוש ועידור. **נכסי דאבי אבא** — אם היה אבי אביהם חי בשעת מיתת אביהם, והיו נכסים ראוין ליפול להם כשימות, אף על גב דודאי עתידים ליפול להם, ואפילו יש לו בן (אחד) [אחר] — יטלו אלו חלק אביהם. וסלקא דעתך אמינא כמוחזק דמו. וקא משמע לן סיפא, דאי מרישא הוה אמינא: "ראוי" דקתני רישא דאין הבכור נוטל בו — כגון שנפלו לו נכסי אחי אביהם שהיה לו בנים בשעת מיתת אביהם של אלו, ומתו בניו ואחר כך מת הוא, דנכסים הללו לא היו ראוין להם בשעת מיתת אביהם אלא מספק.

משנה והמייבם את אשת אחיו — ונטל חלק אחיו — ירושה גמורה היא, ואינו מחזיר ביובל. **מתנה כמכר** — ויוצאה ביובל. **היורש את אשתו** — יחזיר קרקעות לבני משפחתה בדמים, וינכה להם מן הדמים. ובגמרא מפרש לה. **גמרא ירושת הבעל דאורייתא** — "לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה" [במדבר מ] — מכאן שהבעל יורש את אשתו, ב"ש נוחלין" (בבא בתרא קיא,ב). **תשובו** — איש אל אחוזתו. קרא יתירא הוא, דהא כבר נאמר (ויקרא כה): "ושבתם איש אל אחוזתו", והלכך, לרבות את המתנה. **והנך אחריני** — דמתניתין, להכי מודו רבנן דאינם חוזרין, דכולהו ירושה נינהו. **פי שנים** — מקיש חלקיו זה לזה, דמה חלק פשיטותו הוי ירושה, כדכתיב: "ביום הנחילו את בניו". **אף חלק בכורתו ירושה** — וירושת הבעל דאורייתא, ויבם — "בכור" קרייה רחמנא. **ומחזירין זה לזה** — וחוזרין וחולקין. **אין חוזרין לבטלה** — שיהא מאבד בכורתו. אבל חוזרין וחולקין, ונוטל פי שנים כבתחלה. **מכלל דרבי אלעזר דאמר חוזרין לבטלה קאמר** — בתמיה. **טובה חכמה עם נחלה** — טוב טעם חכמת חריפות האמורה עם נחלת הברייתות. שהיה רב ששת בעל ברייתות, דאי הוה שמיע ליה לרב ששת הא דרביה — לא הוה פריך מידי. **מקום מעמדו** — שעושין מעמדות שבעה למת. **בעל כרחו** — של לוקח. **דמי קבר אשתו** — דהוא חייב בקבורתה, כדאמר במסכת כתובות (מז,ב).

הדרן עלך יש בכור

למתניתין, דאית ליה ברירה גבי לוקח יין מבין הכותיים (תוספתא דדמאי פרק ז משנה ד)! ויש לומר: דחכמים נמי לא פליגי עליה בבכור אלא רבי אלעזר. ועוד: דאף על גב דאית ליה ברירה היכא דמברר הספק על פי תנאו, דלמא לית ליה בעלמא. שיש לחלק, בדפרישית לעיל (מח,א דבור המתחיל דכולי). **קרי** רב חמא עליה דרב ששת טובה חכמה עם נחלה — רב ששת בעל ברייתות הוה, כדאמר בפרק "הדר" (עירובין סז,א) דרב חסדא מרתען שפוותיה (ממתניתין) דרב ששת. ולהכי קאמר: "טובה חכמה" — מימרא דרבין אמר רבי יוחנן, "עם נחלה" — קבלות הרבה שהיו לו שנויות בברייתא. **באין** בני המשפחה וקוברין אותו בעל כרחו משום פגם משפחה — בפרק "נגמר הדין" (סנהדרין מו,ב) מבעיא לן: קבורה משום בזיונא או משום כפרה? נפקא מינה דאמר "לא תקברוניה", דאי משום בזיונא — לאו כל כמיניה. וליכא למיפשט מידי מהכא, דלא קאמר הכא דלא ליקברוהו כלל, אלא זוזי אנסוהו למכור קברו ודרכו. וכן מההיא דכתובות (מח,א) נמי ליכא למיפשט מינה, דקאמר "אל תקברוהו מנכסיו" — אין שומעין לו. דבעי הוא שיקברוהו, אלא מתכוין להפיל עצמו על הציבור ולהעשיר את בניו. **הדרן עלך יש בכור**

משנה מעשר בהמה כו' בכבשים ובעזים — כלומר, ונוהג בכבשים ועזים. חדש — שנולדו לאחר אלול. ישן — שנולדו קודם אלול. ואין מתעשרין חדש ויש מזה על זה — כדמפרש בגמרא. **גמרא** לימא מתניתין — דקתני נוהג בחוצה לארץ. מעשר דגן — אינו נוהג אלא בארץ, דקאמרינן בפרק קמא דקדושין (לז,א): כל מצוה שהיא חובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ, וילפינן ליה מקראי. ליקרב — לאו קדוש. ומתניתין דקתני "נוהג" — ליקדש קאמר. ומפרש בסמוך למאי הלכתא קדוש. דיקא נמי — דרבי עקיבא מהקרבה הוא דקממעט לה, מדנסיב תלמודא למילתיה מ"והבאתם שמה" דהיינו הקרבה. במומו — דימתין עד שיומם ואוכלן. מעשר בהמה, בין תם בין בעל מום — דבעלים הוא, דלא אשכחן קרא דליתביה לכהן. כדרב הונא — דאמר לקמן בהאי פירקא (נח,ב). נזירה משום יתום — הכא נמי גזרה משום יתום, שלא יכניס יתום לדיר להתעשר, דאמר במתניתין: הכל נכנסים לדיר להתעשר חוץ מכלאים וטריפה ויוצא דופן ומחוסר זמן ויתום. ולהכי נקט רב הונא יתום טפי מכל הני — משום דהתם גבי מילתיה לא שייך למימר אלא לקוח ויתום לקמן בהאי פירקא. יתום — שמתה אמו בשעת לידה, זה פירש למיתה וזה פירש לחיים. מעיקרא נמי — כשהמקדש קיים, נגזור משום יתום! אלא — להכי לא גזרינן בזמן בית המקדש — דאפשר בהכרזת בית דין שלא יכניס אדם יתום לדיר להתעשר. הילכך האידנא נמי ליפרשו, ואפשר בהכרזה! משום תקלה — דאין לנו על מה להקריב, וצריך לשהויי עד שיומם, ואתי ביה לידי תקלה דגיזה ועבודה, או שוחטו בלא מום. ואין מחרימין — דחרם הויא קדש בהקדש, דכתיב: "כל חרם קדש קדשים" וגו'. תיעקר — דלא ליתי בה לידי תקלה. מתה מאיליה — ברעב. בכור בדידן תליא — בתמיה. הכי קאמר — הכי פרכינן: הואיל וחיישת לתקלה — לקנינהו לאודנייהו דאימהות לגוים כי היכי דתיהוי יד גוי באמצע, ולא ליתי לידי בכורה! ומשני:

מַעֲשַׂר בְּהֵמָה נוֹהֵג בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת, בַּחוּלִין אֲבָל לֹא בַּמּוּקְדָּשִׁים. וְנוֹהֵג בַּבָּקָר וּבַצֹּאן - וְאֵין מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, בַּכְּבָשִׂים וּבָעִזִּים וּמִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, בֶּחָדָשׁ וּבְיָשָׁן - וְאֵינָן מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה. שֶׁהָיָה בַּדִּין: וּמָה אִם הֶחָדָשׁ וְהַיָּשָׁן שֶׁאֵינָן כִּלְאַיִם זֶה בְּזֶה - אֵינָם מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, כְּבָשִׂים וְעִזִּים שֶׁהֵן כִּלְאַיִם זֶה בְּזֶה - אֵינוֹ דִין שֶׁלֹּא יְהוּ מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְצֹאן" - מַשְׁמַע כָּל צֹאן אֶחָד. **גמרא** לֵימָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּתַנְיָא, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: יָכוֹל יַעֲלֶה אָדָם מַעֲשַׂר בְּהֵמָה מֵחוּצָה לָאָרֶץ וַיַקְרִיבֶנּוּ תַּלְמוּד לוֹמַר: "וַהֲבֵאתֶם שָׁמָּה עֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֶת מַעְשְׂרֹתֵיכֶם" - בְּשִׁתֵּי מַעֲשְׂרוֹת הַבָּתוּב מְדַבֵּר, אֶחָד מַעֲשַׂר בְּהֵמָה וְאֶחָד מַעֲשַׂר דָּגָן, מְמָקוֹם שֶׁאַתָּה מַעֲלֶה מַעֲשַׂר דָּגָן - אַתָּה מַעֲלֶה מַעֲשַׂר בְּהֵמָה, וּמְמָקוֹם שֶׁאִי אַתָּה מַעֲלֶה מַעֲשַׂר דָּגָן - אִי אַתָּה מַעֲלֶה מַעֲשַׂר בְּהֵמָה! - אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי עֲקִיבָא, כָּאן - לִיקָּרֵב, כָּאן - לִיקָּדֵשׁ. דַּיְקָא נַמִי, דְּקָא נָסֵיב לָהּ תַּלְמוּדָא: "וַהֲבֵאתֶם שָׁמָּה", שְׁמַע מִינָּהּ. - אִי הָכִי, מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ קָרֵב אַמַּאי קָדוֹשׁ - לְנֶאֱכָל בִּמּוּמוֹ לַבְּעָלִים. "בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת". אִי הָכִי, אֲפִילּוּ הָאִידָּנָא נַמִי? - כְּדְרַב הוּנָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא: גְּזִירָה מִשּׁוּם יָתוֹם. - אִי הָכִי, מֵעִיקָּרָא נַמִי לָא! אֶלָּא - אֶפְשָׁר בְּהַכְרָזָה; הָכָא נַמִי - אֶפְשָׁר בְּהַכְרָזָה! אֶלָּא אָמַר רַבָּה: מִשּׁוּם תַּקָּלָה. וּמְנָא תֵּימְרָא דְּחָיְישִׁינַן לְתַקָּלָה דִּתְנַן: אֵין מַקְדִּישִׁין, וְאֵין מַעֲרִיכִין, וְאֵין מַחֲרִימִין בַּזְּמַן הַזֶּה, וְאִם הִקְדִּישׁ וְהֶעֱרִיךְ וְהֶחֱרִים, בְּהֵמָה - תֵּיעָקֵר, פֵּירוֹת כְּסוּת וְכֵלִים - יֵרָקְבוּ, מָעוֹת וְכֶלִי מַתָּכוֹת - יוֹלִיךְ לְיַם הַמֶּלַח; וְאֵיזֶהוּ עִיקּוּר - נוֹעֵל דֶּלֶת בְּפָנֶיהָ וְהִיא מֵתָה מֵאֵילֶיהָ. - אִי הָכִי, בְּכוֹר נַמִי לָא לִיקְדַּשׁ! - בְּכוֹר בְּדִידַן תַּלְיָא מִילְתָא בָּרֵחֵם קָדוֹשׁ! - הָכִי קָאָמַר: לִיקְנִינְהוּ לְאוּדְנֵייהוּ לְגוֹיִם, דְּלָא לִיקְדַּשׁ מֵעִיקָּרָא!

אפשר

מעשר בהמה כו' — בכל מקום רגיל להזכיר בכור ומעשר ופסח ששוין במתנותיהן, להכי תנא מעשר אגב בכור. ופסח דנפישי מיליה תנא בפסחים. **נוהג** בארץ ובחוצה לארץ — הא דאמרינן בריש "שילוח הקן" (חולין קלח,ב) דכל היכא דתנא "בארץ ובחוצה לארץ" שלא לצורך, לבד מראשית הגז — היינו בהנהו דתנן בהחיא מכילתא, אבל הכא לצורך הוא. **רבי** עקיבא אומר יכול יעלה אדם מעשר כו' — בתמורה בסוף "אלו קדשים" (כא,ב) קאמר נמי רבי עקיבא הכי, דבכור הבא מחוצה לארץ אינו קרב, דמוקי התם מתניתין דמסכת חלה (פרק ד משנה יא) דבן אנטיגנוס העלה בכורות מבבל ולא קבלום ממנו — כרבי עקיבא. **כרב** הונא דאמר רב הונא גזירה משום יתום — דרב הונא לקמן בפירקין (נח,ב): כיצד מעשרן. ושם לא שייך למיגזר משום כלאים וטריפה ויוצא דופן, אבל כאן שייך למיגזר משום הנהו כמו משום יתום. אלא, איידי דנקט רב הונא התם — נקטה הכא. ומיהו, תימה: דלא נקט לקוח ויתום כדנקט התם! לכך נראה לי לפרש: דנקט הכא דוקא יתום, דטעו ביה טפי מבאחריני משום דלא בקיאי, דיתום נמי לא משכחת ליה אלא בזה פירש למיתה וזה פירש לחיים.

אלא משום תקלה — משמע הכא דאין מעשר בהמה נוהג בזמן הזה משום תקלה. והקשה רבינו תם בפרק "במה בהמה יוצאה" (שבת נד,ב) דרבי אלעזר בן עזריה הוה מעשר תריסר אלפי עגלי מעדריה בכל שתא. ולאחר החורבן היה, דרבן יוחנן בן זכאי שהוא נשיא היה לאחר חורבן, ואחריו רבן גמליאל, ובימי רבן גמליאל מנו את רבי אלעזר בן עזריה נשיא, כדאיתא בפרק "תפלת השחר" (ברכות כז,ב) ובן שמונה עשרה שנה היה! ואין לפרש כלל דאיירי בעישור שנותנין למלך כמו ארנונא. ודוחק נמי לפרש דאפוטרופוס היה לו כשהוא קטן שהיה מעשר. ושמא לא בטלו מעשר בהמה כל כך סמוך לחורבן.

ואין מחרימין בזמן הזה — אפילו למאן דאמר (ערכין כט,א): סתם חרמים לכהנים, אפילו במפרש לכהנים — איכא למיגזר משום תקלה, דכל זמן שהם ביד בעלים הרי הן הקדש, כדאיתא לעיל בריש "כל פסולי המוקדשין" (לב,א). ובפרק קמא דעבודה זרה (יג,א) פירש רש"י: דקסבר סתם חרמים לבדק הבית. ואי נמי כדפרישית. והא דאמר עולא בערכין בסוף פרק "המקדיש שדהו" (כט,א): "אי הואי התם הוה יהיבנא כולהו לכהן", דקסבר סתם חרמים לכהנים, גבי ההוא גברא דאחרימנהו לנכסיה — יש לחלק, דהיינו במקרקעי. דבלאו הכי מקשה רבינו תם: רב יהודה, דסבר התם סתם חרמים לבדק הבית, היכי שרי התם על ידי פדייה דלישקול ארבע זוזי ושדי בנהרא? ואומר רבינו תם: דהתם במקרקעות, דאי אסרת להו איסור עולם — כל שכן דאתי לידי תקלה טפי. ומיהו, קשה: דמשמע התם דאיירי במטלטלין, דפריך עלה מהא דתניא דאין שדה חרמים נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג, ומשני: הא במקרקעי הא במטלטלי! ויש לומר: דמקרקעי חוצה לארץ קרי "מטלטלי", כדמסיק התם דכמטלטלי דמו. ואף על גב דקאמר: והא מעשה דפומבדיתא במקרקעי נמי הוה, משמע מדקאמר "נמי" דהוה במקרקעי ובמטלטלי — מכל מקום לא התיר אלא המקרקעי לבד. וכל שכן דניחא השתא, דמכח זה פשיטא ליה להתלמוד דבקרקעי נמי הוה עובדא, דאי לא הוה התם אלא מטלטלי — לא הוה שרי להו. **מעות** וכלי מתכות יוליך הנאה לים המלח — משמע דוקא לים המלח, ולא סגי בשאר נהרות. וכן משמע בפרק "כל שעה" (פסחים כח,א) דבשאר נהרות בעיא שחיקה, אבל לים המלח מטיל בעיניה. וכן בעלמא: הפריש מעות לנזירותו ומת, אמרינן: יוליך הנאה לים המלח. ותימה: דבההוא עובדא דערכין (כט,א) קאמר: שקיל ארבע זוזי ושדי בנהרא, וכן ביומא בפרק "הוציאו לו" (נה,ב) קאמר: ונשקול ארבעה זוזי ונשדי בנהרא, ואידך לישתרו! ושמא התם איירי על ידי שחיקה. ועכשיו כשאדם בא לחלל כרם רבעי או נטע רבעי — צריך לשחוק הנהו זוזי ומחלל עלייהו, ולשדי בנהרא. **ואי** זהו עיקור נועל דלת כו' — בבכור בזמן הזה לא הוה שרינן למיעבד הכי. דלא מיבעיא ישראל, שיש לו לקיים מצות נתינה, ולהמתין לכהן שירצה לקבלו אפילו יותר משלשים יום בדקה וחמשים בגסה. דהא דתנן (לעיל כו,ב): עד כמה חייב ליטפל — היינו אפילו בא כהן לקבלו תוך הזמן הזה, כדקתני: אמר לו הכהן בתוך הזמן "תנהו לי" הרי זה לא יתן. אלא אפילו קבלו הכהן — לא שרי ליה כהן לכונסו לכיפה, דלא מישתמיט בשום דוכתא למתני הכי גבי בכור. ולעיל (לה,א) תנן: בזכר של רחלים זקן ושערו מדולדל — משמע שהיו רגילין להמתין עד שיפול בו מום! ויש לחלק בין בכור למקדיש בזמן הזה. דבכור דשרי בנפילת מום בלא פדייה — איכא הפסד קדשים אם היה כונסו לכיפה. אבל מקדישי, דאפילו נפל בו מום לא שרי בלא פדיון, ואי פריק ליה מיבעי להשליך הדמים לאיבוד, הילכך כשכנסו עבשיו לכיפה אין כאן הפסד קדשים.

אפשר

תוספות

אפשר כדרב יהודה — לעיל בפרק קמא (ג,ב דבור המתחיל "דקא") פירשתי דלדידן שרי לאקנויי לגוי, כיון דלא סבירא לן כרב יהודה.

הקדש עלוי — פירש בקונטרס: טובת הנאה שיש לו מקדושת מזבח — יכול ליתן לבדק הבית. וזו טובת הנאה — דיכול ליטול סלע מישראל אחר, על מנת שיתננה לבן בתו כהן להקריבה, כדאמר בפרק "עד כמה" (בכורות כז,א), עד כאן לשון הקונטרס. ובמסכת ערכין (כח,א) מפרש בענין אחר. דתנן ב"המקדיש שדהו": מחרים אדם את קדשיו, בין קדשי קדשים בין קדשים קלים, אם נדר — נותן דמים. פירוש: שכל דמיו שוין לו, דחייב באחריותו. ואם נדבה — נותן טובתה. "שור זה עולה" — אומדים כמה אדם רוצה בשור זה להעלותו עולה שאינו חייב. וטובת הנאה דפרק "עד כמה" (בכורות כז,א) לא שייכא אלא בדבר הנאכל כו', דגבי הני קאמר לה התם. וכי האי גוונא קתני בערכין (כח,ב) גבי בכור, דתנן: הבכור בין תם בין בעל מום מחרימין אותו, ובאיזה צד פודין אותו? אומדים כמה אדם רוצה ליתן בבכור זה ליתנו לבן בתו, או לבן אחותו. אי נמי, גבי דבר שאין נידב ונידר שייכא טובת הנאה זו, אבל בדבר הנידר ונידב — שייכא אידך טובת הנאה.

תלמוד לומר עשר תעשר — הכא אתיא היקישא ומפקא מקל וחומר, ולעיל (גבי) (בפרק) "כל פסולי המוקדשין" (לג,א) אתי קל וחומר ומפיק מהיקישא, גבי פלוגתא דבית שמאי ובית הלל דשרו בית הלל אפילו לזרים. ושם (דיבור המתחיל "ובית הלל") פירשתי.

ומה

רש"י

ומשני: **אפשר** — בתקנתא אחריתי כדרב יהודה. והא עדיפא מהך, כדאמרן בפירקא קמא (בכורות ג,ב) דמשום הכי כלאי חיותיה דרב מרי — דהוה מקני לאודנייהו לגוי, משום דמפקע להו אפילו מקדושת כהן. **הכא נמי** — גבי מעשר, אפשר בתקנתא דלא צריך לשהויי, דלישדי ביה מומא מעיקרא! ומשני: מי ידע הי נפיק. **בריש עשרה** — בעשירי. **לא יבקר** — משמע שהוא לא יוציאנו, אלא הוא יוצא מעצמו. **וכי תימא אפשר דשדי ביה מומא בכוליה עדריה** — קודם שיעשר, דעדיין הן חולין ומותר להטיל מום. ואחר כך יעשר, דמעשר חל על בעל מום, כדכתיב (ויקרא כז): "לא יבקר בין טוב לרע". וקפריך: **הכא נמי לגבי בכור** — דקאמרת יטיל בהן מום, איכא למיפרך: מהרה יבנה בית המקדש כו'! **הכא נמי אפשר בלקוחין** — שהלקוחין אין צריך להטיל בהם מום, שהרי פטורין מן המעשר, דקתני במתניתין: הלקוח והניתן לו במתנה — פטור ממעשר בהמה! ומשני: כיון דאיהו שדי מומין בכולי עדריה, פטורין הנולדים אצלו — הוו לקוחים דבר מועט. ושכיחי מומי טובא דפסלי בקדשים, ואפילו דוקין שבעין פסלי, הלכך לא שכיחי בהמות להקרבה. משום הכי לא מפרישינן מעשר. **ואליבא דרבי יוסי הגלילי** — אצטריך לאשמועינן. לרבות קדשים קלים — שאם הפקיד אצל חבירו בהמות שלמים ובפרו ונשבע עליה ואחר כך הודה — ישלם קרן וחומש ואשם, דקרינא ביה "בה' ובעמיתו", דכתיב: "ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו ישלם", ושלמים יש בהן לה' ובעמיתו. **הכא נמי** — דליעשרו. יהיה קדש — "עשירי יהיה קדש". **קדושת מעשר** — מפרש לקמן, ויעבור עלייהו ב"לא ימכר ולא יגאל". **מקדושה לקדושה** — שאין קדושת מזבח חלה על קדושת בדק הבית, ואף על גב דקדושת מזבח חמורה. ולא קדושת בדק הבית על קדושת מזבח, שיהא חייב ליתן דמיהן לבדק הבית. **אבל מקדישין** — קדשי מזבח לקדושי בדק הבית. **הקדש עלוי** — טובת הנאה שיש לו מקדושת מזבח יכול ליתן לבדק הבית. וזו היא טובת הנאה — דיכול ליטול סלע מישראל אחר על מנת שיתננה לבן בתו כהן שיקריבנה, כדאמרן בפרק "עד כמה" (בכורות כז,א). עילוי — היינו שמעלה בדמים אותו שיעור טובת הנאה, ונותן לגזבר. **ומחרימין אותן** — בקדשי מזבח מחרימין, ויתן לכהן כפי טובת הנאה שיש לו בהן. אבל חלק מזבח לא חיילא שום קדושה אחריתי. **מהו דתימא** — היינו טעמא דלא חיילא קדושת מזבח אקדושת בדק הבית — דכל בהמה לאו לעולה קיימא, שהרי רוב בהמות עומדות לאכילה. הלכך, כי אקדשה לבדק הבית — שפיר אקדשה, וגמר וחיילא עלה קדושת בדק הבית, דתו לא לשנייה לקדשי מזבח. אבל לגבי מעשר, דכל בהמה למעשר קיימא, אף על גב דאקדשה לשלמים — לא פקע תורת מעשר מינה. **ולמאי נפקא מינה** — אי הוה חיילא קדושת מעשר אשלמים הא לא חמיר מעשר משלמים! **למיקם עלה בלא ימכר ולא יגאל** — דשלמים הוו בני פדיון. קמשמע לן: "יהיה קדש" — ולא שכבר קדש. **מה מעשר דגן מחדש על הישן לא** — דכתיב (דברים יד): "היוצא השדה שנה שנה". היוצא שנה אתה מעשר, ולא משנה זו לשנה שעברה, ולא משנה שעברה לשנה הבאה. **מה מעשר דגן ממין על שאינו מינו לא** — כדאמרינן לקמן: תן חלב לזה ולזה. **וצאן** — דמשמע: כל צאן מין אחד חשוב לענין מעשר. **הכתיב עשר תעשר** — דאתקש למעשר דגן. **לשנה הקשתיו** — מעשר בהמה למעשר דגן, שלא יתרום משל שנה שעברה, שנולד קודם אלול, על שנולדו לאחר אלול. **ולא לדבר אחר** — מין במינו. **אין תורמין** — במעשר דגן קמיירי. **תן חלב לזה וחלב לזה** — היינו תרומה ומעשר, כדכתיב (במדבר יח): "בהרימכם את חלבו ממנו", וקאמר רחמנא שיתן לכל אחד מעשרותיו בפני עצמו.

אשכחן

אֶפְשָׁר כְּדְרַב יְהוּדָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה: מוּתָּר לוֹ לְאָדָם לְהַטִּיל מוּם בִּבְכוֹר קוֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לָאֲוִיר הָעוֹלָם. - הָכָא נַמִּי, אֶפְשָׁר דְּשָׁדֵי בֵּיהּ מוּמָא מֵעִיקָּרָא! - מִי יָדַע הֵי נָפֵיק וְכִי תֵּימָא: דְּמַפֵּיק לֵיהּ בְּרֵישׁ עֲשָׂרָה - "לֹא יְבַקֵּר בֵּין טוֹב לָרָע" אָמַר רַחֲמָנָא! וְכִי תֵּימָא: אֶפְשָׁר דְּשָׁדֵי בֵּיהּ מוּמָא בְּכוּלֵּי עֲדָרֵיהּ - מֵהָרָה יִבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּבָעֵינַן בְּהֵמָה לְהַקְרָבָה וְלֵיכָּא. - הָכִי נַמִּי, בִּבְכוֹר בְּהֵמָה - מֵהָרָה יִבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּבָעֵינַן בְּהֵמָה לְהַקְרָבָה וְלֵיכָּא. - אֶפְשָׁר בִּפְשׁוּטִין. - הָכָא נַמִּי, אֶפְשָׁר בִּלְקוּחִין! - כֵּיוָן דְּאִיהוּ שָׁדֵי בֵּיהּ מוּמָא בְּכוּלֵּי עֲדָרֵיהּ, וּשְׁכִיחִי מוּמֵי דְּפִסְלִי בְּקָדָשִׁים, דַּאֲפִילּוּ דּוּקִין שֶׁבָּעַיִן נַמִּי פָּסְלִי - לָא שְׁכִיחִי. "בַּחוּלִּין אֲבָל לֹא בְּמוּקְדָּשִׁין". מוּקְדָּשִׁין פְּשִׁיטָא, לָאו דִּידֵיהּ נִינְהוּ! - בְּקָדָשִׁים קַלִּים, וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, דְּאָמַר: קָדָשִׁים קַלִּים - מָמוֹן בְּעָלִים הֵם, דְּתַנְיָא: "וּמָעֲלָה מַעַל בַּה'" - לְרַבּוֹת קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁהֵן מָמוֹן בְּעָלִים, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי; סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא לִיעַשְּׂרוּ, קָא מַשְׁמַע לָן. - וְאֵימָא הָכִי נַמִּי! - "יִהְיֶה קֹדֶשׁ" אָמַר רַחֲמָנָא, וְלֹא שָׁבְרָה קָדוֹשׁ. מַעֲמָא דִּכְתַב רַחֲמָנָא "יִהְיֶה קֹדֶשׁ", הָא לָאו הָכִי אָמִינָא חָיְילָא קְדוּשַׁת מַעֲשֵׂר עֲלַיְיהוּ הָשְׁתָּא קְדוּשָׁה חֲמוּרָה אַקְדּוּשָׁה קַלָּה לָא חָיְילָא, קְדוּשָׁה קַלָּה אַקְדּוּשָׁה קַלָּה מִיבָּעְיָא! מַאי הִיא - דִּתְנַן: אֶחָד קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ וְאֶחָד קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת - אֵין מְשַׁנִּין אוֹתָם מִקְּדוּשָׁה לִקְדוּשָׁה, אֲבָל מַקְדִּישִׁין אוֹתוֹ הֶקְדֵּשׁ עֵילּוּי וּמַחֲרִימִין אוֹתוֹ. - מַהוּ דְּתֵימָא: הָתָם דְּכָל בְּהֵמָה לָאו לְעוֹלָה קָיְימָא; אֲבָל הָכָא דְּכָל בְּהֵמָה לְמַעֲשֵׂר קָיְימָא, אַף עַל גַּב דְּאַקְדְּשָׁהּ - לָא פְּקַע אִיפּוּרָא דְּמַעֲשֵׂר מִינָּהּ; לְמַאי נָפְקָא מִינָּהּ - בְּ"לֹא יִגָּאֵל" וּבְ"לֹא יִמָּכֵר", קָא מַשְׁמַע לָן. "וְנוֹהֵג בַּבָּקָר וּבַצֹּאן וְאֵין מְתַעְשְׂרִין מִזֶּה עַל זֶה בְּבָקָשִׁים וּבָעֲזִים" וכו'. וְיִהְיוּ חָדָשׁ וְיָשָׁן מְתַעְשְׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, חָדָשׁ וְחוֹמֶר: וּמַה בְּבָקָשִׁים וְעִזִּים שֶׁהֵם כִּלְאַיִם זֶה בְּזֶה - מְתַעְשְׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, חָדָשׁ וְיָשָׁן שֶׁאֵינָן כִּלְאַיִם זֶה בְּזֶה - אֵינוֹ דִּין שֶׁיִּתְעַשְּׂרוּ מִזֶּה עַל זֶה תַּלְמוּד לוֹמַר: "עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר" - בְּשִׁתֵּי מַעֲשְׂרוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר, אֶחָד מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה וְאֶחָד מַעֲשֵׂר דָּגָן, וּמַקִּישׁ מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה לְמַעֲשֵׂר דָּגָן: מַה מַּעֲשֵׂר דָּגָן - מֻחְדָּשׁ עַל הַיָּשָׁן לֹא, אַף מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה - מֻחְדָּשׁ עַל הַיָּשָׁן לֹא. אִי הָכִי, בְּבָקָשִׁים וְעִזִּים נַמִּי לֵימָא: מַקִּישׁ מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה לְמַעֲשֵׂר דָּגָן, מַה מַּעֲשֵׂר דָּגָן - מִמִּין עַל שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ לֹא, אַף מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה - מִמִּין עַל שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ לֹא! - רַבִּי רַחֲמָנָא "צֹאן". - אִי הָכִי, חָדָשׁ וְיָשָׁן נַמִּי! - הָא כְּתִיב "עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר". - וּמָה רָאִיתָ אֲמַר רָבָא: אָמַר קְרָא "שָׁנָה שָׁנָה" - לְשָׁנָה הַקִּשְׁתִּיו וְלֹא לְדָבָר אַחֵר. תְּנַן הָתָם: אֵין תּוֹרְמִין מִמִּין עַל שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, וְאִם תָּרַם - אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. מָנָא הָנֵי מִילֵּי אָמַר רַבִּי אַמִּי אָמַר רַבִּי יַנַּאי, וְאָמְרִי לְהּ אָמַר רַבִּי אַמִּי אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: "כָּל חֵלֶב יִצְהָר וְכָל חֵלֶב חִטִּים וְדָגָן" - אָמְרָה תּוֹרָה: תֵּן חֵלֶב לָזֶה, וְחֵלֶב לָזֶה.

אשכחן

אשכחן תירוש ויצהר — דאין מעשרין מזה על זה, דהכי כתיב "חלב" לכל אחד. **תירוש ודגן** — דלא כתיב בתרוייהו אלא חד "חלב", מנלן דלא יתרום מדגן על תירוש ומתירוש על דגן **דגן ודגן** — חיטין על שעורין, ושעורין על חיטין. גפנים וזיתים — אינן כלאים זה עם זה, דגן ודגן — כלאי זרעים מדרבנן, דגן ותירוש — כלאי כרם מדאורייתא. **ולרבי יאשיה דאמר** — דגן ותירוש אינן כלאים, ודגן ודגן אינן כלאים, עד שיזרע שלשתן בבת אחת במפולת יד. **חיבי מייתי לה** — בקל וחומר. **אפילו על ידי דבר אחר** — שאם זרע מין שלישי, או חיטין או שעורים — אינן כלאים, עד שיהא שני מינין דגן ומין כרם. **תירוש ודגן** — שהן שני מינין, כלאים על ידי מין שלישי. או דגן ודגן שהן כלאים על ידי כרם — אינו דין כו'. **ושני מינין בעלמא** — שאינו דגן, כגון פולין ועדשים, מנלן דלא יתעשרו מזה על זה **הני** — כל שאר מינין דרבנן. דמדאורייתא אינו חייב במעשר אלא דגן תירוש ויצהר, וכל דתקון — כעין דאורייתא תקון, שלא יתעשרו ממין על שאינו מינו.

יתעשרו

אַשְׁכַּחַן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר; תִּירוֹשׁ וְדָגָן, דָּגָן וְדָגָן מִנַּיִן - קַל וָחוֹמֶר: וּמַה תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר שֶׁאֵינָן כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה - אֵין מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה; תִּירוֹשׁ וְדָגָן, דָּגָן וְדָגָן, שֶׁהֵם כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה - אֵינוֹ דִין שֶׁלֹּא יִתְעַשְּׂרוּ מִזֶּה עַל זֶה וּלְרַבִּי יֹאשִׁיָּה דְּאָמַר: עַד שֶׁיִּזָּרֵע חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְחַרְצָן בְּמַפּוֹלֶת יָד, הֵיכִי מַיְיתֵי לָהּ? - מַיְיתֵי לָהּ הָכִי: וּמַה תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר, שֶׁאֵינָן כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה אֲפִילּוּ עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר - אֵין מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה; תִּירוֹשׁ וְדָגָן, דָּגָן וְדָגָן, שֶׁהֵן כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר - אֵינוֹ דִין שֶׁלֹּא יִתְעַשְּׂרוּ מִזֶּה עַל זֶה וּשְׁנֵי מִינִין בְּעָלְמָא מִנַּלָּן - הָנֵי דְּרַבָּנַן נִינְהוּ, וְכָל דְּתַקִּינוּ רַבָּנַן - כְּעֵין דְּאוֹרַיְיתָא תַּקִּינוּ, מַה דְּאוֹרַיְיתָא שְׁנֵי מִינִין אֵינָן מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה - דְּרַבָּנַן נַמִי. אֲמַר לֵיהּ רָבָא בַּר רַב חָנָן לְאַבַּיֵי: אֶלָּא מֵעַתָּה, גַּבֵּי מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, דְּלָא כְּתִיב "וְכָל מַעֲשַׂר בָּקָר וּמַעֲשַׂר צֹאן",

יתעשרו

ומה תירוש ויצהר שאינם כלאים זה בזה כו' — מחדש וישן לא מצינן למידן קל וחומר כי האי גוונא: ומה חדש וישן שאינם כלאים זה בזה. דהוי מצי למימר: מעשר של כבשים ועזים יוכיח, שהן כלאים זה בזה ומתעשרין זה על זה — אף אני אביא תירוש ודגן, דגן ודגן. ואם תאמר: השתא נמי דעביד קל וחומר מתירוש ויצהר, אכתי כבשים ועזים של מעשר בהמה יוכיח! יש לומר: דלא שייך, משום דלא מצינו במעשר בהמה דברים של שנה אחת דאינם כלאים שלא יתעשרו מזה על זה, כמו שמצינו במעשר דגן, דאיכא תירוש ויצהר של שנה אחת ואינם כלאים, ואינם מתעשרין. אבל מקל וחומר דחדש וישן שייך למימר טפי, משום דמצינו נמי במעשר בהמה דחדש וישן שאינן כלאים (זה על זה) ואין מתעשרין מזה על זה, וכבשים ועזים שהם כלאים זה בזה — מתעשרין מזה על זה. **דגן** ודגן שהם כלאים זה בזה כו' — כתוב בקונטרס דכלאי זרעים של דגן ודגן דרבנן. ודומה שטעות סופר הוא, דכאן משמע שהוא דאורייתא. וכן מוכח בפרק קמא דקדושין (לט,א) וכן בפרק "כל הבשר" (חולין קטו,א) דפריך: כלאי זרעים ליתסרו, דהא תיעבתי לך הוא. ואין חילוק בין כלאי הכרם לכלאי זרעים, אלא שזה מותר באבילה וזה אסור אפילו בהנאה. ואפילו רבי יאשיה נמי אית ליה כלאי זרעים, ומחייב אפילו בחטה ושעורה לחודייהו משום כלאי זרעים.

והא דקאמר הכא דלרבי יאשיה תירוש ודגן דגן ודגן שהן כלאים זה בזה על ידי דבר אחר — משום תירוש ודגן נקט "על ידי דבר אחר", דלא מחייב משום כלאי הכרם אלא בשלשה מינין. אבל משום כלאי זרעים — חייב בתרי. וכן מוכח בסוף פרק "אותו ואת בנו" (חולין פב,ב) דמייתי התם: הזורע כלאים לוקה. ומסקינן: מילתא אגב אורחא קא משמע לן, דאיכא תרי גווני כלאים. לאפוקי מדרבי יאשיה, דאמר: עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד, קא משמע לן דכי זרע חטה וחרצן, שעורה וחרצן נמי חייב. שמע מינה דמודה רבי יאשיה בחטה ושעורה. ועוד נראה לפרש, דקרי תרי גווני כלאים: כלאי זרעים וכלאי כרם, כגון: חטה ושעורה, חטה וחרצן. ובחד מודה רבי יאשיה דלקי, ובחד פליג. אבל חטה וחרצן, שעורה וחרצן — כולו חד גוונא הוא. ועוד יש ספרים שכתוב בהם בהדיא: "חטה וחרצן, או שעורה וחרצן". ואפילו [לספרים] שכתוב שם "ושעורה" — פירושו "או", כמו: או שעורה וחרצן. ולהכי לא מצי לאוקמי כלאים בבת אחת, כגון חטה ושעורה וחרצן דלקי תרתי, לאפוקי מדרבי יאשיה, דהא לרבי יאשיה נמי לקי תרתי. וכן מוכח נמי בירושלמי במסכת כלאים פרק שמיני, דקאמר התם: כתיב "לא תזרע כלאים כרמך", אלמא שאינו חייב עד שיזרע שני מינין בכרם, דברי רבי יאשיה. רבי יונתן אומר: מין אחד. על דעתיה דרבי יונתן "שדך לא תזרע כלאים", לאיזה דבר נאמר "לא תזרע כרמך כלאים" — להעביר עליו אפילו מין אחר. על דעתיה דרבי יאשיה כתיב "שדך לא תזרע כלאים", לאיזה דבר נאמר "לא תזרע כלאים"? חבריא אמרי: להתראה, שאם התרו בו משום "שדך" — לוקה, משום "כרמך" — לוקה. ואי לא מחייב רבי יאשיה בכלאי זרעים בלא כרם — אי הכי מאי קבעי: "כרמך" למה לי? דלא משמע לפרש דבעי למה נאמר "כרמך" בלאו שני, שהיה לו לומר בלאו אחד — דאין קושיא דרבי יונתן בענין זה. אלא לגמרי (כוזה) בעי (כמשמעו) למה לי "כרמך" כלל. הלכך כולם ודאי מחייבי משום כלאי זרעים בשני מינין. אלא בכלאי זרעים פליגי, דרבי יאשיה לא מחייב משום כרם עד דאיכא שני מיני בהדי חרצן, כגון חטה ושעורה וחרצן. ורבי יונתן מחייב אפילו במין אחד בהדי חרצן. ואין לתמוה: לרבי יאשיה, מאי שנא דבכלאי זרעים מחייב בשני מינין, ובכלאי כרם בעי שלושה מינים? דמשמע ליה זריעת כלאים — שני מיני זרעים, וחרצן לאו מין זרעים הוא, הלכך איכא לפרושי קרא הכי: לא תזרע בהדי כרמך כלאים, דהיינו שני מיני זרעים. ומיהו, רבי יהודה ודאי משמע במסכת כלאים (פרק א משנה ט) דלא מחייב נמי בכלאי זרעים עד שיזרע חטה ושעורה וכוסמין, או שני חטין ושעורה, או שני שעורים וחטה, דבעי כלאי זרעים בהדי "שדך". ומיהו, קרא ד"בהמתך לא תרביע כלאים" לא אפשר לו לפרושי הכי. **ושני** מינין בעלמא דרבנן — משמע דכל מינין דלא כתיבי בהאי קרא — דרבנן, והכא לא כתיב אלא דגן ותירוש ויצהר. ובפרק "ביצד מברכין" (ברכות לו,א) נמי אמר דמעשר צלף דרבנן. וגבי ליטרא קציעות ביצה (ג,ב) נמי אמר דדבר שבמנין אפילו באלף לא בטיל בדרבנן. ובפרק קמא דראש השנה (טו,ב) מעשר סתם חרובין דרבנן. אף על גב דבספרי לא פטר (לא) [אלא] חרובי שיטה וצלמונה ולא סתם חרובין. וכל הנהו דרשות דספרי דמרבין אפילו קטנית ופירות האילן וירק לענין מעשר — אסמכתא בעלמא נינהו. וכי האי גוונא אשכחן כל מילי דשבות ומשום מצוה בפרק "משילין" (ביצה לו,ב) דדריש בתורת כהנים מ"שבתון" — שבות, ואסמכתא בעלמא היא. וכהן שעלתה בידו תאנה של טבל בפרק "אלו הן הלוקין" (מכות יט,ב) דכהן שאכלה לוקה כו' — היינו מכת מרדות. והא דאמר בסוף "הערל" (יבמות פא,א) דעיגול אינו עולה — התם רבנן בעין דאורייתא תיקון. והא דאמרינן בפרק "הנודר מן הירק" (נדרים נה,א) ד"דגן" משמע כל מילי דמידגן, אפילו קטנית — אומר רבינו תם דהיינו בנדרים, דהלך אחר לשון בני אדם. ודפליגי רבי אליעזר ורבי יהושע בפרק "הערוב" (חולין קב,ב) בדון מינה ומינה, בדון מינה ואוקי באתרה — משכחת לה דפליגי בדאורייתא, כגון משקה היוצא מן הדגן, כגון מלילות שריסקן וסחטן, כדאמר בפרק קמא דשבת (יט,א). והא דתנן במסכת פרה (פרק יא משנה ג): דבילה של תרומה שנפלה לתוך [מי] חטאת כו' עד דאמר: האוכלה במיתה — לאו דוקא, אלא חומר דרבנן כעין איסור מיתה, ונפקא מינה לאלקויי טפי משאר מלקיות, או לקוברו בין רשעים גמורים. אי נמי: לסימנא בעלמא נקט דבילה, שאם נפל במי חטאת דבר שתרומתו דאורייתא. ואף על גב דמה נפשך תרומת פירות דרבנן — מכל מקום שייך לאחמורי טפי, גזירה משום דגן תירוש ויצהר דאורייתא. ובירושלמי בריש פרק מסכת מעשרות משמע קצת דקרא דדרשינן מיניה חיוב מעשר בפירות וקטנית — דרשא גמורה היא. דאמר התם: "עשר תעשר" הייתי אומר כל הדברים חייבים במעשר כו', עד: אין לי אלא תבואה, קטנית מנין? תלמוד לומר: "וכל מעשר הארץ" — לרבות שום ושחלים וגרגיר. יכול שאני מרבה אף העלין, זרע כרשינין, זרע לפת וצנונות ובצלים, ושאר זרעוני גינה שאין נאכלין? תלמוד לומר: "מזרע הארץ" — לא כל [זרע] הארץ, ו"מפרי העץ" — לרבות כל פירות האילן. או יכול שאני מרבה חרובי שיטה וצלמונה וחרובי גירמה — תלמוד לומר: "מפרי העץ" — ולא כל פרי העץ. ירקות מנין? איסי בן עקביא אומר: המעשרות לירקות מדבריהם. משמע דירקות מדבריהם, אבל קטנית ופירות דאורייתא. ויש לפרש דהכי קאמר: מדבריהם — כלומר, דאין להם אסמכתא מן הפסוק כמו שיש לקטנית ושאר פירות. ובספרי נמי בפרשת "עשר תעשר" לא מייתי שום קרא לירקות. דאף על גב דקתני התם: מנין לרבות ירקות למעשרות — בשום ושחלים וגרגיר אייתי, כדקתני התם בהדיא. ובתורת כהנים בפרשת "אם בחקותי" מביאה בקוצר, ואינו מאריך שם כמו בספרי. ושמא לא רצו להסמיך ירקות על שום פסוק, לפי שיש ענינים שנראה להם להקל בירקות יותר מבשאר דברים. כי ההיא דקאמר בירושלמי במסכת חלה פרק "שתי נשים": אמר רבי יוחנן: רבותינו שבגולה היו מפרישין תרומות ומעשרות, עד שבאו הרובים ובטלום. מאן אינון "הרובים" — תורגמיניא (אמרה). רבי זעירא ורב יהודה בשם שמואל אמר: חלת חוצה לארץ אובל והולך ואחר כך מפרישין. רבא בשם שמואל: לא חשו אלא לתרומת דגן ותירוש ויצהר. רבי אבא בשם רבי שמואל: לא חשו אלא לתרומה גדולה, אבל לירקות — אפילו לתרומה גדולה לא חשו. דתני איסי בן עקביא: מעשרות לירקות מדבריהם. **אלא** מעתה גבי מעשר בהמה דלא כתיב מעשר בקר [כו'] יתעשרו מזה על זה — ואם תאמר: הא אתא למילף קל וחומר מחדש וישן שאינן כלאים זה בזה ואין מתעשרין! ויש לומר, דאיכא למימר: כבשים ועזים יוכיחו שהם כלאים ומתעשרין, כדמרבינן לעיל "מצאן" כו'. ומשני: אמר קרא "העשירי", שבא לחלק וליתן עשירי לזה ועשירי לזה. ופריך: כבשים ועזים נמי! דבשלמא אי לאו "העשירי" — לא ילפינן כבשים ועזים מקל וחומר דישן וחדש, כיון דרבי רחמנא "צאן", כדאמר. אבל השתא דכתיב "העשירי" לחלק על כל מין ומין, דאתי כמו "ראשיתם" דבסמוך דגבי דגן, שבא ליתן ראשית לכל מין ומין.

אמר אביי ראשיתם כו' רבא אמר בלא ראשיתם כו' — תימה: דבפרק קמא דתמורה (ה,א) גבי הא דאמר אביי דכל [מילתא] דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני, פריך מתורם ממין על שאינו מינו, דאמר רחמנא: תן חלב לזה [וחלב לזה], ותנן: דאם תרם — אין תרומתו תרומה! ומשני: אמר קרא "ראשיתם". אלמא מוקי ליה אפילו לתירוש ויצהר, לאשמועינן דלא מהני. והכא מוקי לה לחלק במיני דגן, דאין תורמין מזה על זה! ורבא אמר: בלא "ראשיתם" נמי לא מצית אמרת, [ר"דגן"] משמע [כל] דגן אחד, דמוקי בהדיא התם להכי. דקאמר התם: ולרבא דאמר לא מהני, אי לאו דאמר רחמנא "ראשיתם" הוה אמינא: תירוש ויצהר דכתיב בהו "חלב" "חלב" — שאין תורמין, תירוש ודגן דחד "חלב" כתיב בהו — [תורמין] מהאי אהאי. כתב רחמנא "ראשית"! ויש לומר: דלאביי ודאי משמע דהאי "ראשית" לחלק במיני דגן, דמדסמך ליה קרא ל"ודגן". ומוקי נמי לומר דלא מהני. דמשמע דקרא אבולהו מיני דכתיבי בקרא, לחלק בתירוש ויצהר לא איצטריך, אלא לומר דלא מהני. ובי היכי דלא מהני בתירוש ויצהר — לא מהני נמי במיני דגן. ורבא דקאמר הכא: לא צריך — משום דמקל וחומר נפקא כדלעיל. ומן "דגן" ליכא למידרש, דמשמע [כל] דגן אחד כדקאמר הכא. דאיצטריך לגופיה, למעוטי שאר מינים. והתם נפקא לן "מראשית" כדאשכחן בכמה דוכתי (פסחים יח,ב): מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא. והשתא נמי ניחא הא דמייתי הכא "ראשית" על דגן ודגן, והתם מייתי ליה רבא על דגן ותירוש. דודאי תרוייהו נפקי מקל וחומר, בין תירוש ודגן, בין דגן ודגן, ומכל מקום כתביה אתרוייהו, כמו מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא. ואם תאמר: ולרבא, כיון דכתיב "ראשיתם" אבולהו, "חלב" "חלב" למה ליה? ויש לומר: משום דלא הוי מוקמינן "ראשיתם" אתירוש ויצהר, כיון דאינם כלאים זה בזה. **ואתי** בקל וחומר מחדש וישן — לא הוי מצי למימר דאתי בהיקישא ד"עשר תעשר" דלעיל, דהא אמר רבא לעיל: לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר. **אימא** לערובי בצאן — דכתבינהו בחד "מעשר", ולא כתב "ומעשר צאן".

חדא מיניה רב פפא אמרה — בריש בבא קמא (ד,ב) נמי קאמר הכי. ועל רב פפא רגיל לומר בן, שמלך אחר רבא, כדאיתא (במועד קטן) (כח,ב). ויש דברים בשהיה אומר דסבורים שהם בשם רבא.

אמר

יִתְעַשְּׂרוּ מִזֶּה עַל זֶה! אָמַר לֵיהּ: אָמַר קְרָא "הָעֲשֵׂירִי" - תֵּן עֲשִׂירִי לָזֶה, וְתֵן עֲשִׂירִי לָזֶה. - אִי הָכִי, כְּבָשִׂים וְעִזִּים נַמִּי! - "וְצֹאן" - מַשְׁמַע כָּל צֹאן אֶחָד. - הָכָא נַמִּי לֵימָא: מַשְׁמַע כָּל דָּגָן אֶחָד! אָמַר אַבַּיֵי: "רֵאשִׁיתָם", וְכֵן אָמַר רַבִּי אֶילְעָא: "רֵאשִׁיתָם". רָבָא אָמַר: בְּלָא "רֵאשִׁיתָם" נַמִּי, מַשְׁמַע כָּל דָּגָן אֶחָד - לָא מָצֵית אָמְרַתְּ; בִּשְׁלָמָא הָתָם אָמְרִינַן: "וְצֹאן" - מַשְׁמַע כָּל צֹאן אֶחָד, דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ כְּבָשִׂים וְעִזִּים נַמִּי - לִכְתּוֹב: "וְכָל מַעֲשַׂר בְּהֵמָה". וְכִי תֵּימָא: אִי כְּתִיב "כָּל מַעֲשַׂר בְּהֵמָה" הָוֵי אָמִינָא אֶפִילּוּ חַיָּה - "תַּחַת" "תַּחַת" מִקַּדָּשִׁים גָּמַר. וְאָתֵי בְּקַל וָחוֹמֶר מֵחָדָשׁ וְיָשָׁן, "בָּקָר וָצֹאן" לָמָּה לִי בָּקָר וְצֹאן הוּא דְּאִין מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, אֲבָל כְּבָשִׂים וְעִזִּים - מִתְעַשְּׂרִין. אֲבָל הָכָא - מִי סָגֵיא דְּלָא כְּתִיב "דָּגָן" לְמֵעוּטֵי שְׁאָר מִינִין מַחְקִיף לָהּ רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב נַחְמָן: אֵימָא לְעַרְבוּ לְבָקָר בְּצֹאן! אָמַר לֵיהּ מָר זוּטְרָא בְּרֵיהּ דְּרַב נַחְמָן: לְרָבָא אִית לֵיהּ נַמִּי "הָעֲשִׂירִי". אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רָבָא: בְּלָא "עֲשִׂירִי" נַמִּי לָא מָצֵית אָמְרַתְּ בָּקָר וְצֹאן מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, דְּאִיתְקַשׁ מַעֲשַׂר בְּהֵמָה לְמַעֲשַׂר דָּגָן: מָה מַעֲשַׂר דָּגָן - מִמִּין עַל שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ לֹא, אַף מַעֲשַׂר בְּהֵמָה - מִמִּין עַל שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ לֹא. - וְהָא רָבָא הוּא דְּאָמַר: "שָׁנָה" - לְשָׁנָה הִקִּישָׁתִיו וְלֹא לְדָבָר אַחֵר! - הַדַּר בֵּיהּ רָבָא מֵהַהִיא. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: חָדָא מִינֵיהּ רַב פָּפָּא אָמַרָהּ. **משנה** מַעֲשַׂר בְּהֵמָה מִצְטָרֵף כְּמֹלֵא רֶגֶל בְּהֵמָה רוֹעָה. וְכַמָּה הִיא רֶגֶל בְּהֵמָה רוֹעָה שִׁשָּׁה עָשָׂר מִיל. הָיוּ בֵּין אֵלּוּ לָאֵלּוּ שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם מִיל - אֵין מִצְטָרְפִין. הָיוּ לוֹ בָּאֶמְצַע - מֵבִיא וּמְעַשְּׂרָן בָּאֶמְצַע. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: הַיַּרְדֵּן מַפְסִיק לְמַעֲשַׂר בְּהֵמָה. **גמרא** מְנָא הָנֵי מִילֵּי אֲמַר רַבָּה בַּר שֵׁילָא: דְּאָמַר קְרָא "עוֹד תַּעֲבֹרְנָה הַצֹּאן עַל יְדֵי מוֹנֶהָ", וְקִים לְהוּ לְרַבָּנַן דְּשִׁיתְסַר מִיל קָא שָׁלְטָא בֵּיהּ עֵינָא דְּרוֹעֶה. "הָיוּ בֵּין אֵלּוּ לָאֵלּוּ שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם מִיל אֵין מִצְטָרְפִין" וכו'. שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם הוּא דְּאֵין מִצְטָרְפִין, הָא בְּצִיר מֵהָכִי - מִצְטָרְפִין וְהָא קָתָנֵי: שִׁשָּׁה עָשָׂר מִיל, טְפֵי לָאו! - מִשּׁוּם דְּקָא בָּעֵי לְמִיתְנָא סֵיפָא: הָיוּ לוֹ בָּאֶמְצַע - מֵבִיא וּמְעַשְּׂרָן בָּאֶמְצַע. וְכַמָּה אָמַר רַב: חֲמֵשׁ מִכָּאן וְחֲמֵשׁ מִכָּאן וְחֲמֵשׁ חֲזָיָא לְהָכָא וְחֲזָיָא לְהָכָא. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֶפִילּוּ חֲמֵשׁ מִכָּאן וְחֲמֵשׁ מִכָּאן וְאֶחָד בָּאֶמְצַע, חָזֵינַן לָרוֹעֶה כְּמַאן דְּקָאֵי הָכָא, וְקָרֵינַן בֵּיהּ "מוֹנֶה".

מיתיבי:

יתעשרו מזה על זה — בקר וצאן. **אמר קרא העשירי** — דסמך "מעשר" א"בקר" ו"עשירי" סמך א"צאן", דהשתא כתיב מעשר אבל חד וחד. **כבשים ועזים נמי** — לא ליעשרי. כי היכי דלעיל כתיב "חלב" איצהר ו"חלב" אתירוש ודגן, ודרשינן דגן דגן מקל וחומר דתירוש ויצהר. והכא נמי דרשינן קל וחומר דחדש וישן! ומשני: "וצאן" משמע כל צאן אחד. **ראשיתם** — סמוך ל"דגן" הוי "ראשיתם", לומר: תן ראשית לכל דגן ודגן, בסדר "ויקח קרח". **בשלמא התם דרשינן וצאן משמע כל צאן אחד** — דמייתרי לן קראי. **דאי סלקא דעתך כבשים ועזים נמי** — לא ליעשרו אהדדי — לכתוב רחמנא "וכל מעשר בהמה", ואנא ידענא דמין על שאינו מינו לא, דאתי מקל וחומר מחדש וישן. **וכי תימא אי כתב בהמה הוה אמינא חיה בכלל בהמה** — וליחייב חיה במעשר, כדקיימא לן בבבא קמא (נד,ב): חיה בכלל בהמה להרבעה — משום הכי לא הוה צריך למכתב "בקר וצאן", דאנא גמיר "תחת" "תחת" מקדשים; כתיב הכא (ויקרא כז): "תחת השבט" וכתיב התם (ויקרא כב): "תחת אמו", והתם חיה לא, דכתיב: "שור כשב ועז". הלכך לכתוב בהמה, ואתי בקל וחומר מחדש וישן דמין בשאינו מינו לא. ולהכי כתב "בקר וצאן" — למימרא דבקר וצאן הוא דאין מתעשרין, הא צאן וצאן מתעשרין. אלא הכא גבי דגן — לא מיסתבר קרא למידרש דתירוש ודגן הוא דאין מתעשרין, הא דגן ודגן מתעשרין, דמי סגיא דלא כתב "דגן" למעוטי שאר מינין דלא ליחייבו במעשר מדאורייתא **אימא לערבו לבקר וצאן** — כלומר, מנא ליה לרבא דלהכי כתיב "בקר וצאן", דלא יתעשרו מזה על זה אימא להכי פרטינהו קרא בהדיא — לערבינהו דליעשרו אהדדי. דאי הוה כתב בהמה — הוה מייתינן מחדש וישן, דמין בשאינו מינו לא, ולהכי אדכרינהו בהדיא — למימרא דליעשרינהו אהדדי! וקא סלקא דעתיה דרב הונא, דמדרבא ליה ליה "ראשיתם" — "העשירי" נמי ליה לרבא, דלידרוש: תן עשירי לזה ועשירי לזה, הואיל ולא כתב "מעשר בקר ומעשר צאן". **ממין על שאינו מינו לא** — ואם תאמר: בכבשים ועזים נמי — אם כן ריבויא ד"בקר וצאן" מאי אהני. ואם תאמר: מה ראית מסתברא, דמעוטינהו דהיקישא — לבקר וצאן אתא, דלא ליעשרו אהדדי, דהא לא דמו כלל אהדדי. וריבויא ד"בקר וצאן" — לרבויי כבשים ועזים, דהא דמו אהדדי לענין קרבן, דהאומר "הרי עלי מן הצאן" — יכול להביא בין כבש בין עז. **הדר ביה רבא מההיא** — קמייתא, וסבירא ליה נמי דלמילי אחרנייתא נמי איתקש למעוטי בקר וצאן. וכבשים ועזים דמתעשרי — נפקא לן מריבוייא ד"בקר וצאן". וכי פרכינן בריש שמעתין: אי הכי חדש וישן נמי — לאו פירכא היא, דהא בחדש וישן כתיב בקרא בהדיא דאיתקוש, דהא בקרא דהקישא כתיב: "שנה שנה". **משנה מצטרף כמלא רגל בהמה רועה** — כפי שיעור שהבהמה מתרחקת והולכת כשהיא רועה, דהיינו ששה עשר מילין. לישנא אחרינא: כפי מה שהבהמות רחוקות זו מזו ויכולות להשתמר ברועה אחד, והיינו ששה עשר מילין, כדמפרש בגמרא דהכי שלטא עינא דרועה. ואם יש לו חמשה בהמות בכפר זה וחמשה בהמות בכפר אחר רחוק מזה ששה עשר מילין — מביאן לתוך דיר אחד ומעשרן, ואם רחוקות יותר — פטורות. ובגמרא מפרש טעמא. **שלשים ושתים מיל** — פריך בגמרא מאי קאמר. **היה לו באמצע** — אותן האמצעיות מצרפות את הצדדין. והאי דקתני "מביא ומעשרן באמצע" — לא מביא ממש קאמר. **הירדן מפסיק** — שאם יש לו חמשה בהמות מכאן וחמשה מכאן, וירדן באמצע — אין מצטרפות, ופטורות. וטעמא מפרש בגמרא. **גמרא תעבורנה הצאן על ידי מונה** — משמע: אם יכולות להמנות ברועה אחד — מיקרו "צאן", ותעבורנה תחת השבט להתעשר, ואי לא — לא. **והא קתני ששה עשר מיל** — הוא דמצטרפין, טפי לא! **וכמה** — יהא לו בצדדין ובאמצע שיצטרפו **חמש מכאן וחמש באמצע** — מצטרפות, ומביאן לתוך דיר אחד ומעשרן. והחמש הנותרות בדיר — מצטרפות לגורן אחר כשיולדו לו עוד טלאים. אבל אי הוי הנך דצד האחת קרובות לאמצעיות בתוך ששה עשר מיל, ואותן שבצד שני רחוקות יותר משמונה עשר מיל — אותן הרחוקות פטורות לגמרי, ואינן צריכות להמתין עד שיולדו לו עוד טלאים להצטרף לגורן אחר. **דהנך חמש** — אמצעיות, חזיין להכא ולהכא, דכל צד דמצטרפת להו איכא שיעור מעשר. אבל אם יש מכאן חמשה ומכאן ארבע, ובאמצע חמשה — אין הארבע מצטרפות, ואין צריכות להמתין לגורן אחר. **חמש מכאן וחמש מכאן ואחת באמצע** — אף על גב דהך חדא לא חזיא למנינא, הואיל ורועה אורחיה למיזל התם ואיתויי — הויא כמאן דקאי התם, וקרינא ביה "מונה". וכל שכן ארבע מכאן וחמש מכאן ואחת באמצע, דהך חזיא לצירופא דמניינא.

רש"י

מכפר עותני לכפר חנניה שנים ושלשים מילין, וציפורי מצרפתן באמצע. **תרגמה שמואל אליבא דרב** — דהא דקתני "אחת באמצע" — לאו אריש קאי, דאירי בחמש. אלא בגון שיש לו תשע מכאן ותשע מכאן כו'. **ולשמואל** — דלא בעי דתיהוי אמצעית חזייא לצירוף המנין, אפילו רועה יש לו דירה באמצע ואין לו שום בהמה לצרפן. **ואפילו כליו של רועה** — מונחין באותו כפר — מצרפן, הואיל וסופו דרועה למיזל התם ומשקליה, וקרינן ביה "מונה". **דקרי ליה ואתי** — ולא מיצטריך רועה מיזל התם, ולא קרינא ביה "מונה". **דלא מיקרבן** — שאין יכולים לילך זו אצל זו, לא הבהמות ולא רועה. **אבטילאות** = קונטריד"ש, שני אפרכיות, ובמלכות אחת. **נמר ונמורי** — שני אבטילאות אין מצטרפות, אף על גב דסמוכות זו לזו במיל אחד. **כמקום שיש שם נשר דמי** — דהא אין שם נהר. וקתני דחוצה לארץ וארץ ישראל, [ואפילו] כולן עומדות בתוך מיל, אלא שזו בארץ וזו בחוצה לארץ — אין מצטרפין. **והירדן יגבול אותו** — בספר יהושע (יח) בגבול אחד מן השבטים. **אלא מעתה** — כל דכתיב בנחלת השבטים "ותאר הגבול", הכי נמי דכל שבט ושבט גבול בפני עצמו, ואם יש לו בנחלת שבט זה ובנחלת שבט זה (ובנחלת שבט זה) — אין מצטרפין, ואפילו בתוך ששה עשר מיל **אם כן, אמאי נקט "חוצה לארץ וארץ" ואת תהיה לכם וגו'** — לאחר שמנאן כולן עשאוה ארץ אחת. **ארץ** — כתיב בקרא "זאת תהיה לכם הארץ", גבולותיה דארץ חשיב חד, ולא גבולות דירדן. **לרבי אמי** — דאמר משום דמירחקו, ליתני: כל הנהרות מפסיקין! (**לימא**) **כתנאי** — אי ירדן חשוב ארץ כנען, ולא יפסיק אי לא. **מבית יריחו ולמטה** — אבל כל מה דמשיך למעלה מיריחו — לא ירדן הוא, דבטל חשיבותו, שמתערב בימים גדולים. **לנודר** — דהנודר מן הירדן יהא מותר לשתות מיריחו ולמעלה. **מדן** — שם מקום. **אתון** — מדוקיא דשמא "ירדן" מתניתו לה. **ממערת פמיים** — אלמא מדן אתי. **זכרותיה דירדנא** — עיקרו של ירדן. **זכרותא דדמא** — עיקר הדם הוי כבד. **מטמא** — באהל. **ברביעית** — בתורת דם המת. **לא שתינא ממימי פרת** — מים הנקראים פרת קאמר. והלך אחר לשון בני אדם, דאדם הנודר אין דעתו אלא אחר שם שהוא רגיל לקרות לאותו מקום. **כל הנהרות** — שבעולם למטה חוץ משלוש נהרות: חדקל ופישון וגיחון, שכל הנהרות שבעולם באים משם.

עינתא

אמר קרא יגבול אותו לפאת קדמה — בגבול בנימין כתיב בספר יהושע (יח), ולא כמו שכתוב בספרים. **שאני** התם דאמר קרא זאת תהיה לכם הארץ לגבולותיה סביב — בפרשת "ואלה מסעי" כתיב האי קרא. וקראי של מעלה "ותאר הגבול" "ועלה הגבול" כתיב בספר יהושע כל חילוק כל שבט ושבט. ואשמועינן האי קרא ד"אלה מסעי" דכל גבול ארץ ישראל אחד. ולא כמו שפירש הקונטרס דלאחר שמנאן עשאה ארץ אחת, דמשמע דשניהם כתובים במקום אחד. ואינו כן, דהאי כתיב באורייתא והאי כתיב בנביאים.

מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה כתיב מה יריחו ארץ כו' — ואם תאמר: אי מ"ירדן יריחו" קדריש, דאיתקוש — זה כתיב בכמה מקומות! ויש לומר: דדוקא מייתי האי קרא דכתיב ב"אלה מסעי" לאחר שמנה תחומי ארץ ישראל, וכתיב (שם): "ויצו משה" וגו' עד "שני המטות וחצי המטה לקחו נחלתם מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה". דמשמע דירדן הוה מעיקר ארץ ישראל ולא בכלל גבול שני המטות, כמו שיריחו לאו בכלל גבולם. **אין** ירדן אלא מבית ירחו ולמטה — פירש בקונטרס: אבל מה דמשיך למעלה מיריחו — לאו ירדן הוא, דבטל חשיבותיה שמתערב בימים גדולים. וקשה לפירושו: דאם למעלה בטל חשיבותו לפי שמתערב — אם כן למטה נמי, שהרי כבר נתערב בימים למעלה! ויש לומר: אף על פי שנתערב למעלה בימים, יכול להיות שלמטה יוצא מן המים [הימים] והולך בלא תערובת, כדקאמר בסמוך שמהלך בימה של סבכי ובימה של טבריא ובימה של סדום, והולך ונופל לים הגדול. משמע דניכר כשיוצא מכל אותם הימים והולך ונופל בים הגדול. וכדאמרינן נמי בבראשית רבה בפרשת בראשית: דהדין ירדנא מהלך גו ימא דמלחא ולא מתערב. ומיהו, קשה לפירוש הקונטרס: דהוה מצי למימר בטל חשיבותו למטה מיריחו יותר מלמעלה. דאמת הוא שלמטה מיריחו מתרחב יותר והולך לים המלח, דגבול למטה מטה בנימין הוה בין בני יהודה ובין בני יוסף, כדכתיב ביהושע (יח), ויהודה היה עומד מנגב של ארץ ישראל, ובני יוסף מצפון, ובנימין באמצע. וגבול יהודה היה מחזיק כל אורך ארץ ישראל ממזרח למערב, ים המלח היה עומד ליהודה בכל מזרחו, ובמקום שהיה כלה הירדן נופל [ונופל] לתוכו — שם כלה מזרחו של יהודה לצד צפון, כדכתיב ביהושע (טו) גבי תחום בני יהודה: "וגבול קדמה ים המלח עד קצה הירדן". והירדן היה גבול מזרחו של בנימין, כדכתיב בסוף: "והירדן יגבול אותו לפאת קדמה". וכשמנה גבול צפוני של בנימין ממזרח למערב כתיב: "להם גבול צפון מן הירדן ועלה הגבול אל כתף יריחו ועלה בהר ימה". פירוש: מצד גבול הצפוני שלהם, מן הירדן שבמזרח מתחיל המיצר, ועלה אל עבר כתף יריחו מצפון, ועלה משם אל המערב אל עבר ירדן, ומושך החוט בצפונו של יריחו, נמצאת יריחו לפנים מן החוט בחלק בנימין. וחוזר ומונה גבול מערב מצפון לדרום, ואחר כך גבול דרומית ממערב למזרח. ובסוף גבול דרומית לצד מזרח כתיב: "והיו תוצאות הגבול אל לשון ים המלח צפונה אל קצה הירדן נגבה זה גבול נגב". פירוש, צפונה של לשון, שכל הים בגבול יהודה. הרי כל המקראות מוכיחות שהירדן היה הולך מצפון לדרום, ונופל בים המלח בסוף גבול בנימין לצד דרום, ויריחו היה לבנימין מצד הצפון. ולמה לא היה חשיבות הירדן מיריחו ולמעלה? והלא לא היה שם ימים עד סוף גבול בנימין שנופל בים המלח! ונראה לפרש: דמקרא קא דריש, דאין קרוי לירדן אלא מבית יריחו ולמטה, דקרא "והירדן יגבול אותו" משתעי מבית יריחו ולמטה.

הוא

מֵיתִיבִי: הָיָה לוֹ חָמֵשׁ בִּכְפַר חֲנַנְיָה וְחָמֵשׁ בִּכְפַר עוֹתְנַי - אֵין מְצָטָרְפוֹת, עַד שֶׁיְּהֵא לוֹ אַחַת בְּצִיפּוֹרִי. תְּיוּבְתָּא דְּרַב! תִּרְגְּמָהּ שְׁמוּאֵל אַלִּיבָּא דְּרַב: כְּגוֹן שֶׁהָיוּ תֵּשַׁע מִכָּאן וְתֵשַׁע מִכָּאן וְאַחַת בָּאֶמְצַע, דְּהַהִיא חֲזָיָא לְהָכָא וְחֲזָיָא לְהָכָא. אָמַר רַב פָּפָּא: וְלִשְׁמוּאֵל - אֲפִילּוּ רוֹעֶה מְצָרְפָן, וַאֲפִילּוּ כֵּלָיו שֶׁל רוֹעֶה מְצָרְפָן. בָּעֵי רַב אַשִׁי: כַּלְבָּא דִּרְוֹעֶה מַאי כֵּינָן דְּקָרֵי לֵיהּ וְאָתֵי - לָא מִצְטָרְפִי, אוֹ דִלְמָא זִימְנִין דְּלָא אָתֵי וּמִצְטָרֵף אֵיהוּ לְמֵיזַל וְאַתְיֵיהּ תֵּיקוּ. "רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: הַיַּרְדֵּן מַפְסִיק לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה". אָמַר רַבִּי אַמִּי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁאֵין שָׁם גֶּשֶׁר, אֲבָל יֵשׁ שָׁם גֶּשֶׁר - גֶּשֶׁר מְצָרְפָן. אַלְמָא: מִשּׁוּם דְּלָא מִיקְּרְבָן הוּא. מֵיתִיבִי: הָיוּ לוֹ בְּשֶׁנֵי עֲבְרֵי הַיַּרְדֵּן אֵילָךְ וְאֵילָךְ, אוֹ בְּשֶׁנֵי אַבְטִילָאוֹת, כְּגוֹן שֶׁל נָמֵר וְנָמוֹרִי - אֵין מִצְטָרְפִין, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר חוּצָה לָאָרֶץ וְאָרֶץ. וְהָא חוּצָה לָאָרֶץ וְאָרֶץ כְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ גֶּשֶׁר דָּמֵי, וְקָתָנֵי: לֹא מִצְטָרְפִין! אֶלָּא אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַיְינוּ טַעֲמַיְהוּ דְּרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר קְרָא: "וְהַיַּרְדֵּן יִגְבֹּל אֹתוֹ לִפְאַת קֵדְמָה" - הַכָּתוּב עָשָׂאוֹ גְּבוּל בִּפְנֵי עַצְמוֹ. - אֶלָּא מֵעַתָּה: "וְתָאַר הַגְּבוּל" "וְעָלָה הַגְּבוּל" - הָכִי נַמִּי הַכָּתוּב עָשָׂאוֹ גְּבוּל בִּפְנֵי עַצְמוֹ! - שָׁאנֵי הָתָם, דְּאָמַר קְרָא: "זֹאת תִּהְיֶה לָכֶם הָאָרֶץ לִגְבֻלֹתֶיהָ סָבִיב" - כּוּלָּהּ אָרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּל אֶחָד הִיא. - אִי הָכִי, יַרְדֵּן נַמִּי! - "אָרֶץ" וְלֹא יַרְדֵּן. בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא - הַיְינוּ דְּקָתָנֵי יַרְדֵּן, אֶלָּא לְרַבִּי אַמִּי - לִיתְנֵינְהוּ לְכוּלְּהוּ נְהָרוֹת! קַשְׁיָא. לֵימָא כְּתַנָּאֵי: "כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן אֶרֶץ כְּנָעַן", "אַרְצָה" - אֶרֶץ כְּנָעַן, וְלֹא הַיַּרְדֵּן אֶרֶץ כְּנָעַן, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר "מֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן יְרֵחוֹ קֶדְמָה מִזְרָחָה", מַה יְּרֵחוֹ - אֶרֶץ כְּנָעַן, אַף יַרְדֵּן - אֶרֶץ כְּנָעַן. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין "יַרְדֵּן" אֶלָּא מִבֵּית יְרֵחוֹ וּלְמַטָּה. לְמַאי הִלְכְתָא אִילֵימָא לְנוֹדֵר - הַלֵּךְ אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, וְכָל הֵיכָא דְּקָרוּ לֵיהּ "יַרְדֵּן" אִיתְּמַר לֵיהּ! אֶלָּא לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: יַרְדֵּן יוֹצֵא מִמְּעָרַת פַּמְיִים, וּמְהַלֵּךְ בִּימָהּ שֶׁל סִיבְכִי, וּבִימָהּ שֶׁל טַבֶּרְיָא, וּבִימָהּ שֶׁל סְדוֹם, וְהוֹלֵךְ וְנוֹפֵל לְיַם הַגָּדוֹל, וְאֵין

עינתא

"יַרְדֵּן" אֶלָּא מִבֵּית יְרֵחוֹ וּלְמַטָּה. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ "יַרְדֵּן" - שֶׁיּוֹרֵד מִדָּן. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְרַב אַשִׁי: אַתּוּן מֵהָתָם מַתְנִיתוּ לָהּ, אֲנַן מֵהָכָא מַתְנִינַן לָהּ: "וַיִּקְרְאוּ לוֹ לְלֶשֶׁם דָּן בְּשֵׁם דָּן אֲבִיהֶם", וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: לֶשֶׁם זוֹ פַּמְיִים, וְתַנְיָא: יוֹצֵא יַרְדֵּן מִמְּעָרַת פַּמְיִים. אָמַר רַב כָּהֲנָא: זַכְרוּתֵיהּ דִּירְדְּנָא מִמְּעָרַת פַּמְיִים; הֵיכָא דְּאָמַר: "לָא שָׁתֵינָא מַיִם מִמְּעָרַת פַּמְיִים" - אִיתְּמַר לֵיהּ בְּכוּלֵּיהּ יַרְדְּנָא. זַכְרוּתָא דְּדָמָא - כַּבְדָּא; כִּדְרַבִּי יִצְחָק, דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק: כָּבֵד שְׁנִימוֹחַ - מְטַמֵּא בִּרְבִיעִית. זַכְרוּתָא דְּמָיָא - פָּרָת; דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: הַנּוֹדֵר מִמֵּימֵי פָּרָת - אָסוּר בְּכָל מֵימוֹת שֶׁבָּעוֹלָם. הֵיכִי דָּמֵי אֵילֵימָא דְּאָמַר: "לָא שָׁתֵינָא מִמֵּימֵי דִּפָּרָת" - מֵי פָּרָת הוּא דְּלָא שָׁתֵינָא, הָא מִנַּהֲרָא אַחֲרִינָא - שָׁתֵינָא! אֶלָּא דְּאָמַר: "לָא שָׁתֵינָא מַמַּיִם דְּאָתוּ מִפָּרָת": דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: כָּל הַנְּהָרוֹת - לְמַטָּה מִשָּׁלֹשׁ נְהָרוֹת, וְשָׁלֹשׁ נְהָרוֹת - לְמַטָּה מִפָּרָת. - וְהָאֵיכָא

הוא פרת דמעיקרא — פירוש: ולא מפני שהוא קטן קורהו "רביעי". דהוא פרת דמעיקרא — ששמו פרת מקודם שמתחיל ליפרד לארבעה ראשים. וכשמתחיל ליפרד יוצאים הנהרים זה לצד זה [וזה לצד זה], ופרת הולך ביושר לדרך הילוכו. ובפרשת שקלים יסד רבי אליעזר הקליר בסילוק: דפרת תוקפו כנגד שני נהרות. וכן משמע בבראשית רבה שהוא גדול, שאומרים לפרת: מפני מה אין קולך הולך? והוא אומר: פירותי מעידין עלי. אומרים לחדקל: מפני מה קולך הולך? והוא אומר: הלואי אשמיע קולי וארא. משמע דחדקל קטן מפרת. וקצת קשה: דאמר בפרק "כל הנשבעין" (שבועות מז,ב) "עד הנהר הגדול נהר פרת" — עבד מלך כמלך. דמשמע דוקא משום ארץ ישראל קורהו "גדול".

מסייע ליה לשמואל דאמר שמואל נהרא מכיפיה מיבריך — אף על גב דשמואל איירי בכל הנהרות. ולרבי מאיר משמע דנקט פרת דוקא, דנקרא שמו "פרת" שמימיו פרים ורבים — אינו אלא משום דפרת מתברך יותר, לפי שהוא חשוב יותר מן האחרים. אי נמי, לפי שהוא ראש לכולם נקרא "פרת", על שם שכולם מתברכים [מכיפיה דפרת]. וכן פירש רבינו תם בתשובה: לפי שפרת הוא למעלה מכל הנהרות, והוא רמיא, שכל הנהרות שותין ממנו, תלה הכתוב פריה ורביה בו, דכשהוא רבה — כל הנהרות רבין.

מכיפיה מיבריך — מסלע שלו, כדמתרגם סלע = כיפה.

מטרא במערבא סהדא רבה פרת — כאן משמע דפרת הולך מארץ ישראל לבבל, ובדפרישית לעיל בפרק "מומין אלו" (מד,ב). משמע מתוך כך דגן עדן במערב העולם, דבבל הוא בצפונית מזרחית של ארץ ישראל, ולהכי קרי להו בני בבל לארץ ישראל "מערבא". ואמרינן ב"לא יחפור" (בבא בתרא כה,ב) דבבל בצפונית של ארץ ישראל עומדת, דכתיב: "מצפון תפתח הרעה" וגו', אלמא פרת הולך ממערב למזרח. ומשמע שכך הוא מתחלת יציאתו, כדאמרינן: הוא פרת דמעיקרא. אלמא דגן עדן במערב העולם. וכן משמע בבראשית רבה, דקאמר: בכל מקום מצינו רוח מזרחית קולטת, [קולטת] אדם הראשון — דכתיב: "ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים", [קולטת] קין — דכתיב: "וישב בארץ נוד קדמת עדן". וגבי משה נמי — דכתיב: "אז יבדיל משה שלש ערים מזרחה שמש". משמע שהעולם הזה שנכנס בו אדם הראשון הוא במזרחו של גן עדן, שמע מינה [דגן עדן] במערב העולם. ותימה: דבפרק "המוכר את הספינה" (בבא בתרא פד,א) אמרינן דשמשא האי דסומקא צפרא ופניא — צפרא דחלפא אוורדי דגן עדן. משמע דבמזרח העולם קאי, דבשחרית חמה במזרח! וכן פירש שם רבינו שמואל, מדכתיב: "ויטע גן בעדן מקדם". ואף על גב דמתרגמינן "מלקדמין" — מכל מקום משמע נמי מזרח, דהכי נמי "קדמת עדן" "מקדם לגן עדן" משמע בבראשית רבה שהוא מזרח, ומתרגם: "מלקדמין". ומיהו, קרא איכא לדחויי, שהוא מזרחו של עדן, אבל עדן גופיה במערב העולם. וההיא דבבא בתרא איכא לפרושי דלא חלפא ממש קאמר, אלא בשחרית כשחמה יוצא — מכח עמוד האור על גבי חדרי דגן עדן שבמערב, ולערב — מכח אור של גיהנם שבמזרח. ואין תימה על הטעם זה, דבכל ענין כשנפרש צריך לאומרו, דקאמר התם: "ואיבא דאמרי איפכא", ולא מסתבר לומר דפליגי בהכי דמר סבר גן עדן במזרח ומר סבר במערב. **ומפצי** ביומי תשרי — פירש בקונטרס: שנותנות המפצים תחת רגליהם במים, מפני הטיט שלא יחוץ. וכן משמע פרק "תינוקת" (נדה סו,ב) דאמר שמואל בר רב יצחק: אשה לא תטבול בנמל. ואף על גב דהשתא ליכא טיט, אימר בדידיוני נפל. פירוש: על ידי דידוי שמדדה את עצמה. ובתרתי מייתי דף דאבוה דשמואל דהכא, ובתרתי מייתי הא דאמר רב גידל אמר רב: נתנה תבשיל לבנה וטבלה — לא עלתה לה טבילה. ואף על גב דהשתא ליכא, אימר בדידיוני נפל. ורבינו תם מפרש: ומפצי — משום צניעות. שהנהרות קטנים בימי תשרי, ופורש להו מפצים שלא יראו אותן, כדי שלא תמהרנה לטבול מפני הבושת ולא טבלו שפיר. והייט טעמא נמי שלא תטבול בנמל, לפי שמצויים שם בני אדם, וממהרת לטבול משום ביעתן דאינשי. דומיא דההיא דקאמר התם לעיל: אשה לא תעמוד על גבי כלי חרס, ומפרש התם: משום דבעיתא דלמא נפלה, ולא טבלה שפיר. ולא גרסינן בההיא דנמל "ואף על גב דהשתא ליכא". **שמא** ירבו מי נוטפין על הזוחלין והוו להו מי גשמים רובא — וכדפירש בקונטרס: ומי גשמים אין מטהרין בזוחלין, כדקתני בתורת כהנים: מעיין מטהר בזוחלין, ומקוה באשבורן. ואומר רבינו תם: דאשבורן דמקוה דוקא — למעוטי זוחלין, אבל זוחלין דמעיין — לאו דוקא למעוטי אשבורן. אלא הכי קאמר: המעיין מטהר אף בזוחלין, אבל מקוה מטהר דוקא באשבורן. דגבי הני מייתי לה התם בתורת כהנים, דקתני: מה מעיין בידי שמים — אף מקוה בידי שמים, יצא עשה מקוה לכתחלה. אי מה מעיין מטהר בכל שהוא אף מקוה מטהר בכל שהוא! תלמוד לומר: "אך מעיין" — מעיין בכל שהוא, והמקוה בארבעים סאה. אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין! תלמוד לומר: "אך מעיין" — מעיין בזוחלין והמקוה באשבורן. ויש להביא ראיה מֵיַם שעשה שלמה, שהיו הכהנים טובלין בו אף על פי שהמים מכונסים שם במקוה. ומיהו יש לדחות, דבירושלמי קאמר: "והיה לרחצה הכהנים בו" — ולאו כלי הוא? ומפרש, דרגלי השורים נקובים כמוציא. ואם כן אפשר שיהו זוחלין. וכן מקוה שעל הפרוזה בפרק "אמר להם הממונה" (יומא לא,א) שהיה מעין עיטם והיה כהן גדול טובל בו — אפשר שנכנסין מצד אחד ויוצאין מצד אחר. ומיהו, זה דבר פשוט, דמי מעיין שנפסקו מן המעיין — שמטהרין באשבורן ממה נפשך, שהרי נעשו מקוה מאחר שנפסקו מן המעיין שמטהרין. ובהדיא תנן במסכת מקואות (פרק ה משנה א): מעיין שהעבירו על גבי בריכה והפסיקו — הרי הן כמקוה, חזר והמשיכן כו'. ומשקה בי מטבחיא, דקאמר בפרק קמא דפסחים (יז,ב) דבקרקע חזו להטביל מחטין וצנורות — ומשמע באשבורן, דומיא דכלי. וקאמר התם: מאמת המים שבעזרה היו. ונראה להביא ראיה אפילו לא נפסקו, מההיא דתנן במסכת מקואות (פרק ח משנה ח) ומייתי לה בפרק "שמנה שרצים" (שבת קט,א), רבי יוסי אומר: כל הימים מטהרין בזוחלין ופטולין לזבים כו'. ופליג אתנא קמא דאמר: כל הימים כמקוה, שנאמר: "ולמקוה המים קרא ימים". ומשמע דאתא רבי יוסי למימר דאף על גב דקוו וקיימי, כדאמר בריש מכות (ד,א) — מטהרין נמי בזוחלין, דלא בא הכתוב לבטל מהן תורת זחילה. ופליגי בהכי, דלתנא קמא אין מטהרין בזוחלין, ולרבי יוסי מטהרין בזוחלין. אבל לכולי עלמא מטהרין באשבורן. וגם מדקאמר הכא: אין המים מטהרים בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד — משמע בזוחלין הוא דלא מטהרי, הא באשבורן [מטהרים] אף על גב דליכא רובא זוחלין. **אין** המים מטהרין בזוחלין כו' — פירש רבינו תם בתשובה המתחלת "משרבו מפילי חללים": דאף על גב דשמואל ואבוה דעביד מקואות ביומי ניסן, ורב דאמר: מיטרא במערבא כו', קיימי בחדא שיטתא — לא קיימא לן הכי, אלא

באידך

עינתא דמדליין — עינות המים הנובעות בהרים רמים, והנהו הוו גבוהים מפרת, והיכי אתו מפרת **סולמי דפרת** — מקלחין תחת הקרקע, ועולין בהרים כמו סולם. **והנהר הרביעי** — דבחד מינייהו חשיב להו, ואת אמרת דמיניה קאתו! **הוא פרת דמעיקרא** — הוא פרת הנזכר למעלה "ונהר יוצא מעדן" וגו', שהשלשה נפרדין ממנו. **יובל שמו** — של פרת, "ועל יובל ישלח שרשיו" וגו'. בעץ החיים מישתעי קרא, ועץ החיים בגן עדן הוא, ופרת הוא המשקה גן עדן. **פרין ורבין** — שגדל ורבה בלא שום מטר. **סהדא רבה פרת** — פרת יורד מארץ ישראל לבבל, ובשהגשמים יורדין בארץ ישראל — סהדא רבה הוי פרת בבבל שירדו גשמים במערבא, לפי שגדל מחמת הגשמים. **מקוה ביומי ניסן** — מקוה מים חיים נובעים בבית, ולא היה מניחן לטבול בנהרות. שבימות הגשמים ירדו גשמים הרבה, וחייש שמא ירבו מים שנוטפין מעבים, לתוך הנהר שהם זוחלים, דלא חזו להן, משום דהוו להו ספק זבות, ובזב כתיב "מים חיים". לישנא אחרינא: על הזוחלים — על אותם שנפלו מן העבים לקרקע, ומן הקרקע זחלו וקילחו לתוך הנהר. דאי לא נוטפים — משום זוחלים לא מיפסלי, דאמרינן בפרק ראשון דתמורה (יב,א): השאובה מיטהרת בהמשכה, דהיינו שממשיך מים שאובים לתוך המקוה על ידי צנורות. זוחלין — נובעין. **ומפצי ביומי תשרי** — כשהיו טובלות בנהר ביומי תשרי — היה עושה להם מחצלות של קנים שקורין קלויי"ש, ומשליכן לתוך המים, ועומדות עליהן וטובלות. לפי שבימי תשרי יש טיט רך בנהרות אצל שפתם, וחושש שמא יעלה טיט למעלה על רגליהן ויהיה חוצץ. הכי גרסינן: **ופליגא דידיה אדידיה** — כלומר, פליגא דשמואל אדשמואל. **אין המים מטהרין בזוחלין** — דכל שעה הוו מים נוטפין רבין עליהן. **אלא פרת ביומי תשרי** — שפרת היו מימיו פרין ורבין, וזוחלין הנובעים ממעיינות מרובין. ועוד, שתשרי סוף ימי הקיץ ולא ירדו גשמים (הרי) זמן מרובה. אלמא, נהרות מתרבין ממימי גשמים, ולעיל אמר מכיפיה מיבריך. לישנא אחרינא: הא דאבוה דשמואל הוה עביד לברתיה מקוואות ביומי ניסן — מפני שהוא סוף החורף, שירדו גשמים מרובים, אבל באמצע החורף לא הוה עביד. ופליגא אדשמואל, דהוא אומר דכל שעה בעינן מקוואות אלא פרת ביומי תשרי.

בניך

עֵינָתָא דְּמִידַּלְיִין! אֲמַר רַב מְשַׁרְשִׁיָא: הָנְהוּ **סוּלְמֵי דִּפְרָת נִינְהוּ.** - וְהָא כְּתִיב: "**וְהַנָּהָר הָרְבִיעִי הוּא פְּרָת**"! אֲמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, וְאִיתֵימָא רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: **הוּא פְּרָת דְּמֵעִיקָּרָא.** תַּנְיָא, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: "**וּבֵל**" שְׁמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה כְּעֵץ שָׁתוּל עַל מַיִם וְעַל יוּבַל יְשַׁלַּח שָׁרָשָׁיו", וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ "פְּרָת" - שֶׁמֵּימָיו פָּרִים וְרַבִּים. מְסַיַּע לֵיהּ לִשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: נַהֲרָא מִכִּיפְיֵהּ מִיבְרִיךְ; וּפְלִיגָא דְּרַב, דְּאָמַר רַב אַמִּי אָמַר רַב: מִיטְרָא בְּמַעֲרְבָא - סָהֲדָא רַבָּה **פְּרָת.** אֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל עָבֵיד לְהוּ לְבָנָאתֵיהּ מְקֻוֶּה בְּיוֹמֵי נִיסָן, וּמַפְצֵי בְּיוֹמֵי תִּשְׁרֵי; מְקֻוֶּה בְּיוֹמֵי נִיסָן - סָבַר לָהּ כְּרַב, דְּאָמַר רַב אַמִּי אָמַר רַב: מִיטְרָא בְּמַעֲרְבָא - סָהֲדָא רַבָּה פְּרָת; שֶׁמָּא יִרְבּוּ נוֹטְפִין עַל הַזּוֹחֲלִין, וְהָוֵי לְהוּ מֵי גְּשָׁמִים רוּבָּא. וּמַפְצֵי בְּיוֹמֵי תִּשְׁרֵי. וּפְלִיגָא דִּידֵיהּ אַדִּידֵיהּ, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: אֵין הַמַּיִם נִטְהָרִים בְּזוֹחֲלִין אֶלָּא פְּרָת בְּיוֹמֵי תִּשְׁרֵי. **מִשְׁנָה** הַלּוֹקֵחַ אוֹ שֶׁנִּיתַּן לוֹ בְּמַתָּנָה - פָּטוּר מִמַּעֲשֵׂר בְּהֵמָה.

גְּמָרָא מְנָא הָנֵי מִילֵּי? אָמַר רַב בָּהֲנָא, דְּאָמַר קְרָא: "בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּתֶּן לִי כֵּן תַּעֲשֶׂה לְשֹׁרְךָ לְצֹאנֶךָ", מה

רש"י

בניך אינו בלקוח — דלא שייכא בהו לקיחה ומתנה, אלא אצלו נולדו. ופריך: **והא בכור כתיב** — ואת ילפת מינה מעשר! ועוד, בכור קדוש בלקוח ומתנה, שהרי משעה שנולד קדוש! **אמר קרא תעשה** — "כן תעשה לשורך". והא ודאי לא מציית מוקמת בבכור, דהא מרחם קדוש, ולא בעי עשייה שיקדישנה האיש. **לחטאת ולאשם** — דלא לייתינהו מלקוח ומתנה.

דומיא דבניך — דמשתעי בבכור אדם, מה בכור אינו בא על חטא כו'. בכור — אינו נדר ונדבה, אלא חובה. **ואימא לעולת ראייה** — שהיא חובה, ולא על חטא. **בכור אין זמן קבוע לקדושתו** — אלא כשנולד קדוש. **בשעת עשיה** — בשעה שהן ראויין להתעשר, מיעט הכתוב שלא יהו לוקחין. ובמעי אמן לאו שעת עשייה היא. **רבי יוחנן חזאי בחילמא כו'** — הלילה נראה לי רבי יוחנן בחלום, והואיל ונראה לי — יודע אני בי שאומר היום דבר טעם. **חל על מחוסר זמן** — שאם לקחו קודם שבעת ימים ללידתו — שוב אינו נבנס לדיר להתעשר, וכל שכן אם לקחו גדול. והא מחוסר זמן, דלא שעת עשייה היא, וחייל עליה דין לקוח! **ואם תימצי לומר משנה ודאי רבי שמעון היא** — דלדידיה מחוסר זמן שעת עשייה הוא, ומשום הכי לקוח חל עליו. ומיהו, במעי אמו מודה דאין לקוח חל עליו. **וחזר ולקחו ממנה** — ואם יש לו תשעה והוא — חייבין במעשר. ואם יצא אחד מן הכשירין בעשירי — הרי טוב, ואם יצא האתנן בעשירי — יאכל במומו לבעלים. **אישתמיטתיה** — להאי מקשה, הא דאמר רבי אסי כו'. והכא נמי, כגון שנתנו במעי אמו.

ותיעשריה

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְקִים לְרַבִּי אֶלְעָזָר: הַלָּקוּחַ חָל עַל מְחוּסַּר זְמָן? אָמַר לֵיהּ: זוֹ אֵינָהּ מִשְׁנָה, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר מִשְׁנָה - רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה הִיא מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאָמַר: מְחוּסַּר זְמָן נִכְנָס לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר, וַהֲרֵי הוּא כִּבְכוֹר, מַה בְּכוֹר - קָדוֹשׁ לְפָנֵי זְמַנּוֹ וְקָרֵב לְאַחַר זְמַנּוֹ, אַף מְחוּסַּר זְמָן - קָדוֹשׁ לְפָנֵי זְמַנּוֹ וְקָרֵב לְאַחַר זְמַנּוֹ. תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַב: אֵיזֶהוּ אֶתְנָן שֶׁנִּכְנָס לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר - כָּל שֶׁנִּתְּנוּ לָהּ וְחָזַר וּלְקָחוֹ הֵימֶנָּה. וְהָא אִיפְּסִיל לֵיהּ בְּלוֹקֵחַ! אִישְׁתְּמִיטְתֵּיהּ הָא דְּאָמַר רַבִּי אַסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לָקַח עֲשָׂרָה עוֹבְּרִין בְּמֵעֵי אִמָּן - כּוּלָּם נִכְנָסִין לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר.

ותיעשרה

מַה בְּנֵיךָ - אֵין בְּלָקוּחַ וּבְמַתָּנָה, אַף צֹאנְךָ וּבְקָרֶךָ - אֵינוֹ בְּלָקוּחַ וּבְמַתָּנָה. - וְהַאי בְּבְכוֹר כְּתִיב! - אָמַר קְרָא: "כֵּן תַּעֲשֶׂה", אִם אֵינוֹ עָנִין לְבְכוֹר דְּלָא אִיתֵּיהּ בַּעֲשָׂיָיה, דְּבָרֶחֶם קָדוֹשׁ - תְּנֵהוּ עָנִין לְמַעֲשַׂר בְּהֵמָה. - וְאֵימָא: תְּנֵהוּ עָנִין לְחַטָּאת וְלְאָשָׁם! - דּוּמְיָא דְּבְנֵךְ, מַה בְּנֵךְ - שֶׁאֵינוֹ בָּא עַל חֵטְא, אַף צֹאנְךָ וְשׁוֹרְךָ - שֶׁאֵינוֹ בָּא עַל חֵטְא. - וְאֵימָא: תְּנֵהוּ עָנִין לְעוֹלָה וְלִשְׁלָמִים! - דּוּמְיָא דְּבְנֵךְ, מַה בְּנֵךְ - שֶׁאֵינוֹ בָּא בְּנֶדֶר וּנְדָבָה, אַף צֹאנְךָ וְשׁוֹרְךָ כו'. - וְאֵימָא: תְּנֵהוּ עָנִין לְעוֹלַת רְאִיָּיה! - דּוּמְיָא דְּבְנֵךְ, מַה בְּנֵךְ - שֶׁאֵין קָבוּעַ לוֹ זְמָן, אַף שׁוֹרְךָ וְצֹאנְךָ - שֶׁאֵין קָבוּעַ לוֹ זְמָן. - אִי מַה בְּנֵךְ - אֵינוֹ בְּלָקוּחַ כְּלָל, אַף שׁוֹרְךָ וְצֹאנְךָ - אֵינוֹ בְּלָקוּחַ כְּלָל! אַלְמָה אָמַר רַבִּי אַסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לָקַח עֲשָׂרָה עוֹבְּרִין בְּמֵעֵי אִמָּן - כּוּלָּם נִכְנָסִין לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן חֲזָאִי בְּחֵילְמָא - מֵילְתָא מְעַלְיָא אָמְינָא; אָמַר קְרָא "הַתַּעֲשֶׂה" - בְּשָׁעַת עֲשִׂיָּיה מִיעֵט הַכָּתוּב. אִיתֵּיבִיהּ

תוספות

כאידך דשמואל, דאמר: נהרא מכיפיה מבריך. דמסייעתא ליה ברייתא דאמר "יובל" שמו. ואפילו פליגי רבנן עליה וסברי ד"פרת" שמו, מכל מקום מסייעין ליה מהא דקאמר רבי מאיר דמימיו פרין ורבין, דלא פליגי עליה בסברא זו דנהרא מכיפיה מבריך. ויכולין לסבור ששמו "פרת" מהאי טעמא גופיה. אבל לא שייך לאמר "למה נקרא שמו פרת" כי אם לרבי מאיר, לפי שיש לו שם אחר לרבי מאיר. ו"יובל" משמע לרבנן כמו "יבלי מים" (ישעיה ל). ובבראשית רבה נמי דריש כרבי מאיר, דקאמר: "חדקל" — שמימיו חדים וקלים, "פישון" — שמגדל פשתן, "פרת" — שמימיו פרין ורבין, ובלא גשמים נהרות ומעיינות מתגברין, כדאמרינן בראש השנה (יא,ב) (באחד) באייר שמזל כימה עולה ביום ומעיינות מתגברין. ובמרחשון הן מתמעטין מפני מניעת גשמים שלא המטיר כל הקיץ, וכדאמרינן בפסחים בפרק "מי שהיה טמא" (צד,ב): תשרי מרחשוון וכסליו — חמה מהלכת באויר כדי לייבש את הנהרות. ובסוף "סדר תעניות" (תענית כה,ב) נמי אמרינן: שאין לך טפח שיורד שאין עולה טפחיים כנגדו מלמטה. וכמו שהקרקע מלחלחת בפליים מלמטה בשעה שהגשמים יורדים — כמו כן לענין ריבוי הנהרות, מתרבים המים ומתגדלים מלמטה כשהמטר יורד מלמעלה. ואמרינן התם נמי: דאמר תהומא עילאה לתהומא תתאה "אבע מימך". ואם תאמר: אם כן, מנלן דהא דרב פליגא עליה, דאמר: מטרא במערבא כו'? דלמא היינו משום שאו מתברך המקוה, כדפרישית! ויש לומר: משום דאם איתא דסבירא דאורחא דמילתא דמבריך מכיפיה — אם כן גם כל הנהרות נמי לפעמים מבריך, ומאי שהדא דנהר פרת? אין זה עדות! והקשה רבינו תם: לשמואל דאמר: אין המים מטהרין בזוחלין אלא [פרת] ביומי תשרי בלבד, ולרב ולאבוה דשמואל — קשיא להו הא דתנן במסכת פרה (פרק ח משנה י) ומייתי בסנהדרין ריש פרק קמא (ה,ב): מי קרמיון ומי פיגה פסולין למי חטאת מפני שהן [כו'] מי תערובת. הא לאו הכי — כשרים, ולא פסלינן להו שמא רבו הנוטפין על הזוחלין והוו להו גשמים רובא! ויש לומר: דאינהו סברי דהני ארבעה נהרות מדליין, דארץ ישראל גבוהה מכל הארצות ואין נשארין שם מי גשמים. ועוד הקשה: לרב ולאבוה דשמואל, ולשמואל, דאמרי: אין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד — במה מטהרין מצורעים, ובמה מקדשין מי חטאת בערב פסח? דאמרינן בפסחים (צ,א) דיש טבילה לזב בערב פסח, והזאה היאך היה על האנשים שעשו פסח שני ועל כל טמאים של מתי מדבר, מישאל ואלצפן? והלא היו רחוקים מפרת! ומיהו, לפי מה שפירש דהנך ארבעה נהרות מדליין — לא קשה מטבילת זבין ומצורעים בערב פסח. אבל מקדוש מי חטאת קשה, דפסולים למי חטאת, וממישאל ואלצפן! ותירץ: דשמא נהרות וצינורייתא דמידליין — אין גשמים מתערבין בהן, שהמימי גשמים מתערבין ויורדין בתוך הנהרות הנמוכים ונשטפים והולכים לים, ואין מתערבין במקואות גבוהים, וגם לא במים המכונסים, וכגון בנהרות היוצאים ממערות, ואין מי הגשמים מתערבין ומכונסין שם. תדע, הא דתנן במסכת פרה (פרק ח משנה יא): באר אחאב ומערת פמייס — כשרים. וכל שכן נהרות ומעיינות, כדקתני בסיפא: באר שנפל לתוכה חרסית או אדמה — ימתין עד שיצהיל, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: אינו צריך להמתין. אבל באר אחאב ומערת פמייס איצטריכא למיתני דכשרים, לפי שירדן יורד ממערת פמייס. וירדן פסול מפני שיש בו [מי] תערובת, קא משמע לן דמערת פמייס אינו מי תערובת, אבל נהרות כשרות לדברי הכל. ועוד פירש רבינו תם: דאיכא למימר מן הדין קמא קמא בטל, אפילו לדברי רב ואבוה דשמואל. אלא דמחמרי מפני מראית העין משום גשמים. ולפי פירוש אחרון לא קשיא כל הנך דבימי משה, דאכתי לא גזור. ונראה שהם בטלות ברוב, שהרי כל הנהרות מחוברין לים הגדול ביותר מעירוב מקוואות. ותחלת הנהרות אינם קטפרס, שזה דרך חיותן, ולא קטפרס מחברן אלא חיותן מחברן. כל זה פירש רבינו תם בתשובה. ואותו טעם דקמא קמא בטיל לא יתכן לפי מה שפירשתי לעיל בפרק "הלוקח בהמה" (כב,א דיבור המתחיל "יתיב") דכל איסור הבטל — חוזר וניעור כשחוזר ורבה עד כדי שיש בו שיעור לאסור. ומיהו, יתכן אותו טעם דמחוברים לים הגדול, דאמרינן בריש מכות (ד,א) דהטובל שם לא עלתה לו טבילה, התם איתנהו בעינייהו אבל הכא אין הנוטפים ניכרים וידועים בלא תערובת כלל. **ומה** בנך אינו בלקוח ומתנה כו' — ואם תאמר: אין דנין אפשר משאי אפשר, כדאמר רבי עקיבא במנחות פרק "התודה" (פב,א)! ויש לומר: דהתם הוא דבבנין אב יליף פסח דורות מפסח מצרים, אבל הכא היקשא הוא, ומודה רבי עקיבא, דאמרינן בפרק "בנות כותים" (נדה לז,ב): על כרחך הקישן הכתוב. ואם תאמר: והא בההיא דתודה נמי מסקינן טעמא דרבי אליעזר מ"ועבדת" — שיהא עבודות של חדש שוות ביה. ומוכח התם דהיינו היקש, ואפילו הכי פליג עליה רבי אליעזר ולא קבלה מיניה! ואין לומר משום דלית ליה לרבי עקיבא ההיא היקשא, דהא בפסחים בפרק "מי שהיה טמא" (צו,א) מקשינן ליה אהדדי לכמה דברים מהכא פסח מצרים לפסח דורות! ויש לומר: דכיון דצריכא היקישא לשאר דברים — לא שייך למימר התם "על כרחן הקישן הכתוב", לענין אפשר משאי אפשר. ואם תאמר: לרבי אחדבוי בר אמי, דאמר בפרק "בנות כותים" (לז,ב): רבי אליעזר היא דאמר דנין אפשר משאי אפשר, ולית ליה שינויא דעל כרחין הקישם, ומה יתרץ כאן? ויש לומר: הא דנעמידנה נמי כרבי אליעזר. אי נמי: איצטריכא ליה היקשא דנדה לשאר דברים, ומשום הכי לא מוקי לה כרבי עקיבא. ומיהו, קשה מההיא דאין משלשין במכות (בסוף) (ה,א) דילפי לה מכות ממיתה, והיינו אפשר משאי אפשר, וגזרה שוה דהתם צריכה לכמה דברים. **אמר** קרא כן תעשה אם אינו ענין לבכור — תימה: דבריש "עד כמה" לעיל (כו,ב) דרשינן לענין בכור, כדאמר אמר קרא "כן תעשה" — הוסיף לך הכתוב עשייה אחרת בשורך! ויש לומר: הא דדרשינן ליה בבכור — משום דכתיב בבכור, אבל מאחר דאפקיה רחמנא בלשון עשייה — דרשינן ליה למעשר, משום דבכור לא שייך קדושת עשייה (קדושה). **לקח** עשרה עוברין במעי אמן כו' — לאו דוקא, דהוא הדין נולדו, כיון דהוי מחוסר זמן. אי נמי: נקט במעי אמן — ואפילו לרבי שמעון בן יהודה דאמר: מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר.

זונה ישראלית אתננה מותר וכהן הבא עליה כו' — ואם תאמר: והא אמר רבא בפרק "מרובה" (בבא קמא ע,ב) דאתנן אסרה תורה אפילו בא על אמו. ובתמורה תניא [רבי] (ר"ל) אומר: אין אתנן אלא הבא לו בעבירה, אבל אתנן אשתו נדה כו'! יש לומר: דלא מיירי כדקיימא ליה באיסור ערוה, דדוקא מיירי בדתפסי בהדי קדושין, כדמפרש טעמא דלכך אתננה מותר. והא דכהן הבא עליה לוקה — בגיורת ומשוחררת שהיא זונה, או שנעשית זונה מאדם אחר שהיתה עליו באיסור כרת, כיון שבא עליה עשאה זונה. או כמאן דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה. והא דמשמע דלא משתבח בזונה ישראלית דתיעשרה איהי — הוה מצי לאשבוחי באיסור ערוה. אלא אתא לאשמועינן דזונה ישראלית אתננה מותר. [ואם תאמרו]: לרבא דאמר בפרק בתרא דתמורה (כט,ב) דאחת זונה גויה ואחת זונה ישראלית אתננה אסור, תיקשי ברייתא! ויש לומר: דלא מתנייא בי רבי חייא ורבי אושעיא. אי נמי: הוה מצי למימר דשפיר משבחת לה דתיעשרה איהי, אלא אשמועינן לקוח במעי אמו כרבי יוחנן. ומיהו, חידוש זה נמי שמעינן — בשתיעשרה איהי כשנותן לה במעי אמו, ולא מיפטר משום לקוח ושניתן במתנה. **מה** ערויות דלא תפסי בהו קדושין כו' — תימה: כיון דילפינן מערויות — הוה ליה למעוטי זונה גויה. דבעינן דומיא דערויות, דלא תפסי בה קדושין לדידיה ותפסו לאחריני, לאפוקי זונה גויה דלא תפסי בה לא לדידיה ולא לאחריני. כדאמר פרק "החולץ" (יבמות מה,א) למאן דאמר גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד &כשר, משום דלא הוי דומיא דערויות מהאי טעמא. ורבא גופיה דמחייב בזונה גויה בפרק בתרא דתמורה (כט,ב), קסבר בפרק "החולץ" (יבמות מה,ב) הולד כשר? ויש לומר: דרבי זונה גויה, כיון דלא תפסי בה קדושי כלל — כל שכן דגורם עליה שם זנות. אבל לענין ממזרות — אין לולד להיות ממזר, כיון דאינה ראויה לאדם אחר יותר מזה. **דהא** איתיה בשותפות — כדכתיב: "ובכורות בקרכם וצאנכם". בריש מכילתין פירשתי למה לי האי קרא, דתיפוק ליה מדאיצטריך למעוטי שותפות גוי.

[מכאן שייך לעמוד הבא] **ואזדא** רבי יוחנן לטעמיה כו' — ואף על גב דהכא פליג רבי אלעזר עליה דרבי יוחנן. ולעיל בסוף "יש בכור" (כב,ב) משמע דמודה בההיא דלקוחות הן, ומשני: מאי אין חוזרין — לבטלה, הא מצריכין הכא תרי מילי דרבי יוחנן. אי נמי, לעיל איצטריך לשנויי דלא תקשי מיניה עליה דרבי יוחנן. **לברור** חד מיניהו להדי כלב כו' — ואם תאמר: מה יועיל? הא אין ידוע איזהו אותו שבנגד הכלב! וכי תימא: לפי ששוה לכלב. הא דאמר אי דשוו כולהו להדדי — הכי, נמי, ואז היאך יכול לברר אותו שבנגד הכלב להתיר האחרים? ויש לומר, שכך סברת התלמוד: כיון שיש ברירה — שיש לדבר להיות תלוי בדעתו, דמסתמא כך דעתו מתחלה דאותו שיברור הוא בנגד הכלב.

חוץ

וְתִיעַשְׂרָה אִיהִי! - בְּזוֹנָה גּוֹיָה. - וְלוֹקְמָהּ בְּזוֹנָה יִשְׂרְאֵלִית, וְתִיעַשְׂרָה אִיהִי! - קָא מַשְׁמַע לָן דְּזוֹנָה יִשְׂרְאֵלִית - לָא הָוֵי אֶתְנָן. דִּרְאַבַּיֵי, דְּאָמַר אַבַּיֵי: זוֹנָה גּוֹיָה - אֶתְנָנָהּ אָסוּר, וְכֹהֵן הַבָּא עָלֶיהָ אֵינוֹ לוֹקֶה מִשּׁוּם "לֹא יִהְיֶה קָדֵשׁ מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל"; זוֹנָה יִשְׂרְאֵלִית - אֶתְנָנָהּ מוּתָּר, וְכֹהֵן הַבָּא עָלֶיהָ לוֹקֶה מִשּׁוּם "לֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ". זוֹנָה גּוֹיָה אֶתְנָנָהּ אָסוּר - גְּמַר "תּוֹעֵבָה" "תּוֹעֵבָה" מֵעֲרָיוֹת, מָה עֲרָיוֹת - דִּלָּא תָּפְסִי בְּהוּ קִדּוּשֵׁי, אַף זוֹנָה - בְּתָךְ דִּלָּא תָּפְסִי בָּהּ קִדּוּשֵׁי. וְכֹהֵן הַבָּא עָלֶיהָ אֵינוֹ לוֹקֶה מִשּׁוּם "לֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ" - דִּלְא יְחַלֵּל זַרְעוֹ אָמַר רַחֲמָנָא, וְהַאי לָאו זַרְעֵיהּ הוּא. **מִשְׁנָה הָאַחִין וְהַשּׁוּתָּפִין שֶׁחַיָּבִין בַּקַּלְבּוֹן - פְּטוּרִין מִמַּעֲשַׂר בְּהֵמָה, חַיָּבִין בְּמַעֲשַׂר בְּהֵמָה - פְּטוּרִין מִן הַקַּלְבּוֹן. קָנוּ מִתְּפִיסַת הַבַּיִת - חַיָּבִין, וְאִם לָאוּ - פְּטוּרִין. חָלְקוּ חָזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ - חַיָּבִין בַּקַּלְבּוֹן וּפְטוּרִין מִמַּעֲשַׂר בְּהֵמָה. **גְּמָרָא** תָּנוּ רַבָּנָן: "יִהְיֶה לָךְ" - וְלֹא שֶׁל שׁוּתָּפוּת. יָכוֹל אֲפִילּוּ קָנוּ בִּתְפִיסַת הַבַּיִת תַּלְמוּד לוֹמַר: "יִהְיֶה". וְהַאי בִּבְכוֹר בְּתִיב! - אִם אֵינוֹ עִנְיָן לִבְכוֹר - דְּהָא אִיתֵיהּ בְּשׁוּתָּפוּת, דִּכְתִיב: "וּבְכוֹרוֹת בְּקַרְכֶם וְצֹאנְכֶם", תְּנֵהוּ עִנְיָן לְמַעֲשַׂר בְּהֵמָה. אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: פְּעָמִים שֶׁחַיָּבִין בְּזֶה וּבָזֶה, וּפְעָמִים שֶׁפְּטוּרִין מִזֶּה וּמִזֶּה, פְּעָמִים שֶׁחַיָּבִין בַּקַּלְבּוֹן וּפְטוּרִין מִמַּעֲשַׂר בְּהֵמָה, וּפְעָמִים שֶׁחַיָּבִין בְּמַעֲשַׂר בְּהֵמָה וּפְטוּרִין מִן הַקַּלְבּוֹן. חַיָּבִין בְּזֶה וּבָזֶה - שֶׁחָלְקוּ בַּכְּסָפִים וְלֹא חָלְקוּ בַּבְּהֵמָה; פְּטוּרִין מִזֶּה וּמִזֶּה - שֶׁחָלְקוּ בַּבְּהֵמָה וְלֹא חָלְקוּ בַּכְּסָפִים; חַיָּבִין בַּקַּלְבּוֹן וּפְטוּרִין מִמַּעֲשַׂר בְּהֵמָה - שֶׁחָלְקוּ בְּזֶה וּבָזֶה; חַיָּבִין בְּמַעֲשַׂר בְּהֵמָה וּפְטוּרִין מִן הַקַּלְבּוֹן - שֶׁלֹּא חָלְקוּ בְּזֶה וּבָזֶה. - פְּשִׁיטָא! - חָלְקוּ בַּבְּהֵמָה וְלֹא חָלְקוּ בַּכְּסָפִים אֵיצְטְרִיכָא לֵיהּ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמְנָא: כֵּיוָן דְּחָלְקוּ בַּבְּהֵמָה - גְּלוּ דַּעְתַּיְיהוּ דְּלִמֵּיפְלַג קָיְימִי, וְלִיחַיְיבוּ בַּקַּלְבּוֹן, קָא מַשְׁמַע לָן. אָמַר רַב עָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁחָלְקוּ גְּדָיִים כְּנֶגֶד תְּיָישִׁים וּתְיָישִׁים כְּנֶגֶד גְּדָיִים, אֲבָל חָלְקוּ גְּדָיִים כְּנֶגֶד גְּדָיִים וּתְיָישִׁים כְּנֶגֶד תְּיָישִׁים - אוֹמֵר: זֶה חֶלְקוֹ הַמַּגִּיעוֹ מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה לְכָךְ. וְרַב נַחְמָן אָמַר: אֲפִילּוּ חָלְקוּ גְּדָיִים כְּנֶגֶד גְּדָיִים וּתְיָישִׁים כְּנֶגֶד תְּיָישִׁים - אֵין אוֹמְרִים: זֶה הוּא חֶלְקוֹ הַמַּגִּיעוֹ מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה לְכָךְ. וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁחָלְקוּ תִּשְׁעָה כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה וַעֲשָׂרָה כְּנֶגֶד תִּשְׁעָה, אֲבָל חָלְקוּ תִּשְׁעָה כְּנֶגֶד תִּשְׁעָה וַעֲשָׂרָה כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה - אוֹמֵר: זֶה חֶלְקוֹ הַמַּגִּיעוֹ מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה לְכָךְ. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ חָלְקוּ תִּשְׁעָה כְּנֶגֶד תִּשְׁעָה, וַעֲשָׂרָה כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה - אֵין אוֹמֵר: זֶה חֶלְקוֹ הַמַּגִּיעוֹ מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה לְכָךְ.**

ואזדא

ותיעשריה איהי — כיון דבמעי אמו נתנו לה — לא מיפסיל משום נתן במתנה, ויאבל במומו אם יצא האתנן בעשירי, ולמה לי חזר ולקחו **הא קא משמע לן** — הך ברייתא, דהאי אתנן דלא בר עשורי — דזונה גויה דמיקרי אתנן. אבל אי הוה זונה ישראלית — לא מיקרי אתנן, ואפילו למזבח שרי. **בעריות כתיב** — "מכל התועבות האלה", ובאתנן כתיב: "כי תועבת ה'" וגו'. **מה עריות לא תפסי בהו קדושי** — דחייבי כריתות נינהו, והכל מודים שאין קדושין תופסין בחייבי כריתות, דאין ממזר אלא מחייבי כריתות במסכת יבמות (מט,א). **לאו זרעו הוא** — דהולד הולך אחר הגויה בפרק שני דיבמות (כג,א): בנך הבא מישראלית קרוי "בנך", ואין (בן) בנך הבא מן הגויה קרוי "בנך" אלא בנה. **משנה האחין שהן שותפין כשהן חייבין בקלבון** — כדמפרש לקמן, שחלקו בנכסי אביהן ואחר כך נשתתפו. ואם שוקלין הסלע שלם, [דהיינו] שני חצאי שקליהם ביחד — (יהו כולן) חייבין לתת כל אחד ואחד מעה קטנה לקלבון. דהא שני ממונות הן, והרי הן כשאר בני אדם, שהשוקל שקלו נותן עמו קלבון, דהוא קלבון להכרע. ויש אומרים — לחילוף, שאין שני חצאי סלע יוצאין בסלע בלא חילוף מועט. והואיל ורוב בני אדם נותנין כל אחד מחצית הסלע וקלבונו עמו, כי מצטרפי נמי שנים ויהבי סלע שלם — יהבי נמי קלבון שני. והני אחין שחלקו וחזרו ונשתתפו דהכא — הן כשאר שותפין דעלמא, וחייבין בקלבון שני. **פטורין ממעשר בהמה** — כל ימי שותפותן לעולם, כדקתני בברייתא בגמרא: "יהיה לך" — ולא של שותפות. **וכשחייבין במעשר בהמה** — כגון שלא חלקו, ועדיין תפיסת בית ירושת אביהן קיימת. דלא הוו כשותפות, כדאמר בגמרא: יכול אפילו קנו בתפיסת הבית תלמוד לומר: "יהיה" — אלמא כאביהן דמו. **פטורין מן הקלבון** — שני, אם נותנין בין שניהם סלע שלם. דבמקום אביהן קיימי נכסי, ואילו הוה יהיב אבוהון סלע על שני בניו — לא היה נותן קלבון לחילוף. שכן דרך לעולם, שהמחוייב שני חצאי שקלים נותן שקל שלם, ולא הוי כשני אנשים המצרפין שני חצאי סלעיהם לסלע שלם. **קנו בתפיסת הבית חייבין** — במעשר בהמה, כדאמרינן בגמרא. והאי "קנו" — לא לקחו במעות, אלא קנו — שנפלה להם בהמה מאביהם. **חלקו וחזרו ונשתתפו** — הוו כשותפין דעלמא, ופטורין ממעשר בהמה, וחייבין בקלבון. **גמרא יהיה לך** — (הזכרים) אשר יהיה לך (הזכרים). **ולא של שותפות** — דמשמע: המיוחד לך אתה נותן, ולא של שותפות. יהיה — מכל מקום. **וכבורות בקרכם** — לשון רבים, משמע לשנים הוא אומר "בקרכם". **בזה ובזה** — בקלבון ובמעשר. **שחלקו בכספים** — וחזרו ונשתתפו, ולא חלקו בבהמה. דגבי קלבון הוו כשאר שותפים, וגבי בהמה הוי תפיסת הבית. **חלקו בבהמה ולא חלקו בכספים** — דקולא הוא, דפטורין מזה ומזה, איצטריך ליה לאשמועינן. סלקא דעתך אמינא: כיון דחלקו בבהמה — ניזיל לחומרא, ונימא: גלו אדעתייהו דלמיפלג בנכסים נמי קיימי, וליחייבו בקלבון. **לא שנו** — דהויא שותפות להיפטר ממעשר בהמה כי חזרו ונשתתפו, אלא שחלקו בשומא. **גדיים כנגד תיישים ותיישים כנגד גדיים** — לפי שוויהן. דהתם ליכא למימר זה חלקו המגיע ממיתת אביהם, דוודאי בשעת מיתה זכה זה בחצי הגדיים ובחצי התיישים, וזה בחצי הגדיים והתיישים. הלכך, השתא קנין הוא, שזה קונה מזה. והולדות שישנם בשעת חלוקה — פטורין ממעשר בהמה משום לקוח, ואותן העתידים לבא — פטורין משום שותפות. **אבל חלקו גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד תיישים** — אמרינן ברירה, וזה חלק המגיע לבל אחד ממיתת אביו, ועדיין ירושה היא, ושם ירושה עליהן. וכי חזרו ונשתתפו — הדרא לה תפיסת הבית כמרישא, ולא שותפות הוא. הילכך ולדות שישנן בשעת חלוקה — אינן פטורין משום לקוח, ולא העתידין לבא פטורין משום שותפות. **אפילו חלקו כו'** — אין ברירה, והוי מרישא לקוחות והדר שותפין. **רבי אלעזר ורבי יוחנן** — בפלוגתא דרב ענן ורב נחמן פליגי. **תשעה** — גדולים כנגד עשרה פחותים, דהיינו שומא, וליכא למימר ברירה.

ואזדא

רש"י

ואזדא רבי יוחנן לטעמיה — דאין ברירה. **וצריכי** — הנך תרתי דרבי יוחנן. **בהא אמר רבי יוחנן** — דאין ברירה ופטורין, משום דמעשר בהמה איתקש לבנך, כדכתיב (שמות כב): "בכור בניך תתן לי כן תעשה" וגו'. **בכורו לך** — שנולד ברשותך. **ואי אשמעינן שדה** — הוה אמינא: בההיא קאמר רבי יוחנן, משום דלחומרא אזיל משום ספיקא. אבל הכא, דלקולא הוא דמיפטר ממעשר. אי נמי לכתחלה — דלגבי יובל בעינן שתהא חוזרת קרקע לתחלתה שהיתה ביחד, אבל גבי מעשר — ליכא למימר הכי. **וכן השותפין** — במסכת תמורה בפרק "כל האסורין" (ל,א). **אחד נטל עשרה טלאים ואחד תשעה טלאים וכלב** — עמהן. אותן עשרה הטלאים שכנגד הכלב — אסורין למזבח, דאחד מהן היה חילופו של כלב והיה "מחיר כלב", ולא ידעינן הי ניהו. **שעם הכלב** — התשעה שעם הכלב — לית בהו איסורא. **אי דשוו כולהו להדדי** — שכל כבש שבאותן תשעה יש לו חבר באותן העשרה ששוה כמותו, ונמצא שהעשירי כנגד הכלב — הכי נמי דיש ברירה, ונוטל אחד במחיר כלב ואוכלו, והשאר מותרין לגבוה. **הכא במאי עסקינן** — דכולהו אסירי — כגון דלא שוו אהדדי. שתשעה כבשים שבתוך עשרה שוין יותר מתשעה שעם אותו הכלב, והכלב שוה את העשירי ואותו משהו ששוין אותן תשעה שכנגדן יותר מתשעה שעמו. דהשתא הוי מחיר כלב הולך בכל התשעה שכנגדו בכל חד פורתא, והעשירי בנגדו. והמורה גריס: כגון דשוה כל חד וחד ארבעה זוזי ופלגי חומשא, וכלבא חמשא זוזי, דההוא זוזא שייך ואתי בכולהו. ופירושא הכי: דשוי כל חד וחד מאותן עשרה שכנגד הכלב ארבעה זוזי ופלגי חומשא דזוזא, נמצא שכל העשרה שוין ארבעים וחד זוזי, שעשרה חצאי חומשין עושין חמשה חומשין, דהיינו זוזא. והכלב שוה חמשה זוזים — נמצא שתשעה שעמו אינן אלא (חמישים) [שלשים] ושתה זוז ואיהו חמשא — הרי ארבעין וחד. השתא לא שוו אותם שעם הכלב אלא ארבעה זוזי כל חד, ואותן שכנגדו שוו כל חד ארבעה זוזי ופלגא חומשא דזוזא — נמצא שהכלב משוה את כולם, ובכל אותן שכנגדו שייך חילוף הכלב, אותו חצי חומש שכל אחד שוה יותר על ארבע זוז, מחילוף שכנגד אותו זוז שהכלב שוה יותר מארבע. **משנה כל שמתה אמו** — בשעת לידה. וכל טעמא דמתניתין מפרש בגמרא. **והשלח קיים** — והעור קיים. **אין זה יתום** — בגמרא מפרש טעמא. **גמרא שור או כשב** — גבי שאר כל הקדשים כתיב. **נדמה** — שאמו רחל והוא דומה לעז. **כלאים** — מן התייש והרחל בא. **נאמר כאן** — במעשר בהמה: "תחת השבט". **ונאמר להלן** — בכל הקדשים: "תחת אמר". **מה להלן** — בכל הקדשים. **פרט לכל השמות הללו** — כדפרישית: כלאים ונדמה ויוצא דופן ומחוסר זמן ויתום — אף במעשר הכי נמי. והיינו טעמא דמתניתין. ומה מעשר פרט לטרפה — דכתיב בה (ויקרא כז): "כל אשר יעבור", פרט לטרפה שאינה עוברת, דבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה זו היא אחת משמונה עשרה טריפות. **הכל** — דקתני במתניתין, לאיתויי מאי **מוקצה** — שהפרישוהו להקריבו לעבודה זרה. **נעבד** — שעבד את הבהמה עצמה, כגון שניסך לה בין קרניה. **ותנא דידן** — תנא דמתניתין דתנא "הכל" — לאתויי כל הני דמתניתין. **אי גמר** — מעשר "תחת" "תחת" מקדשים. **הני נמי לא** — דהא כולהו פסולי בקדשים. דתניא בתמורה בפרק "כל האסורין" (תמורה כח,א), כדפירשתי (לעיל בפרק הלוקח בהמה).

זבר ודאי נקבה ודאית לא טומטום כו' — הך סוגיא דלא כרב חסדא וריש לקיש, כדפרישית לעיל בסוף "על אלו מומין" (מב,ב). בפרוס **חוץ** מן הכלאים כו' — הוה מצי נמי למיתני נדמה, דהא מפרש טעמא בגמרא — משום דילפינן "תחת" "תחת" מקדשים. אבל בכל מקום דחשיב (טרפה) [כלאים] רגיל לדלג נדמה כאילו הוא בכלל כלאים, משום דדמי ליה קצת. **פרט** לטרפה שאינה עוברת — דבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה היא משמונה עשרה טרפות. והתם במנחות (ו,א) מצריך תלתא קראי בטרפה: חד לטרפה ממעי אמו דלא היתה לה שעת הכושר, וחד לטרפה ואחר כך הקדישה, וחד להקדישה ואחר כך נטרפה. ומן הארכובה ולמטה חשבינן ליה עוברת, כיון דאינה נטרפה. **כל** שהמום פוסל בו דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בו — כולי עלמא אית להו הך דרשא, אפילו מאן דממעט רובע ונרבע מוקצה ונעבד מ"מן הבהמה" ומ"מן הבקר" בפרק "כל האסורין" (תמורה כח,א), כדפירשתי (לעיל בפרק הלוקח בהמה).

וְאָזְדָא רַבִּי יוֹחָנָן לְטַעֲמֵיהּ, דְּאָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ - לָקוֹחוֹת הֵן, וּמַחֲזִירִין זֶה לָזֶה בַּיּוֹבֵל. וּצְרִיכִי, דְּאִי אַשְׁמַעֲינַן הָכָא - בְּהָא קָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דְּיוֹמְיָא דְּבִנְךָ, מַה בִּנְךָ - בְּכָרוּר לְךָ, אַף שׁוֹרְךָ וְצֹאנְךָ - בְּכָרוּר לְךָ; אֲבָל שָׂדֶה - מֶכֶר הוּא דְּאָמַר רַחֲמָנָא לִיחַדֵּר בַּיּוֹבֵל, יְרוּשָׁה וּמַתָּנָה לָא! וְאִי אַשְׁמַעֲינַן שָׂדֶה - לְחוֹמְרָא, אִי נַמִי - לְכִתְחִלָּה, אֲבָל הָכָא - אֵימָא לָא, צְרִיכָא. מֵיתִיבִי: וְכֵן הַשּׁוּתָּפִין שֶׁחָלְקוּ, אֶחָד נָטַל עֲשָׂרָה וְאֶחָד נָטַל תִּשְׁעָה וְכֶלֶב, שֶׁבִּנֶגֶד הַכֶּלֶב - אֲסוּרִין, שֶׁעִם הַכֶּלֶב - מוּתָּרִים; וְאִם אָמְרַתְּ יֵשׁ בְּרֵירָה - לִיבְרוֹר חַד מִינַּייהוּ לְבַהֲדֵי כֶּלֶב וְלִשְׁקוֹל, וְהָנָךְ לִישְׁתְּרוֹ! אָמַר רַב אַשִׁי: אִי דְּשַׁוּוּ כּוּלְּהוּ לַהֲדָדֵי - הָכִי נַמִי; הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - דְּלָא שָׁוּוּ כּוּלְּהוּ לַהֲדָדֵי, וְשָׁוֵי הַאי כַּלְבָּא חַד וּמַשֶּׁהוּ, וְהַאי מַשֶּׁהוּ - מְשִׁיךְ וְאָתֵי בְּכוּלְּהוּ. **מִשְׁנָה** הַכֹּל נִכְנָסִין לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר, חוּץ מִן כִּלְאַיִם, וּטְרֵפָה, וְיוֹצֵא דּוֹפֶן, וּמְחוּסַּר זְמַן, וְהַיָּתוֹם. וְאֵיזֶהוּ יָתוֹם - כָּל שֶׁמֵּתָה אִמָּהּ, שֶׁנִּשְׁחֲטָה וְאַחַר כָּךְ יָלְדָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: אֲפִילּוּ נִשְׁחֲטָה אִמָּהּ וְהַשֶּׁלַח קַיָּם - אֵין זֶה יָתוֹם. **גְּמָרָא** מְנָא הָנֵי מִילֵּי דְּתָנוּ רַבָּנַן: "שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב" - פָּרַט לְכִלְאַיִם, "אוֹ עֵז" - פָּרַט לִנְדָמֶה, "כִּי יִוָּלֵד" - פָּרַט לְיוֹצֵא דּוֹפֶן, "וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים" - פָּרַט לִמְחוּסַּר זְמַן, "תַּחַת אִמּוֹ" - פָּרַט לְיָתוֹם. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: נֶאֱמַר כָּאן "תַּחַת הַשֶּׁבֶט" וְנֶאֱמַר לְהַלָּן: "תַּחַת אִמּוֹ", מַה לְּהַלָּן - פָּרַט לְכָל הַשֵּׁמוֹת הַלָּלוּ, אַף כָּאן - פָּרַט לְכָל הַשֵּׁמוֹת הַלָּלוּ, וּמַה כָּאן - פָּרַט לִטְרֵפָה, אַף לְהַלָּן - פָּרַט לִטְרֵפָה. "הַכֹּל" לְאִיתּוּיֵי מַאי לְאִיתּוּיֵי הָא דְּתָנוּ רַבָּנַן: הָרוֹבֵעַ וְהַנִּרְבָּע, וְהַמּוּקְצֶה, וְהַנֶּעֱבָד, וְהָאֶתְנָן, וְהַמַּחִיר, וְטוּמְטוּם וַאֲנְדְּרוֹגִינוֹס - פּוֹלֵט נִכְנָסִין לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: טוּמְטוּם וַאֲנְדְּרוֹגִינוֹס אֵין נִכְנָסִין לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר. וְתַנָּא דִּידַן, אִי גְּמַר "תַּחַת" "תַּחַת" מְקֻדָּשִׁים - הָנֵי נַמִי לָא, וְאִי לָא יָלִיף - הָנֵי מְנָא לֵיהּ - לְעוֹלָם גָּמִיר, וְהָנֵי רַחֲמָנָא רַבְּיִנְהוּ, דִּכְתִיב: "כִּי מְשָׁחְתָּם בָּהֶם מוּם בָּם לֹא יֵרָצוּ לָכֶם", וְתָאנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ הַשְׁחָתָה - אֵינוֹ אֶלָּא דִּבֵּר עֲרָוָה וַעֲבוֹדָה זָרָה; דִּבֵּר עֲרָוָה - דִּכְתִיב: "כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ עַל הָאָרֶץ", עֲבוֹדָה זָרָה - דִּכְתִיב: "פֶּן תַּשְׁחִיתוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל סָמֶל תַּבְנִית זָכָר אוֹ נְקֵבָה"; וְכָל שֶׁהַמּוּם פּוֹסֵל בּוֹ - דִּבֵּר עֲרָוָה וַעֲבוֹדָה זָרָה פּוֹסְלִין בּוֹ, וְכָל שֶׁאֵין הַמּוּם פּוֹסֵל בּוֹ - אֵין דִּבֵּר עֲרָוָה וַעֲבוֹדָה זָרָה פּוֹסְלִין בּוֹ; וְהַאי מַעֲשֵׂר, הוֹאִיל וְלָא פָּסֵיל בֵּיהּ מוּמָא, דִּכְתִיב: "לֹא יְבַקֵּר בֵּין טוֹב לָרַע וְלֹא יְמִירֶנּוּ" - דִּבֵּר עֲרָוָה וַעֲבוֹדָה זָרָה נַמִי לָא פָּסֵיל בֵּיהּ. רוֹבֵעַ וְנִרְבָּע - דִּבֵּר עֲרָוָה, מוּקְצֶה וְנֶעֱבָד - עֲבוֹדָה זָרָה, וְאֶתְנָן - דִּבֵּר עֲרָוָה, וּמְחִיר - אִיתַּקֵּשׁ לְאֶתְנָן, טוּמְטוּם וַאֲנְדְּרוֹגִינוֹס - קָסָבַר: סְפֵיקָא הוּא. "רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר" - קָסָבַר: סְפֵיקָא הוּא, מִיעֵט רַחֲמָנָא גַּבֵּי קָדָשִׁים, זָכָר וַדַּאי וּנְקֵבָה וַדַּאית, וְלֹא טוּמְטוּם וַאֲנְדְּרוֹגִינוֹס, מַעֲשֵׂר נַמִי - גָּמַר "תַּחַת" "תַּחַת" מְקֻדָּשִׁים. תָּנוּ רַבָּנַן: הַכֹּל נִכְנָסִין לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר, חוּץ מִן הַכִּלְאַיִם וְהַטְּרֵפָה - דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יְהוּדָה אִישׁ כְּפַר בָּרְתּוֹתָא שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: אֲנִי שָׁמַעְתִּי הֵימֶנּוּ אַף יוֹצֵא דּוֹפֶן וּמְחוּסַּר זְמַן וְיָתוֹם. וְתַנָּא קַמָּא, אִי גָּמַר "תַּחַת" "תַּחַת" מְקֻדָּשִׁים - הָנֵי נַמִי לָא; וְאִי לָא גָּמַר, בְּשִׁלְמָא טְרֵפָה - "כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבֶט" כְּתִיב - פָּרַט לִטְרֵפָה שֶׁאֵינָהּ עוֹבֶרֶת. אֶלָּא כִּלְאַיִם מְנָא לֵיהּ - לְעוֹלָם גָּמַר, וּבְיוֹצֵא דּוֹפֶן בְּפָנֵי עַצְמָהּ הִיא. **הָנֵי נַמִי לָא** — יוֹצֵא דּוֹפֶן וּמְחוּסַּר זְמַן וְיָתוֹם.

בפרום הפסח — מפרש בגמרא: חמשה עשר יום. ד"פרוס" — לשון פרוסה, פלגא דשלושים יום שדורשין בהלכות הפסח קודם הפסח. ובן עזאי דאמר [בעשרים ותשעה] באדר — ארבי עקיבא לא פליג, אלא באדר הסמוך לניסן, דלבן עזאי לעולם חסר, וקביעא ליה זמנו לעולם בעשרים ותשעה באדר. משמע דערב פסח הוי בכלל הני חמשה עשר יום דפרוס, ובפרק קמא דראש השנה (ז,א) נמי משמע כן, שמיום הפורים מתחילין לדרוש ולא מקודם, גבי: הם העידו שמעברין את השנה כל אדר, שהיו אומרים: עד הפורים, משום דדורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום, ואתי לזלזולי בחמץ מיום הפורים, קודם הפסח שלשים יום. שמע מינה דערב הפסח בכלל השלשים יום. וכן רבי אלעזר ורבי שמעון דאמרי בסמוך: באחד בניסן — מפרש בגמרא דסבר כמאן דאמר שתי שבתות, שמע מינה ערב פסח מן המנין. ותימה: דקתני במילתא דרבי אלעזר ורבי שמעון: ולמה [לא] אמרו באחד בתשרי — מפני שהוא יום טוב, ואי אפשר לעשר ביום טוב, לפיכך הקדימוהו בעשרים ותשעה באלול. והלא מן הדין הוא בשנים (באלול) [ובתשרי], דיים ראשון של סוכות ממנין שתי שבתות, כמו ערב פסח, דעיקר מה שדורשין בהלכות הרגל קודם לרגל אינו אלא מפני קרבנות. כדמשמע פרק קמא דעבודה זרה (ה,ב) דפריך: לפני חגיהן שלושה ימים ותו לא? והתניא דורשין בהלכות הפסח בו' [ומשנין]: לדידן אפילו דוק שבעין פסלינן להקרבה — מיבעי שלושים יום. ועיקר דרשא דהלכות פסח משום פסח גופיה הנשחט ערב פסח, ולא משום ימות הפסח. דהא נפקא פרק קמא דפסחים (ו,ב) משום דנביא עומד בפסח ראשון ומזהיר בפסח שני, ועיקר שני — לשחיטת פסח שני נאמר. ועיקר דרשא דשתי שבתות דרבן שמעון בן גמליאל, מפיק להו מנביא עומד בראש חדש ומזהיר על פסח, ועיקר הלכות פסח מצרים לא הוצרכו אלא ליום שחיטת פסח, שלא היה שם (בפסח) קרבנות אחרים. ובפרק בתרא דמגילה (כט,ב) משמע התם דשתי שבתות דרבן שמעון בן גמליאל — אין יום המעשה בכלל, דמוקי התם כוותיה מתניתין דמקדימין וקרינן. ושלושים יום, דנפקא לן מנביא עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני נמי — הם בלא יום המעשה, דהא איכא התם שבעה עשר דניסן וארבעה עשר דאייר, שהן שלושים ואחד יום. ומההיא שמעתין דמגילה עצמה יקשה למצוא ארבעה עשר יום בלא יום המעשה! ויש לומר: דלעולם אין יום המעשה בכלל. ולא חלקו חכמים בין פסח לסוכות, והלכו אחר עיקר יום טוב להתחיל בשתי שבתות מבאחד בניסן ומבאחד בתשרי. שביום טוב קרבנות מרובין; ראייה חגיגה ושמחה. ואף על גב דנביא עומד בראש חדש ומזהיר על פסח — היינו על שחיטת פסח שבארבעה עשר, מכל מקום לדורות ממה שיש להזהיר על כל פסח — לא חשו חכמים למהר יום אחד בפסח יותר מבחג. וגבי שקלים קבעו חכמים זמן בראש חדש אדר, ולא חשו להקדים יום אחד לפני ראש חדש כדי שיזהו שלושים יום שלימים, כיון שדבר מסור לבית דין של הבאת תמידין מתרומה חדשה. אף על גב דבמתניתין דהכא דייקינן לכוין החשבון זמן השמעת שקלים — לעולם באחד באדר משמיעים על השקלים.

ולד מעלייא הוא — במסכת נדה בפרק יוצא דופן (מ,א) קאמר רבי שמעון דהרי זה בילוד ואמו טמאה לידה, ורישׁ לקיש מפרש טעמא בגמרא: "תלד" — לרבות יוצא דופן. והכי נמי אמרינן: "כי יולד" — לרבות יוצא דופן. **ודלא כרבי יוחנן** — דאמר התם בההוא פירקא (נדה מ,א) דמודה רבי שמעון לעניין קדשים שאינו קדוש, דגמר "לידה" "לידה" מבכור דבעי רחם. **כרבי שמעון** — דאמר: דבנכס לדיר להתעשר, וכדפרשינן למילתיה לעיל בפרק "הלוקח בהמה מן הגוי" (כא,ב). **והשלח** — והעור קיים כשיצא הולד לחוץ. **בן סתריאל מערקת לבינה** — נקום. **את המתה** — בשמקשה מחמת הולד, מפשיטים עור האם שהיא מתה ומלבישין אותו לולד שהוא חי, ומתקיים מפני דבר זה שעושין לו. **את החיה** — זהו הולד. **נתגלתה טעמא של משנתינו** — דורבי משום הכי קאמר רבי יהושע: אם נולד כל זמן (שהעור) שהשלח קיים — אינו יתום. דכיון דהעור מהנה לולד — דומה כמי שאמו קיימת. **ועוד העיד דבר זה: חזירין שבמקומנו** — לשון חזרת, ירק שלועגים לטוג"א. **בבית המסם** — היינו אותן עלין קטנים, כמו הבשר עצמו שיש באותו המסס של בהמה, שקורין צינטול"א. **ועוד העיד דבר זה: פעם אחת בו' על חודו** — על צידה, ברוחבו, שהוא עב כל כך שעברו עליו שש עשרה קרנות זו בצד זו. על חודו, כלומר, ברוחבו של אילן. **בר יוכני** — עוף הוא, כדאמרינן בבמה דוכתי: ואינא כביעא דבר יוכני. **טבעה** — ממה שבתוכה. **וחבתיב כנף רננים נעלמה** — ומתפרש הכי בלשון נוטריקון: נושא עולה ונתחטא. שכך אמר הקדוש ברוך הוא: וכי בראתי(י) כנפים משובחות לאותו עוף בר יוכני, שיש לה כח כל כך שנושאה ביצה גדולה כזאת ומגביה למעלה ומורידה בנחת בקינה **אלמא דלא שדיא ליה. נתחטא** — לשון יורידה, **וחבירו במסכת תענית (יב,א): בן המתחטא לפני אביו. מוזרתא הואי** = בלעז טורנ"ר, שלא היתה ראויה לאפרות, לכך השליכה. **משנה שלש גרנות למעשר בהמה** — כלומר, בשלשה פרקים בשנה הוי זמן מעשר בהמה, שהבהמות שיולדו לו בין פרק לפרק — צריך לו לעשר בשיגיע הפרק. דמשיגיע הפרק לא יאכל מהן לכתחלה, מדרבנן, בלא מעשר. אבל קודם לכן — מותר, דמצוה בעלמא הוא לעשר בהמותיו. דהעשירי קודש מאחר שקרא עליו שם, אבל הרשות בידו לאוכלו בלא מעשר. אבל בהני שלשה זמנים הצריכוהו חכמים שלא יאכל לכתחלה בלא מעשר. ובגמרא מפרש מאי שנא בהני זמנים, ומאי טעמא נקט לשון "גרנות". **פרום** — מפרש בגמרא כמה הוא. וטעמא דכל הני תנאי מפרש בגמרא. **והן גרנות של מעשר בהמה** — דטבולין הבהמות מדרבנן. **אי אפשר לעשר ביום טוב** — כדמפרש בגמרא: משום סקרתא. שצריך לסקור בסיקרא העשירי, וביום טוב אי אפשר, מפני שצובע. **ראש השנה** — דאותן שנולדו קודם לכן — אין נכנסין לדיר להתעשר עם אותן שיוולדו מכאן ואילך, משום דהוי חדש וישן. **האלולים** — אותן שנולדו באלול, אין מתעשרין לא עם בני תשרי ולא עם בני אב. וטעמא מפרש בגמרא: דמספקא ליה אי הלכה כרבי נאיה, או כרבי שמעון באחד בתשרי, הלכך מתעשרין בפני עצמן. **כל הנולדין בו'** — אתאן לרבי אלעזר ורבי שמעון, דאמרי: באחד בתשרי ראש השנה למעשר בהמה. **מצטרפין** — לכזנסן לדיר אחד. **לפני הגורן** — מאלו שלש גרנות, שאין הגורן מפסיק. **למה נאמר** — למאי הלכתא. **למכור ולשחוט** — לכתחלה בלא מעשר. **גמרא לקבל חורפי ואפלי וקייטי** — שיש בהמות שמבכירות לילד קודם הפסח, ויש בהמות שמאחרות עד בין פסח לעצרת, ויש שאינן יולדות עד בין עצרת לחג. וכנגדם תיקנו חכמים זמנים אלו: חרפי — בפרוס הפסח, אפלי — בפרוס עצרת, קייטי — בפרוס החג. ואית דגרסי: קייטי בפרוס עצרת, ואפלי בפרוס החג.

כדי

סָבַר לָהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאָמַר: יוֹצֵא דּוֹפֶן - וָלָד מְעַלְיָא הוּא, וּדְלָא כְּרַבִּי יוֹחָנָן; בִּמְחוּסַּר זְמָן סָבַר לָהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה; יָתוֹם - כְּגוֹן שֶׁהַשָּׁלַח קַיָּים. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְטַעֲמֵיהּ, דְּאָמַר: אֲפִילּוּ שָׁחַט אֶת אִמּוֹ וְהַשָּׁלַח קַיָּים - אֵין זֶה יָתוֹם. הֵעִיד רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן סַתְרִיאֵל מַעֲרֶקֶת לְבִינָה לְפָנֵי רַבִּי: בִּמְקוֹמֵנוּ מַפְשִׁיטִין אֶת הַמֵּתָה וּמַלְבִּישִׁין אֶת הַחַי. אָמַר רַבִּי: נִתְגַּלָּה טַעֲמָא שֶׁל מִשְׁנָתֵינוּ. חֲזִירִין שֶׁבִּמְקוֹמֵנוּ יֵשׁ לָהֶם שִׁשִּׁים רִבּוֹא קְלָפִים בְּבֵית הַמֶּסֶס שֶׁלּוֹ. פַּעַם אַחַת נָפַל אֶרֶז אֶחָד שֶׁבִּמְקוֹמֵנוּ, וְעָבְרוּ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה קְרוֹנוֹת עַל חוֹדוֹ אַחַת. פַּעַם אַחַת נָפְלָה בֵּיצַת בַּר יוֹכְנִי, וְטִבְּעָה שִׁשִּׁים כְּרָכִים, וְשָׁבְרָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֲרָזִים. וּמִי שָׁדְיָא לֵיהּ וְהָא כְּתִיב: "כְּנַף רְנָנִים נָעֲלָמָה"! אָמַר רַב אַשִׁי: הַהוּא מְזוּרְתָּא הֲוַאי. **משנה** שְׁלֹשׁ גְּרָנוֹת לְמַעֲשַׂר בְּהֵמָה: בְּפֶרֶם הַפֶּסַח, וּבְפֶרֶם הָעֲצֶרֶת, וּבְפֶרֶם הֶחָג, וְהֵן גְּרָנוֹת שֶׁל מַעֲשַׂר בְּהֵמָה - דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בַּאֲדָר, בְּאֶחָד בְּסִיוָן, בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאָב. רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: בְּאֶחָד בְּנִיסָן, בְּאֶחָד בְּסִיוָן, בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בֶּאֱלוּל. וְלָמָּה אָמְרוּ בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בֶּאֱלוּל וְלֹא אָמְרוּ בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב, וְאִי אֶפְשָׁר לְעַשֵּׂר בְּיוֹם טוֹב - לְפִיכָךְ הִקְדִּימוּהוּ בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בֶּאֱלוּל. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: בְּאֶחָד בֶּאֱלוּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשַׂר בְּהֵמָה. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: הָאֱלוּלִים מִתְעַשְּׂרִים בִּפְנֵי עַצְמָן. כָּל הַנּוֹלָדִים מֵאֶחָד בְּתִשְׁרֵי עַד עֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בֶּאֱלוּל - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין. חֲמִשָּׁה לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וַחֲמִשָּׁה לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה - אֵינָן מִצְטָרְפִין. חֲמִשָּׁה לִפְנֵי הַגּוֹרָן וַחֲמִשָּׁה לְאַחַר הַגּוֹרָן - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֶמְרוּ שָׁלֹשׁ גְּרָנוֹת לְמַעֲשַׂר בְּהֵמָה שֶׁעַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ הַגּוֹרָן - מוּתָּר לְמָכוֹר וְלִשְׁחוֹט, הִגִּיעַ הַגּוֹרָן - לֹא יִשְׁחוֹט, וְאִם שָׁחַט - פָּטוּר. **גמרא** מַאי שְׁנָא תְּלָת אָמַר רַבָּה בַּר שֵׁילָא: לָקֳבֵל חוֹרְפֵי וַאֲפֵלֵי וְקַיְיטֵי. וּמַאי שְׁנָא בְּהָנֵי זִמְנֵי אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם בְּרֵיהּ דְּרַב חֲיָיא אִישׁ כְּפַר עַכּוֹ:

כדי

רש"י כת"י

מכאן ועד סוף המסכת נמצא נוסחא אחרינא בכל הפי' של רש"י ז"ל שבידי וז"ל **כמקומינו** — כשהבהמה מתה מחמת לידה, מפשיטין אותה ומלבישין אותה בעורה. **את החיה** — הולד כדי שיתחממם, ומעלה באילו היתה אמו חיה. **נתגלה מעמא של משנתינו** — דורבי משום הכי אמר רבי יהושע. אם השלח קיים אין זה יתום. **ועוד העיד חזירים שבמקומינו — לייטונא"ש, כמו: חזרת מהפך מאכל. קליפי עלים** — קליפה של עלים. **בית המסם** — צנפר"ץ בלעז, שכולו עשוי קליפות קליפות. **על חודו** — זו אצל זו, עביו על עביו, כעין שנפל, שהיה עביו חד ועגול. וכל שכן אם היה משופה בנסורת כגון נסר, היה עדיין רחב יותר. **בר יוכני** — עוף גדול. **נטבעו ששים כרכים** — בחלבן וחלמון שלה. **ומי שדייא ליה** — לביצתו לאיבוד. **והא כתיב כנף רננים נעלמה** — ודרשינן "נעלמה" נוטריקון במסכת מנחות בפרק רבי ישמעאל (סו,ב): נושא עולה ומתחטא. מתחטא לשון ירידה. **ההיא** — שהביצה נפלה — מחזרת הואי, שאין אפרות גדל בה ההשליכתו מדעתה. **משנה שלש גרנות למעשר** — בשלש פעמים בשנה הבהמות מתעשרות. ובגמרא מפרש טעמא. **פרום הפסח** — בגמרא מפרש: חמשה עשר יום קודם הפסח, דהיינו יום אחרון של אדר. וכן פרוס עצרת — חמשה עשר יום קודם. וכן פרוס החג, דהיינו יום אחרון של אלול. **עשרים ותשעה באדר** — מפרש בגמרא בנמאי פליגי ומאי טעמייהו. **באחד בניסן** — ארבעה עשר קודם לפסח. **ולמה אמרו בעשרים ותשעה באלול** — דהוי חמשה עשר ימים, ולא אמרו באחד בתשרי, דהוי ארבעה עשר כמו שאמרו: באחד בניסן מפני שאחר בתשרי יום טוב הוא, ואי אפשר לעשר, כדמפרש בגמרא דבולא לטעמא מתניתין. **מתעשרין לעצמן** — משום ספיקן. **כל הנולדים וכו'** — הך סתמא כרבי אלעזר ורבי שמעון. **חמש לפני ראש השנה וכו'** — אגב דבעי למתני: חמש לפני הגורן וחמש לאחר הגורן מצטרפין, תנא נמי הא. **לא ישחוט** — דטבלא בגורן מדרבנן. ואם שחט — פטור, דלא אשכחן בטבל מעשר בהמה לא לאו ולא מיתה. **לקבל חרפי ואפלי וקייטי** — בנגד שלשה זמנים שהבהמות יולדות. אותן הממהרות לילד קרוי "חרפי", ויולדת בתחלת החורף ומתעשרות בניסן. ואפלי — בעצרת, ואותן היולדות בקיץ — ולדותיהן מתעשרות בפרוס החג. **מאי שנא הני בהני זמני** — טפי מחדש אחר, קודם הפסח ועצרת וחג.

[כ.]

גְּמָרָא: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כּוֹפִין אֶת הַמְחַיֵּב שֶׁיִּכְתּוֹב ״זַכַּאי״. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: הַמְחַיֵּב כּוֹתֵב ״חַיָּב״, וְהַמְזַכֶּה כּוֹתֵב ״זַכַּאי״. מַתְנִיתָא פְּלִיגָא עַל רֵישׁ לָקִישׁ: ״מִנַּיִן כְּשֶׁיֵּצֵא לֹא יֹאמַר ׳אֲנִי מְזַכֶּה וַחֲבֵירַיי מְחַיְּבִין׳״! מָה עָבַד לַהּ רֵישׁ לָקִישׁ? דְּלָא יְהֵא מַאן דְּהוּא מֵימַר ׳כַּמָּה בְּעִית מְזַכֶּה לְפִלּוֹנִי בְּדִינָא וְלָא שַׁבְקוּן לִי׳. מַה טַּעֲמָא דְּרֵישׁ לָקִישׁ? דְּלָא יֵיתֵי חוֹרָן וְיִסְבַּר דִּכְוָתֵיהּ וְיֵימַר ׳אוּף פְּלָן הֲוָה תַּמָּן אוּף הוּא טָעָה׳.

הֲלָכָה יא: מַתְנִיתִין: כָּל זְמַן שֶׁהוּא מֵבִיא רְאָיָה, סוֹתֵר אֶת הַדִּין. אָמְרוּ לוֹ: ׳כָּל רְאָיוֹת שֶׁיֵּשׁ לְךָ הָבֵא מִכָּן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם׳, הֵבִיא בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - סוֹתֵר, לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם - אֵינוֹ סוֹתֵר. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מַה יַּעֲשֶׂה לֹא מָצָא בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים וּמָצָא לְאַחַר שְׁלֹשִׁים?

גְּמָרָא: אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָה: תַּמָּן שֶׁדָּנִין אֵלּוּ כְּנֶגֶד אֵלּוּ אֶפְשָׁר לָהֶן לְהוֹסִיף, בְּרַם הָכָא אִי אֶפְשָׁר לָהֶן לְהוֹסִיף. רַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ תְּרֵיהוֹן מָרִין: אֲפִלּוּ הָכָא אֶפְשָׁר לָהֶן לְהוֹסִיף.

הֲלָכָה יב: מַתְנִיתִין: אָמְרוּ לוֹ: ׳הָבֵא עֵדִים׳, אָמַר: ׳אֵין לִי עֵדִים׳; ׳הָבֵא רְאָיָה׳, אָמַר: ׳אֵין לִי רְאָיָה׳; וּלְאַחַר זְמַן מָצָא עֵדִים וּמָצָא רְאָיָה - הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ כְּלוּם. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מַה יַּעֲשֶׂה לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֵדִים וּמָצָא עֵדִים, וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְאָיָה וּמָצָא רְאָיָה?

אָמְרוּ לוֹ: ׳הָבֵא עֵדִים׳, אָמַר: ׳אֵין לִי עֵדִים׳; ׳הָבֵא רְאָיָה׳, וְאָמַר: ׳אֵין לִי רְאָיָה׳, רָאָה שֶׁהוּא מִתְחַיֵּב וְאָמַר:

[כ:]

׳קִרְבוּ אִישׁ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וַהֲעִידוּנִי׳, אוֹ שֶׁהוֹצִיא רְאָיָה מִתּוֹךְ אֲפוּנְדָּתוֹ - הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ כְּלוּם.

גְּמָרָא: רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשַׁעְיָה: תְּלָתָא אָמוֹרִין. חַד אָמַר: כָּל זְמַן שֶׁמֵּבִיא רְאָיָה - סוֹתֵר אֶת הַדִּין. וְחַד אָמַר: הֵבִיא בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים - סוֹתֵר, לְאַחַר שְׁלֹשִׁים - אֵינוֹ סוֹתֵר. וְחַד אָמַר: לְעוֹלָם אֵין סוֹתֵר עַד שֶׁיָּבִיא רְאָיָה שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ בָּהּ כָּל עִקָּר. וְהָתְנִינַן: אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מַה יַּעֲשֶׂה לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֵדִים וּמָצָא עֵדִים, שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְאָיָה וּמָצָא רְאָיָה כוּ׳.

רַבִּי לָא וְרַבִּי זֵירָא, חַד אָמַר: עַד שֶׁיְּבַטֵּל רְאָיוֹתָיו. וְחַד אָמַר: עַד שֶׁיְּכַפֵּר בִּרְאָיוֹתָיו.

רַבִּי לֵוִי הֲוָה לֵהּ דִּין עִם חַד בַּר נָשׁ עַל עֶסֶק בָּתִּים, וַהֲווֹן דָּיְנִין קֳמֵי רַבִּי לְעָזָר. לְאַחַר גְּמַר דִּין הֵבִיא רְאָיָה. שְׁאַל לְרַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר לֵיהּ: כָּל זְמַן שֶׁמֵּבִיא רְאָיָה - סוֹתֵר הַדִּין. רַבִּי אַבְמָכִיס הֲוָה לֵהּ דִּין עִם חַד בַּר נָשׁ עַל עִיסַּק רֵיחַיָּיא, וַהֲווֹן אִידַּיְינִין קֳמֵי רַבִּי לְעָזָר. לְאַחַר גְּמַר דִּין הֵבִיא עֵדִים. שְׁאַל לְרַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר לֵהּ: אֲדַיִן אַתְּ לָזוֹ? כָּל זְמַן שֶׁמֵּבִיא רְאָיָה - סוֹתֵר אֶת הַדִּין! וּלְמָה תְּרֵין עוֹבְדִין? רַבִּי לֵוִי לָא אִתְעֲבִיד לֵהּ גִּזַּר דִּין, רַבִּי אַבְמָכִיס אִתְעֲבִיד לֵהּ גִּזַּר דִּין.

אַשַּׁר הַדַּיְנִין, מַהוּ שֶׁיְּהֵא צָרִיךְ בֵּית דִּין? רַבִּי הוֹשַׁעְיָה בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל רַבִּי בַּנַּיי בְּשֵׁם

שְׁמוּאֵל, חַד אָמַר: יִתְקַיֵּים אוֹ בִכְתַב יְדֵי עֵדִים אוֹ בִכְתַב יְדֵי הַדַּיָּנִין. וְחַד אָמַר:
אַפִּלוּ בִכְתָב אֶחָד וּבְדַיָּן אֶחָד.

הַדְרָן עֲלָךְ זֶה בּוֹרֵר

****

פֶּרֶק רְבִיעִי

הֲלָכָה א: **מַתְנִיתִין:** אֶחָד דִּינֵי מָמוֹנוֹת וְאֶחָד דִּינֵי נְפָשׁוֹת בִּדְרִישָׁה וּבַחֲקִירָה, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא כד, כב): "מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם". מַה בֵּין דִּינֵי מָמוֹנוֹת לְדִינֵי נְפָשׁוֹת? דִּינֵי מָמוֹנוֹת בִּשְׁלֹשָׁה, וְדִינֵי נְפָשׁוֹת בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה; דִּינֵי מָמוֹנוֹת פּוֹתְחִין בֵּין לִזְכוּת בֵּין לְחוֹבָה, וְדִינֵי נְפָשׁוֹת פּוֹתְחִין לִזְכוּת וְאֵין פּוֹתְחִין בחובה.

גְּמָרָא: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּשִׁבִּיל לָחוּס עַל מָמוֹן יִשְׂרָאֵל אָמְרוּ ׳הֵיאַךְ אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁזֶּה חַיָּב לָזֶה׳. רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא בְּעָא קֳמֵי רַבִּי יוֹסֵי: הֵיךְ עָבְדִין עוּבְדָא? אֲמַר לֵהּ: כְּרַבִּי יוֹחָנָן, דְּרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בְּשִׁבִּיל לָחוּס עַל מָמוֹן יִשְׂרָאֵל אָמְרוּ ׳הֵיאַךְ אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁזֶּה חַיָּב לָזֶה׳.

זְעֵיר בַּר חִינְנָא בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה וְרַבִּי יְהוּדָה,

[כא.]

חַד אָמַר (דְּבָרִים יג, טו): "וְדָרַשְׁתָּ וְחָקַרְתָּ וְשָׁאַלְתָּ הֵיטֵב". וְחַד אָמַר (דְּבָרִים טז, כ): "צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף". הָא כֵּיצַד? אִם אַתְּ רוֹאֶה הַדִּין שֶׁיּוֹצֵא לַאֲמִתּוֹ - צַדְּקֵהוּ, וְאִם לָאו - חָקְרֵהוּ. רַב הוּנָא כַּד הֲוָה חָמֵי שָׁהֲדִין מְכַוְּנָה - הֲוָה חָקַר, וְכַד הֲוָה חָמֵי הָכִין וְהָכִין - הֲוָה מְכַוֵּן.

כֵּיצַד פּוֹתְחִין לִזְכוּת? אוֹמְרִין: ׳אֶפְשָׁר שֶׁזֶּה הָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ׳? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: אֵין כֵּינִי, אָמַר אֶחָד מִן הָעֵדִים ׳יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת׳, וּבָא חֲבֵרוֹ וְסִיְּעוֹ, וְיֵשׁ כָּאן סִיּוּעַ? אִם אוֹמֵר אַתְּ כָּאן לֹא נִמְצֵאתָ חָב לְדַיָּנִים? ׳וְיֵשׁ עֵדִים לְשַׁקְּרָן׳?

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לָדוּן אֶת הַשֶּׁרֶץ, לְטַהֲרוֹ וּלְטַמְּאוֹ מֵאָה פְּעָמִים - אֵין יָכוֹל לִפְתֹּחַ בִּזְכוּת. כֵּיצַד דָּנִין הַשֶּׁרֶץ? אָמַר רַבִּי יַנַּאי: מָה אִם הַנָּחָשׁ שֶׁמִּמִּית - טָהוֹר, עַכְבָּר שֶׁאֵין מֵמִית - אֵינוֹ דִין לִהְיוֹת טָהוֹר?! אוֹ חִלּוּף: עַכְבָּר שֶׁאֵין מֵמִית - טָמֵא, נָחָשׁ שֶׁמִּמִּית - אֵינוֹ דִין לִהְיוֹת טָמֵא?! הָתִיב רַבִּי פִּינְחָס: הֲרֵי עַקְרָב מֵמִית, וַהֲרֵי הוּא טָהוֹר! אַשְׁכַּח תָּנֵי אָמַר: הוּא נָחָשׁ הוּא עַקְרָב. אָמַר רַבִּי: תַּלְמִיד וָתִיק הָיָה לְרַבִּי מֵאִיר, וְהָיָה מְטַהֵר אֶת הַשֶּׁרֶץ וּמְטַמְּאוֹ מֵאָה פְּעָמִים. אָמְרִין: הַהוּא תַּלְמִידָא לָא הֲוָה יָדַע מוֹרָיֵיהּ. אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר דֹּסַאי: הַהוּא תַּלְמִידָא קָטוּעַ מִטּוּרָא דְּסִינַי הֲוָה.

הֲלָכָה ב: **מַתְנִיתִין:** דִּינֵי מָמוֹנוֹת מַטִּין עַל פִּי אֶחָד, בֵּין לִזְכוּת בֵּין לְחוֹבָה. וְדִינֵי נְפָשׁוֹת מַטִּין עַל פִּי אֶחָד לִזְכוּת, וְעַל פִּי שְׁנַיִם לְחוֹבָה.

גְּמָרָא: אָמַר רַבִּי יַנַּאי: אִלּוּ נִתְּנָה הַתּוֹרָה חֲתוּכָה לֹא הָיְתָה לְרֶגֶל עֲמִידָה.

[כא:]

מַה טַּעַם? "וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה", אָמַר

בִּגְלַל חֲרִיפוּת סְבָרוֹתָיו לֹא הָיָה לוֹ בְּהִירוּת לִפְסֹק הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה.

לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! הוֹדִיעֵנִי הֵיאַךְ הִיא הַהֲלָכָה? אָמַר לוֹ (שְׁמוֹת כג, ב): "אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת", רַבּוּ הַמְזַכִּין – זַכּוּ, רַבּוּ הַמְחַיְּבִין – חַיְּבוּ. כְּדֵי שֶׁתְּהֵא הַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת מ"ט פָּנִים טָמֵא וּמ"ט פָּנִים טָהוֹר, מִנַּיִן וְדִגֵּל"וֹ (שִׁיר הַשִּׁירִים ב, ד). וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תְּהִלִּים יב, ז): "אִמְרוֹת יְיָ אֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת כֶּסֶף צָרוּף בַּעֲלִיל לָאָרֶץ מְזֻקָּק שִׁבְעָתָיִם", וְאוֹמֵר (שִׁיר הַשִּׁירִים א, ד): "מֵישָׁרִים אֲהֵבוּךְ".

הֲלָכָה ג: מַתְנִיתִין: דִּינֵי מָמוֹנוֹת מַחְזִירִין בֵּין לִזְכוּת בֵּין לְחוֹבָה. וְדִינֵי נְפָשׁוֹת מַחְזִירִין לִזְכוּת, וְאֵין מַחְזִירִין לְחוֹבָה.

גְּמָרָא: הֲרֵי שֶׁיָּצָא מִבֵּית דִּין זַכַּאי וּמָצְאוּ לוֹ חוֹבָה, שׁוֹמֵעַ אֲנִי שֶׁיַּחֲזִירוּהוּ? תַּלְמוּד לוֹמַר (שְׁמוֹת כג, ז): "צַדִּיק אַל תַּהֲרֹג". הֲרֵי שֶׁיָּצָא מִבֵּית דִּין חַיָּב וּמָצְאוּ לוֹ זְכוּת, שׁוֹמֵעַ אֲנִי שֶׁלֹּא יַחֲזִירוּהוּ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְנָקִי... אַל תַּהֲרֹג". יָכוֹל אִם צָדַק בְּדִינְךָ יְצַדֵּק בְּדִינִי? תַּלְמוּד לוֹמַר (שָׁם): "כִּי לֹא אַצְדִּיק רָשָׁע". אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אָמַר לִי רַבִּי יוֹסֵי, לָא שָׁנְיָא, אֶלָּא אֲפִלּוּ נִזְדַּכָּה בְּטָעוּת מַחְזִירִין אוֹתוֹ. רַבִּי אַמִּי בְּעָא קֳמֵי רַבִּי יוֹחָנָן: 'אֲפִלּוּ נוֹאֶף וְנוֹאֶפֶת'? אֲמַר לֵהּ: 'אִיתְקְלַךְ מַרְקוֹעָךְ'!

הֲלָכָה ד: מַתְנִיתִין: דִּינֵי מָמוֹנוֹת הַכֹּל מְלַמְּדִין זְכוּת וְחוֹבָה, וְדִינֵי נְפָשׁוֹת הַכֹּל מְלַמְּדִין זְכוּת, וְאֵין הַכֹּל מְלַמְּדִין חוֹבָה. דִּינֵי מָמוֹנוֹת הַמְלַמֵּד זְכוּת מְלַמֵּד חוֹבָה, וְהַמְלַמֵּד חוֹבָה מְלַמֵּד זְכוּת, וְדִינֵי נְפָשׁוֹת הַמְלַמֵּד חוֹבָה מְלַמֵּד זְכוּת, אֲבָל הַמְלַמֵּד זְכוּת אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר וּלְלַמֵּד חוֹבָה.

גְּמָרָא: רַבִּי אָמַר: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהוּ מְחָסְרִין לוֹמַר: 'אִישׁ פְּלוֹנִי אַתָּה זַכַּאי', וְ'אַתָּה חַיָּב', אֲבָל אִם הָיוּ מְחָסְרִין בְּמַשָּׂא וּמַתָּן – לָא בְּדָא. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה אָמַר: אֲפִלּוּ מְחָסְרִין בְּמַשָּׂא וּמַתָּן.

הֲלָכָה ה: מַתְנִיתִין: דִּינֵי מָמוֹנוֹת דָּנִין בַּיּוֹם וְגוֹמְרִין בַּלַּיְלָה, וְדִינֵי נְפָשׁוֹת דָּנִין בַּיּוֹם וְגוֹמְרִין בַּיּוֹם.

גְּמָרָא: מְנָלָן? "וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת" (שְׁמוֹת יח, כב). וְאֵית קָרֵי לְשֶׁעָבַר? אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק:

[כב.]

כֵּינִי מַתְנִיתָא: שֶׁאִם טָעוּ וְדָנוּ בַּלַּיְלָה שֶׁדִּינָם דִּין? תַּלְמוּד לוֹמַר (שְׁמוֹת יח, כב): "וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת". אָמַר: 'הָא אָמִירָה'!

הֲלָכָה ו: מַתְנִיתִין: דִּינֵי מָמוֹנוֹת גּוֹמְרִין בּוֹ בַּיּוֹם, בֵּין לִזְכוּת בֵּין לְחוֹבָה, וְדִינֵי נְפָשׁוֹת גּוֹמְרִין בּוֹ בַּיּוֹם לִזְכוּת, וּבְיוֹם שֶׁל אַחֲרָיו לְחוֹבָה. לְפִיכָךְ אֵין דָּנִין לֹא בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְלֹא בְּעֶרֶב יוֹם־טוֹב.

גְּמָרָא: תָּנֵי: הָעֵד אֵין מְלַמֵּד לֹא זְכוּת וְלֹא חוֹבָה. מְנָלָן? שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבַּר לה, ל): "וְעֵד... לֹא יַעֲנֶה בְנֶפֶשׁ לָמוּת". וּמִנַּיִן שֶׁאַף הוּא אֵין מְלַמֵּד לֹא זְכוּת וְלֹא חוֹבָה? תַּלְמוּד לוֹמַר וְהוּא "לֹא יַעֲנֶה בְנֶפֶשׁ לָמוּת". רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: פְּעָמִים שֶׁאָדָם רוֹאֶה אֶת עַצְמוֹ מְזַדַּמֵּם, וּמַפְלִיג דְּבָרָיו שֶׁלֹּא יָמוּת.

מִנַּיִן שֶׁצְּרִיכִין שְׁנֵי יָמִים סְמוּכִין זֶה לָזֶה? רַבִּי חִזְקִיָּה, רַבִּי אַחַי בְּשֵׁם רַבִּי אַבָּהוּ:

אָסוּר לָדוּן דִּינֵי מָמוֹנוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת. וַהֲדָא מַתְנִיתָא פְלִיגָא: ׳לְפִיכָךְ אֵין דָּנִין לֹא בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְלֹא בְּעֶרֶב יוֹם־טוֹב׳. דִּינֵי נְפָשׁוֹת, הָא דִּינֵי מָמוֹנוֹת דָּנִין. וְתָנֵי רַבִּי חִיָּה כֵּן: ׳דָּנִין דִּינֵי מָמוֹנוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְאֵין דָּנִין דִּינֵי נְפָשׁוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת׳. אָמְרֵי: כָּאן לַהֲלָכָה כָּאן לְמַעֲשֶׂה.

וְיָדוּנוּ אוֹתוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְיִגְמֹר דִּינוֹ בְּשַׁבָּת, וְיֵהָרֵג לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת! אִם אוֹמֵר אַתְּ כֵּן נִמְצָא דִינוֹ מְשְׁתַּקֵּעַ. רֵישׁ לָקִישׁ בָּעֵי: וְיָדוּנוּ אוֹתוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְיִגְמֹר דִּינוֹ בְּשַׁבָּת, וְיֵהָרֵג בְּשַׁבָּת! מָה אִם עֲבוֹדָה שֶׁדּוֹחָה שַׁבָּת, רְצִיחַת מִצְוָה דּוֹחָה אוֹתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כא, יד): ״מֵעִם מִזְבְּחִי תִּקָּחֶנּוּ לָמוּת״, שַׁבָּת שֶׁהָעֲבוֹדָה דּוֹחָה אוֹתָהּ, אֵין דִּין שֶׁתְּהֵא רְצִיחַת מִצְוָה דּוֹחָה אוֹתָהּ?! רַבִּי לָא בְּשֵׁם רַבִּי יַנַּאי: מִכָּן לְבָתֵּי דִינִין שֶׁלֹּא יְהוּ דָּנִין בַּשַּׁבָּת, מַה טַּעֲמָא? נֶאֱמַר כָּאן (שְׁמוֹת לה, ג): ״בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם״, וְנֶאֱמַר לְהַלָּן (בַּמִּדְבָּר לה, כט): ״וְהָיוּ אֵלֶּה לָכֶם לְחֻקַּת מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם״, מַה לְהַלָּן בְּבֵית דִּין הַכָּתוּב מְדַבֵּר, אַף כָּאן בְּבֵית דִּין הַכָּתוּב מְדַבֵּר.

[כב:]

הֲלָכָה ז: מַתְנִיתִין: דִּינֵי מָמוֹנוֹת, הַטָּהֳרוֹת וְהַטֻּמְאוֹת, מַתְחִילִין מִן הַגָּדוֹל. וְדִינֵי נְפָשׁוֹת מַתְחִילִין מִן הַצַּד. הַכֹּל כְּשֵׁרִין לָדוּן דִּינֵי מָמוֹנוֹת, וְאֵין הַכֹּל כְּשֵׁרִין לָדוּן דִּינֵי נְפָשׁוֹת, אֶלָּא כֹּהֲנִים וּלְוִיִּים וְיִשְׂרְאֵלִים הַמְשׁוּיָּאִין לַכְּהֻנָּה.

גְּמָרָא: רַבִּי אוֹמֵר: ״לֹא תַעֲנֶה עַל רִיב״, רַב כְּתִיב, שֶׁלֹּא תַעֲנֶה אַחַר הָרַב אֶלָּא קֹדֶם לָרַב. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה אָמַר: ״לֹא תַעֲנֶה עַל רִיב״, רַב כְּתִיב, שֶׁלֹּא תַעֲנֶה קֹדֶם לָרַב אֶלָּא אַחַר הָרַב. רַב אָמַר: ״לֹא תַעֲנֶה״ אֲפִלּוּ אַחַר מֵאָה.

דִּבְרֵי רַבִּי פִּינְחָס: רַבִּי חִלְקִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי סִימוֹן: אִתְפַּלְגוּן רַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ, חַד אָמַר: דִּיְנֵנוּ כְּדִינֵיהֶן. וְחַד אָמַר: אֵין דִּיְנֵנוּ כְּדִינֵיהֶן. מַאן דְּמַר דִּיְנֵנוּ כְּדִינֵיהֶן נִיחָא, מַאן דְּמַר אֵין דִּיְנֵנוּ כְּדִינֵיהֶן, מַה מְקַיֵּם (בְּרֵאשִׁית לז, כו): ״וַיֹּאמֶר יְהוּדָה״? ״וַיֹּאמֶר מְמוּכָן״ (אֶסְתֵּר א, טז)? רָאוּ דִּבְרֵי יְהוּדָה, רָאוּ דִּבְרֵי מְמוּכָן. וּמִנַּיִן שֶׁמַּתְחִילִין בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת מִן הַצַּד? תָּנָא שְׁמוּאֵל הַזָּקֵן קַמֵּי רַבִּי אַחָא (שְׁמוּאֵל א׳ כה, יג): ״וַיֹּאמֶר דָּוִד לַאֲנָשָׁיו חִגְרוּ אִישׁ חַרְבּוֹ״, וְאַחַר כָּךְ יָשְׁבוּ בְּדִין עַל נָבָל.

רַבִּי תִּימָא בַּר פַּפַּיס בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשַׁעְיָא: אַף בִּפְסוּל מִשְׁפָּחָה מַתְחִילִין מִן הַצַּד.

הַכֹּל כְּשֵׁרִין לָדוּן דִּינֵי מָמוֹנוֹת, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֲפִלּוּ מַמְזֵרִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין מְדַקְדְּקִין בְּיֵין נֶסֶךְ.

כְּתִיב (שְׁמוֹת כג, ו): ״לֹא תַטֶּה מִשְׁפַּט אֶבְיֹנְךָ בְּרִיבוֹ״, בְּרִיבוֹ אִי אַתָּה מַטֶּה, אֲבָל אַתָּה מַטֶּה בְּדִינוֹ שֶׁל שׁוֹר. רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: וּבִלְבַד בִּדְבָרִים שֶׁבֵּין דִּינֵי מָמוֹנוֹת לְדִינֵי נְפָשׁוֹת.

[כג.]

כַּמָּה אִנּוּן? אֲנַן תְּנִינַן: תִּשַּׁע. תָּנֵי רַבִּי חִיָּה: חַד עֲשַׂר. הֵי דְּנוּן תַּרְתֵּי אוֹחֲרְנֵיתָא? ׳הַסָּרִיס, וְכָל מִי שֶׁלֹּא רָאָה לוֹ בָּנִים - כְּשֵׁר לָדוּן דִּינֵי מָמוֹנוֹת וְלֹא דִינֵי נְפָשׁוֹת׳. רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: אַף פָּחוּת מִבֶּן עֶשְׂרִים וְשֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, כְּשֵׁר

בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת וְלֹא בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת, וְיוֹשֵׁב בְּדִינוֹ שֶׁל שׁוֹר. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה אָמַר: תִּלְתֵּי עֶשְׂרֵה. וְהֵי דִּנּוּן תַּרְתֵּין אוֹחֲרָנְיֵיתָא? דָּנִין שְׁנֵי דִינֵי מָמוֹנוֹת בְּיוֹם אֶחָד, וְאֵין דָּנִין שְׁנֵי דִינֵי נְפָשׁוֹת בְּיוֹם אֶחָד. אָמַר רַבִּי אָבִין: וַאֲפִלּוּ נוֹאֶף וְנוֹאֶפֶת.

הֲלָכָה ח: מַתְנִיתִין: סַנְהֶדְרִין הָיְתָה כַּחֲצִי גֹּרֶן עֲגֻלָּה, כְּדֵי שֶׁיִּהוּ רוֹאִין זֶה אֶת זֶה. וּשְׁנֵי סוֹפְרֵי דַּיָּנִין עוֹמְדִין לִפְנֵיהֶן, אֶחָד מִיָּמִין וְאֶחָד מִשְּׂמֹאל, וְכוֹתְבִין דִּבְרֵי מְזַכִּין וְדִבְרֵי מְחַיְּבִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה הָיוּ, אֶחָד כּוֹתֵב דִּבְרֵי מְחַיְּבִין, וְאֶחָד כּוֹתֵב דִּבְרֵי מְזַכִּין, וְהַשְּׁלִישִׁי כּוֹתֵב דִּבְרֵי מְזַכִּין וְדִבְרֵי מְחַיְּבִין.

וְשָׁלֹשׁ שׁוּרוֹת שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים יוֹשְׁבִין לִפְנֵיהֶן, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מַכִּיר אֶת מְקוֹמוֹ. צָרְכוּ לִסְמֹךְ, סוֹמְכִין מִן הָרִאשׁוֹנָה, אֶחָד מִן הַשְּׁנִיָּה בָּא לוֹ לָרִאשׁוֹנָה, וְאֶחָד מִן הַשְּׁלִישִׁית בָּא לוֹ לַשְּׁנִיָּה. וּבוֹרְרִין לָהֶן עוֹד אֶחָד מִן הַקָּהָל וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ בַּשְּׁלִישִׁית, וְלֹא הָיָה יוֹשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן, אֶלָּא יוֹשֵׁב בַּמָּקוֹם שֶׁהוּא רָאוּי לוֹ.

גְּמָרָא: רַבִּי בָּא בַּר יַסָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: נֶאֱמַר כָּאן "עֵדָה", וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "עֵדָה".

מַיְתֵי לַהּ רַב מִמַּתְנִיתָא, מַתְנִיתָא אָמְרָה: 'הֲוֵי זָנָב לַאֲרָיוֹת וְלֹא רֹאשׁ לַשּׁוּעָלִים'. מַתְלָא אָמַר: הֲוֵי רֹאשׁ לַשּׁוּעָלִים וְלֹא זָנָב לַאֲרָיוֹת, דִּתְנִינַן צָרְכוּ לִסְמֹךְ סוֹמְכִין מֵרִאשׁוֹנָה.

הֲלָכָה ט: מַתְנִיתִין: כֵּיצַד מְאַיְּמִין עַל עֵדֵי נְפָשׁוֹת? הָיוּ מַכְנִיסִין אוֹתָן וּמְאַיְּמִין עֲלֵיהֶן: שֶׁמָּא תֹּאמְרוּ מֵאֹמֶד, וּמִשְּׁמוּעָה, עַד מִפִּי עֵד, מִפִּי אָדָם נֶאֱמָן שְׁמָעְנוּ? אוֹ שֶׁמָּא שֶׁאֵין אַתֶּם יוֹדְעִין שֶׁסּוֹפֵנוּ לִבְדֹּק אֶתְכֶם בִּדְרִישָׁה וּבַחֲקִירָה? הֱיוּ יוֹדְעִין שֶׁלֹּא כְּדִינֵי מָמוֹנוֹת דִּינֵי נְפָשׁוֹת, דִּינֵי מָמוֹנוֹת אָדָם נוֹתֵן מָמוֹן וּמִתְכַּפֵּר לוֹ, וְדִינֵי נְפָשׁוֹת דָּמוֹ וְדַם זַרְעִיּוֹתָיו תְּלוּיִין בּוֹ עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת. שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּקַיִן כְּשֶׁהָרַג אֶת הֶבֶל, נֶאֱמַר בּוֹ (בְּרֵאשִׁית ד, י): "קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צֹעֲקִים אֵלַי מִן הָאֲדָמָה", אֵינוֹ אוֹמֵר 'דַּם אָחִיךָ' אֶלָּא 'דְּמֵי אָחִיךָ' – דָּמוֹ וְדַם זַרְעִיּוֹתָיו. דָּבָר אַחֵר: 'דְּמֵי אָחִיךָ' שֶׁהָיָה דָּמוֹ מֻשְׁלָךְ עַל הָעֵצִים וְעַל הָאֲבָנִים.

לְפִיכָךְ נִבְרָא אָדָם יְחִידִי בָּעוֹלָם, לְלַמֵּד שֶׁכָּל הַמְאַבֵּד נֶפֶשׁ אַחַת מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ אִבֵּד עוֹלָם מָלֵא, וְכָל הַמְקַיֵּם נֶפֶשׁ אַחַת מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ קִיֵּם עוֹלָם מָלֵא. וּמִפְּנֵי שְׁלוֹם הַבְּרִיּוֹת, שֶׁלֹּא יֹאמַר אָדָם לַחֲבֵרוֹ: אַבָּא גָּדוֹל מֵאָבִיךָ. וְשֶׁלֹּא יְהוּ הַמִּינִין אוֹמְרִים: רְשֻׁיּוֹת הָרַבִּים יֵשׁ בַּשָּׁמַיִם. וּלְהַגִּיד גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁאָדָם טוֹבֵעַ כַּמָּה מַטְבְּעוֹת

[כג:]

בְּחוֹתָם אֶחָד, וְכֻלָּן דּוֹמִין זֶה לָזֶה, וּמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא טָבַע אֶת כָּל אָדָם בְּחוֹתָמוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן וְאֵין אֶחָד מֵהֶן דּוֹמֶה לַחֲבֵרוֹ. לְפִיכָךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד חַיָּב לוֹמַר: 'בִּשְׁבִילִי נִבְרָא הָעוֹלָם'! שֶׁמָּא תֹּאמְרוּ מַה לָּנוּ וְלַצָּרָה הַזֹּאת? וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר (וַיִּקְרָא ה, א): "וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע" וְגוֹ'. שֶׁמָּא תֹּאמְרוּ: מַה לָּנוּ לָחוּב בְּדָמוֹ שֶׁל זֶה? וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר (מִשְׁלֵי יא, י): "וּבַאֲבֹד רְשָׁעִים רִנָּה".

גְּמָרָא: כֵּיצַד מֵאֹמֶד? לֹא תֹּאמְרוּ: רְאִינוּהוּ רוֹדֵף אַחֲרָיו וְסַיִף בְּיָדוֹ, נִכְנַס לְחֻרְבָּה אַחֲרָיו, נִכְנְסוּ אַחֲרָיו וּמְצָאנוּהוּ הָרוּג, רְאִינוּהוּ יוֹצֵא וְהַסַּיִף מְטַפְטֶפֶת דָּם. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטָח: אֶרְאֶה בַּנֶּחָמָה אִם לֹא רָאִיתִי רוֹדֵף אַחַר אֶחָד, נִכְנַס לְחֻרְבָּה, נִכְנַסְתִּי אַחֲרָיו וּמְצָאתִיו הָרוּג, וְזֶה יוֹצֵא וְסַיִף מְנַטֵּף דָּם. אָמַרְתִּי לוֹ: אֶרְאֶה בַּנֶּחָמָה שֶׁזֶּה הָרָגוֹ, אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה שֶׁאֵין דָּמְךָ מָסוּר בְּיָדִי? אֶלָּא הַיּוֹדֵעַ מַחֲשָׁבוֹת יִפְרַע מֵאוֹתוֹ הָאִישׁ! לֹא הִסְפִּיק לָצֵאת מִשָּׁם עַד שֶׁהִכִּישׁוֹ נָחָשׁ וָמֵת.

׳אָדָם נִבְרָא יְחִידִי בָּעוֹלָם מִפְּנֵי הַמִּשְׁפָּחוֹת שֶׁלֹּא יְהוּ מִתְגָּרוֹת זוֹ בְּזוֹ. וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר: וּמָה אִם בִּזְמַן שֶׁהֵן בְּנֵי אָב אֶחָד מִתְגָּרוֹת זוֹ בְּזוֹ, אִלּוּ הָיוּ בְּנֵי שְׁנַיִם עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! דָּבָר אַחֵר, שֶׁלֹּא יְהוּ הַצַּדִּיקִים אוֹמְרִים: אָנוּ בְּנֵי צַדִּיק וְאַתֶּם בְּנֵי רְשָׁעִים׳.

לְהַגִּיד גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כו׳. לְהַגִּיד גְּדֻלַּת מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים שֶׁמֵּחוֹתָם אֶחָד טוֹבֵעַ כָּל הַחוֹתָמוֹת, וְאֵין אֶחָד מֵהֶן דּוֹמֶה לַחֲבֵרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לח, יד): ״תִּתְהַפֵּךְ כְּחֹמֶר חוֹתָם״.

וּמִפְּנֵי מָה שְׁנָה פַּרְצוּפוֹתֵיהֶן? שֶׁלֹּא יְהֵא אָדָם קוֹפֵץ וְהוֹלֵךְ לְאֵשֶׁת חֲבֵרוֹ אוֹ לִשְׁדֵּה חֲבֵרוֹ. תָּנֵי בְּשֵׁם רַבִּי מֵאִיר: שִׁלְשָׁה דְּבָרִים שִׁנָּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּבְנֵי אָדָם: מַרְאֶה פָּנִים, וְדַעַת, וְקוֹל. מַרְאֶה וְדַעַת מִפְּנֵי הַגַּזְלָנִין, וְקוֹל מִפְּנֵי הָעֲרָוָה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אַפִּלּוּ תִּינְתָּא אוֹ חִיטְתָּא לָא דָמְיָא לַחֲבֵרְתַּהּ.

אָדָם נִבְרָא בְּעֶרֶב שַׁבָּת, כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס תְּחִלָּה לְמִצְוָה. דָּבָר אַחֵר, לָמָּה נִבְרָא בָּאַחֲרוֹנָה? מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁעָשָׂה סְעֻדָּה, כְּשֶׁמַּתְקִין הַסְּעֻדָּה מַזְמִין הָאוֹרְחִין. כָּךְ ״חָכְמוֹת בָּנְתָה בֵיתָהּ״ (משלי ט, א) זֶה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁבָּנָה אֶת הָעוֹלָם בְּחָכְמָה, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ג, יט): ״יְיָ בְּחָכְמָה יָסַד אָרֶץ״ וְגוֹ׳. ״חָצְבָה עַמּוּדֶיהָ שִׁבְעָה״ אֵלּוּ שִׁבְעָה יְמֵי בְּרֵאשִׁית. ״טָבְחָה טִבְחָהּ מָסְכָה יֵינָהּ״ (משלי ט, ב) אֵלּוּ יָמִים וּנְהָרוֹת וְכָל צָרְכֵי הָעוֹלָם. ״מִי פֶתִי יָסֹר הֵנָּה״ (שם, ד) זֶה אָדָם וְחַוָּה.

שֶׁמָּא תֹּאמְרוּ מַה לָּנוּ וּלְצָרָה כו׳. כְּתִיב (מלכים א׳ כב, לו): ״וַיַּעֲבֹר הָרִנָּה בַּמַּחֲנֶה״, מַהוּ ״הָרִנָּה״? הֲרֵינִי. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברי הַיָּמִים ב׳ כ, כא): ״בְּצֵאת לִפְנֵי הֶחָלוּץ״ וְגוֹ׳. לְלַמְּדְךָ שֶׁאַף מַפֶּלֶת הָרְשָׁעִים אֵינָהּ שִׁמְחָה לִפְנֵי הַמָּקוֹם.

הַדָּרָן עָלָךְ אֶחָד דִּינֵי מָמוֹנוֹת

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

הֲלָכָה א: מַתְנִיתִין: הָיוּ בּוֹדְקִין אוֹתוֹ בְּשֶׁבַע חֲקִירוֹת: בְּאֵי זוֹ שָׁבוּעַ? בְּאֵי זוֹ שָׁנָה? בְּאֵי זֶה חֹדֶשׁ? בְּכַמָּה בַּחֹדֶשׁ? בְּאֵי זֶה יוֹם? בְּאֵי זוֹ שָׁעָה? בְּאֵי זֶה מָקוֹם? רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בְּאֵי זֶה יוֹם? בְּאֵי זוֹ שָׁעָה?

[כד.]

בְּאֵי זֶה מָקוֹם? מַכְּירִין אַתֶּם אוֹתוֹ? וְהִתְרֵיתֶם בּוֹ? הָעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה: אֶת מָה עָבַד? וּבַמֶּה עָבַד?

גְּמָרָא: וְלָא תְּנִינַן ׳בְּאֵי זֶה יוֹבֵל׳, שֶׁאֵין הַדָּבָר מָצוּי. אַשְׁכַּח תָּנֵי: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי אוֹמֵר: אַף ׳בְּאֵי זֶה יוֹבֵל׳, וְקַיְימוּנַהּ בְּהוּא דְּעָאל וּבְהוּא דְּנָפַק.

מִנַּיִן לְשֶׁבַע חֲקִירוֹת? תָּנָא שְׁמוּאֵל הַזָּקֵן קַמֵּי רַבִּי אַחָא: ״וְדָרַשְׁתָּ וְחָקַרְתָּ וְשָׁאַלְתָּ הֵיטֵב וְהִנֵּה אֱמֶת נָכוֹן״ (דְּבָרִים יג, טו). אָמַר לֵהּ: לָא תְּהֵא קָרֵא וְאָזִיל, אֶלָּא: ״וְדָרַשְׁתָּ וְחָקַרְתָּ וְשָׁאַלְתָּ הֵיטֵב״. ״וְהַגֵּד לְךָ וְשָׁמָעְתָּ וְדָרַשְׁתָּ הֵיטֵב״ (שָׁם יז, ד). ״הֵיטֵב״ ״הֵיטֵב״ לִגְזֵרָה שָׁוָה, לִתֵּן כָּל אַחַת וְאַחַת ׳שְׁמוּעָה׳ ׳שְׁאֵלָה׳ ׳דְּרִישָׁה׳ וַ׳חֲקִירָה׳. רַבִּי יִצְחָק מְקַשֵּׁי לַהּ: הַוון תְּפִיסִין בְּחַד לִיסְטִים דְּטִיבֶרְיָא, אָמְרִין: ׳כְּדוֹן קְטוֹל כְּדוֹן קָטַל׳! וּמִנַּיִן לָזֶה שֶׁבַע חֲקִירוֹת? אִיסִי אָמַר: כָּל זְמַן שֶׁאֵלּוּ הָעֵדִים יְכוֹלִין לְהִזְדַּמֵּם עַל אוֹתָהּ עֵדוּת, אֵין הַהוֹרֵג נֶהֱרָג.

מַכִּירִין אַתֶּם אוֹתוֹ. מֶה הָיָה? גּוֹי הָיָה אוֹ יִשְׂרָאֵל הָיָה? אָמַר: ׳אֵינִי יוֹדֵעַ׳, מָה? נִשְׁמְעִנַּהּ מֵהָדָא דְּמַר רַבִּי יוֹחָנָן נֶהֱרָג: מְטִיבֶרְיָא לְצִפּוֹרִי, חֲזָקָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל הָיָה.

הִתְרֵיתֶם בּוֹ. מִנַּיִן לְהַתְרָיָה? רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן (וַיִּקְרָא כ, יז): ״וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אֲחֹתוֹ... חֶסֶד הוּא״. אָמַר רַבִּי בּוּן: קַיִן נָשָׂא אֲחוֹתוֹ, הֶבֶל נָשָׂא אֲחוֹתוֹ! חֶסֶד עָשִׂיתִי עִם הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁיִּבָּנֶה עוֹלָם מֵהֶן, ״כִּי אָמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה״ (תְּהִלִּים פט, ג).

תָּנֵי: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי אוֹמֵר (דְּבָרִים יז, ו): ״עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת״, הַמֵּת מֵת? ! אֶלָּא לְהוֹדִיעוֹ בְּאֵי זוֹ מִיתָה מֵת. תָּנֵי: רַבִּי יוּדָה בְּרַבִּי אִלְעַאי אוֹמֵר (שְׁמוֹת כא, יד): ״וְכִי יָזִד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ לְהָרְגוֹ בְעָרְמָה״, שֶׁיַּעֲרִימוּהוּ בְּאֵי זוֹ מִיתָה מֵת. הָיְתָה מִיתָתוֹ בַּחֲמוּרָה וְהִתְרוּ בּוֹ בְּקַלָּה, יָכִיל מֵימַר: אִלּוּ הָוָה יָדַע שֶׁמִּיתָתוֹ בַּחֲמוּרָה, לָא הָוָה עָבַד הָדָא מִלְּתָא. הָיְתָה מִיתָתוֹ בְּקַלָּה וְהִתְרוּהוּ בַּחֲמוּרָה, עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוּדָן בְּרַבִּי אִלְעַאי שֶׁיַּעֲרִימוּהוּ בְּאֵי זוֹ מִיתָה מֵת.

[כד:]

הָיוּ מַתְרִין בּוֹ וְשׁוֹתֵק, מַתְרִין בּוֹ וּמַרְכִּין בְּרֹאשׁוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁאָמַר ׳יוֹדֵעַ אֲנִי׳ – פָּטוּר, עַד שֶׁיֹּאמַר ׳עַל מְנַת כֵּן אֲנִי עוֹשֶׂה׳. רָאוּהוּ שׁוֹפֵךְ דָּם, אָמְרוּ לוֹ: הֱוֵי יוֹדֵעַ שֶׁבֵּן בְּרִית הוּא, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה (בְּרֵאשִׁית ט, ו): ״שֹׁפֵךְ דַּם הָאָדָם בָּאָדָם דָּמוֹ יִשָּׁפֵךְ״, אַף־עַל־פִּי שֶׁאָמַר ׳יוֹדֵעַ אֲנִי׳ – פָּטוּר, עַד שֶׁיֹּאמַר ׳עַל מְנַת כֵּן אֲנִי עוֹשֶׂה׳. רָאוּהוּ מְחַלֵּל שַׁבָּת, אָמְרוּ לוֹ: הֱוֵי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא שַׁבָּת, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה (שְׁמוֹת לא, יד): ״מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת״, אַף־עַל־פִּי שֶׁאָמַר

׳יוֹדֵעַ אֲנִי׳ – פְּטוּר, עַד שֶׁיֹּאמַר ׳עַל מְנַת כֵּן אֲנִי עוֹשֶׂה׳.

רַבִּי חִיָּה בַּר גַּמְדָּא שְׁאַל: ׳מְקוֹשֵׁשׁ׳ מִשּׁוּם מַאי מִיחַיַּיב, מִשּׁוּם ׳תּוֹלֵשׁ׳ אוֹ מִשּׁוּם קוֹצֵר? נִשְׁמְעִנַּהּ מֵהָדָא (במדבר טו, לב): ״וַיִּהְיוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, וַיִּמְצְאוּ״ – מְלַמֵּד שֶׁמְּצָאוּהוּ תּוֹלֵשׁ עֵצִים מִן הַקַּרְקַע. רַבִּי חִיָּה בַּר גַּמְדָּא שְׁאַל: ׳מְקוֹשֵׁשׁ׳ בַּמֶּה הִיא מִיתָתוֹ? בִּסְקִילָה! נִשְׁמְעִנַּהּ מֵהָדָא: יוֹדְעִין הָיוּ שֶׁמְּקוֹשֵׁשׁ חַיָּב מִיתָה, וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִין בַּמֶּה הָיְתָה מִיתָתוֹ. אַשְׁכַּח תָּנֵי רַבִּי חִיָּה (ויקרא כד, יד): ״הוֹצֵא אֶת הַמְקַלֵּל אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה״, בַּמֶּה הָיְתָה מִיתָתוֹ? בִּסְקִילָה.

׳אֶת מָה עָבַד׳ – לִפְעוֹר אוֹ לְמַרְקוּלִיס? ׳בַּמֶּה עֲבָדָהּ׳ – בַּעֲבוֹדָתָהּ עֲבָדָהּ אוֹ בַּעֲבוֹדַת גְּבוֹהַּ? נִשְׁמְעִנַּהּ מֵהָדָא: מַעֲשֶׂה שֶׁבָּאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ: ׳רָאִינוּ זֶה עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִין פְּעוֹר הָיָה אוֹ מַרְקוּלִיס הָיָה׳. דָּנִין אוֹתוֹ בִּשְׁתֵּיהֶן, וּבְאֵי זוֹ מִזְדַּכֶּה פּוֹטְרִין אוֹתוֹ.

הֲלָכָה ב: מַתְנִיתִין: כָּל הַמַּרְבֶּה בִּבְדִיקוֹת הֲרֵי זֶה מְשֻׁתָּבַח. מַעֲשֶׂה וּבָדַק בֶּן זַכַּאי בְּעוּקְצֵי תְּאֵנִים. וּמַה בֵּין חֲקִירוֹת לִבְדִיקוֹת? אֶלָּא שֶׁבַּחֲקִירוֹת אָמַר אֶחָד ׳אֵינִי יוֹדֵעַ׳ – עֵדוּתָן בְּטֵלָה, בִּדְיקוֹת אָמַר אֶחָד ׳אֵינִי יוֹדֵעַ׳, וַאֲפִלּוּ שְׁנַיִם אוֹמְרִים ׳אֵין אָנוּ יוֹדְעִין׳ – עֵדוּתָן קַיֶּמֶת. אֶחָד חֲקִירוֹת וְאֶחָד בִּדְיקוֹת, בִּזְמַן שֶׁהֵן מַכְחִישִׁין זֶה אֶת זֶה – עֵדוּתָן בְּטֵלָה.

גְּמָרָא: בַּמֶּה לִקְטָן, בְּעוּקְצֵיהֶן לִקְטָן? בַּמֶּה אֲכָלָן, בְּגַלְעִינֵיהֶן?

תַּמָּן תְּנִינַן: מִי שֶׁהָיוּ שְׁתֵּי כִתֵּי עֵדִים מְעִידִים אוֹתוֹ, אֵלּוּ מְעִידִין שֶׁנָּזַר שְׁתַּיִם,

[כה.]

וְאֵלּוּ מְעִידִין שֶׁנָּזַר חָמֵשׁ. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נֶחְלְקָה עֵדוּתָן וְאֵין כָּאן נְזִירוּת. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: יֵשׁ בִּכְלָל חָמֵשׁ שְׁתַּיִם, וְיֵהָא נָזִיר שְׁתַּיִם. רַב אָמַר בִּכְלָל נֶחְלְקוּ, אֲבָל בִּפְרָט כָּל עַמָּא מוֹדוּ שֶׁיֵּשׁ בִּכְלָל חָמֵשׁ שְׁתַּיִם. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בְּמוֹנֶה נֶחְלְקוּ, אֲבָל בִּכוֹלֵל כָּל עַמָּא מוֹדוּ נֶחְלְקָה הָעֵדוּת.

הַיְדֵינוּ כוֹלֵל וְהַיְדֵינוּ מוֹנֶה? כּוֹלֵל – אֲהָן אָמַר ׳תַּרְתֵּי׳ וַאֲהָן אָמַר ׳חָמֵשׁ׳. מוֹנֶה – אֲהָן אָמַר ׳חָדָא, תַּרְתֵּי׳ וַאֲהָן אָמַר ׳תְּלַת, אַרְבַּע, חָמֵשׁ׳.

רַב אָמַר: הִכְחִישׁ עֵדוּת בְּתוֹךְ עֵדוּת – לֹא בְּטְלָה הָעֵדוּת. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: הִכְחִישׁ עֵדוּת בְּתוֹךְ עֵדוּת – בְּטְלָה הָעֵדוּת. דִּבְרֵי הַכֹּל הִכְחִישׁ עֵדוּת לְאַחַר עֵדוּת – לֹא בְּטְלָה הָעֵדוּת.

רַבִּי יוֹחָנָן כְּדַעְתֵּיהּ: דְּמַר רַבִּי בָּא בַּר חִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: הֶחְזֵק הַמּוֹנֶה, זֶה אוֹמֵר ׳מִן הַכִּיס מָנָה׳, וְזֶה אוֹמֵר ׳מִן הַצְּרוֹר מָנָה׳ הִכְחִישׁ עֵדוּת בְּתוֹךְ עֵדוּת. אוּף רַב מוֹדֶה שֶׁבְּטְלָה הָעֵדוּת. מַה פְּלִיגִין? בְּשֶׁהָיוּ שְׁתֵּי כִתֵּי עֵדִים. אַחַת אוֹמֶרֶת ׳מִן הַכִּיס מָנָה׳, וְאַחַת אוֹמֶרֶת ׳מִצְּרוֹר מָנָה׳, הִכְחִישׁ עֵדוּת בְּתוֹךְ עֵדוּת – בְּטְלָה עֵדוּת, וּכְרַב – לֹא בְּטְלָה עֵדוּת. אַחַת אוֹמֶרֶת: ׳לְתוֹךְ חֵיקוֹ מָנָה׳, וְאַחַת אוֹמֶרֶת: ׳לְתוֹךְ פּוּנְדָּתוֹ מָנָה׳, דִּבְרֵי הַכֹּל הִכְחִישׁ עֵדוּת לְאַחַר עֵדוּת – לֹא בְּטְלָה הָעֵדוּת.

אֶחָד אוֹמֵר ׳בְּסַיִף הָרָגוֹ׳ וְאֶחָד אוֹמֵר ׳בְּמַקֵּל הָרָגוֹ׳, הִכְחִישׁ עֵדוּת בְּתוֹךְ עֵדוּת, אוֹף רַב מוֹדֶה שֶׁבָּטְלָה הָעֵדוּת. מַה פְלִיגִין? בְּשֶׁהָיוּ שְׁתֵּי כִתֵּי עֵדִים. אַחַת אוֹמֶרֶת ׳בְּסַיִף׳ וְאַחַת אוֹמֶרֶת ׳בַּמַּקֵּל׳, הָכְחַשׁ עֵדוּת בְּתוֹךְ עֵדוּת בָּטְלָה עֵדוּת, וּכְרַב לֹא בָּטְלָה עֵדוּת. אַחַת אוֹמֶרֶת ׳לְצָפוֹן נָטָה׳ וְאַחַת אוֹמֶרֶת: ׳לְדָרוֹם פָּנָה׳, דִּבְרֵי הַכֹּל הִכְחִישׁ עֵדוּת לְאַחַר עֵדוּת - לֹא בָּטְלָה הָעֵדוּת.

חַיְלֵהּ דְּרַב מֵהָדָא דְתַנִינַן תַּמָּן: רַבִּי יוּדָן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: הוֹאִיל וְזוֹ וָזוֹ מוֹדוֹת שֶׁאֵינוֹ קַיָם - יִנָּשְׁאוּ. וְלָא שְׁמִיעַ דְּמַר רַבִּי לְעָזָר: מוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּעֵדִים. מַה בֵּין עֵדִים וּמַה בֵּין צָרָה? לֹא עָשׂוּ דִּבְרֵי צָרָה בַּחֲבֵרְתָּהּ כְּלוּם. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין אֲמָרָהּ רַבִּי לְעָזָר, מִינֵּי שְׁמָעָהּ וַאֲמָרָהּ. מַתְנִיתָא פְּלִיגָא עַל רַב: אֶחָד חֲקִירוֹת וְאֶחָד בְּדִיקוֹת, בִּזְמַן שֶׁמַּכְחִישִׁין זֶה לָזֶה עֵדוּתָן בְּטֵלָה. מָה עָבַד לַהּ רַב? אָמַר רַבִּי מָנָא: פָּתַר לַהּ רַב עַד בְּעֵד. אָמַר רַבִּי אָבִין:

[כה:]

אֲפִלּוּ יִפְתֹּר כַּת בְּכַת, שַׁנְיָא הִיא לְדִינֵי נְפָשׁוֹת, דִּכְתִיב (דְּבָרִים טז, כ): "צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף".

הֲלָכָה ג: מַתְנִיתִין: אֶחָד אוֹמֵר בִּשְׁנַיִם בַּחֹדֶשׁ, וְאֶחָד אוֹמֵר בִּשְׁלֹשָׁה - עֵדוּתָן קַיֶּמֶת, שֶׁזֶּה יָדַע בְּעִבּוּרוֹ שֶׁל חֹדֶשׁ וְזֶה לֹא יָדַע. אֶחָד אוֹמֵר בִּשְׁלֹשָׁה, וְאֶחָד אוֹמֵר בַּחֲמִשָּׁה - עֵדוּתָן בְּטֵלָה. אֶחָד אוֹמֵר בִּשְׁתֵּי שָׁעוֹת, וְאֶחָד אוֹמֵר בִּשְׁלֹשׁ - עֵדוּתָן קַיֶּמֶת. אֶחָד אוֹמֵר בִּשְׁלֹשׁ, וְאֶחָד אוֹמֵר בְּחָמֵשׁ - עֵדוּתָן בְּטֵלָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: קַיֶּמֶת. אֶחָד אוֹמֵר בְּחָמֵשׁ, וְאֶחָד אוֹמֵר בְּשֵׁבַע - עֵדוּתָן בְּטֵלָה, שֶׁבְּחָמֵשׁ חַמָּה בַּמִּזְרָח וּבְשֵׁבַע חַמָּה בַּמַּעֲרָב.

גְּמָרָא: עַד הֵיכָא? רַבִּי יַסָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: עַד רֹב הַחֹדֶשׁ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כְּגוֹן הָעִירְנִין הַלָּלוּ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינָן כְּלוּם. וְאָמַר רַבִּי יַסָּא: כְּגוֹן אֲנָא דְמִן יוֹמוֹי לָא צַלִּית מוּסָפָא מִן דְּלָא יָדַע אֵימַת יַרְחָא.

רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָן מִדִּבְרֵיהֶן. רַבִּי יוּדָה אוֹמֵר: מִשִּׁשָּׁה שָׁעוֹת וּלְמַעְלָן דִּבְרֵי תוֹרָה. מַה טַעֲמָא דְּרַבִּי מֵאִיר? "אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן" (שְׁמוֹת יב, טו) - זֶה חֲמִשָּׁה־עָשָׂר. יָכוֹל מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ? תַּלְמוּד לוֹמַר "אַךְ". הָא כֵיצַד? תֵּן לוֹ שָׁעָה אַחַת קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה. מַאי טַעֲמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה? אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן" - זֶה אַרְבָּעָה־עָשָׂר. יָכוֹל כָּל הַיּוֹם? תַּלְמוּד לוֹמַר "אַךְ", חֵלֶק: חֶצְיוֹ לְחָמֵץ וְחֶצְיוֹ לְמַצָּה.

מְחַלְפָה שִׁיטַת רַבִּי מֵאִיר, תַּמָּן אָמַר "אַךְ" לְמַעֵט, וְכָא אָמַר "אַךְ" לְרַבּוֹת! אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר אַבּוּדְמִי: מְעָטוֹ שֶׁאֵינוֹ בְּחָמֵץ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר (דְּבָרִים טז, ג): "לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ" - עַל אֲכִילָתוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: "לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ" - עַל עֲשִׂיָתוֹ. רַבִּי יוּדָן אִית לֵהּ עֲשֵׂה

[כו.]

וְלֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ, עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה עַל בְּעוּרוֹ. עֲשֵׂה עַל אֲכִילָתוֹ: "שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת" - לֹא חָמֵץ. כָּל ׳לֹא תַעֲשֶׂה׳ שֶׁבָּא מִכֹּחַ ׳עֲשֵׂה׳ - ׳עֲשֵׂה׳ הוּא. וְלֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ: "לֹא תֹאכַל

עָלָיו חָמֵץ". עֲשֵׂה עַל בְּעוּרוֹ (שְׁמוֹת יב, טו): "שִׁבְעַת יָמִים... תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבָּתֵּיכֶם". לֹא תַעֲשֶׂה עַל בְּעוּרוֹ (שָׁם, יט): "שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם".

הָא רַבִּי מֵאִיר אָמַר מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה מִדִּבְרֵיהֶן, שְׁבִיעִית אֲסוּרָה מִשֵּׁם גָּדֵר, שִׁשִּׁית לָמָּה? מִשּׁוּם גָּדֵר. וְיֵשׁ גָּדֵר לְגָדֵר? אֶלָּא שָׁעָה שִׁשִּׁית מִתְחַלֶּפֶת בִּשְׁבִיעִית. הָא רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מֵחֲמֵשׁ וּלְמַעְלָה מִדִּבְרֵיהֶן, שִׁשִּׁית אֲסוּרָה מִשּׁוּם גָּדֵר, חֲמִישִׁית לָמָּה? מִשּׁוּם גָּדֵר. וְיֵשׁ גָּדֵר לְגָדֵר? אֶלָּא חֲמִישִׁית מִתְחַלֶּפֶת בִּשְׁבִיעִית.

מְחַלְפָה שִׁיטַת רַבִּי יְהוּדָה, תַּמָּן אָמַר אֵין חֲמִישִׁית מִתְחַלֶּפֶת בִּשְׁבִיעִית, וְכָא אָמַר חֲמִישִׁית מִתְחַלֶּפֶת בִּשְׁבִיעִית! אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: תַּמָּן הַדָּבָר מָסוּר לְנָשִׁים וְהֵן עֲצֵלוֹת, הָכָא הַדָּבָר מָסוּר לְבֵית דִּין וְהֵן זְרִיזִין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי בוּן: תַּמָּן תְּחִלַּת חֲמִישִׁית סוֹף שְׁבִיעִית, הָכָא סוֹף חֲמִישִׁית תְּחִלַּת שְׁבִיעִית. וְתָנֵי כֵּן: תְּחִלַּת חָמֵשׁ חַמָּה בַּמִּזְרָח, וְסוֹף שֶׁבַע חַמָּה בַּמַּעֲרָב. לְעוֹלָם אֵין חַמָּה נוֹטָה לַמַּעֲרָב אֶלָּא בְּסוֹף שֶׁבַע.

הֲלָכָה ד: מַתְנִיתִין: הָיוּ מַכְנִיסִין אֶת הַשֵּׁנִי וּבוֹדְקִין אוֹתוֹ, נִמְצְאוּ דִּבְרֵיהֶן מְכֻוָּנִין פּוֹתְחִין לִזְכוּת. אָמַר אֶחָד מִן הָעֵדִים: "יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת", אוֹ אֶחָד מִן הַתַּלְמִידִים: "יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו חוֹבָה" מַשְׁתִּיקִים אוֹתוֹ. אָמַר אֶחָד מִן הַתַּלְמִידִים: "יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת" - מַעֲלִין וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ עִמָּהֶן, וְלֹא הָיָה יוֹרֵד מִשָּׁם כָּל הַיּוֹם. אִם יֵשׁ מַמָּשׁ בִּדְבָרָיו - שׁוֹמְעִין לוֹ. אֲפִלּוּ הוּא אָמַר: "יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עַל עַצְמִי זְכוּת" - שׁוֹמְעִין לוֹ, וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא מַמָּשׁ בִּדְבָרָיו.

גְּמָרָא: תָּנֵי: אִם מָצְאוּ לוֹ זְכוּת - פְּטָרוּהוּ, וְאִם לָאו - מַעֲבִירִין דִּינוֹ לְמָחָר. וּמְזַדְּוְגִין זוּגוֹת, וּמְמַעֲטִין בְּמַאֲכָל, וְלֹא הָיוּ שׁוֹתִין יַיִן, וְנוֹשְׁאִין וְנוֹתְנִין כָּל הַלַּיְלָה. וּלְמָחָר מַשְׁכִּימִין וּבָאִין, וַחֲזָנֵי כְּנֵסִיּוֹת מְחַזְּרִין אַחֲרֵיהֶן, וְאוֹמֵר: 'אִישׁ פְּלוֹנִי? 'מְחַיֵּב הָיִיתִי וּמְחַיֵּב אֲנִי', 'מְזַכֶּה הָיִיתִי וּמְזַכֶּה אֲנִי' - 'מְחַיֵּב הָיִיתִי וּמְחַיֵּב אֲנִי', 'מְזַכֶּה הָיִיתִי וּמְזַכֶּה אֲנִי' - שׁוֹמְעִין לוֹ. 'מְזַכֶּה הָיִיתִי וּמְחַיֵּב אֲנִי'! - 'לְמַד תְּחִלָּה'! תָּנֵי: טָעָה אֶחָד מִן הַדַּיָּנִין,

[כו:]

אִם הָיָה מְזַכֶּה - סוֹפְרֵי הַדַּיָּנִין מַזְכִּירִין אוֹתוֹ. אִם הָיָה מְחַיֵּב - אוֹמְרִים לוֹ: 'לְמַד תְּחִלָּה'!

אָמַר רַבִּי לָא: מִפְּנֵי מָה כּוֹתְבִין דִּבְרֵי הַמְזַכֶּה? מִפְּנֵי הַמְחַיֵּב. שֶׁמָּא תִּטְרֹף דַּעְתּוֹ, וְאֵין חֲלִיף מִלָּא יֵימְרוּן לֵהּ: 'הָדָא אֲמַרְתְּ, הָדָא לָא אֲמַרְתְּ'. צְרִיכָה שְׁנֵי יָמִים, נִמְצָא דִּינוֹ מִשְׁתַּקֵּעַ. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי בוּן אָמַר: מִפְּנֵי הַמְזַכֶּה.

הֲלָכָה ה: מַתְנִיתִין: אִם מָצְאוּ לוֹ זְכוּת - פְּטָרוּהוּ, וְאִם לָאו - מַעֲבִירִין דִּינוֹ לְמָחָר. וּמְזַדְּוְגִין זוּגוֹת זוּגוֹת, וּמְמַעֲטִין בְּמַאֲכָל, וְלֹא הָיוּ שׁוֹתִין יַיִן כָּל הַיּוֹם, וְנוֹשְׁאִין וְנוֹתְנִין בַּדָּבָר כָּל הַלַּיְלָה, וּלְמָחָרת מַשְׁכִּימִין וּבָאִין. הַמְזַכֶּה אוֹמֵר: 'אֲנִי הַמְזַכֶּה, וּמְזַכֶּה אֲנִי בִּמְקוֹמִי', וְהַמְחַיֵּב אוֹמֵר: 'אֲנִי הוּא הַמְחַיֵּב, וּמְחַיֵּב אֲנִי בִּמְקוֹמִי'. הַמְלַמֵּד חוֹבָה מְלַמֵּד זְכוּת. אֲבָל הַמְלַמֵּד זְכוּת אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר וּלְלַמֵּד

חוֹבָה. וְאִם טָעוּ בַּדָּבָר, סוֹפְרֵי הַדַּיָּנִין מַזְכִּירִין אוֹתָן. אִם מָצְאוּ לוֹ זְכוּת – פְּטָרוּהוּ, וְאִם לָאו – עוֹמְדִין עַל הַמְּנָיָן.

שְׁנֵים־עָשָׂר מְזַכִּין וְאַחַד־עָשָׂר מְחַיְּבִין – זַכַּאי. שְׁנֵים־עָשָׂר מְחַיְּבִין וְאַחַד־עָשָׂר מְזַכִּין, וַאֲפִלּוּ עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם מְזַכִּין אוֹ מְחַיְּבִין וְאֶחָד אוֹמֵר ׳אֵינִי יוֹדֵעַ׳ – יוֹסִיפוּ הַדַּיָּנִים. עַד כַּמָּה מוֹסִיפִין? שְׁנַיִם שְׁנַיִם עַד שִׁבְעִים וְאֶחָד. שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה מְזַכִּין וּשְׁלֹשִׁים וַחֲמִשָּׁה מְחַיְּבִין – זַכַּאי. שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה מְחַיְּבִין וּשְׁלֹשִׁים וַחֲמִשָּׁה מְזַכִּין – דָּנִין אֵלּוּ כְּנֶגֶד אֵלּוּ עַד שֶׁיִּרְאֶה אֶחָד מִן הַמְּחַיְּבִין אֶת דִּבְרֵי הַמְּזַכִּים.

גְּמָרָא: תָּנֵי: אֶחָד מִן הָעֵדִים שֶׁאָמַר ׳יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת׳, וּבָא חֲבֵרוֹ וְסִיְּעוֹ, וּבָא חֲבֵרוֹ וְסִיְּעוֹ, אֶת מִי מְמַנִּין: לָרִאשׁוֹן? לַשֵּׁנִי? לִשְׁנֵיהֶן? נִשְׁמְעִנַּהּ מֵהָדָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן: וְהוּא שֶׁנִּזְדַּכָּה מִפִּי עַצְמוֹ אֵין מוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ דַּיָּן. הֲרֵי שֶׁנִּזְדַּכָּה מִפִּי עֵדוֹ וְנִמְצָא עֵד וְדַיָּן, לֹא מָצִינוּ עֵד נַעֲשֶׂה דַּיָּן.

אוֹמֵר בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת: ׳נִזְדַּקֵּן הַדִּין׳. וְהַגָּדוֹל שֶׁבַּדַּיָּנִין אוֹמֵר: ׳נִזְדַּקֵּן הַדִּין׳.

תָּנֵי: לָמָּה מוֹסִיפִין דַּיָּנִין? שֶׁאִם הָיוּ שְׁנַיִם מִן הָרִאשׁוֹנִים מְזַכִּין,

תוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. הַלּוֹקֵחַ עֻבָּר חֲמוֹרוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְהַמּוֹכֵר לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי, וְהַמִּשְׁתַּתֵּף לוֹ, הַנּוֹתֵן לוֹ בְּשֶׁתָּפוּת, וְהַמְקַבֵּל הֵימֶנּוּ, וְהַנּוֹתֵן לוֹ בְּקַבָּלָה - פָּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבַּר ג, יג): "בְּיִשְׂרָאֵל" - וְלֹא בַּאֲחֵרִים. וְכֵן אַתָּה אוֹמֵר בַּכֹּהֲנִים וּבַלְוִיִּם, מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם חַיָּבִין בַּבְּכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה, יָכוֹל יְהוּ חַיָּבִין בִּבְכוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה? תַּלְמוּד לוֹמַר (שָׁם ח, יז): "בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה" - אֶת שֶׁיֵּשׁ לְךָ בּוֹ בָּאָדָם, יֵשׁ לְךָ בּוֹ בַּבְּהֵמָה, אֶת שֶׁאֵין לְךָ בּוֹ בָּאָדָם - אֵין לְךָ בּוֹ בַּבְּהֵמָה, יָצְאוּ לְוִיִּם מִבְּכוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה, אֲבָל אֵין נוֹתְנִין פִּדְיוֹן הַבֵּן וּפִדְיוֹן פֶּטֶר חֲמוֹר, אֶלָּא לַכֹּהֲנִים בִּלְבַד.

ב. בְּכָל בְּהֵמָה טְמֵאָה אֵין לְךָ שֶׁחַיָּב בַּבְּכוֹרָה אֶלָּא חֲמוֹר בִּלְבַד. בְּכָל חַיָּה אֵין לְךָ שֶׁאָסוּר מִשּׁוּם מְחִיר אֶלָּא כֶּלֶב בִּלְבַד. הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל הַמְקַיֵּם מִצְוַת פֶּטֶר חֲמוֹר - מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ קִיֵּם מִצְוַת בְּהֵמָה טְמֵאָה כֻּלָּהּ, וְכָל הַמְבַטֵּל מִצְוַת פֶּטֶר חֲמוֹר מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ בִּטֵּל מִצְוַת בְּהֵמָה טְמֵאָה כֻּלָּהּ. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (בְּמִדְבַּר יח, יז): "אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר אוֹ בְּכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ בְּכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם". "בְּכוֹר שׁוֹר" - עַד שֶׁיִּהֶא הַיּוֹלֵד וְהַנּוֹלָד שׁוֹר. בְּכוֹר כֶּשֶׂב - עַד שֶׁיִּהֶא הַיּוֹלֵד וְהַנּוֹלָד כֶּשֶׂב. בְּכוֹר עֵז - עַד שֶׁיִּהֶא הַיּוֹלֵד וְהַנּוֹלָד עֵז. וְאִם יֵשׁ בּוֹ מִקְצָת סִימָנִים דּוֹמוֹת לְאִמּוֹ - חַיָּב בַּבְּכוֹרָה.

ג. בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁיָּלְדָה מִין בְּהֵמָה טְמֵאָה - מֻתָּר בָּאֲכִילָה. וְאִם יֵשׁ בּוֹ מִקְצָת סִימָנִין - חַיָּב בִּבְכוֹרָה. וּטְמֵאָה שֶׁיָּלְדָה בְּהֵמָה טְהוֹרָה - אָסוּר בָּאֲכִילָה, שֶׁהַיּוֹצֵא מִן הַטָּמֵא - טָמֵא. וְהַיּוֹצֵא מִן הַטָּהוֹר - טָהוֹר.

ד. דָּג טָמֵא שֶׁבָּלַע דָּג טָהוֹר - מֻתָּר בָּאֲכִילָה. וְטָהוֹר שֶׁבָּלַע דָּג - טָמֵא אָסוּר בָּאֲכִילָה, לְפִי שֶׁאֵין גִּדּוּלָיו.

הַשָּׁלֵם

ה. מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ דִּבַּשׁ דְּבוֹרִים מֻתָּר? שֶׁאֵין מוֹצִיאוֹת אוֹתוֹ, אֶלָּא מַכְנִיסוֹת אוֹתוֹ. דִּבַּשׁ הַזִּיזִין - אָסוּר, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא רִיר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "גָּמָל, גָּמָל" שְׁתֵּי פְּעָמִים? לְרַבּוֹת אֶת הַגָּמָל הַנּוֹלָד מִן הַפָּרָה, כְּנוֹלַד מִן הַגַּמָּלָה, וְאִם רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ דּוֹמֶה לְאִמּוֹ - מֻתָּר בָּאֲכִילָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הַיּוֹצֵא מִן הַטָּמֵא - טָמֵא, וְהַיּוֹצֵא מִן הַטָּהוֹר - טָהוֹר, שֶׁאֵין בְּהֵמָה טְמֵאָה יוֹלֶדֶת מִן הַטְּהוֹרָה, וְלֹא טְהוֹרָה יוֹלֶדֶת מִן הַטְּמֵאָה, וְלֹא גָּסָּה מִדַּקָּה, וְלֹא דַּקָּה מִגַּסָּה, וְלֹא אָדָם מִכֻּלָּן, וְלֹא כֻּלָּן מֵאָדָם, אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: בְּהֵמָה טְהוֹרָה דַּקָּה - יוֹלֶדֶת לַחֲמִשָּׁה חֲדָשִׁים, בְּהֵמָה טְהוֹרָה גַּסָּה - לְתִשְׁעָה חֲדָשִׁים, בְּהֵמָה טְמֵאָה גַּסָּה - לִשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, הַכֶּלֶב - לַחֲמִשִּׁים יוֹם, חָתוּל - לַחֲמִשִּׁים וּשְׁנַיִם יוֹם, חֲזִיר - לְשִׁשִּׁים יוֹם, שׁוּעָל וְכָל שְׁרָצִים - לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים. הַזְּאֵב, וְהָאָרִי, וְהַדֹּב, וְהַנָּמֵר, וְהַבַּרְדְּלָס, וְהַפִּיל, וְהַקּוֹף, וְהַקִּפּוֹד - לְשָׁלֹשׁ שָׁנִים, וְהַנָּחָשׁ - לְשִׁבַּע שָׁנִים. הַדּוּלְפִינִין - מוֹלִידִין וּמְגַדְּלִין כְּאָדָם. דָּג טָמֵא - מַשְׁרִיץ, דָּג טָהוֹר - מַטִּיל בֵּיצִים. קִרְבֵי דָּגִים וְעֵבֶר - אֵין נֶאֱכָלִין אֶלָּא מִן הַמִּמְחֶה. הָעוֹף - נֶאֱכָל בַּמְּסֹרֶת, נֶאֱמָן צַיָּד לוֹמַר: 'עוֹף זֶה טָהוֹר'.

ו. פָּרָה שֶׁיָּלְדָה מִין שֶׂה - אֵין פּוֹדִין בּוֹ פֶּטֶר חֲמוֹר, שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "שֶׂה" תּוֹפֵס כְּבָשִׂים וְעִזִּים גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים, זְכָרִים וּנְקֵבוֹת תְּמִימִים וּבַעֲלֵי מוּמִין, פּוֹדֶה בּוֹ שׁוֹנֶה וּמְשַׁלֵּשׁ, וּמְבִיאוֹ בְּנֶדֶר וּנְדָבָה לְחַטָּאתוֹ וְלַאֲשָׁמוֹ, וְחַיָּב בַּבְּכוֹרָה וּבַמַּתָּנוֹת. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: הַכִּלְאַיִם מִן הָרָחֵל, וּמִן הַגְּדִי - פּוֹדִין בּוֹ. מִן הַחַיָּה - אֵין פּוֹדִין בּוֹ. כְּשֵׁם שֶׁאֵין פּוֹדִין בִּשְׁחוּטָה - כָּךְ אֵין פּוֹדִין בְּפֶטֶר חֲמוֹר שֶׁמֵּת. פֶּטֶר חֲמוֹר - מִצְוָתוֹ לְקַיְּמוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם, מִכָּאן וָאֵילָךְ, אוֹ פּוֹדוֹ, אוֹ עוֹרְפוֹ. מִכַּמָּה לֹא יִפְחוֹת? רַבִּי יוֹסֵי בֶּן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא יִפְחוֹת מִשָּׁוֶה שֶׁקֶל. אֵיזֶה הוּא פִּדְיוֹן פֶּטֶר חֲמוֹר? הַנִּכְנָס לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר, יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ לוֹ סְפֵקוֹת, וְעָמַד

תוֹסֶפְתָּא

וּפְדָאָן. וְכֵן כֹּהֵן שֶׁיָּרַשׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ יִשְׂרָאֵל, אוֹ שֶׁנִּתַּן לוֹ בְּמַתָּנָה פֶּטֶר חֲמוֹר לִפְדּוֹתוֹ. אֵיזֶה הוּא פִּדְיוֹן פֶּטֶר חֲמוֹר? הַנִּכְנָס לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר, הֲרֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פֶּטֶר חֲמוֹר - אֵין לוֹ לִפְדּוֹתוֹ. אָמַר לוֹ כֹּהֵן: 'תְּנֵהוּ לִי וַאֲנִי פּוֹדֶה אוֹתוֹ' - הֲרֵי זֶה לֹא יִתְּנֶנּוּ לוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן יוֹדֵעַ שֶׁהוּא פּוֹדֶה אוֹתוֹ. עוֹרְפוֹ בְּקוֹפִץ מֵאֲחָרָיו וְקוֹבְרוֹ, וְאָסוּר בַּהֲנָאָה. לֹא יְמִיתֶנּוּ לֹא בַּמַּקֵּל וְלֹא בַּקָּנֶה, וְלֹא יְנַעֲלֶנּוּ דֶּלֶת בְּפָנָיו בִּשְׁבִיל שֶׁיָּמוּת, וְאִם עָשָׂה כֵּן - הֲרֵי זֶה יָצָא. בְּחַיָּיו - אָסוּר בִּגְזָזָה וּבַעֲבוֹדָה. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר, וּבְכוֹר אָדָם - מֻתָּר בְּכֻלָּן. חֲמוֹרָה שֶׁלֹּא בִּכְּרָה וְיָלְדָה שְׁנֵי זְכָרִים - נוֹתֵן טָלֶה אֶחָד לַכֹּהֵן, זָכָר וּנְקֵבָה - מַפְרִישׁ טָלֶה וְהוּא לְעַצְמוֹ. חֲמוֹר וְטָלֶה שֶׁהָיוּ בְּכוּרוֹ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים - נוֹתֵן שְׁנֵי טְלָאִים לַכֹּהֵן. זָכָר וּנְקֵבָה אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּנְקֵבָה - נוֹתֵן טָלֶה אֶחָד לַכֹּהֵן. שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר, אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת, וְאֵין יוֹדֵעַ - אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם, אֶלָּא מַפְרִישׁ טָלֶה אֶחָד, וּפוֹדֶה בּוֹ כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְעַצְמוֹ.

מַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק שֵׁנִי

א. הַלּוֹקֵחַ עֻבָּר פָּרָתוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְהַמּוֹכֵר לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי, וְהַמְּשַׁתֵּף לוֹ, וְהַנּוֹתֵן לוֹ בְּשֻׁתָּפוּת, וְהַמְקַבֵּל הֵימֶנּוּ, וְהַנּוֹתֵן לוֹ בְּקַבָּלָה - פָּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הַמְקַבֵּל מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי - הֲרֵי זֶה מַעֲלֶה בְּשָׂוְיוֹ, וְנוֹתֵן חֲצִי דָּמָיו לַכֹּהֵן, וְהַנּוֹתֵן לוֹ בְּקַבָּלָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי - הֲרֵי זֶה מַעֲלֶה אוֹתוֹ, וַאֲפִלּוּ עֲשָׂרָה בְּשָׂוְיוֹ, לִתֵּן דָּמָיו לַכֹּהֵן. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הוֹאִיל וְאֶצְבַּע הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּאֶמְצַע - פָּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה.

ב. בֶּהֱמַת הַמִּדְבָּר, וּבֶהֱמַת הַקֹּדֶשׁ, וּבֶהֱמַת הַגֵּר שֶׁמֵּת, וְאֵין לוֹ יוֹרְשִׁים - פְּטוּרָה מִן הַבְּכוֹרָה, וּבֶהֱמַת אַרְנוֹנָה - חַיֶּבֶת בַּבְּכוֹרָה.

ג. כָּל הַקָּדְשִׁים שֶׁקָּדַם מוּמָן קָבוּעַ לְהֶקְדֵּשָׁן וְנִפְדּוּ - חַיָּבִים בַּבְּכוֹרָה וּבְמַתָּנוֹת - וְלָדוֹתֵיהֶן חוֹל, וְנִפְדִּים תְּמִימִין, וּמְבִיאָן

הַשָּׁלֵם

לְכָל זֶבַח שֶׁיִּרְצֶה, לִפְנֵי פִדְיוֹנָם, וּמוֹעֲלִין בָּהֶן לְאַחַר פִּדְיוֹנָם, וּבֵין לִפְנֵי פִדְיוֹנָם וּבֵין לְאַחַר פִּדְיוֹנָם - אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה. בֵּין לִפְנֵי פִדְיוֹנָן בֵּין לְאַחַר פִּדְיוֹנָן. הַגּוֹזֵז וְהָעוֹבֵד בָּהֶן - אֵין לוֹקֶה אֶת הָאַרְבָּעִים. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: הֲרֵי הֵן כְּחֻלִּין לְכָל דָּבָר, וְאֵין בָּהֶן אֶלָּא עִלּוּי מִצְוֹת בִּלְבַד. אֲבָל אִם קָדַם הֶקְדֵּשָׁן אֶת מוּמָן, אוֹ מוּם עוֹבֵר לְהֶקְדֵּשָׁן, וְלְאַחַר מִכֵּן נוֹלַד לָהֶן מוּם קָבוּעַ, וְנִפְדּוּ - פְּטוּרִין מִן הַבְּכוֹרָה וּמִן הַמַּתָּנוֹת, וְלָדוֹתֵיהֶן קֹדֶשׁ, וְאֵין נִפְדִּין תְּמִימִין, וְאֵין מְבִיאָן לְכָל זֶבַח שֶׁיִּרְצֶה, וְלִפְנֵי פִדְיוֹנָן מוֹעֲלִין בָּהֶן, וּלְאַחַר פִּדְיוֹנָן - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן, וּבֵין לִפְנֵי פִדְיוֹנָן וּבֵין לְאַחַר פִּדְיוֹנָן - עוֹשִׂין תְּמוּרָה. וּבֵין לִפְנֵי פִדְיוֹנָן וּבֵין לְאַחַר פִּדְיוֹנָן, הַגּוֹזֵז וְהָעוֹבֵד בָּהֶן - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה אֶת הָאַרְבָּעִים, כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: הֲרֵי הֵן כְּקָדָשִׁים לְכָל דָּבָר, וְאֵין בָּהֶן אֶלָּא שֶׁהֻתְּרוּ בִּשְׁחִיטָה בִּלְבַד.

ד. הַמְקַבֵּל צֹאן בַּרְזֶל מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים - וְלָדוֹת פְּטוּרִין, וְלָדֵי וְלָדוֹת - חַיָּבִין. מֵתוּ אִמָּהוֹת, וְהֶעֱמִיד הַוְלָדוֹת תַּחַת אִמּוֹתֵיהֶן - וְלָדוֹת פְּטוּרִין, וְלָדֵי וְלָדוֹת - חַיָּבִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הֵן, וְלָדוֹתֵיהֶן, וּוְלָדֵי וְלָדוֹתֵיהֶן - פְּטוּרִין מִן הַבְּכוֹרָה וּמִן הַמַּתָּנוֹת אֲפִלּוּ עַד סוֹף הָעוֹלָם.

ה. רָחֵל שֶׁיָּלְדָה מִין עֵז, וְעֵז שֶׁיָּלְדָה מִין רָחֵל - פְּטוּרָה מִן הַבְּכוֹרָה. וְאִם יֵשׁ בּוֹ מִקְצָת סִימָנִין - חַיָּב בַּבְּכוֹרָה. רָחֵלָה שֶׁלֹּא בִּכְּרָה, וְיָלְדָה שְׁנֵי זְכָרִים, וְיָצְאוּ רָאשֵׁיהֶן כְּאֶחָד. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: שְׁנֵיהֶן לַכֹּהֵן, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יג, יב): "הַזְּכָרִים לַה'". וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אִי אֶפְשָׁר, אֶלָּא אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לַכֹּהֵן. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: הַכּוֹשֵׁל שֶׁבָּהֶן. הַשֵּׁנִי יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְחַיָּב בְּמַתָּנוֹת. וְרַבִּי יוֹסֵי פּוֹטֵר. מֵת אֶחָד מֵהֶן; רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: יַחֲלֹקוּ. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. זָכָר וּנְקֵבָה, וְאֵין יָדוּעַ, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם, אֶלָּא זָכָר יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב וְיֵאָכֵל בְּמוּמוֹ לַבְּעָלִים. שְׁנֵי רְחֵלִים שֶׁלֹּא בִּכְּרוּ וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים - נוֹתֵן

תּוֹסֶפְתָּא

שְׁנֵיהֶן לַכֹּהֵן. זָכָר וּנְקֵבָה - זָכָר לַכֹּהֵן. שְׁנֵי זְכָרִים וּנְקֵבָה - אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לַכֹּהֵן. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: הַכּוֹשֵׁל שֶׁבָּהֶן. הַכּוֹי - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב וְחַיָּב בַּמַּתָּנוֹת. וְרַבִּי יוֹסֵי פּוֹטֵר אֶחָד מֵהֶן. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: יַחֲלְקוּ. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר, אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת, וְאֵין יָדוּעַ - אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם, אֶלָּא הַזְּכָרִים יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ וְיֵאָכְלוּ בְּמוּמָן לַבְּעָלִים. אַחַת בִּכְרָה וְאַחַת שָׁלָא בִּכְרָה, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים, אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לַכֹּהֵן. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: הַכּוֹשֵׁל שֶׁבָּהֶן. הַשֵּׁנִי - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְחַיָּב בַּמַּתָּנוֹת. רַבִּי יוֹסֵי פּוֹטֵר, שֶׁהָיָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כָּל שֶׁחֲלִיפָיו בְּיַד כֹּהֵן - פָּטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת, וְרַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּב, שֶׁהָיָה אוֹמֵר, אִם בְּכוֹר - 'תְּנֵהוּ לִי'. וְאִם לָאו - 'תֵּן לִי מַתְּנוֹתָיו'. מֵת אֶחָד מֵהֶן; רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: יַחֲלְקוּ. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. זָכָר וּנְקֵבָה, וְאֵין יָדוּעַ - אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם, אֶלָּא הַזָּכָר יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְיֵאָכֵל בְּמוּמוֹ לַבְּעָלִים.

ו. הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְאֵין יָדוּעַ אִם בִּכְרָה אוֹ לֹא בִּכְרָה. עַז בַּת שְׁנָתָהּ - וַדַּאי לַכֹּהֵן. מִכָּאן וָאֵילָךְ - סָפֵק. רָחֵל בַּת שְׁנָתַיִם - וַדַּאי לַכֹּהֵן, מִכָּאן וָאֵילָךְ - סָפֵק. פָּרָה בַּת שָׁלֹשׁ - וַדַּאי לַכֹּהֵן, מִכָּאן וָאֵילָךְ - סָפֵק, וַחֲמוֹרָה כַּפָּרָה. רַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חֲמוֹרָה בַּת אַרְבַּע. עַד כָּאן דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. וּכְשֶׁנֶּאֶמְרוּ הַדְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אָמַר: צְאוּ וְאִמְרוּ לוֹ לְיִשְׁמָעֵאל: טָעִיתָ! אִילּוּ בַּוָּלָד בִּלְבַד הָיְיתָה פּוֹטֵר בִּבְהֵמָה יָפָה הָיְיתָה אוֹמֵר, אֶלָּא אָמְרוּ, סִימָן וָלָד בַּבְּהֵמָה דַּקָּה טִנּוּף, וּבַגַּסָּה שִׁלְיָא, וּבְאִשָּׁה שַׁפִּיר וְשִׁלְיָא. וַאֲנִי אוֹמֵר: עַז שֶׁטִּנְּפָה בַּת שִׁשָּׁה - יוֹלֶדֶת בַּת שְׁנָתָהּ, רָחֵל שֶׁטִּנְּפָה בַּת שְׁנָתָהּ - יוֹלֶדֶת בַּת שִׁשָּׁה. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: אֵינָהּ בָּאָה לַמִּדָּה הַזֹּאת, אֶלָּא כָּל שֶׁיָּדוּעַ שֶׁבִּכְרָה - אֵין כָּאן לַכֹּהֵן

הַשָּׁלֵם

כְּלוּם, וְשֶׁלֹּא בִּכְרָה - הֲרֵי זֶה לַכֹּהֵן. סָפֵק - יֵאָכְלוּ בְּמוּמָן לַבְּעָלִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: בְּהֵמָה גַּסָּה שֶׁשָּׁפְעָה חֲרָרַת דָּם - טְעוּנָה קְבוּרָה, וְאֵין מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא. וְהַבָּא אַחֲרֶיהָ - פָּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה.

ז. הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מִנִּיקָה מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, הַבָּא אַחֲרֶיהָ - בְּכוֹר מִסָּפֵק, שֶׁמְּרַחֶמֶת אֶת שֶׁאֵינָהּ יוֹלֶדֶת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא בְּחֶזְקָתוֹ. וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הַנִּכְנָס לְתוֹךְ עֶדְרוֹ בַּלַּיְלָה. וְרָאָה כְּעֵשֶׂר כַּחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מַבְכִּירוֹת שֶׁיָּלְדוּ. וּלְשַׁחֲרִית בָּא וּמָצָא זְכָרִים תְּלוּאִים בְּזִקְנוֹת וּנְקֵבוֹת בְּמַבְכִּירוֹת - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא בְּנָהּ שֶׁל זוֹ בָּא אֵצֶל זוֹ, וְשֶׁמָּא בְּנָהּ שֶׁל זוֹ בָּא אֵצֶל זוֹ. וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הַמּוֹסֵר בְּהֶמְתּוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְרֹעוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי, וּלְשַׁחֲרִית בָּא וּמָצָא זְכָרִים בִּזְקֵנוֹת, וּנְקֵבוֹת בְּמַבְכִּירוֹת - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ, שֶׁמָּא הֵבִיא עוֹבֵד כּוֹכָבִים אֶת בְּנָהּ שֶׁל זוֹ אֵצֶל זוֹ, וְאֶת בְּנָהּ שֶׁל זוֹ אֵצֶל זוֹ. הַתּוֹלֵשׁ צֶמֶר מִבְּכוֹר תָּם, וְהִנִּיחַ בְּחַלּוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹלַד לְאַחַר מִכֵּן וּשְׁחָטוֹ - הֲרֵי זֶה יִקָּבֵר בִּכּוֹר. בַּעַל מוּם שֶׁתָּלַשׁ הֵימֶנּוּ, וְאַחַר כָּךְ מֵת; עֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל מַתִּיר, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי רַבִּי יְהוּדָה: מוֹדֶה עֲקַבְיָא בָּזֶה שֶׁהוּא אָסוּר, עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל שֶׁנִּטְמָא, שֶׁתָּלַשׁ הֵימֶנּוּ וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטוֹ, שֶׁעֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל מַתִּיר, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מוֹדֶה רַבִּי חֲלַפְתָּא בָּזֶה שֶׁהוּא מֻתָּר, אֲבָל בְּיִחוּד אָמְרוּ חֲכָמִים: יַנִּיחֵנוּ בַּחַלּוֹן, שֶׁמָּא יֵשׁ תִּקּוּן, שֶׁאִם יְהֵא מֵת - אָסוּר. וְאִם שְׁחָטוֹ - יְהֵא מֻתָּר, עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל שֶׁנִּטְמָא, שֶׁתָּלַשׁ הֵימֶנּוּ וְאַחַר כָּךְ מֵת, שֶׁעֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל מַתִּיר, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין.

מַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. עַד כַּמָּה יִשְׂרָאֵל חַיָּבִים לְטַפֵּל בַּבְּכוֹר? בַּבְּהֵמָה דַּקָּה שְׁלוֹשִׁים יוֹם, וּבַגַּסָּה חֲמִשִּׁים יוֹם. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בַּדַּקָּה שִׁלְשָׁה חֳדָשִׁים,

תּוֹסֶפְתָּא

מִפְּנֵי שֶׁטִּפּוּלָהּ מְרֻבֶּה. בְּכוֹר תָּם בַּזְּמַן הַזֶּה - רַשַּׁאי לְקַיְּמוֹ שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים עַד שֶׁלֹּא הֶרְאָהוּ לְמֻמְחֶה, מִשֶּׁהֶרְאָהוּ לְמֻמְחֶה, נוֹלָד בּוֹ מוּם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ - רַשַּׁאי לְקַיְּמוֹ כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ - אֵין רַשַּׁאי לְקַיְּמוֹ שְׁלוֹשִׁים יוֹם.

ב. כָּל קָדָשִׁים שֶׁהֻקְדְּשׁוּ בַּבֶּטֶן וְיָצְאוּ בַּדֹּפֶן, קְדֻשָּׁה חָלָה עֲלֵיהֶן, הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר - אֵין קְדֻשָּׁה חָלָה עֲלֵיהֶן. כָּל הַקָּדָשִׁים שֶׁכְּתוּב בָּהֶן שָׁנָה שָׁנָה, כֵּיוָן שֶׁעָבְרָה שְׁנָתָן - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין. הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר, אֲפִלּוּ שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים - הֲרֵי אֵלּוּ כְּשֵׁרִין.

ג. אֶחָד הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר, וְאֶחָד כָּל הַקָּדָשִׁים שֶׁהֻקְדְּישָׁם שָׁנָה שֶׁל רְגָלִים, וּרְגָלִים שֶׁל שָׁנָה - עוֹבֵר עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם "בַּל תְּאַחֵר".

ד. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר בְּחֶזְקַת בַּעַל מוּם, וְנִמְצָא תָּמִים. מוּמִין שֶׁבָּעַיִן - אֵין מְבַקְּרִין אוֹתָן, מִפְּנֵי שֶׁמִּשְׁתַּנִּין לְאַחַר מִיתָה, וְשֶׁבַּגּוּף מְבַקְּרִין אוֹתָן; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף שֶׁבַּגּוּף אֵין מְבַקְּרִין, אֶלָּא הֲרֵי זֶה יְבַקֵּר. מִי שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה וְרָאָה אֶת הַבְּכוֹר וְנִשְׁחַט עַל פִּיו, זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה, וּבָא וְשָׁאַל אֶלְעָזָר בֶּן פַּדָאי לַחֲכָמִים, וְאָמְרוּ: מְשֻׁלָּם מֻחֲצָה בַּדַּקָּה וּרְבִיעַ בַּגַּסָּה.

ה. הֶחְשׁוּד לִהְיוֹת נוֹטֵל שְׂכָרוֹ וְדָן, שְׂכָרוֹ וּמֵעִיד - כָּל הַדִּינִין שֶׁדָּן וְכָל עֵדְיוֹת שֶׁהֵעִיד - הֲרֵי אֵלּוּ בְּטֵלִין. אֲבָל נוֹתֵן לַדַּיָּן שְׂכַר דִּינוֹ וּלְעֵד שְׂכַר עֵדוּתוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: כְּשֵׁר לַדַּיָּן שֶׁיִּטּוֹל שָׂכָר, וּלְעֵד שֶׁיִּטּוֹל שְׂכַר עֵדוּתוֹ. הֶחְשׁוּד לִהְיוֹת נוֹטֵל שְׂכָרוֹ לְהַזּוֹת וּלְקַדֵּשׁ - מֵימָיו מֵי מְעָרָה וְאֶפְרוֹ אֵפֶר מִקְלֶה. וְאִם הָיָה כֹּהֵן - מְטַמְּאִתּוֹ מִתְּרוּמָתוֹ, וּמַאֲכִילוֹ, וּמַשְׁקוֹ וְסָכוֹ. וְאִם הָיָה זָקֵן - מַרְכִּיבוֹ עַל הַחֲמוֹר, וְנוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ כְּפוֹעֵל בָּטֵל. אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: כָּעוּר הַדַּיָּן שֶׁנּוֹטֵל שְׂכָרוֹ. הֶחְשׁוּד עַל הַבְּכוֹרוֹת - אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ עוֹרוֹת צְבָאִים, וְלֹא עוֹרוֹת שֶׁאֵין עֲבוּדִין. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר: לוֹקְחִין הֵימֶנּוּ עוֹרוֹת שֶׁל נְקֵבָה שֶׁלֹּא בָא לִכְלָל קְדֻשָּׁה

הַשָּׁלֵם

מֵעוֹלָם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הֶחְשׁוּד לִהְיוֹת מוֹכֵר תְּרוּמָה לְשֵׁם חֻלִּין - אֵין לוֹקְחִין הֵימֶנּוּ דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ זִיקַת תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת, וְחָשׁוּד הוּא עַל הַטָּהֳרוֹת וְעַל הַטֻּמְאוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה. הֶחְשׁוּד לִהְיוֹת מְטַמֵּא לַמֵּתִים - נֶאֱמָן הוּא עַל יְדֵי צִיּוּן קְבָרוֹת. הֶחְשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית - חָשׁוּד עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת. חָשׁוּד עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת - אֵין חָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית. חָשׁוּד עַל זֶה וְעַל זֶה - חָשׁוּד עַל הַטָּהֳרוֹת. יִשְׂרָאֵל חָשׁוּד עַל הַטָּהֳרוֹת - וְאֵין חָשׁוּד, לֹא עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת וְלֹא עַל הַשְּׁבִיעִית. חָשׁוּד עַל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - חָשׁוּד עַל כָּל מִצְוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, וְלֹא לְמַפְרֵעַ אֶלָּא מִכָּאן וּלְהַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבַּר טו, כג): "מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה ה' וָהָלְאָה לְדֹרֹתֵיכֶם".

ו. כָּל פְּסוּלֵי מֻקְדָּשִׁין נִמְכָּרִין בָּאִטְלִיז וְנִשְׁחָטִין בָּאִטְלִיז, וְנִמְכָּרִים בְּלִיטְרָא, חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן הַמַּעֲשֵׂר, שֶׁהֲנָאָתָן לַבְּעָלִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מֵפִיס אָדָם אֶת עַצְמוֹ בְּלִיטְרָא בַּבְּכוֹר, לֵידַע מַה הִגִּיעוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מָצָא אָדָם אֶת חֲבֵרוֹ בִּירוּשָׁלַיִם, אָמַר לוֹ: מַה אָכַלְתָּ הַיּוֹם? אָמַר לוֹ: מָן! יוֹדֵעַ שֶׁמֵּהַמַּעֲשֵׂר אָכַל, מַה הַמָּן אֵין לוֹ דָּמִים - אַף מַעֲשֵׂר אֵין לוֹ דָּמִים. אָמַר לוֹ: קַיִץ - יוֹדֵעַ שֶׁהַבְּכוֹר אָכַל, מַה הַקַּיִץ נִמְכָּר בְּזוֹל, אַף הַבְּכוֹר נִמְכָּר בְּזוֹל. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין נִמְנִין עַל הַבְּכוֹרוֹת אֶלָּא הַכֹּהֲנִים בִּלְבַד, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אַף יִשְׂרָאֵל. רַבִּי עֲקִיבָה מַתִּיר אֲפִלּוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יב, טו): "כִּצְבִי וְכָאַיָּל". בְּשַׂר בְּכוֹר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין מַאֲכִילִין אוֹתוֹ לַנְּדוֹת, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מַאֲכִילִין אוֹתוֹ לַנְּדוֹת. בְּכוֹר שֶׁאָחֲזוֹ דָּם - אֵין מַקִּיזִין לוֹ אֶת הַדָּם בְּמָקוֹם שֶׁעוֹשֶׂה בּוֹ מוּם, אֲבָל מַקִּיזִין לוֹ אֶת הַדָּם בְּמָקוֹם שֶׁאֵין עוֹשֶׂה בּוֹ מוּם; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף נִשְׁחָט עַל אוֹתוֹ הַמּוּם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֲפִלּוּ מֵת - אֵין מַקִּיזִין לוֹ אֶת הַדָּם. הָיָה בְּכוֹר, בְּעָטוֹ וְעָשָׂה בּוֹ מוּם, אִם נִתְכַּוֵּן לְכָךְ - אָסוּר, וְאִם לָאו - מֻתָּר. כָּל הַמּוּמִין הָרְאוּיִן לָבֹא בִּידֵי אָדָם -

תּוֹסֶפְתָּא

רוֹעֵי יִשְׂרָאֵל נֶאֱמָנִין. רוֹעֵי כֹּהֲנִים - אֵין נֶאֱמָנִין. חָזְרוּ לוֹמַר: נֶאֱמָן הוּא עַל שֶׁל חֲבֵרוֹ וְאֵין נֶאֱמָן עַל שֶׁל עַצְמוֹ. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קְפוֹסָאי אוֹמֵר: אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר אֶלָּא עַל פִּי שְׁנַיִם. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֲפִלּוּ בָּנוֹ וַאֲפִלּוּ בִתּוֹ. רַבִּי אוֹמֵר: אֲפִלּוּ עֶשָׂרָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת - אֵין נֶאֱמָנִין, שֶׁחָשׁוּד עַל הַדָּבָר לֹא דָנוֹ וְלֹא מְעִידוֹ. אֵין שְׁמִין בְּכוֹרוֹת תְּמִימִין לְיִשְׂרָאֵל, אֲבָל שְׁמִין לָהֶן בְּכוֹרוֹת בַּעֲלֵי מוּמִין. שְׁמִין בְּכוֹרוֹת תְּמִימִין לַכֹּהֲנִים, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּעֲלֵי מוּמִין. אֵין רוֹאִין אֶת הַבְּכוֹרוֹת לְיִשְׂרָאֵל, וְאִם אָמַר לוֹ: 'כֹּהֵן שְׁלָחַנִי אֶצְלְךָ', אוֹ שֶׁיָּרַשׁ אֶת אָבִי אִמּוֹ כֹּהֵן - רוֹאִין. כֹּהֵן כָּשֵׁר שֶׁהָיָה רֹעֶה צֹאנוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל - לֹא יֹאמַר לוֹ 'תֵּן לִי אֶת הַבְּכוֹרוֹת הַלָּלוּ', אֶלָּא אוֹמֵר לוֹ: 'אַרְבָּעָה טְמֵאִין שֶׁבְּעֶדְרֶךָ' - תְּנֵם לִי! כָּל הַבְּכוֹרוֹת אָדָם מַתִּיר חוּץ מִבְּכוֹר עַצְמוֹ. רוֹאֶה הוּא קֻדָּשָׁיו וּמַעֲשְׂרוֹתָיו שֶׁל עַצְמוֹ. וְנִשְׁאָל הוּא עַל הַטְּמֵאוֹת וְעַל הַטָּהֳרוֹת שֶׁל עַצְמוֹ.

ז. הָעוֹשֶׂה מוּם בְּבַעַל מוּם - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה אֶת הָאַרְבָּעִים. הַמְחַמֵּץ אֶת הַמָּחָמֵץ הֲרֵי זֶה לוֹקֶה אֶת הָאַרְבָּעִים. מְסָרֵס אֶת הַמְסֹרָס - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה אֶת הָאַרְבָּעִים. מוּם שֶׁבְּגָלוּי - הֲרֵי זֶה יִשָּׁחֵט עַל פִּי שְׁלֹשָׁה בְּנֵי הַכְּנֶסֶת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֲפִלּוּ רַגְלוֹ קְטוּעָה וְעֵינוֹ סְמוּיָה - לֹא יִשָּׁחֵט אֶלָּא עַל פִּי מָמְחֶה.

מַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק רְבִיעִי

א. כָּל הַמּוּמִין פּוֹסְלִין בַּמֻּקְדָּשִׁין וּפוֹסְלִין בַּבְּכוֹר. הַסֶּדֶק - כָּל שֶׁהוּא, פּוֹגֶמֶת אֶת הָאֹזֶן, בֵּין בִּידֵי אָדָם וּבֵין בִּידֵי שָׁמַיִם. אֵיזוֹ הִיא פְּגִימָה? כָּל שֶׁנּוֹתֵן אֶצְבָּעוֹ עָלֶיהָ וְהִיא חוֹגֶרֶת, עַד כַּמָּה תִּנָּקֵב? עַד כַּרְשִׁינָה. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: תִּיבֵּשׁ עַד כַּעֲדָשָׁה. עַד כַּמָּה? רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְשֻׁלָּם אוֹמֵר: עַד כְּדֵי שֶׁתִּפָּרֵךְ, וּקְרוֹבִין דִּבְרֵיהֶן לִהְיוֹת שָׁוִין.

ב. אֵיזֶה הוּא רֹק? שֶׁצָּף עַל גַּבֵּי הָעַיִן, וְלֹא הַמִּשְׁקָע בַּקַּרְקַע הָעַיִן. חִלָּזוֹן כְּמַשְׁמָעוֹ,

הַשָּׁלֵם

נָחָשׁ כְּמַשְׁמָעוֹ, עֵנָב כְּמַשְׁמָעוֹ, הָיְתָה בּוֹ יַבֶּלֶת וַחֲתָכָהּ, אִם יֵשׁ בּוֹ עֶצֶם - יִשָּׁחֵט, וְאִם לָאו - לֹא יִשָּׁחֵט. וְרִיר קָבוּעַ אַרְבָּעִים יוֹם. מַיִם קְבוּעִין שְׁמוֹנִים יוֹם; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: רִיר קָבוּעַ שְׁמוֹנִים, מַיִם קְבוּעִין שְׁמוֹנִים, אָכַל לַח וְיָבֵשׁ שֶׁל בֵּית הַבַּעַל וְלֹא לַח וְיָבֵשׁ שֶׁל בֵּית הַשָּׁלָחִין, אָכַל לַח וְאַחַר כָּךְ יָבֵשׁ - עוֹלִין לוֹ. יָבֵשׁ וְאַחַר כָּךְ אָכַל לַח - אֵין עוֹלִין. לְעוֹלָם אֵין עוֹלִין לוֹ, עַד שֶׁיֹּאכַל יָבֵשׁ אַחַר לַח. רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר: וְרִיר, בּוֹדְקִין אוֹתוֹ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים יוֹם שֶׁמָּא יְהַלֵּךְ וְיַחֲזֹר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אִם הָיְתָה עֵינוֹ דּוֹמַעַת - בְּיָדוּעַ שֶׁהַמַּיִם עוֹבְרִין. פָּסְקָה מִלִּהְיוֹת דּוֹמַעַת - בְּיָדוּעַ שֶׁהַמַּיִם קְבוּעִין. נִקְּבוּ חָטְמָיו זֶה לְתוֹךְ זֶה, מִבִּפְנִים - לֹא יִשָּׁחֵט, מִבַּחוּץ - יִשָּׁחֵט.

ג. אֵיזוֹ הִיא תְּיוֹמֶת? מִן הַתְּיוֹמֶת וְלִפְנִים, אוֹ מִן הַתְּיוֹמֶת שֶׁלִּפְנִים. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַפּוֹסָאי אוֹמֵר: אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר אֶלָּא עַל הַחִיצוֹנִית. רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר: אֵין מַשְׁגִּיחִין עַל הַפְּנִימִית כָּל עִקָּר. נִפְגְּמַת סִירַת אַלְיָה בַּמֻּקְדָּשִׁים - הֲרֵי זֶה מוּם. נִפְגַּם הַזּוֹבָן כָּל שֶׁהוּא - הֲרֵי זֶה יִשָּׁחֵט. אֵיזֶהוּ זוֹבָן? כִּיס וְלֹא הַזָּכָר. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְשֻׁלָּם: מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁנָּטְלוֹ זְאֵב וְחָזַר לִמְקוֹמוֹ. נֶחְתְּכָה זָנָב מִן הָעֶצֶם וְלֹא מִן הַפֶּרֶק אוֹ שֶׁהָיָה רֹאשׁ הַזָּנָב מֻפְצָל לִשְׁתֵּי עֲצָמוֹת, אוֹ שֶׁיֵּשׁ בָּשָׂר בֵּין חוּלְיָא לְחוּלְיָא כְּמִלֹּא חוּלְיָא - הֲרֵי זֶה לֹא יִשָּׁחֵט. אוֹ אֵין לָהּ אֶלָּא בֵּיצָה אַחַת - הֲרֵי זֶה יִשָּׁחֵט. הָיוּ לָהּ שְׁנַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בַּשְּׁנִיָּה אֶלָּא כְּפוֹל - הֲרֵי זֶה לֹא יִשָּׁחֵט. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מַעֲשֶׂה בְּפָרָה שֶׁל בֵּית מְנַחֵם, שֶׁהוֹשִׁיבוּהוּ עַל עִכּוּזוֹ וּמְעֻכּוּהוּ בַּבֵּיצִים, וְלֹא יָצְאת אֶלָּא אַחַת, וְנִשְׁחֲטָה, וְנִמְצֵאת שְׁנִיָּה דְּבוּקָה עַל הַכֶּסֶל, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָה וְהִכְשִׁיר. וּכְשֶׁנֶּאֶמְרוּ הַדְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, אָמַר: 'הֶאֱכִילֻכֶם עֲקִיבָה נְבֵלוֹת'! נִטְלוּ קַרְנַיִם וּטְלָפַיִם וְהַזָּכָר עִמָּהֶן - הֲרֵי זֶה יִשָּׁחֵט.

תּוֹסֶפְתָּא

ד. אֵיזֶה יַתִּיר? כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ שָׁלֹשׁ עֵינַיִם וְחָמֵשׁ רַגְלַיִם. הֶחָסֵר? שָׁלֹשׁ רַגְלַיִם וְעַיִן אַחַת. אֵיזֶהוּ פָּסוּל? כָּל שֶׁהַכְּסָלִין יוֹצְאִים. נִשְׁתַּבְּרוּ רֹב צַלְעוֹתָיו, אוֹ שֶׁהָיָה בּוֹ מוּם מִבִּפְנִים - אֵינוֹ מוּם, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא כא, יח): ״עִוֵּר אוֹ פִּסֵּחַ״, מַה עִוֵּר וּפָסַח הַמֻּחְדָּין, מוּם שֶׁבְּגָלוּי וְאֵין חוֹזֵר כּוּ׳. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְּשֻׁלָּם: אִילָא הָיָה מוֹנֶה מוּמִין בְּיִבְנֶה, וַאֲמָרָן לִפְנֵי חֲכָמִים, וְהוֹדוּ לוֹ. וְעוֹד שְׁלֹשָׁה הוֹסִיף. אָמְרוּ לוֹ: לֹא שָׁמַעְנוּ אֶלָּא אַחַת, שֶׁגַּלְגַּל עֵינוֹ עָגֹל כְּשֶׁל אָדָם, וּפִיו דּוֹמֶה כְּשֶׁל חֲזִיר, וְשֶׁנִּטַּל רֹב הַלָּשׁוֹן. וְרַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אָמַר: רֹב הַמְדַבֵּר בַּלָּשׁוֹן, בֵּית דִּין שֶׁאַחֲרֵיהֶן אָמְרוּ: הֲרֵי אֵלּוּ מוּמִין. שְׂפָתוֹ הַתַּחְתּוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הָעֶלְיוֹנָה - הֲרֵי זֶה מוּם. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם הָיְתָה עֶלְיוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הַתַּחְתּוֹנָה כְּשֶׁל חֲזִיר - הֲרֵי זֶה מוּם. פִּיו בָּלוּם, וְרַגְלָיו מוּהֲלָמוֹת מֵחֲמַת עַצְמוֹ - יִשָּׁחֵט, מֵחֲמַת הָרוּחַ - לֹא יִשָּׁחֵט. אָזְנָיו מְגֻפָּפוֹת בַּחֲסִיסָה אַחַת - לֹא יִשָּׁחֵט. בִּשְׁתֵּי חֲסִיסוֹת - יִשָּׁחֵט. רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: זְנַב הָרָחֵל שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שָׁלֹשׁ חֻלְיוֹת - לֹא יִשָּׁחֵט. שְׁתַּיִם - יִשָּׁחֵט. זְנַב הָעֶגֶל שֶׁאֵינָהּ מַגַּעַת לָעַרְקוֹב - הֲרֵי זֶה יִשָּׁחֵט. בְּאֵיזֶה עַרְקוֹב אָמְרוּ? רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר: בָּעַרְקוֹב שֶׁבְּאֶמְצַע יָרֵךְ, עַד קֹבֶץ הָעֶלְיוֹן, וְלֹא עַד קֹבֶץ הַתַּחְתּוֹן.

ה. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן כְּמוּמִין, וְשׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן בַּמִּקְדָּשׁ, וְאֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן בַּגְּבוּלִין. וְאֵלּוּ הֵן: הַגּוּמִים, הַצּוֹמֵחַ, וְהַצּוֹמֵם, וּנְקֵבָה. אֵיזֶה הוּא גּוּמִים? כָּל שֶׁאֵין לוֹ קַרְנַיִם. וְצוֹמֵחַ - כָּל שֶׁאֵין לוֹ אָזְנַיִם. צוֹמֵם - שֶׁאָזְנָיו מְגֻפָּפוֹת. רַבִּי אִלְעַאי אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: אַנְדְּרוֹגִינוֹס בְּכוֹר הוּא, וּמוּמוֹ בּוֹ - יִשָּׁחֵט עָלָיו. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין קְדֻשָּׁה חָלָה עָלָיו, אֶלָּא יֵצֵא וְיִרְעֶה בָּעֵדֶר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים טו, יט): ״כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִוָּלֵד בִּבְקָרְךָ וּבְצֹאנְךָ הַזָּכָר תַּקְדִּישׁ לַה׳ אֱלֹהֶיךָ״; שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר ׳זָכָר׳ - מוֹצִיא טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס מִן הַכְּלָל.

מַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. מוּמִין אֵלּוּ, בֵּין קְבוּעִין וּבֵין עוֹבְרִין - פְּסוּלִין בָּאָדָם. יֶתֶר עֲלֵיהֶן אָדָם - צַוָּארוֹ שָׁמוּט וְשָׁקוּעַ. הַזַּבְלַגָּנִים, וְהַקַּרְחָנִין, וְשֶׁאֵין לָהֶן שִׁנַּיִם, בַּעֲלֵי חֲטוֹטְרוֹת - כְּשֵׁרִים, אֲבָל פְּסוּלִין מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן. סְרִיס אָדָם וּסְרִיס חַמָּה, פְּצוּעַ דַּכָּא וּכְרוּת שָׁפְכָה, הַשְׁכַּנְיָה וְהַסַּגְרִיס. אֵיזֶה הוּא שְׁכַנְיָה? שֶׁגִּבְיָנָיו שׁוֹכְבִין. סַגְרִיס שֶׁגִּבְיָנָיו אֶחָד שָׁחוֹר וְאֶחָד לָבָן. אֵיזֶהוּ הוּא סָכֵי שֶׁמֶשׁ? שֶׁרוֹאֶה אֶת הַחֶדֶר וְאֶת הָעֲלִיָּה כְּאַחַת. לִרְאוֹת אֶחָד רוֹאֶה שְׁנַיִם, הָא כֵּיצַד? רָאָה אֶת חֲבֵרוֹ וְהוּא אוֹמֵר: ׳לֹא רוֹאֶה׳. חוֹטְמוֹ בָּלוּם וְסוֹלֵד וְנוֹטֵף. אָזְנָיו רְצוּמוֹת וְאָזְנָיו רְצוּעוֹת, וְעֵינָיו טְרוּטוֹת, וְעֵינָיו מְלוּדְנִיוֹת, וְעֵינָיו גְּדוֹלוֹת אוֹ קְטַנּוֹת. גְּדוֹלוֹת כְּשֶׁל עֵגֶל, קְטַנּוֹת כְּשֶׁל אַוָּז, וּבַעַל בּוֹהַקִּית, רוּחַ קַצְרִית בָּאָה עָלָיו, וּבֵין הַנְּפִלִים בָּאָה עָלָיו, נִכְפֶּה אֲפִלּוּ לִזְמַן מְרֻבֶּה.

ב. אֵיזֶה הוּא מְרוֹחַ אָשֶׁף? זֶה הַקָּלִיטִים שֶׁנִּכְנְסָה רוּחַ בַּאֲשָׁכָיו; דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: זֶה הַשָּׁחוּף. פַּרְסָתוֹ חֲלוּלָה, עֲקוּמָה דּוֹמָה לְמַגָּל, שׁוֹקוֹ נָתוּן בְּאֶמְצַע רַגְלוֹ, מַכִּישׁ מִלְמַעְלָה וּמַפְסִיעַ מִלְמַטָּה, בַּעַל הַקִּיפִין וְהַשִּׁיּוּפְצָד, אֶצְבְּעוֹתָיו גְּרוּמוֹת, אֶצְבְּעוֹתָיו מְרוֹכָבוֹת זוֹ עַל זוֹ, אוֹ שֶׁהָיְתָה אֶצְבַּע גְּדוֹלָה עֲקוּמָה - פָּסוּל. הָיְתָה בּוֹ שׁוּמָא, אִם יֵשׁ בָּהּ שֵׁעָר - פָּסוּל, אֵין בָּהּ שֵׁעָר - כָּשֵׁר. גְּדוֹלָה - פָּסוּל. קְטַנָּה - כָּשֵׁר. וְכַמָּה הִיא גְּדוֹלָה? רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: עַד כְּאִיסָר הָאִיטַלְקִי. יְתֵרֶת - אִם יֵשׁ בָּהּ עֶצֶם - פָּסוּל. אִם לָאו - כָּשֵׁר. יַתִּיר - כְּגוֹן שֶׁהוּא אִטֵּר אֶצְבְּעוֹת יָדָיו, וְאֶצְבְּעוֹת רַגְלָיו שֵׁשׁ וָשֵׁשׁ. רַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר וְרַבִּי פּוֹסֵל. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בָּא לִפְנֵי רַבִּי טַרְפוֹן, וְאָמַר: ׳כְּמוֹתוֹ יִרְבּוּ כֹהֲנִים גְּדוֹלִים בְּיִשְׂרָאֵל׳. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי: כָּךְ אָמַר - ׳כְּמוֹתוֹ יִתְמַעֲטוּ נְתִינִים

תּוֹסֶפְתָּא

מַמְזֵרִין בְּיִשְׂרָאֵל׳. אִטֵּר, בֵּין בְּיָדָיו וּבֵין בְּרַגְלָיו – פָּסוּל. הַשּׁוֹלֵט בִּשְׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת, רַבִּי פּוֹסֵל וַחֲכָמִים מַכְשִׁירִין. הַזַּיְיר, וְהַלִּיפִּיז, וְהַתִּימִיז, וְהַלִּימִיז, וּלְוִיקָן, וְעַקְלָן, וְעַקְשָׁן, וְקַלְבָּן, וְהַקִּישָׁן – פְּסוּלִין בָּאָדָם וּכְשֵׁרִין בַּבְּהֵמָה.

מַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק שִׁישִׁי

א. הַבָּא אַחַר הַנִּפָּלִים, אַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא, בֶּן שְׁמוֹנָה וּבֶן תִּשְׁעָה שֶׁיָּצָא רֹאשׁוֹ מֵת – בְּכוֹר לַנַּחֲלָה וְאֵין בְּכוֹר לַכֹּהֵן, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כא, טז): ״לֹא יוּכַל לְבַכֵּר אֶת בֶּן הָאֲהוּבָה״ וְגוֹ׳. זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁיָּצָא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ בַּחַיִּים – פּוֹטֵר אֶת הַבָּא אַחֲרָיו מִן הַבְּכוֹרָה. אֲבָל לֹא חֲמֵשׁ סְלָעִים שֶׁל בֵּן. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא בִּכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים בַּמַּחֲבֵא, מֵת אֶחָד מֵהֶן – שְׁנֵי בְּכוֹר לַנַּחֲלָה וְאֵין בְּכוֹר לַכֹּהֵן. יָלְדָה הִיא וְכֹהֶנֶת, הִיא וּלְוִיָּה, הִיא וְהָאִשָּׁה שֶׁכְּבָר יָלְדָה, שְׁנֵי זְכָרִים – בְּכוֹר לַכֹּהֵן וְאֵין בְּכוֹר לַנַּחֲלָה, מֵת אֶחָד מֵהֶן, אוֹ שֶׁהָיָה זָכָר וּנְקֵבָה – אֵינוֹ בְּכוֹר, לֹא לַנַּחֲלָה וְלֹא לַכֹּהֵן.

ב. יֵשׁ שֶׁנּוֹתֵן עַל יְדֵי עַצְמוֹ, יֵשׁ שֶׁאָבִיו נוֹתֵן עַל יָדוֹ, יֵשׁ שֶׁהוּא וְאָבִיו נוֹתֵן עַל יָדוֹ, יֵשׁ שֶׁהוּא וְאָבִיו נוֹתְנִין, לֹא הוּא וְלֹא אָבִיו נוֹתְנִין. אֵיזֶה הוּא שֶׁנּוֹתֵן עַל יְדֵי עַצְמוֹ? הוֹרָתוֹ שֶׁלֹּא בְקִדֻּשָּׁה וְלֵידָתוֹ שֶׁלֹּא בְקִדֻּשָּׁה – נוֹתֵן עַל יְדֵי עַצְמוֹ. סָפֵק בֶּן תִּשְׁעָה לָרִאשׁוֹן, וּבֶן שִׁבְעָה לָאַחֲרוֹן – נוֹתֵן עַל יְדֵי עַצְמוֹ. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא בִּכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים בַּמַּחֲבֵא, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן – הַשְּׁנִי נוֹתֵן עַל יְדֵי עַצְמוֹ. אֵיזֶהוּ שֶׁאָבִיו נוֹתֵן עַל יָדוֹ? שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא בִּכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים בַּמַּחֲבֵא – זֶה נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים וְזֶה נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן. נָתַן הָאָב חֲמֵשׁ סְלָעִים וָמֵת – הָאָב הַשֵּׁנִי חַיָּב, וְהַבָּנִים פְּטוּרִין. יָלְדָה הִיא וְכֹהֶנֶת, הִיא וּלְוִיָּה, הִיא וְהָאִשָּׁה שֶׁכְּבָר יָלְדָה, שְׁנֵי – אָבִיו נוֹתֵן עַל יָדוֹ. מֵת אֶחָד מֵהֶן, אוֹ שֶׁהָיָה זָכָר וּנְקֵבָה – לֹא הוּא וְלֹא אָבִיו נוֹתְנִין. אֵיזֶה הוּא שֶׁהוּא וְאָבִיו נוֹתְנִין? שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא בִּכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים בַּמַּחֲבֵא – זֶה נוֹתֵן חֲמִשָּׁה סְלָעִים לַכֹּהֵן, וְזֶה נוֹתֵן חֲמִשָּׁה סְלָעִים לַכֹּהֵן. נָתַן הָאָב חֲמִשָּׁה סְלָעִים וָמֵת, מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים – שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא בִּכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים, מֵת אֶחָד מֵהֶן – הֲרֵי כֻלָּן פְּטוּרִין. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא בִּכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים בַּמַּחֲבֵא – זֶה נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן, וְזֶה נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן. נָתַן הָאָב חֲמִשָּׁה סְלָעִים לַכֹּהֵן, וּמֵתוּ הַבָּנִים עַד שֶׁלֹּא חָלְקוּ בְּנִכְסֵי אֲבִיהֶן – חַיָּבִין, מִשֶּׁחָלְקוּ בְּנִכְסֵי אֲבִיהֶם – פְּטוּרִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף מִשֶּׁחָלְקוּ בְּנִכְסֵי אֲבִיהֶם, אִם יֵשׁ לָזֶה בַּעֲשָׂרָה דִּינָרִין מִשֶּׁל אֲבִיהֶם – חַיָּבִין, וְאִם לָאו – פְּטוּרִין. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁלֹּא בִּכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים בַּמַּחֲבֵא – נוֹתְנוֹת עֶשֶׂר סְלָעִים לַכֹּהֵן. מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם – מוֹצִיאוֹת מִיָּדוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם לְכֹהֵן אֶחָד נְתָנוּ – מוֹצִיאוֹת מִיָּדוֹ, אִם לִשְׁנֵי כֹהֲנִים נְתָנוּ – אֵין יְכוֹלִין לְהוֹצִיא מִיָּדוֹ, שֶׁהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה.

ג. לִפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ וְלַעֲלוֹת לָרֶגֶל – פּוֹדֶה אֶת עַצְמוֹ וְאַחַר כָּךְ עוֹלֶה לָרֶגֶל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עוֹלֶה לָרֶגֶל וְאַחַר כָּךְ פּוֹדֶה אֶת עַצְמוֹ, שֶׁזּוֹ מִצְוָה עוֹבֶרֶת. לִלְמֹד תּוֹרָה וְלִשָּׂא אִשָּׁה – לוֹמֵד וְאַחַר כָּךְ נוֹשֵׂא אִשָּׁה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם אֵין יָכוֹל לֵישֵׁב בְּלֹא אִשָּׁה – נוֹשֵׂא אִשָּׁה וְאַחַר כָּךְ לוֹמֵד תּוֹרָה. הוּא לִלְמֹד תּוֹרָה וּבְנוֹ לִלְמֹד תּוֹרָה, הוּא לִישָּׂא אִשָּׁה וּבְנוֹ לִישָּׂא אִשָּׁה – הוּא קוֹדֵם אֶת בְּנוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיָה בְּנוֹ זָרִיז, וְתוֹרָה מִתְקַיֶּמֶת בְּיָדוֹ – בְּנוֹ קוֹדְמוֹ. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהִרְצָה אֶת בְּנוֹ לִלְמֹד תּוֹרָה, הִדִּירוֹ מִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה, וְהִתִּיר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי לְמַלֹּאת לוֹ חָבִית מַיִם, וּלְהַדְלִיק לוֹ אֶת הַנֵּר.

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

ד. חֲמֵשׁ סְלָעִים שֶׁל בֶּן, שְׁלֹשִׁים שֶׁל עֶבֶד, חֲמִשִּׁים שֶׁל אִנֵּס וְשֶׁל מְפַתֶּה, וּמֵאָה שֶׁל מוֹצִיא שֵׁם רַע - כֻּלָּן בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וּבְמָנֶה צוֹרִי, וְכֻלָּן נִפְדִּין בְּכֶסֶף וּבִשְׁוֵה כֶּסֶף, חוּץ מִמּוֹתַר שְׁקָלִים הָרְאוּיִן וּפְדְיוֹן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, שֶׁאֵין בָּאִין אֶלָּא מִן הַמַּטְבֵּעַ. עֵגֶל זֶה לְפִדְיוֹן בְּנִי - אֵין בְּנוֹ פָּדוּי, אֲבָל אִם אָמַר: ׳עֵגֶל זֶה בַּחֲמִשָּׁה סְלָעִים לְפִדְיוֹן בְּנִי׳, וְ׳טַלִּית זֶה בַּחֲמִשָּׁה סְלָעִים לְפִדְיוֹן בְּנִי׳ - בְּנוֹ פָּדוּי. אֲבָל אֵין פּוֹדִין לֹא בַּעֲבָדִים, וְלֹא בִּשְׁטָרוֹת, וְלֹא בַּקַּרְקָעוֹת, וַאֲפִלּוּ אָמַר: ׳עֶבֶד זֶה בַּחֲמִשָּׁה סְלָעִים לְפִדְיוֹן בְּנִי׳, וְ׳קַרְקַע זוֹ בְּחָמֵשׁ סְלָעִים לְפִדְיוֹן בְּנִי׳ - אֵין בְּנוֹ פָּדוּי, נָתַן הָאָב חֲמִשָּׁה סְלָעִים לַחֲמִשָּׁה כֹּהֲנִים - בְּנוֹ פָּדוּי, נְתָנָן לוֹ זוֹ אַחַר זוֹ, זוֹ אַחַר זוֹ - בְּנוֹ פָּדוּי. נְתָנָן לוֹ חָזַר וּנְטָלָן הֵימֶנּוּ - בְּנוֹ פָּדוּי, כָּךְ הָיָה רַבִּי טַרְפוֹן עוֹשֶׂה: נוֹטְלָן הֵימֶנּוּ, וְחוֹזֵר וְנוֹתְנוֹ לוֹ.

ה. אֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּשֶׁבַח שֶׁהִשְׁבִּיחוּ נְכָסִים לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן. רַבִּי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי, שֶׁהַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּשֶׁבַח שֶׁהִשְׁבִּיחוּ נְכָסִים לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶם, שֶׁאַף שֶׁלֹּא הִשְׁבִּיחוּ בְּשֶׁלָּהֶן. כֵּיצַד? הָיְתָה לוֹ בְּהֵמָה מוּחְכֶּרֶת וּמוּשְׁכֶּרֶת אֵצֶל אֲחֵרִים, רוֹעָה בָּאָפָר - בְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בַּזְּרוֹעַ וּבַלְּחָיַיִם וּבַקֵּבָה. רַבִּי אוֹמֵר: כָּל דָּבָר שֶׁלֹּא פִּלְּפְלוּ בּוֹ יְתוֹמִים לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶם - בְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם. וְאֵין נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם אֶלָּא בְּכָל אֲשֶׁר יִמְצָא לוֹ, אֲבָל בָּנוּ בִּנְיָן וְנָטְעוּ נְטִיעָה - הַכֹּל שָׁוִין שֶׁנּוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם. אִם אָמַר: ׳אִי אֶפְשִׁי בְּשֶׁלֹּא לְטוֹל וְשֶׁלֹּא לְתֵּן׳ - הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ. כֵּיצַד אֵין נוֹטֵל בָּרְאוּי כְּבַמֻּחְזָק? מֵת אָבִיו בְּחַיֵּי אָבִיו - נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם מִנְּכְסֵי אָבִיו, וְאֵין נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם מִנְּכְסֵי אֲבִי אָבִיו. וְאִם הָיָה בְּכוֹר - נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם אַף מִנְּכְסֵי אֲבִי אָבִיו. הַבְּכוֹרָה וְהַיְרֻשָּׁה אֶת אִשְׁתּוֹ, וְהַמְיַבֵּם אֶת אֵשֶׁת אָחִיו, וְהַמַּתָּנָה, נָזָק וַחֲצִי נָזָק, וְתַשְׁלוּמֵי כֶּפֶל, וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה - כֻּלָּן אֵין נוֹטְלוֹת בָּרְאוּי כְּבַמֻּחְזָק, אֲבָל נוֹתֵן לָהֶן מִשָּׁדֶה הַחוֹזֵר בַּיּוֹבֵל. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן

הַשָּׁלֵם

בְּרוֹקָה אוֹמֵר: הַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, בְּנֵי מִשְׁפָּחָה נוֹתְנִין לוֹ מָעוֹת וּמוֹצִיאִין מִיָּדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבַּר לו, ט): ״וְלֹא תִסֹּב נַחֲלָה מִמַּטֶּה לְמַטֶּה אַחֵר״ וְגוֹ׳.

מַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. מַעֲשֶׂר בְּהֵמָה נוֹהֵג בְּגְדוֹלִים וּבְקְטַנִּים, בִּזְכָרִים וּבִנְקֵבוֹת, בִּתְמִימִים וּבַעֲלֵי מוּמִים, וּמְעַשְּׂרִין אוֹתָן מִשָּׁנָה לַחֲבֶרְתָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יד, כב): ״עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר״ - בְּשָׁנֵי מַעֲשְׂרוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר, אֶחָד מַעֲשַׂר דָּגָן וְאֶחָד מַעֲשַׂר בְּהֵמָה; דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: ״שָׁנָה שָׁנָה״, שֶׁל שָׁנָה אַתָּה מְעַשֵּׂר וְאִי אַתָּה מְעַשֵּׂר מִשָּׁנָה לַחֲבֶרְתָּהּ. גְּדָיָה שֶׁיָּלְדָה שָׁלֹשׁ בָּנוֹת, וּבָנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ נִכְנָסוֹת לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: אֲנִי רָאִיתִי גְּדָיָה שֶׁמִּתְעַשֶּׂרֶת בַּת שְׁנָתָהּ. הָיְתָה לוֹ בְּהֵמָה שֶׁל שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים, אִם מַכִּיר בָּהּ שֶׁל שָׁנָה שָׁנָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ - נִכְנֶסֶת לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר. אִם לָאו - אֵין נִכְנֶסֶת לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר.

ב. מַעֲשַׂר בְּהֵמָה מִצְטָרֵף מְלֹא רֶגֶל רוֹעָה, וְלֹא מְלֹא רֶגֶל בְּהֵמָה מְהַלֶּכֶת. כַּמָּה רֶגֶל בְּהֵמָה? שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים מִיל. כֵּיצַד? הָיוּ לוֹ חָמֵשׁ בִּסְפָר חֲנַנְיָא, וְחָמֵשׁ בִּסְפָר עוֹתְנַי, וְחָמֵשׁ בִּסְפָר בְּצִיפּוֹרִי - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפוֹת. חָמֵשׁ בִּסְפָר חֲנַנְיָא, וְחָמֵשׁ בְּצִיפּוֹרִי - עַד שֶׁיִּהְיוּ לוֹ אֲפִלּוּ אַחַת בְּצִיפּוֹרִי. הָיָה לוֹ בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִכָּאן וּמִכָּאן, כְּגוֹן הַשּׁוּלְמִי מִנְּרִי, וּשְׁתֵּי אַבְטִינְיוֹת - אֵין מִצְטָרְפוֹת זוֹ עִם זוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בָּאָרֶץ וְחוּצָה לָאָרֶץ. נָהָר הַיּוֹצֵא מִמְּעָרַת פַּמְיַיס, וְעוֹבֵר בְּיָמָּהּ שֶׁל סוֹפָנִי, וּבְיָמָּהּ שֶׁל טְבֶרְיָא, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁמוֹ יַרְדֵּן - אֵין מִתְחַשֵּׁב עִם הַיַּרְדֵּן. אֵיזֶהוּ יַרְדֵּן? מִבֵּית יְרֵחוֹ וּלְמַטָּה.

ג. אֵיזֶה לָקוּחַ? כָּל שֶׁמְּכָרוֹ לוֹ, וְחוֹזֵר וּלְקָחוֹ הֵימֶנּוּ, אוֹ שֶׁנְּתָנוֹ לוֹ בְּמַתָּנָה, וְחוֹזֵר וּלְקָחוֹ הֵימֶנּוּ. אֲבָל הַלּוֹקֵחַ עֻבַּר פָּרָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ אַף עַל פִּי שֶׁיָּלְדָה אֵצֶל בְּעָלִים נִכְנֶסֶת לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר. הַכֹּל נִכְנָס לְהִתְעַשֵּׂר, חוּץ מִן כִּלְאַיִם וְהַטְּרֵפָה; דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן

תּוֹסֶפְתָּא

יְהוּדָה אִישׁ בַּרְתּוֹתָא, שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: אֲנִי שָׁמַעְתִּי מִשְּׁמוֹ, אַף יוֹצֵא דֹּפֶן וּמְחֻסָּר זְמַן וְהַיָּתוֹם. אֲבָל אֵיזֶה הוּא כִּלְאַיִם? רָחֵל שֶׁיָּלְדָה מִן גְּדִי, אֶפְלוּ כְּמִין כֶּבֶשׂ, וְעֵז שֶׁיָּלְדָה מִן הַכֶּבֶשׂ אֲפִלּוּ כְּמִין גְּדִי, טְרֵפָה כְּמַשְׁמָעָהּ, יוֹצֵא דֹּפֶן כְּמַשְׁמָעוֹ. אֵין פָּחוֹת מִשְּׁמוֹנַת יָמִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מְחֻסָּר זְמַן נִכְנַס לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר.

ד. הַנִּרְבָּע, וְהַמֻּקְצֶה, וְהַנֶּעֱבָד, אֶתְנַן וּמְחִיר, וְטֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס - אֵין נִכְנָסִין לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן: טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס - אֵין נִכְנָסִין לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר, שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר ׳זָכָר׳ - מוֹצִיא טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס מִן הַכְּלָל.

ה. אֵיזֶהוּ אֶתְנַן? כָּל שֶׁנָּתַן לָהּ עֲבַר פָּרָתוֹ, וְחָזַר וּלְקָחוֹ הֵימֶנָּה. אֵיזֶהוּ מְחִיר? כָּל שֶׁהֶחְלִיף לוֹ עֲבַר פָּרָתוֹ, וְחָזַר וּלְקָחוֹ הֵימֶנּוּ.

ו. שָׁלֹשׁ גְּרָנוֹת לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, בְּפֶרֶס הַפֶּסַח וּבְפֶרֶס עֲצֶרֶת וּבְפֶרֶס חָג - אֵין לָהֶן קְצָבָה; דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין פָּחוֹת מֵחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם קֹדֶם לָרֶגֶל. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן עַזַּאי: הוֹאִיל וְאֵלּוּ אוֹמְרִים בְּאֶחָד בֶּאֱלוּל, וְאֵלּוּ אוֹמְרִים בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי, הָאֱלוּלִיִּין מִתְעַשְּׂרִין בְּעַצְמָן, כֵּיצַד? נוֹלְדוּ לוֹ חֲמִשָּׁה בְּאָב וַחֲמִשָּׁה בֶּאֱלוּל, חֲמִשָּׁה בֶּאֱלוּל וַחֲמִשָּׁה בְּתִשְׁרֵי, וַחֲמִשָּׁה בְּאָב וַחֲמִשָּׁה בְּתִשְׁרֵי - אֵין מִצְטָרְפִין. חֲמִשָּׁה בְּתִשְׁרֵי וַחֲמִשָּׁה בְּאָב - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין.

ז. כֵּיצַד מְעַשְּׂרִין? מַעֲמִיד אִמָּהוֹת מִבַּחוּץ וְהֵן גּוֹעוֹת, וְהַבָּנִים יוֹצְאִין לִקְרָאתָן. יָצְאוּ שְׁמִינִי וּתְשִׁיעִי כְּאֶחָד - הֲרֵי זֶה מַשְׁלִים עֲלֵיהֶם. הַתְּשִׁיעִי וַעֲשִׂירִי - יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ. עֲשִׂירִי וְאַחַד עָשָׂר - כֻּלָּן יָמוּתוּ. הָיָה מוֹנֶה רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן, מֵת רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן - הֲרֵי זֶה מַשְׁלִים עֲלֵיהֶן. הָיָה מוֹנֶה וּקְרָאוֹ חֲבֵרוֹ לְדַבֵּר עִמּוֹ - הֲרֵי זֶה מַשְׁלִים עֲלֵיהֶם, הָיָה מוֹנֶה וְחָשְׁכָה לֵיל שַׁבָּת - הֲרֵי זֶה מַשְׁלִים עֲלֵיהֶם. הָיָה מוֹנֶה וְהוֹצִיא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ מִן הַדִּיר, וְחָזַר, כְּמִנְיָן לְכָל דָּבָר, מְנָאָן רִבּוּצִין, אוֹ עוֹמְדִין - הֲרֵי זֶה מַשְׁלִים עֲלֵיהֶן. הָיָה מוֹנֶה, וְקָפַץ מִן הַמְּנוּיִן לְשֶׁאֵין מְנוּיִן, אִם מַכִּירוֹ - פָּטוּר וְהֵן חַיָּבִין. וְאִם לָאו - הֲרֵי כֻלָּן פְּטוּרִין, נִתְעָרֵב בָּהֶן יָתוֹם אוֹ לָקוֹחַ - הֲרֵי כֻלָּן פְּטוּרִין. הָיָה לוֹ עֲשָׂרָה וּמָנָה חֲמִשָּׁה, וּמֵת אֶחָד מִן הַמְּנוּיִן - הֲרֵי זֶה מַשְׁלִים עֲלֵיהֶן מִשֶּׁאֵינָן מְנוּיִן, אֵלּוּ שֶׁמִּנּוּ פְּטוּרִין וְהַשְּׁאָר יִצְטָרְפוּ לַגֹּרֶן הַבָּא. הָיוּ לוֹ חֲמִשָּׁה עָשָׂר, לֹא יֹאמַר: ׳הֲרֵינִי מַכְנִיס עֲשָׂרָה מֵהֶן לַדִּיר׳, אֶלָּא מַכְנִיס אֶת כֻּלָּן וּמוֹנֶה מֵהֶן עֲשָׂרָה, וְהַשְּׁאָר יִתְעַשְּׂרוּ לְשָׁנָה הַבָּאָה. מְנָאָן לְמַפְרֵעַ - עֲשִׂירִי שֶׁבְּכֻלָּן מְקֻדָּשׁ. קָרָא לַתְּשִׁיעִי ׳תְּשִׁיעִי׳, לַעֲשִׂירִי ׳עֲשִׂירִי׳, לְאַחַד עָשָׂר ׳אַחַד עָשָׂר׳, תְּשִׁיעִי לְחֻלִּין עֲשִׂירִי מַעֲשֵׂר אַחַד עָשָׂר חֻלִּין. קָרָא לַתְּשִׁיעִי ׳עֲשִׂירִי׳, וְלָעֲשִׂירִי ׳תְּשִׁיעִי׳, וּלְאַחַד עָשָׂר ׳אַחַד עָשָׂר׳, תְּשִׁיעִי נֶאֱכָל בְּמוּמוֹ, עֲשִׂירִי מַעֲשֵׂר וְאַחַד עָשָׂר קָרֵב שְׁלָמִים. קָרָא לַתְּשִׁיעִי ׳תְּשִׁיעִי׳, וְלָעֲשִׂירִי ׳תְּשִׁיעִי׳, וּלְאַחַד עָשָׂר ׳עֲשִׂירִי׳, תְּשִׁיעִי חֻלִּין וַעֲשִׂירִי מַעֲשֵׂר, וְאַחַד עָשָׂר קָרֵב שְׁלָמִים. קָרָא לַתְּשִׁיעִי ׳עֲשִׂירִי׳ לָעֲשִׂירִי ׳תְּשִׁיעִי׳, וּלְאַחַד עָשָׂר ׳עֲשִׂירִי׳ - שְׁלָשְׁתָּן מְקֻדָּשִׁין. תְּשִׁיעִי נֶאֱכָל בְּמוּמוֹ, עֲשִׂירִי מַעֲשֵׂר, אַחַד עָשָׂר קָרֵב שְׁלָמִים, וְעוֹשֶׂה תְּמוּרָה, קָרָא לַתְּשִׁיעִי ׳תְּשִׁיעִי׳, וְלַעֲשִׂירִי ׳עֲשִׂירִי׳, וּלְאַחַד עָשָׂר ׳עֲשִׂירִי׳ - אֵין אַחַד עָשָׂר מְקֻדָּשׁ. זֶה הַכְּלָל, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נֶעֱקַר שֵׁם עֲשִׂירִי הֵימֶנּוּ - אֵין אַחַד עָשָׂר מְקֻדָּשׁ, עַד שֶׁיִּשְׁתַּכַּח בַּתְּשִׁיעִי, וְיִקָּרֵא לָעֲשִׂירִי ׳תְּשִׁיעִי׳ וּלְאַחַד עָשָׂר ׳עֲשִׂירִי׳. בְּהֵמָה שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהּ סָפֵק מַעֲשֵׂר בְּזְמַן הַזֶּה - יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ. סָפֵק אַחַד עָשָׂר - הֲרֵי כֻלָּן יָמוּתוּ. מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה שֶׁל יְתוֹמִין - מוֹכְרִין אוֹתוֹ מִפְּנֵי ׳הַשֵּׁב אֲבֵדָה׳ לַבְּעָלִים. מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה שֶׁשְּׁחָטוֹ, גִּידָיו, וְקַרְנָיו, וַעֲצָמָיו, וּטְלָפָיו, וְחֶלְבּוֹ, וְעוֹרוֹ, וּגִיזָּתוֹ - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין.

הַשָּׁלֵם

מלכים ב פרק כא

א בֶּן־שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה מְנַשֶּׁה בְמָלְכוֹ וַחֲמִשִּׁים
וְחָמֵשׁ שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ חֶפְצִי־
בָהּ׃ **ב** וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כְּתוֹעֲבֹת הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ **ג** וַיָּשָׁב וַיִּבֶן
אֶת־הַבָּמוֹת אֲשֶׁר אִבַּד חִזְקִיָּהוּ אָבִיו וַיָּקֶם
מִזְבְּחוֹת לַבַּעַל וַיַּעַשׂ אֲשֵׁרָה כַּאֲשֶׁר עָשָׂה אַחְאָב
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁתַּחוּ לְכָל־צְבָא הַשָּׁמַיִם וַיַּעֲבֹד
אֹתָם׃ **ד** וּבָנָה מִזְבְּחוֹת בְּבֵית יְהוָה אֲשֶׁר אָמַר
יְהוָה בִּירוּשָׁלִַם אָשִׂים אֶת־שְׁמִי׃ **ה** וַיִּבֶן מִזְבְּחוֹת
לְכָל־צְבָא הַשָּׁמַיִם בִּשְׁתֵּי חַצְרוֹת בֵּית־
יְהוָה׃ **ו** וְהֶעֱבִיר אֶת־בְּנוֹ בָּאֵשׁ וְעוֹנֵן וְנִחֵשׁ וְעָשָׂה
אוֹב וְיִדְּעֹנִים הִרְבָּה לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה
לְהַכְעִיס׃ **ז** וַיָּשֶׂם אֶת־פֶּסֶל הָאֲשֵׁרָה אֲשֶׁר עָשָׂה
בַּבַּיִת אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֶל־דָּוִד וְאֶל־שְׁלֹמֹה בְּנוֹ
בַּבַּיִת הַזֶּה וּבִירוּשָׁלִַם אֲשֶׁר בָּחַרְתִּי מִכֹּל שִׁבְטֵי
יִשְׂרָאֵל אָשִׂים אֶת־שְׁמִי לְעוֹלָם׃ **ח** וְלֹא אֹסִיף
לְהָנִיד רֶגֶל יִשְׂרָאֵל מִן־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתִּי
לַאֲבוֹתָם רַק | אִם־יִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר
צִוִּיתִים וּלְכָל־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה אֹתָם עַבְדִּי
מֹשֶׁה׃ **ט** וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּתְעֵם מְנַשֶּׁה לַעֲשׂוֹת אֶת־
הָרָע מִן־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד יְהוָה מִפְּנֵי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ **י** וַיְדַבֵּר יְהוָה בְּיַד־עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים
לֵאמֹר׃ **יא** יַעַן אֲשֶׁר עָשָׂה מְנַשֶּׁה מֶלֶךְ־יְהוּדָה
הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה הֵרַע מִכֹּל אֲשֶׁר־עָשׂוּ הָאֱמֹרִי
אֲשֶׁר לְפָנָיו וַיַּחֲטִא גַּם־אֶת־יְהוּדָה בְּגִלּוּלָיו׃
{ס} **יב** לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי
מֵבִיא רָעָה עַל־יְרוּשָׁלִַם וִיהוּדָה אֲשֶׁר כָּל־שֹׁמְעָיו
(שִׁמְעָה) תְּצַלֶּלְנָה שְׁתֵּי אָזְנָיו׃ **יג** וְנָטִיתִי עַל־
יְרוּשָׁלִַם אֶת קָו שֹׁמְרוֹן וְאֶת־מִשְׁקֹלֶת בֵּית אַחְאָב
וּמָחִיתִי אֶת־יְרוּשָׁלִַם כַּאֲשֶׁר־יִמְחֶה אֶת־הַצַּלַּחַת
מָחָה וְהָפַךְ עַל־פָּנֶיהָ׃ **יד** וְנָטַשְׁתִּי אֶת שְׁאֵרִית
נַחֲלָתִי וּנְתַתִּים בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וְהָיוּ לְבַז וְלִמְשִׁסָּה
לְכָל־אֹיְבֵיהֶם׃ **טו** יַעַן אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָרַע בְּעֵינַי
וַיִּהְיוּ מַכְעִסִים אֹתִי מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר יָצְאוּ אֲבוֹתָם
מִמִּצְרַיִם וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ **טז** וְגַם דָּם נָקִי שָׁפַךְ
מְנַשֶּׁה הַרְבֵּה מְאֹד עַד אֲשֶׁר־מִלֵּא אֶת־יְרוּשָׁלִַם
פֶּה לָפֶה לְבַד מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יְהוּדָה
לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה׃ **יז** וְיֶתֶר דִּבְרֵי מְנַשֶּׁה
וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא הֲלֹא־הֵם
כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי
יְהוּדָה׃ **יח** וַיִּשְׁכַּב מְנַשֶּׁה עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר בְּגַן־
בֵּיתוֹ בְּגַן־עֻזָּא וַיִּמְלֹךְ אָמוֹן בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃ {פ}
יט בֶּן־עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה אָמוֹן בְּמָלְכוֹ וּשְׁתַּיִם
שָׁנִים מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ מְשֻׁלֶּמֶת בַּת־
חָרוּץ מִן־יָטְבָה׃ **כ** וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר
עָשָׂה מְנַשֶּׁה אָבִיו׃ **כא** וַיֵּלֶךְ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־
הָלַךְ אָבִיו וַיַּעֲבֹד אֶת־הַגִּלֻּלִים אֲשֶׁר עָבַד אָבִיו
וַיִּשְׁתַּחוּ לָהֶם׃ **כב** וַיַּעֲזֹב אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָיו
וְלֹא הָלַךְ בְּדֶרֶךְ יְהוָה׃ **כג** וַיִּקְשְׁרוּ עַבְדֵי־אָמוֹן
עָלָיו וַיָּמִיתוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ׃ **כד** וַיַּךְ עַם־הָאָרֶץ
אֵת כָּל־הַקֹּשְׁרִים עַל־הַמֶּלֶךְ אָמוֹן וַיַּמְלִיכוּ עַם־
הָאָרֶץ אֶת־יֹאשִׁיָּהוּ בְנוֹ תַּחְתָּיו׃ **כה** וְיֶתֶר דִּבְרֵי
אָמוֹן אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר
דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃ **כו** וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ
בִּקְבֻרָתוֹ בְּגַן־עֻזָּא וַיִּמְלֹךְ יֹאשִׁיָּהוּ בְנוֹ תַּחְתָּיו׃
{פ}

מלכים ב פרק כב

א בֶּן־שְׁמֹנֶה שָׁנָה יֹאשִׁיָּהוּ בְמָלְכֹו וּשְׁלֹשִׁים וְאַחַת
שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ יְדִידָה בַת־עַדָיָה
מִבָּצְקַת: **ב** וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה וַיֵּלֶךְ בְּכָל־
דֶּרֶךְ דָּוִד אָבִיו וְלֹא־סָר יָמִין וּשְׂמֹאול: {פ}
ג וַיְהִי בִּשְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ שָׁלַח
הַמֶּלֶךְ אֶת־שָׁפָן בֶּן־אֲצַלְיָהוּ בֶּן־מְשֻׁלָּם הַסֹּפֵר
בֵּית יְהוָה לֵאמֹר: **ד** עֲלֵה אֶל־חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן
הַגָּדֹול וְיִתֻּם אֶת־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵּית יְהוָה אֲשֶׁר
אָסְפוּ שֹׁמְרֵי הַסַּף מֵאֶת הָעָם: **ה** ויתנה (וְיִתְּנוּהוּ)
עַל־יַד עֹשֵׂי הַמְּלָאכָה הַמֻּפְקָדִים בבית (בֵּית)
יְהוָה וְיִתְּנוּ אֹתוֹ לְעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר בְּבֵית
יְהוָה לְחַזֵּק בֶּדֶק הַבָּיִת: **ו** לֶחָרָשִׁים וְלַבֹּנִים
וְלַגֹּדְרִים וְלִקְנֹות עֵצִים וְאַבְנֵי מַחְצֵב לְחַזֵּק אֶת־
הַבָּיִת: **ז** אָךְ לֹא־יֵחָשֵׁב אִתָּם הַכֶּסֶף הַנִּתָּן עַל־
יָדָם כִּי בֶאֱמוּנָה הֵם עֹשִׂים: **ח** וַיֹּאמֶר חִלְקִיָּהוּ
הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֶל־שָׁפָן הַסֹּפֵר סֵפֶר הַתּוֹרָה
מָצָאתִי בְּבֵית יְהוָה וַיִּתֵּן חִלְקִיָּה אֶת־הַסֵּפֶר אֶל־
שָׁפָן וַיִּקְרָאֵהוּ: **ט** וַיָּבֹא שָׁפָן הַסֹּפֵר אֶל־הַמֶּלֶךְ
וַיָּשֶׁב אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּבָר וַיֹּאמֶר הִתֵּיכוּ עֲבָדֶיךָ אֶת־
הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בַּבַּיִת וַיִּתְּנֻהוּ עַל־יַד עֹשֵׂי
הַמְּלָאכָה הַמֻּפְקָדִים בֵּית יְהוָה: **י** וַיַּגֶּד שָׁפָן
הַסֹּפֵר לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר סֵפֶר נָתַן לִי חִלְקִיָּה הַכֹּהֵן
וַיִּקְרָאֵהוּ שָׁפָן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: **יא** וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ הַמֶּלֶךְ
אֶת־דִּבְרֵי סֵפֶר הַתּוֹרָה וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו: **יב** וַיְצַו
הַמֶּלֶךְ אֶת־חִלְקִיָּה הַכֹּהֵן וְאֶת־אֲחִיקָם בֶּן־שָׁפָן
וְאֶת־עַכְבֹּור בֶּן־מִיכָיְהוּ וְאֶת שָׁפָן הַסֹּפֵר וְאֶת
עַשָׂיָה עֶבֶד־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר: **יג** לְכוּ דִרְשׁוּ אֶת־
יְהוָה בַּעֲדִי וּבְעַד־הָעָם וּבְעַד כָּל־יְהוּדָה עַל־דִּבְרֵי
הַסֵּפֶר הַנִּמְצָא הַזֶּה כִּי־גְדוֹלָה חֲמַת יְהוָה אֲשֶׁר־
הִיא נִצְּתָה בָּנוּ עַל אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֲבֹתֵינוּ עַל־
דִּבְרֵי הַסֵּפֶר הַזֶּה לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַכָּתוּב
עָלֵינוּ: **יד** וַיֵּלֶךְ חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן וַאֲחִיקָם וְעַכְבֹּור
וְשָׁפָן וַעֲשָׂיָה אֶל־חֻלְדָּה הַנְּבִיאָה אֵשֶׁת | שַׁלֻּם
בֶּן־תִּקְוָה בֶּן־חַרְחַס שֹׁמֵר הַבְּגָדִים וְהִיא יֹשֶׁבֶת
בִּירוּשָׁלִַם בַּמִּשְׁנֶה וַיְדַבְּרוּ אֵלֶיהָ: **טו** וַתֹּאמֶר
אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אִמְרוּ לָאִישׁ
אֲשֶׁר־שָׁלַח אֶתְכֶם אֵלָי: **טז** כֹּה אָמַר יְהוָה הִנְנִי
מֵבִיא רָעָה אֶל־הַמָּקֹום הַזֶּה וְעַל־יֹשְׁבָיו אֵת כָּל־
דִּבְרֵי הַסֵּפֶר אֲשֶׁר קָרָא מֶלֶךְ יְהוּדָה: **יז** תַּחַת |
אֲשֶׁר עֲזָבוּנִי וַיְקַטְּרוּ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים לְמַעַן
הַכְעִיסֵנִי בְּכֹל מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם וְנִצְּתָה חֲמָתִי
בַּמָּקֹום הַזֶּה וְלֹא תִכְבֶּה: **יח** וְאֶל־מֶלֶךְ יְהוּדָה
הַשֹּׁלֵחַ אֶתְכֶם לִדְרֹשׁ אֶת־יְהוָה כֹּה תֹאמְרוּ אֵלָיו
כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
שָׁמָעְתָּ: **יט** יַעַן רַךְ־לְבָבְךָ וַתִּכָּנַע | מִפְּנֵי יְהוָה
בְּשָׁמְעֲךָ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי עַל־הַמָּקֹום הַזֶּה וְעַל־
יֹשְׁבָיו לִהְיוֹת לְשַׁמָּה וְלִקְלָלָה וַתִּקְרַע אֶת־בְּגָדֶיךָ
וַתִּבְכֶּה לְפָנָי וְגַם אֲנִכִי שָׁמַעְתִּי נְאֻם־יְהוָה: **כ** לָכֵן
הִנְנִי אֹסִפְךָ עַל־אֲבֹתֶיךָ וְנֶאֱסַפְתָּ אֶל־קִבְרֹתֶיךָ
בְּשָׁלֹום וְלֹא־תִרְאֶינָה עֵינֶיךָ בְּכֹל הָרָעָה אֲשֶׁר־
אֲנִי מֵבִיא עַל־הַמָּקֹום הַזֶּה וַיָּשִׁבוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ
דָּבָר:

מלכים ב פרק כג

א וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיַּאַסְפוּ אֵלָיו כָּל־זִקְנֵי יְהוּדָה
וִירוּשָׁלִָם: **ב** וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ בֵּית־יְהוָה וְכָל־אִישׁ
יְהוּדָה וְכָל־יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִַם אִתֹּו וְהַכֹּהֲנִים
וְהַנְּבִיאִים וְכָל־הָעָם לְמִקָּטֹן וְעַד־גָּדֹול וַיִּקְרָא
בְּאָזְנֵיהֶם אֶת־כָּל־דִּבְרֵי סֵפֶר הַבְּרִית הַנִּמְצָא
בְּבֵית יְהוָה: **ג** וַיַּעֲמֹד הַמֶּלֶךְ עַל־הָעַמּוּד וַיִּכְרֹת

אֶת־הַבְּרִית | לִפְנֵי יְהוָה לָלֶכֶת אַחַר יְהוָה
וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְאֶת־עֵדְוֹתָיו וְאֶת־חֻקֹּתָיו בְּכָל־
לֵב וּבְכָל־נָפֶשׁ לְהָקִים אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת
הַכְּתֻבִים עַל־הַסֵּפֶר הַזֶּה וַיַּעֲמֹד כָּל־הָעָם
בַּבְּרִית: **ד** וַיְצַו הַמֶּלֶךְ אֶת־חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל
וְאֶת־כֹּהֲנֵי הַמִּשְׁנֶה וְאֶת־שֹׁמְרֵי הַסַּף לְהוֹצִיא
מֵהֵיכַל יְהוָה אֶת כָּל־הַכֵּלִים הָעֲשׂוּיִם לַבַּעַל
וְלָאֲשֵׁרָה וּלְכָל צְבָא הַשָּׁמָיִם וַיִּשְׂרְפֵם מִחוּץ
לִירוּשָׁלַ͏ִם בְּשַׁדְמוֹת קִדְרוֹן וְנָשָׂא אֶת־עֲפָרָם בֵּית־
אֵל: **ה** וְהִשְׁבִּית אֶת־הַכְּמָרִים אֲשֶׁר נָתְנוּ מַלְכֵי
יְהוּדָה וַיְקַטֵּר בַּבָּמוֹת בְּעָרֵי יְהוּדָה וּמְסִבֵּי
יְרוּשָׁלִַ͏ם וְאֶת־הַמְקַטְּרִים לַבַּעַל לַשֶּׁמֶשׁ וְלַיָּרֵחַ
וְלַמַּזָּלוֹת וּלְכָל צְבָא הַשָּׁמָיִם: **ו** וַיּוֹצֵא אֶת־
הָאֲשֵׁרָה מִבֵּית יְהוָה מִחוּץ לִירוּשָׁלַ͏ִם אֶל־נַחַל
קִדְרוֹן וַיִּשְׂרֹף אֹתָהּ בְּנַחַל קִדְרוֹן וַיָּדֶק לְעָפָר
וַיִּשְׁלֵךְ אֶת־עֲפָרָהּ עַל־קִבְרֵי בְּנֵי הָעָם: **ז** וַיִּתֹּץ אֶת־
בָּתֵּי הַקְּדֵשִׁים אֲשֶׁר בְּבֵית יְהוָה אֲשֶׁר הַנָּשִׁים
אֹרְגוֹת שָׁם בָּתִּים לָאֲשֵׁרָה: **ח** וַיָּבֵא אֶת־כָּל־
הַכֹּהֲנִים מֵעָרֵי יְהוּדָה וַיְטַמֵּא אֶת־הַבָּמוֹת אֲשֶׁר
קִטְּרוּ־שָׁמָּה הַכֹּהֲנִים מִגֶּבַע עַד־בְּאֵר שֶׁבַע וַיִּתֹּץ
אֶת־בָּמוֹת הַשְּׁעָרִים אֲשֶׁר־פֶּתַח שַׁעַר יְהוֹשֻׁעַ
שַׂר־הָעִיר אֲשֶׁר־עַל־שְׂמֹאול אִישׁ בְּשַׁעַר
הָעִיר: **ט** אַךְ לֹא יַעֲלוּ כֹהֲנֵי הַבָּמוֹת אֶל־מִזְבַּח
יְהוָה בִּירוּשָׁלִַ͏ם כִּי אִם־אָכְלוּ מַצּוֹת בְּתוֹךְ
אֲחֵיהֶם: **י** וְטִמֵּא אֶת־הַתֹּפֶת אֲשֶׁר בְּגֵי בְנֵי־ (בֶן־
) הִנֹּם לְבִלְתִּי לְהַעֲבִיר אִישׁ אֶת־בְּנוֹ וְאֶת־בִּתּוֹ
בָּאֵשׁ לַמֹּלֶךְ: **יא** וַיַּשְׁבֵּת אֶת־הַסּוּסִים אֲשֶׁר נָתְנוּ
מַלְכֵי יְהוּדָה לַשֶּׁמֶשׁ מִבֹּא בֵית־יְהוָה אֶל־לִשְׁכַּת
נְתַן־הַמֶּלֶךְ הַסָּרִיס אֲשֶׁר בַּפַּרְוָרִים וְאֶת־מַרְכְּבוֹת
הַשֶּׁמֶשׁ שָׂרַף בָּאֵשׁ: **יב** וְאֶת־הַמִּזְבְּחוֹת אֲשֶׁר עַל־
הַגַּג עֲלִיַּת אָחָז אֲשֶׁר־עָשׂוּ | מַלְכֵי יְהוּדָה וְאֶת־
הַמִּזְבְּחוֹת אֲשֶׁר־עָשָׂה מְנַשֶּׁה בִּשְׁתֵּי חַצְרוֹת בֵּית־
יְהוָה נָתַץ הַמֶּלֶךְ וַיָּרָץ מִשָּׁם וְהִשְׁלִיךְ אֶת־עֲפָרָם
אֶל־נַחַל קִדְרוֹן: **יג** וְאֶת־הַבָּמוֹת אֲשֶׁר | עַל־פְּנֵי
יְרוּשָׁלַ͏ִם אֲשֶׁר מִימִין לְהַר־הַמַּשְׁחִית אֲשֶׁר בָּנָה
שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל לְעַשְׁתֹּרֶת | שִׁקֻּץ צִידֹנִים
וְלִכְמוֹשׁ שִׁקֻּץ מוֹאָב וּלְמִלְכֹּם תּוֹעֲבַת בְּנֵי־עַמּוֹן
טִמֵּא הַמֶּלֶךְ: **יד** וְשִׁבַּר אֶת־הַמַּצֵּבוֹת וַיְכָרֹת אֶת־
הָאֲשֵׁרִים וַיְמַלֵּא אֶת־מְקוֹמָם עַצְמוֹת
אָדָם: **טו** וְגַם אֶת־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר בְּבֵית־אֵל הַבָּמָה
אֲשֶׁר עָשָׂה יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־
יִשְׂרָאֵל גַּם אֶת־הַמִּזְבֵּחַ הַהוּא וְאֶת־הַבָּמָה נָתָץ
וַיִּשְׂרֹף אֶת־הַבָּמָה הֵדַק לְעָפָר וְשָׂרַף
אֲשֵׁרָה: **טז** וַיִּפֶן יֹאשִׁיָּהוּ וַיַּרְא אֶת־הַקְּבָרִים
אֲשֶׁר־שָׁם בָּהָר וַיִּשְׁלַח וַיִּקַּח אֶת־הָעֲצָמוֹת מִן־
הַקְּבָרִים וַיִּשְׂרֹף עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיְטַמְּאֵהוּ כִּדְבַר
יְהוָה אֲשֶׁר קָרָא אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר קָרָא אֶת־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: **יז** וַיֹּאמֶר מָה הַצִּיּוּן הַלָּז אֲשֶׁר
אֲנִי רֹאֶה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אַנְשֵׁי הָעִיר הַקֶּבֶר אִישׁ־
הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־בָּא מִיהוּדָה וַיִּקְרָא אֶת־הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עַל הַמִּזְבֵּחַ בֵּית־
אֵל: **יח** וַיֹּאמֶר הַנִּיחוּ לוֹ אִישׁ אַל־יָנַע עַצְמוֹתָיו
וַיְמַלְּטוּ עַצְמוֹתָיו אֶת עַצְמוֹת הַנָּבִיא אֲשֶׁר־בָּא
מִשֹּׁמְרוֹן: **יט** וְגַם אֶת־כָּל־בָּתֵּי הַבָּמוֹת אֲשֶׁר |
בְּעָרֵי שֹׁמְרוֹן אֲשֶׁר עָשׂוּ מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל לְהַכְעִיס
הֵסִיר יֹאשִׁיָּהוּ וַיַּעַשׂ לָהֶם כְּכָל־הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר
עָשָׂה בְּבֵית־אֵל: **כ** וַיִּזְבַּח אֶת־כָּל־כֹּהֲנֵי הַבָּמוֹת
אֲשֶׁר־שָׁם עַל־הַמִּזְבְּחוֹת וַיִּשְׂרֹף אֶת־עַצְמוֹת אָדָם
עֲלֵיהֶם וַיָּשָׁב יְרוּשָׁלִָ͏ם: **כא** וַיְצַו הַמֶּלֶךְ אֶת־כָּל־
הָעָם לֵאמֹר עֲשׂוּ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּכָּתוּב

עַל סֵפֶר הַבְּרִית הַזֶּה׃ **כב** כִּי לֹא נַעֲשָׂה כַּפֶּסַח
הַזֶּה מִימֵי הַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר שָׁפְטוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְכֹל
יְמֵי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וּמַלְכֵי יְהוּדָה׃ **כג** כִּי אִם־
בִּשְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ נַעֲשָׂה הַפֶּסַח
הַזֶּה לַיהוָה בִּירוּשָׁלִָם׃ **כד** וְגַם אֶת־הָאֹבוֹת וְאֶת־
הַיִּדְּעֹנִים וְאֶת־הַתְּרָפִים וְאֶת־הַגִּלֻּלִים וְאֶת כָּל־
הַשִּׁקֻּצִים אֲשֶׁר נִרְאוּ בְּאֶרֶץ יְהוּדָה וּבִירוּשָׁלִָם
בִּעֵר יֹאשִׁיָּהוּ לְמַעַן הָקִים אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה
הַכְּתֻבִים עַל־הַסֵּפֶר אֲשֶׁר מָצָא חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן
בֵּית יְהוָה׃ **כה** וְכָמֹהוּ לֹא־הָיָה לְפָנָיו מֶלֶךְ אֲשֶׁר־
שָׁב אֶל־יְהוָה בְּכָל־לִבָּבוֹ וּבְכָל־נַפְשׁוֹ וּבְכָל־מְאֹדוֹ
כְּכֹל תּוֹרַת מֹשֶׁה וְאַחֲרָיו לֹא־קָם כָּמֹהוּ׃ **כו** אַךְ |
לֹא־שָׁב יְהוָה מֵחֲרוֹן אַפּוֹ הַגָּדוֹל אֲשֶׁר־חָרָה אַפּוֹ
בִּיהוּדָה עַל כָּל־הַכְּעָסִים אֲשֶׁר הִכְעִיסוֹ
מְנַשֶּׁה׃ **כז** וַיֹּאמֶר יְהוָה גַּם אֶת־יְהוּדָה אָסִיר מֵעַל
פָּנַי כַּאֲשֶׁר הֵסַרְתִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל וּמָאַסְתִּי אֶת־
הָעִיר הַזֹּאת אֲשֶׁר־בָּחַרְתִּי אֶת־יְרוּשָׁלִַם וְאֶת־
הַבַּיִת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי יִהְיֶה שְׁמִי שָׁם׃ **כח** וְיֶתֶר
דִּבְרֵי יֹאשִׁיָּהוּ וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים
עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃ **כט** בְּיָמָיו
עָלָה פַרְעֹה נְכֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם עַל־מֶלֶךְ אַשּׁוּר עַל־
נְהַר־פְּרָת וַיֹּלֶךְ הַמֶּלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ לִקְרָאתוֹ וַיְמִיתֵהוּ
בְּמִגִּדּוֹ כִּרְאֹתוֹ אֹתוֹ׃ **ל** וַיַּרְכִּבֻהוּ עֲבָדָיו מֵת
מְמִגִּדּוֹ וַיְבִאֻהוּ יְרוּשָׁלִַם וַיִּקְבְּרֻהוּ בְּקִבְרָתוֹ וַיִּקַּח
עַם־הָאָרֶץ אֶת־יְהוֹאָחָז בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ וַיִּמְשְׁחוּ אֹתוֹ
וַיַּמְלִיכוּ אֹתוֹ תַּחַת אָבִיו׃ {פ}
לא בֶּן־עֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה יְהוֹאָחָז בְּמָלְכֹו
וּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ חֲמוּטַל
בַּת־יִרְמְיָהוּ מִלִּבְנָה׃ **לב** וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה
כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשׂוּ אֲבֹתָיו׃ **לג** וַיַּאַסְרֵהוּ פַרְעֹה נְכֹה
בְּרִבְלָה בְּאֶרֶץ חֲמָת בְּמַלְכֹּו (מִמְּלֹךְ) בִּירוּשָׁלִָם
וַיִּתֵּן־עֹנֶשׁ עַל־הָאָרֶץ מֵאָה כִכַּר־כֶּסֶף וְכִכַּר
זָהָב׃ **לד** וַיַּמְלֶךְ פַּרְעֹה נְכֹה אֶת־אֶלְיָקִים בֶּן־
יֹאשִׁיָּהוּ תַּחַת יֹאשִׁיָּהוּ אָבִיו וַיַּסֵּב אֶת־שְׁמוֹ
יְהוֹיָקִים וְאֶת־יְהוֹאָחָז לָקַח וַיָּבֹא מִצְרַיִם וַיָּמָת
שָׁם׃ **לה** וְהַכֶּסֶף וְהַזָּהָב נָתַן יְהוֹיָקִים לְפַרְעֹה אַךְ
הֶעֱרִיךְ אֶת־הָאָרֶץ לָתֵת אֶת־הַכֶּסֶף עַל־פִּי פַרְעֹה
אִישׁ כְּעֶרְכּוֹ נָגַשׂ אֶת־הַכֶּסֶף וְאֶת־הַזָּהָב אֶת־עַם
הָאָרֶץ לָתֵת לְפַרְעֹה נְכֹה׃ {ס} **לו** בֶּן־עֶשְׂרִים
וְחָמֵשׁ שָׁנָה יְהוֹיָקִים בְּמָלְכֹו וְאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה
מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ זבידה (זְבוּדָּה) בַּת־
פְּדָיָה מִן־רוּמָה׃ **לז** וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כְּכֹל
אֲשֶׁר־עָשׂוּ אֲבֹתָיו׃

מלכים ב פרק כד

א בְּיָמָיו עָלָה נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וַיְהִי־לוֹ
יְהוֹיָקִים עֶבֶד שָׁלֹשׁ שָׁנִים וַיָּשָׁב וַיִּמְרָד־
בּוֹ׃ **ב** וַיְשַׁלַּח יְהוָה | בּוֹ אֶת־גְּדוּדֵי כַשְׂדִּים וְאֶת־
גְּדוּדֵי אֲרָם וְאֶת | גְּדוּדֵי מוֹאָב וְאֶת גְּדוּדֵי בְּנֵי־
עַמּוֹן וַיְשַׁלְּחֵם בִּיהוּדָה לְהַאֲבִידוֹ כִּדְבַר יְהוָה
אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים׃ **ג** אַךְ | עַל־פִּי
יְהוָה הָיְתָה בִּיהוּדָה לְהָסִיר מֵעַל פָּנָיו בְּחַטֹּאת
מְנַשֶּׁה כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה׃ **ד** וְגַם דַּם־הַנָּקִי אֲשֶׁר
שָׁפָךְ וַיְמַלֵּא אֶת־יְרוּשָׁלִַם דָּם נָקִי וְלֹא־אָבָה יְהוָה
לִסְלֹחַ׃ **ה** וְיֶתֶר דִּבְרֵי יְהוֹיָקִים וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה
הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי
יְהוּדָה׃ **ו** וַיִּשְׁכַּב יְהוֹיָקִים עִם־אֲבֹתָיו וַיִּמְלֹךְ
יְהוֹיָכִין בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃ **ז** וְלֹא־הֹסִיף עוֹד מֶלֶךְ מִצְרַיִם
לָצֵאת מֵאַרְצוֹ כִּי־לָקַח מֶלֶךְ בָּבֶל מִנַּחַל מִצְרַיִם
עַד־נְהַר־פְּרָת כֹּל אֲשֶׁר הָיְתָה לְמֶלֶךְ מִצְרָיִם׃ {פ}

ח בֶּן־שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה יְהוֹיָכִין בְּמָלְכֹו וּשְׁלֹשָׁה
חֳדָשִׁים מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמֹּו נְחֻשְׁתָּא בַת־
אֶלְנָתָן מִירוּשָׁלִם: **ט** וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כְּכֹל
אֲשֶׁר־עָשָׂה אָבִיו: **י** בָּעֵת הַהִיא עלה (עָלוּ) עַבְדֵי
נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל יְרוּשָׁלִַם וַתָּבֹא הָעִיר
בַּמָּצוֹר: **יא** וַיָּבֹא נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל עַל־הָעִיר
וַעֲבָדָיו צָרִים עָלֶיהָ: **יב** וַיֵּצֵא יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ־יְהוּדָה
עַל־מֶלֶךְ בָּבֶל הוּא וְאִמֹּו וַעֲבָדָיו וְשָׂרָיו וְסָרִיסָיו
וַיִּקַּח אֹתוֹ מֶלֶךְ בָּבֶל בִּשְׁנַת שְׁמֹנֶה
לְמָלְכֹו: **יג** וַיֹּוצֵא מִשָּׁם אֶת־כָּל־אֹוצְרוֹת בֵּית
יְהוָה וְאֹוצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיְקַצֵּץ אֶת־כָּל־כְּלֵי
הַזָּהָב אֲשֶׁר עָשָׂה שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל בְּהֵיכַל
יְהוָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: **יד** וְהִגְלָה אֶת־כָּל־
יְרוּשָׁלִַם וְאֶת־כָּל־הַשָּׂרִים וְאֶת | כָּל־גִּבּוֹרֵי הַחַיִל
עשרה (עֲשֶׂרֶת) אֲלָפִים גּוֹלָה וְכָל־הֶחָרָשׁ
וְהַמַּסְגֵּר לֹא נִשְׁאַר זוּלַת דַּלַּת עַם־
הָאָרֶץ: **טו** וַיֶּגֶל אֶת־יְהוֹיָכִין בָּבֶלָה וְאֶת־אֵם
הַמֶּלֶךְ וְאֶת־נְשֵׁי הַמֶּלֶךְ וְאֶת־סָרִיסָיו וְאֵת אולי
(אֵילֵי) הָאָרֶץ הוֹלִיךְ גּוֹלָה מִירוּשָׁלִַם
בָּבֶלָה: **טז** וְאֵת כָּל־אַנְשֵׁי הַחַיִל שִׁבְעַת אֲלָפִים
וְהֶחָרָשׁ וְהַמַּסְגֵּר אֶלֶף הַכֹּל גִּבּוֹרִים עֹשֵׂי מִלְחָמָה
וַיְבִיאֵם מֶלֶךְ־בָּבֶל גּוֹלָה בָּבֶלָה: **יז** וַיַּמְלֶךְ מֶלֶךְ־
בָּבֶל אֶת־מַתַּנְיָה דֹדוֹ תַּחְתָּיו וַיַּסֵּב אֶת־שְׁמֹו
צִדְקִיָּהוּ: {פ}

יח בֶּן־עֶשְׂרִים וְאַחַת שָׁנָה צִדְקִיָּהוּ בְמָלְכֹו וְאַחַת
עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִַם וְשֵׁם אִמֹּו חמיטל
(חֲמוּטַל) בַּת־יִרְמְיָהוּ מִלִּבְנָה: **יט** וַיַּעַשׂ הָרַע
בְּעֵינֵי יְהוָה כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוֹיָקִים: **כ** כִּי | עַל־
אַף יְהוָה הָיְתָה בִירוּשָׁלִַם וּבִיהוּדָה עַד־הִשְׁלִכֹו
אֹתָם מֵעַל פָּנָיו וַיִּמְרֹד צִדְקִיָּהוּ בְּמֶלֶךְ בָּבֶל: {ס}

מלכים ב פרק כה

א וַיְהִי בִשְׁנַת הַתְּשִׁיעִית לְמָלְכֹו בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי
בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בָּא נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל הוּא
וְכָל־חֵילֹו עַל־יְרוּשָׁלִַם וַיִּחַן עָלֶיהָ וַיִּבְנוּ עָלֶיהָ דָּיֵק
סָבִיב: **ב** וַתָּבֹא הָעִיר בַּמָּצוֹר עַד עַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה
שָׁנָה לַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ: **ג** בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ וַיֶּחֱזַק
הָרָעָב בָּעִיר וְלֹא־הָיָה לֶחֶם לְעַם
הָאָרֶץ: **ד** וַתִּבָּקַע הָעִיר וְכָל־אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה |
הַלַּיְלָה דֶּרֶךְ שַׁעַר | בֵּין הַחֹמֹתַיִם אֲשֶׁר עַל־גַּן
הַמֶּלֶךְ וְכַשְׂדִּים עַל־הָעִיר סָבִיב וַיֵּלֶךְ דֶּרֶךְ
הָעֲרָבָה: **ה** וַיִּרְדְּפוּ חֵיל־כַּשְׂדִּים אַחַר הַמֶּלֶךְ
וַיַּשִּׂגוּ אֹתוֹ בְּעַרְבוֹת יְרֵחֹו וְכָל־חֵילֹו נָפְצוּ
מֵעָלָיו: **ו** וַיִּתְפְּשׂוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיַּעֲלוּ אֹתוֹ אֶל־מֶלֶךְ
בָּבֶל רִבְלָתָה וַיְדַבְּרוּ אִתּוֹ מִשְׁפָּט: **ז** וְאֶת־בְּנֵי
צִדְקִיָּהוּ שָׁחֲטוּ לְעֵינָיו וְאֶת־עֵינֵי צִדְקִיָּהוּ עִוֵּר
וַיַּאַסְרֵהוּ בַּנְחֻשְׁתַּיִם וַיְבִאֵהוּ בָּבֶל: {ס} **ח** וּבַחֹדֶשׁ
הַחֲמִישִׁי בְּשִׁבְעָה לַחֹדֶשׁ הִיא שְׁנַת תְּשַׁע־עֶשְׂרֵה
שָׁנָה לַמֶּלֶךְ נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל בָּא נְבוּזַרְאַדָן
רַב־טַבָּחִים עֶבֶד מֶלֶךְ־בָּבֶל יְרוּשָׁלִָם: **ט** וַיִּשְׂרֹף
אֶת־בֵּית־יְהוָה וְאֶת־בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֵת כָּל־בָּתֵּי
יְרוּשָׁלִַם וְאֶת־כָּל־בֵּית גָּדוֹל שָׂרַף בָּאֵשׁ: **י** וְאֵת־
חוֹמֹת יְרוּשָׁלִַם סָבִיב נָתְצוּ כָּל־חֵיל כַּשְׂדִּים אֲשֶׁר
רַב־טַבָּחִים: **יא** וְאֵת יֶתֶר הָעָם הַנִּשְׁאָרִים בָּעִיר
וְאֶת־הַנֹּפְלִים אֲשֶׁר נָפְלוּ עַל־הַמֶּלֶךְ בָּבֶל וְאֵת
יֶתֶר הֶהָמוֹן הֶגְלָה נְבוּזַרְאַדָן רַב־
טַבָּחִים: **יב** וּמִדַּלַּת הָאָרֶץ הִשְׁאִיר רַב־טַבָּחִים
לְכֹרְמִים וּלְיֹגְבִים: **יג** וְאֶת־עַמּוּדֵי הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר
בֵּית־יְהוָה וְאֶת־הַמְּכֹנֹות וְאֶת־יָם הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר
בְּבֵית־יְהוָה שִׁבְּרוּ כַשְׂדִּים וַיִּשְׂאוּ אֶת־נְחֻשְׁתָּם

בָּבֶלָה: **יד** וְאֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־
הַמְזַמְּרוֹת וְאֶת־הַכַּפּוֹת וְאֵת כָּל־כְּלֵי הַנְּחֹשֶׁת
אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ־בָם לָקָחוּ: **טו** וְאֶת־הַמַּחְתּוֹת וְאֶת־
הַמִּזְרָקוֹת אֲשֶׁר זָהָב זָהָב וַאֲשֶׁר־כֶּסֶף כֶּסֶף לָקַח
רַב־טַבָּחִים: **טז** הָעַמּוּדִים | שְׁנַיִם הַיָּם הָאֶחָד
וְהַמְּכֹנוֹת אֲשֶׁר־עָשָׂה שְׁלֹמֹה לְבֵית יְהוָה לֹא־הָיָה
מִשְׁקָל לִנְחֹשֶׁת כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה: **יז** שְׁמֹנֶה
עֶשְׂרֵה אַמָּה קוֹמַת | הָעַמּוּד הָאֶחָד וְכֹתֶרֶת
עָלָיו | נְחֹשֶׁת וְקוֹמַת הַכֹּתֶרֶת שָׁלֹשׁ אמה
(אַמּוֹת) וּשְׂבָכָה וְרִמֹּנִים עַל־הַכֹּתֶרֶת סָבִיב הַכֹּל
נְחֹשֶׁת וְכָאֵלֶּה לָעַמּוּד הַשֵּׁנִי עַל־
הַשְּׂבָכָה: **יח** וַיִּקַּח רַב־טַבָּחִים אֶת־שְׂרָיָה כֹּהֵן
הָרֹאשׁ וְאֶת־צְפַנְיָהוּ כֹּהֵן מִשְׁנֶה וְאֶת־שְׁלֹשֶׁת
שֹׁמְרֵי הַסַּף: **יט** וּמִן־הָעִיר לָקַח סָרִיס אֶחָד
אֲשֶׁר־הוּא פָקִיד | עַל־אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה וַחֲמִשָּׁה
אֲנָשִׁים מֵרֹאֵי פְנֵי־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר נִמְצְאוּ בָעִיר וְאֵת
הַסֹּפֵר שַׂר הַצָּבָא הַמַּצְבֵּא אֶת־עַם הָאָרֶץ וְשִׁשִּׁים
אִישׁ מֵעַם הָאָרֶץ הַנִּמְצְאִים בָּעִיר: **כ** וַיִּקַּח אֹתָם
נְבוּזַרְאֲדָן רַב־טַבָּחִים וַיֹּלֶךְ אֹתָם עַל־מֶלֶךְ בָּבֶל
רִבְלָתָה: **כא** וַיַּךְ אֹתָם מֶלֶךְ בָּבֶל וַיְמִיתֵם בְּרִבְלָה
בְּאֶרֶץ חֲמָת וַיִּגֶל יְהוּדָה מֵעַל אַדְמָתוֹ: **כב** וְהָעָם
הַנִּשְׁאָר בְּאֶרֶץ יְהוּדָה אֲשֶׁר הִשְׁאִיר נְבוּכַדְנֶאצַּר
מֶלֶךְ בָּבֶל וַיַּפְקֵד עֲלֵיהֶם אֶת־גְּדַלְיָהוּ בֶּן־אֲחִיקָם
בֶּן־שָׁפָן: **כג** וַיִּשְׁמְעוּ כָּל־שָׂרֵי הַחֲיָלִים הֵמָּה
וְהָאֲנָשִׁים כִּי־הִפְקִיד מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־גְּדַלְיָהוּ
וַיָּבֹאוּ אֶל־גְּדַלְיָהוּ הַמִּצְפָּה וְיִשְׁמָעֵאל בֶּן־נְתַנְיָה
וְיוֹחָנָן בְּנֵי־קָרֵחַ וּשְׂרָיָה בֶן־תַּנְחֻמֶת הַנְּטֹפָתִי
וְיַאֲזַנְיָהוּ בֶּן־הַמַּעֲכָתִי הֵמָּה וַאֲנָשֵׁיהֶם: **כד** וַיִּשָּׁבַע
לָהֶם גְּדַלְיָהוּ וְלַאֲנָשֵׁיהֶם וַיֹּאמֶר לָהֶם אַל־תִּירְאוּ
מֵעַבְדֵי הַכַּשְׂדִּים שְׁבוּ בָאָרֶץ וְעִבְדוּ אֶת־מֶלֶךְ
בָּבֶל וְיִטַב לָכֶם: {פ}
כה וַיְהִי | בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בָּא יִשְׁמָעֵאל בֶּן־
נְתַנְיָה בֶּן־אֱלִישָׁמָע מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה וַעֲשָׂרָה
אֲנָשִׁים אִתּוֹ וַיַּכּוּ אֶת־גְּדַלְיָהוּ וַיָּמָת וְאֶת־הַיְּהוּדִים
וְאֶת־הַכַּשְׂדִּים אֲשֶׁר־הָיוּ אִתּוֹ בַּמִּצְפָּה: **כו** וַיָּקֻמוּ
כָל־הָעָם מִקָּטֹן וְעַד־גָּדוֹל וְשָׂרֵי הַחֲיָלִים וַיָּבֹאוּ
מִצְרַיִם כִּי יָרְאוּ מִפְּנֵי כַשְׂדִּים: {ס} **כז** וַיְהִי
בִּשְׁלֹשִׁים וָשֶׁבַע שָׁנָה לְגָלוּת יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ־יְהוּדָה
בִּשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּעֶשְׂרִים וְשִׁבְעָה לַחֹדֶשׁ נָשָׂא
אֱוִיל מְרֹדַךְ מֶלֶךְ בָּבֶל בִּשְׁנַת מָלְכוֹ אֶת־רֹאשׁ
יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ־יְהוּדָה מִבֵּית בֶּלֶא: **כח** וַיְדַבֵּר אִתּוֹ
טֹבוֹת וַיִּתֵּן אֶת־כִּסְאוֹ מֵעַל כִּסֵּא הַמְּלָכִים אֲשֶׁר
אִתּוֹ בְּבָבֶל: **כט** וְשִׁנָּא אֶת בִּגְדֵי כלאו (כֶלְאוֹ) וְאָכַל לֶחֶם
תָּמִיד לְפָנָיו כָּל־יְמֵי חַיָּיו: **ל** וַאֲרֻחָתוֹ אֲרֻחַת
תָּמִיד נִתְּנָה־לּוֹ מֵאֵת הַמֶּלֶךְ דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ כֹּל
יְמֵי חַיָּיו: {ש}

ישעיהו פרק א

א חֲזוֹן יְשַׁעְיָהוּ בֶן־אָמוֹץ אֲשֶׁר חָזָה עַל־יְהוּדָה
וִירוּשָׁלִָם בִּימֵי עֻזִּיָּהוּ יוֹתָם אָחָז יְחִזְקִיָּהוּ מַלְכֵי
יְהוּדָה: **ב** שִׁמְעוּ שָׁמַיִם וְהַאֲזִינִי אֶרֶץ כִּי יְהוָה
דִּבֶּר בָּנִים גִּדַּלְתִּי וְרוֹמַמְתִּי וְהֵם פָּשְׁעוּ בִי: **ג** יָדַע
שׁוֹר קֹנֵהוּ וַחֲמוֹר אֵבוּס בְּעָלָיו יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע
עַמִּי לֹא הִתְבּוֹנָן: **ד** הוֹי | גּוֹי חוֹטֵא עַם כֶּבֶד עָוֹן
זֶרַע מְרֵעִים בָּנִים מַשְׁחִיתִים עָזְבוּ אֶת־יְהוָה נִאֲצוּ
אֶת־קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נָזֹרוּ אָחוֹר: **ה** עַל מֶה תֻּכּוּ
עוֹד תּוֹסִיפוּ סָרָה כָּל־רֹאשׁ לָחֳלִי וְכָל־לֵבָב
דַּוָּי: **ו** מִכַּף־רֶגֶל וְעַד־רֹאשׁ אֵין־בּוֹ מְתֹם פֶּצַע
וְחַבּוּרָה וּמַכָּה טְרִיָּה לֹא־זֹרוּ וְלֹא חֻבָּשׁוּ וְלֹא
רֻכְּכָה בַּשָּׁמֶן: **ז** אַרְצְכֶם שְׁמָמָה עָרֵיכֶם שְׂרֻפוֹת

אֵשׁ אַדְמַתְכֶם לְנֶגְדְּכֶם זָרִים אֹכְלִים אֹתָהּ
וּשְׁמָמָה כְּמַהְפֵּכַת זָרִים: **ח** וְנוֹתְרָה בַת־צִיּוֹן
כְּסֻכָּה בְכָרֶם כִּמְלוּנָה בְמִקְשָׁה כְּעִיר
נְצוּרָה: **ט** לוּלֵי יְהוָה צְבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שָׂרִיד
כִּמְעָט כִּסְדֹם הָיִינוּ לַעֲמֹרָה דָּמִינוּ: {פ}
י שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה קְצִינֵי סְדֹם הַאֲזִינוּ תּוֹרַת
אֱלֹהֵינוּ עַם עֲמֹרָה: **יא** לָמָּה־לִּי רֹב־זִבְחֵיכֶם
יֹאמַר יְהוָה שָׂבַעְתִּי עֹלוֹת אֵילִים וְחֵלֶב מְרִיאִים
וְדַם פָּרִים וּכְבָשִׂים וְעַתּוּדִים לֹא חָפָצְתִּי: **יב** כִּי
תָּבֹאוּ לֵרָאוֹת פָּנָי מִי־בִקֵּשׁ זֹאת מִיֶּדְכֶם רְמֹס
חַצֵרָי: **יג** לֹא תוֹסִיפוּ הָבִיא מִנְחַת־שָׁוְא קְטֹרֶת
תּוֹעֵבָה הִיא לִי חֹדֶשׁ וְשַׁבָּת קְרֹא מִקְרָא לֹא־
אוּכַל אָוֶן וַעֲצָרָה: **יד** חָדְשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שָׂנְאָה
נַפְשִׁי הָיוּ עָלַי לָטֹרַח נִלְאֵיתִי נְשֹׂא: **טו** וּבְפָרִשְׂכֶם
כַּפֵּיכֶם אַעְלִים עֵינַי מִכֶּם גַּם כִּי־תַרְבּוּ תְפִלָּה
אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ יְדֵיכֶם דָּמִים מָלֵאוּ: **טז** רַחֲצוּ הִזַּכּוּ
הָסִירוּ רֹעַ מַעַלְלֵיכֶם מִנֶּגֶד עֵינָי חִדְלוּ
הָרֵעַ: **יז** לִמְדוּ הֵיטֵב דִּרְשׁוּ מִשְׁפָּט אַשְּׁרוּ חָמוֹץ
שִׁפְטוּ יָתוֹם רִיבוּ אַלְמָנָה: {ס} **יח** לְכוּ־נָא
וְנִוָּכְחָה יֹאמַר יְהוָה אִם־יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים
כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ אִם־יַאְדִּימוּ כַתּוֹלָע כַּצֶּמֶר
יִהְיוּ: **יט** אִם־תֹּאבוּ וּשְׁמַעְתֶּם טוּב הָאָרֶץ
תֹּאכֵלוּ: **כ** וְאִם־תְּמָאֲנוּ וּמְרִיתֶם חֶרֶב תְּאֻכְּלוּ כִּי
פִּי יְהוָה דִּבֵּר: {פ}
כא אֵיכָה הָיְתָה לְזוֹנָה קִרְיָה נֶאֱמָנָה מְלֵאֲתִי
מִשְׁפָּט צֶדֶק יָלִין בָּהּ וְעַתָּה מְרַצְּחִים: **כב** כַּסְפֵּךְ
הָיָה לְסִיגִים סָבְאֵךְ מָהוּל בַּמָּיִם: **כג** שָׂרַיִךְ
סוֹרְרִים וְחַבְרֵי גַּנָּבִים כֻּלּוֹ אֹהֵב שֹׁחַד וְרֹדֵף
שַׁלְמֹנִים יָתוֹם לֹא יִשְׁפֹּטוּ וְרִיב אַלְמָנָה לֹא־יָבוֹא
אֲלֵיהֶם: {ס} **כד** לָכֵן נְאֻם הָאָדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת
אֲבִיר יִשְׂרָאֵל הוֹי אֶנָּחֵם מִצָּרַי וְאִנָּקְמָה
מֵאוֹיְבָי: **כה** וְאָשִׁיבָה יָדִי עָלַיִךְ וְאֶצְרֹף כַּבֹּר
סִיגָיִךְ וְאָסִירָה כָּל־בְּדִילָיִךְ: **כו** וְאָשִׁיבָה שֹׁפְטַיִךְ
כְּבָרִאשֹׁנָה וְיֹעֲצַיִךְ כְּבַתְּחִלָּה אַחֲרֵי־כֵן יִקָּרֵא לָךְ
עִיר הַצֶּדֶק קִרְיָה נֶאֱמָנָה: **כז** צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפָּדֶה
וְשָׁבֶיהָ בִּצְדָקָה: **כח** וְשֶׁבֶר פֹּשְׁעִים וְחַטָּאִים יַחְדָּו
וְעֹזְבֵי יְהוָה יִכְלוּ: **כט** כִּי יֵבֹשׁוּ מֵאֵילִים אֲשֶׁר
חֲמַדְתֶּם וְתַחְפְּרוּ מֵהַגַּנּוֹת אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם: **ל** כִּי
תִהְיוּ כְּאֵלָה נֹבֶלֶת עָלֶהָ וּכְגַנָּה אֲשֶׁר־מַיִם אֵין
לָהּ: **לא** וְהָיָה הֶחָסֹן לִנְעֹרֶת וּפָעֳלוֹ לְנִיצוֹץ וּבָעֲרוּ
שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו וְאֵין מְכַבֶּה: {פ}

ישעיהו פרק ב

א הַדָּבָר אֲשֶׁר חָזָה יְשַׁעְיָהוּ בֶּן־אָמוֹץ עַל־יְהוּדָה
וִירוּשָׁלִָם: **ב** וְהָיָה | בְּאַחֲרִית הַיָּמִים נָכוֹן יִהְיֶה
הַר בֵּית־יְהוָה בְּרֹאשׁ הֶהָרִים וְנִשָּׂא מִגְּבָעוֹת
וְנָהֲרוּ אֵלָיו כָּל־הַגּוֹיִם: **ג** וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים
וְאָמְרוּ לְכוּ | וְנַעֲלֶה אֶל־הַר־יְהוָה אֶל־בֵּית אֱלֹהֵי
יַעֲקֹב וְיֹרֵנוּ מִדְּרָכָיו וְנֵלְכָה בְּאֹרְחֹתָיו כִּי מִצִּיּוֹן
תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר־יְהוָה מִירוּשָׁלִָם: **ד** וְשָׁפַט בֵּין
הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם
לְאִתִּים וַחֲנִיתוֹתֵיהֶם לְמַזְמֵרוֹת לֹא־יִשָּׂא גּוֹי אֶל־
גּוֹי חֶרֶב וְלֹא־יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה: {פ}
ה בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר יְהוָה: **ו** כִּי
נָטַשְׁתָּה עַמְּךָ בֵּית יַעֲקֹב כִּי מָלְאוּ מִקֶּדֶם וְעֹנְנִים
כַּפְּלִשְׁתִּים וּבְיַלְדֵי נָכְרִים יַשְׂפִּיקוּ: **ז** וַתִּמָּלֵא
אַרְצוֹ כֶּסֶף וְזָהָב וְאֵין קֵצֶה לְאֹצְרֹתֶיהָ וַתִּמָּלֵא
אַרְצוֹ סוּסִים וְאֵין קֵצֶה לְמַרְכְּבֹתֶיהָ: **ח** וַתִּמָּלֵא
אַרְצוֹ אֱלִילִים לְמַעֲשֵׂה יָדָיו יִשְׁתַּחֲוּוּ לַאֲשֶׁר עָשׂוּ
אֶצְבְּעֹתָיו: **ט** וַיִּשַּׁח אָדָם וַיִּשְׁפַּל־אִישׁ וְאַל־תִּשָּׂא

לָהֶם: **י** בֹּוא בַצּוּר וְהִטָּמֵן בֶּעָפָר מִפְּנֵי פַּחַד יְהוָה
וּמֵהֲדַר גְּאוֹנוֹ: **יא** עֵינֵי גַּבְהוּת אָדָם שָׁפֵל וְשַׁח רוּם
אֲנָשִׁים וְנִשְׂגַּב יְהוָה לְבַדּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא: {פ}
יב כִּי יֹום לַיהוָה צְבָאוֹת עַל כָּל־גֵּאֶה וָרָם וְעַל כָּל־
נִשָּׂא וְשָׁפֵל: **יג** וְעַל כָּל־אַרְזֵי הַלְּבָנֹון הָרָמִים
וְהַנִּשָּׂאִים וְעַל כָּל־אַלֹּונֵי הַבָּשָׁן: **יד** וְעַל כָּל־
הֶהָרִים הָרָמִים וְעַל כָּל־הַגְּבָעוֹת
הַנִּשָּׂאוֹת: **טו** וְעַל כָּל־מִגְדָּל גָּבֹהַּ וְעַל כָּל־חוֹמָה
בְצוּרָה: **טז** וְעַל כָּל־אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ וְעַל כָּל־
שִׂכְיוֹת הַחֶמְדָּה: **יז** וְשַׁח גַּבְהוּת הָאָדָם וְשָׁפֵל
רוּם אֲנָשִׁים וְנִשְׂגַּב יְהוָה לְבַדּוֹ בַּיּוֹם
הַהוּא: **יח** וְהָאֱלִילִים כָּלִיל יַחֲלֹף: **יט** וּבָאוּ
בִּמְעָרוֹת צֻרִים וּבִמְחִלּוֹת עָפָר מִפְּנֵי פַּחַד יְהוָה
וּמֵהֲדַר גְּאוֹנוֹ בְּקוּמוֹ לַעֲרֹץ הָאָרֶץ: **כ** בַּיּוֹם הַהוּא
יַשְׁלִיךְ הָאָדָם אֶת אֱלִילֵי כַסְפּוֹ וְאֶת אֱלִילֵי זְהָבוֹ
אֲשֶׁר עָשׂוּ־לוֹ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַחְפֹּר פֵּרוֹת
וְלָעֲטַלֵּפִים: **כא** לָבוֹא בְּנִקְרוֹת הַצֻּרִים וּבִסְעִפֵי
הַסְּלָעִים מִפְּנֵי פַּחַד יְהוָה וּמֵהֲדַר גְּאוֹנוֹ בְּקוּמוֹ
לַעֲרֹץ הָאָרֶץ: **כב** חִדְלוּ לָכֶם מִן־הָאָדָם אֲשֶׁר
נְשָׁמָה בְאַפֹּו כִּי־בַמֶּה נֶחְשָׁב הוּא: {פ}

בְּגוֹן דְּאִית לָהּ מָחִיצוֹת, וְכִי הָא דְּאָמַר עוּלָּא א"ר יוֹחָנָן: כַּרְפֵּף יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם שֶׁלֹּא הוּקַּף לְדִירָה, וַאֲפִילּוּ כּוֹר וַאֲפִילּוּ כּוֹרִים, הַזּוֹרֵק לְתוֹכוֹ חַיָּיב. מ"ט – מְחִיצָה הִיא, אֶלָּא שֶׁמַּחְסֶרֶת דִּיּוּרִין. בִּשְׁלָמָא רַב אַשִׁי לָא אָמַר כִּדְעוּלָּא, אֶלָּא עוּלָּא מ"ט לָא אָמַר כִּשְׁמַעְתֵּיהּ? – אָמַר לָךְ: אִי דְּאִית לָהּ מְחִיצוֹת בְּקָעָה קָרֵי לָהּ?! כַּרְפֵּף הִיא! – וְרַב אַשִׁי: רה"י קָתָנֵי. "וְהַכַּרְמְלִית" אַטּוּ כּוּלְּהוּ נַמִּי לָאו כַּרְמְלִית נִינְהוּ? כִּי אָתָא רַב דִּימִי א"ר יוֹחָנָן: לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְקֶרֶן זָוִית הַפְּמוּכָה לִרְה"ר. דְּאַע"ג דְּזִימְנִין דְּדָחֲקֵי בֵּיהּ רַבִּים וְעַיְּילִי לְגַוָּהּ, כֵּיוָן דְּלָא נִיחָא תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ – כִּי כַּרְמְלִית דָּמֵי. כִּי אָתָא רַב דִּימִי א"ר יוֹחָנָן: בֵּין הָעַמּוּדִין נִידּוֹן כִּכְרַמְלִית. מ"ט – אַף עַל גַּב דְּדָרְסֵי בֵּהּ רַבִּים, כֵּיוָן דְּלָא מִסְתַּגְּיָא לְהוּ בְּהֶדְיָא – כִּכְרַמְלִית דָּמְיָא. אָמַר ר' זֵירָא אָמַר רַב יְהוּדָה: אֵיצְטַבָּא שֶׁלִּפְנֵי הָעַמּוּדִים – נִידּוֹן כִּכְרַמְלִית. לְמ"ד בֵּין הָעַמּוּדִים – תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ הִיא, אֲבָל בֵּין הָעַמּוּדִין דְּזִימְנִין דְּדָרְסֵי לֵיהּ רַבִּים – כִּרה"ר דָּמְיָא. אָמַר רַבָּה בַּר שֵׁילָא אָמַר רַב חִסְדָּא: לְבֵינָה זְקוּפָה כִּרה"ר, וְזָרַק וְטָח בְּפָנֶיהָ – חַיָּיב, עַל גַּבָּהּ פָּטוּר. אַבַּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: וְהוּא שֶׁגָּבוֹהַּ שְׁלֹשָׁה, דְּלָא דָּרְסִי לָהּ רַבִּים. אֲבָל הֵיזֵמִי וְהֵיגִי, אע"ג דְּלָא גְּבִיהִי שְׁלֹשָׁה. וְרַב אַשִׁי אָמַר: אֲפִילּוּ הֵיזֵמִי וְהֵיגִי, אע"ג צוֹאָה. אָמַר רַבָּה דְּבֵי רַב שֵׁילָא, כִּי אָתָא רַב דִּימִי אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין כַּרְמְלִית פְּחוּתָה מֵאַרְבָּעָה. וְאָמַר רַב שֵׁשֶׁת: וְתוֹפֶסֶת עַד עֲשָׂרָה. מַאי וְתוֹפֶסֶת עַד עֲשָׂרָה? אִילֵימָא דְּאִי אִיכָּא מְחִיצָה עֲשָׂרָה הוּא דְּהָוֵי כַּרְמְלִית, וְאִי לָא – לָא הָוֵי כַּרְמְלִית; וְלֹא?! וְהָאָמַר רַב גִּידֵּל אָמַר רַב חִיָּיא בַּר יוֹסֵף אָמַר רַב: בַּיִת שֶׁאֵין בְּתוֹכוֹ עֲשָׂרָה, וְקֵרוּיוֹ מַשְׁלִימוֹ לַעֲשָׂרָה – עַל גַּבּוֹ מוּתָּר לְטַלְטֵל בְּכוּלּוֹ, בְּתוֹכוֹ אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא ד' אַמּוֹת! אֶלָּא מַאי "וְתוֹפֶסֶת עַד י'" – דְּעַד י' הוּא דְּהָוְיָא כַּרְמְלִית, לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים – לָא הָוֵי כַּרְמְלִית. וְכִי הָא דַּא"ל שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה: שִׁנָּנָא, לָא תֶּיהֱוֵי בְּמֵילֵי דְּשַׁבְּתָא לְמַעְלָה מֵי', לְמַאי הִלְכְתָא? אֵילֵימָא דְּאֵין רְשׁוּת הַיָּחִיד לְמַעְלָה מִי' – וְהָאָמַר רַב חִסְדָּא: נָעַץ קָנֶה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְזָרַק וְנָח עַל גַּבָּיו, אֲפִילּוּ גָּבוֹהַּ מֵאָה אַמָּה – חַיָּיב, מִפְּנֵי שֶׁרה"י עוֹלֶה עַד לָרָקִיעַ, אֶלָּא

לא נצרכה אלא לקרן זוית – לא בעי למימר דאיצטריך לצדי רה"ר, משום דלר"א ברה"ר דמי, ואפילו אית בהו חיפופי. או שמא מספקא ליה, אי מודה להו רבי אליעזר אם לאו: **אבל** בין העמודים. כרה"ר דמי, אע"פ שאין בין עמוד לעמוד ט"ז אמות הוי רה"ר, כיון שבני רה"ר בוקעין בה. וחוץ לבין עמודים – רחב ששה עשר אמה: **ובטח** בפניה חייב. אומר ר"ת: דאם נח למעלה משלשה – צריך שיהא בפניה ארבעה על ארבעה. ומה שמדובק בפני הלבינה – חשוב כמונח עליה, אע"פ שאינו אלא באויר. וכן הא דתנן "למטה מי' כזורק בארץ", ומוקי לה רבי יוחנן בדבילה שמינה – היינו טעמא נמי, דכיון שנדבק בפני הכותל שהוא רוחב ד' על ד', – חשוב כמונח עליו. וריב"א פי': דאף למעלה מג' לא בעי שיהא בפני הלבינה וכותל ד' על ד', דכיון שרואה את הקרקע – חשיב כמונח ע"ג קרקע. וקשה לר"י: דלעיל (דף ד.) כי פריך אמתניתין דפשט ידו: והא בעיא עקירה והנחה מע"ג מקום ארבע. לוקי מתניתין במחזיק החפץ בענין זה, שרואה את פני הקרקע: **אילימא** דעד עשרה הוא דהוי כרמלית ואי לא לא הוי כרמלית. פרש"י: כגון בקעה המוקפת גדר, והיא יתירה על בית סאתים, ולא הוקף לדירה. וקשה לר"י: דהא רשות היחיד היא, בין לעולא בין לרב אשי, ולא הוי צריך לאתויי מרב גידל! ועוד: דהיכי קאמר "ואי לא לא הויא כרמלית", והרי ים ובקעה אין להן מחיצות! ונראה לר"י דהכי פירושו: אילימא עד דאיכא מחיצות י' – היינו אויר הראוי למחיצות עשרה, לאפוקי בקעה מסוכסכת בפחות מי' על גבי קונדסין, דלא הוי כרמלית, כיון דאין גבוהה י' – והוי מקום פטור, ומותר לטלטל בכולו. והאמר רב גידל בר'

ואם

מי' טְפָחִים כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר וּפְטוּר: **עַל גַּבָּהּ פָּטוּר**. כִּדְמוֹקֵי לָהּ אַבַּיֵי וְרָבָא בִּגְבוֹהָה ג' דְּלָא דָּרְסִי בָּהּ רַבִּים דְּהָוֵי מָקוֹם לְעַצְמָהּ: הֵיזֵמִי. דורצא"י: הֵינֵי. איגלט"ר: **אע"ג דְּלָא גְּבִיהַּ ג'**. הָוֵי מָקוֹם פָּטוּר לְעַצְמוֹ, דְּלָא דָּרְסִי בָּהּ רַבִּים עֲלֵיהּ, שֶׁלֹּא יזוקו: **אֲפִילּוּ** הֵיזֵמִי וְהֵינֵי. דְּדָרְסִי עֲלֵיהּ בְּסַנְדָּלֵיהוֹן. אֲבָל צוֹאָה, אע"ג דְּלֹא גְּבוֹהַּ – לָא דָּרְסִי עֲלָהּ. וְרַב אַשִׁי אָמַר: אֲפִילּוּ צוֹאָה: ה"ג: **אֵין כַּרְמְלִית פְּחוּתָה מִד'**. רוֹחַב, וְאִי לֹא – מָקוֹם פָּטוּר הוּא, וּמוּתָּר לְכַתְּחִלָּה לְהוֹצִיא מִשָּׁם לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְלִרה"י: **וְתוֹפֶסֶת**. בַּגּוֹבַהּ עַד י'. וּלְקַמְּיהּ מְפָרֵשׁ לָהּ: **אִילֵימָא דְּאִי אִיכָּא מְחִיצָה י' כו'**. כְּגוֹן בְּקָעָה הַמּוּקֶפֶת גָּדֵר, וְהִיא יְתֵירָה עַל בֵּית סָאתַיִם, וְלֹא הוּקְּפָה לְדִירָה; וְקִירוּיוֹ מַשְׁלִימוֹ. עוֹבִי קִירוּיוֹ: **עַל גַּבּוֹ**. דִּגְבוֹהַּ י' – הָוֵי רה"י, וּמוּתָּר לְטַלְטֵל בְּכוּלּוֹ: **אֶלָּא בד'**. דִּכְיוָן דְּלֹא גְּבוֹהַּ הַמְּחִיצָה י' – הָוֵי כַּרְמְלִית, אַלְמָא: אֵיפְכָא שְׁמָעִינָן לָהּ: **דְּעַד י' הָוֵי כַּרְמְלִית**. אֲוִיר שֶׁל בְּקָעָה אוֹ שֶׁל יָם אוֹ שֶׁל קַרְפֵּף יֶתֵר עַל בֵּית סָאתַיִם תּוֹפֵס אֶת שְׁמוֹ עַד י'. אֲבָל לְמַעְלָה מִי' – אֵין שָׁם כַּרְמְלִית עַל אֲוִירוֹ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מְסוּיָּם, כְּגוֹן פְּנֵי לְבֵינָה אוֹ פְּנֵי כוֹתֶל אוֹ קָלֶט מִן הָאֲוִיר לְמַעְלָה מִי' – מוּתָּר לְהוֹצִיא לְכַתְּחִלָּה מִשָּׁם לִרה"י וּלְרה"ר, דְּאֵין שָׁם כַּרְמְלִית עָלָיו כִּי הֵיכִי דַּאֲוִיר לְמַעְלָה מִי' בִּרה"ר לָאו רה"ר הוּא, כְּדִתְנַן לְקַמָּן: לְמַעְלָה מִי' בִּרְחוֹב פָּטוּר, וְאִי אַתָּה מְחַיְּבוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם רה"ר, גַּבֵּי כַּרְמְלִית נַמִּי לָאו כַּרְמְלִית הוּא. וּבְדָבָר מְסוּיָּם, כְּגוֹן רֹאשׁ עַמּוּד וְגַב לְבֵינָה, לֵיכָּא לְאוּקְמֵיהּ, דְּאִי אִית בֵּיהּ אַרְבַּע – פְּשִׁיטָא דִּלְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה לֹא הָוֵי כַּרְמְלִית, דְּהָא אֲפִילּוּ עַמּוּד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים רְשׁוּת הַיָּחִיד הוּא. וְאִי דְּלֵית בֵּיהּ אַרְבָּעָה וּלְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה – מִי הָוֵי כַּרְמְלִית? הָא קָאָמַר: אֵין כַּרְמְלִית פְּחוּתָה מֵאַרְבַּע. וְאִי בִּדְקָאֵי בְּכַרְמְלִית, וְכֵיוָן דְּלֵית בֵּיהּ ד' הָוֵי *שֵׁם הַכַּרְמְלִית עָלָיו – אִם כֵּן מֵעִינוֹ חוֹמֶר בְּכַרְמְלִית מֵרְשׁוּת הָרַבִּים, דְּאִילּוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים כִּי הַאי גַּוְונָא מָקוֹם פָּטוּר הוּא, וּבָטֵל וּמוּתָּר לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְאַנַן אָמְרִינַן בְּשִׁמְעַתִּין דְּהַאי תּוֹפֶסֶת עַד י' – מִקּוּלֵי רְשׁוּת הָרַבִּים הוּא, הִלְכָךְ לָא מִיתּוֹקְמָא אֶלָּא בַּאֲוִירָא: **אילימא**. דְּאֵין רה"י שׁוֹלֶטֶת בְּחֲצַר בַּאֲוִיר לְמַעְלָה מִי', אֶלָּא מָקוֹם פָּטוּר הוּא וּבָטֵל אַף לְגַבֵּי רה"ר: **נָעַץ קָנֶה**. סְתָמַיְיהּ אֵין רָחָב ד': **וְזָרַק**. מַר"ה, וְנָח עַל גַּבָּיו: **חַיָּיב**. בְּמוּנָּח ע"ג קַרְקַע, דְּלֹא בָּעֵי הַנָּחָה עַל גַּבֵּי מָקוֹם ד' בִּרה"ר, כִּדְמְפָרֵשׁ לְקַמַּיהּ בִּשְׁמַעְתִּין: **עַד לָרָקִיעַ**. כָּל אֲוִיר שֶׁכְּנֶגֶד רה"י, בֵּין אֲוִיר חָצֵר בֵּין אֲוִיר עַמּוּד בִּר"ה גְּבוֹהַּ י' וְרָחָב ד', כְּנֶגְדּוֹ עַד לָרָקִיעַ – שֵׁם רה"י עָלָיו:

אלא

ואם חקק בו ד' על ד' – וקשה לריב"א: מ"ש מסוכה דאינה גבוהה י', דאמר בפ"ק דסוכה (דף ד.): חקק בה להשלימה לי', אם יש משפת חקק ולבותל ג' טפחים – פסולה, פחות מג' – כשרה. והכא מהני חקיקה אפילו מופלגת מן הכותל הרבה? – ותירץ: דשאני התם גבי סוכה – דבעינן שיהיו מחיצות סמוכות לסכך, דילפינן התם (דף ו:) מחיצות מ"בסכת בסכת בסכות", כדאמרי' התם: הרחיק הסיכוך מן הדפנות – פסולה. ולהכי בעינן שיהא פחות מג', דצריך לצרף הגידוד של חקק למחיצות, כדי שיהיו סמוכות לסכך שכנגד הנקב. ואע"ג דדופן עקומה מכשרת עד ד' אמות – מתרץ לה הש"ס: ה"מ היכא דאיכא מחיצות מעלייתא, אבל הכא דלשויה מחיצה, בפחות מג' – מצטרף הגידוד עם המחיצות דהויא סמוך לסכך, טפי – לא מצטרף:

התם לא ניחא תשמישתיה. וצדי רה"ר לרבנן – לאו כרה"ר דמי, אע"ג דניחא תשמישתיה טפי מקרן זוית. דהא אפילו ר"א דפליג בצדי רה"ר – מודה בקרן זוית, כדפריש' לעיל. אפ"ה – לא הוי כחורי רה"ר, דחורי רה"ר ניחא תשמישתיה טפי.

והלכה ונחה בחור כל שהוא באנו למחלוקת רבי מאיר ורבנן. תימה לר"י: דבפרק קמא דעירובין (דף יא: ושם) בביפה, דפליגי בה ר"מ ורבנן אמרינן התם: דלא אמרינן חוקקין להשלים לר"מ, אלא ביש ברגליה ג' וגובהה י'. פי': גבוה ג' טפחים שיש בהן רחב ד'. אבל אין ברגליה ג', או שאינה גבוה מי' – לא אמרינן. וא"ב: היכי אמרינן הכא חוקקין להשלים לר"מ בחור כל שהוא? ואומר ר"י: דאיירי בחורין שדרכן לעשות בשעת הבנין, שמפולשין לרה"ר, ובצד רה"י הם רחבים ד', אבל לא מצד רה"ר. ולכ"ע הוי חור רה"י, דהא חורי רה"י ברה"י דמי. ולא פליגי אלא לשוויה מקום ד' על ד'. דלרבי מאיר – חוקקין להשלים, והוי כד' על ד'. אבל ממש בחור כל שהוא – אפילו ר"מ מודה דלא אמרינן חוקקין להשלים. וכן משמע בירושלמי, דגרסינן התם: על דעתיה דר"מ בין שיש שם ד' בין שאין שם ד' – רואין את הכותל כגמום. ודוקא אותם שלמעלה מי' חשיבי חורי רה"י, אבל שלמטה מעשרה – אין בני רה"י משתמשין שם מפני בני רשות הרבים שמשתמשין בהן. וה"פ: וכ"ת דלית ביה ד', ואע"ג שהם חורי רה"י הוי כזורק באויר – לפי שלא נח על מקום ד', והאמר רב יהודה כו'. והא דלא מוקמינן מתני' בחור כל שהו ממש, דלא אמרי' חוקקין לכ"ע – היינו משום דסתם חורים כך הם. ועוד: דע"כ הוצרך לאוקמי בדביל' שמינ', דבחור כל שהוא ממש דלא אמר ביה חוקקין להשלים ליכא לאוקמי', דא"כ למטה מי' אמאי כזורק בארץ והא לא נח ע"ג מקום ד'. ואצ"ל בפרש"י, דפריך מכח דסתם מתני' ר"מ היא, אלא ע"כ, אי מיירי בחור כל שהוא אשינו רחב ד' – צריך לאוקמה כר"מ, דאמר חוקקין להשלים. דלרבנן,

אמאי למטה מי' כזורק בארץ? ויש ליישב פירש"י: דהוצרך לפ' משום דסתם מתני' ר"מ קפריך, דאי לאו הכי הוה ליה למפרך בהדיא: וכ"ת דלית ביה ד', למטה מי' אמאי כזורק בארץ:
אמר

אֶלָּא. דְּאַיִן אֲוִיר רה"ר לְמַעְלָה מִי', וְהָנֵי אֲוִירָא – מְקוֹם פְּטוּר: **מַתְנִי' הֵיא.** וְלָמָּה לֵיהּ לְשַׁמּוֹאֵל לְאַשְׁמְעִינַן? הַזּוֹרֵק ד' **אַמּוֹת.** בְּרה"ר, וְנִדְבַּק בַּכּוֹתֶל, כְּגוֹן בְּבֵילָה שְׁמֵינָה, כִּדְמוֹקֵי לָהּ לְקַמָּן: **כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר.** וּפָטוּר, דְּלָאו בְּרה"ר נָח. וּרה"י נַמִּי לֹא הֲוֵי אֶלָּא דָּבָר הַמְסוּיָּם וְרָחָב אַרְבָּעָה: **כְּזוֹרֵק בָּאָרֶץ.** וְחַיָּיב, דַּאֲוִיר רה"ר מִשְּׁנָח מַשֶּׁהוּ – הֲוֵי הַנָּחָה. וְלֹא דָּמֵי לְנָח עַל דָּבָר הַמְסוּיָּם לְמַטָּה מִמֶּנּוּ, דְּהַהוּא חָשִׁיב לְמֵיהֲוֵי רְשׁוּת חָשׁוּב לְעַצְמוֹ: אוֹ כַּרְמְלִית אוֹ מְקוֹם פְּטוּר, וְלָא הֲוֵיָא הַנָּחָה בְּרה"ר: **אַכַּרְמְלִית.** כִּדְפָרִישׁית: **וְאַקִּילוּ בָּהּ רַבָּנָן.** לְעִיל קָאֵי, אַדְּרַב דִּימִי וְרַב שֵׁשֶׁת, דְּאַקִּילוּ בָּהּ רַבָּנָן בְּכַרְמְלִית, הוֹאִיל וְאִיסּוּרָהּ מִדִּבְרֵיהֶם אַקִּילוּ בָּהּ: **מַקּוֹלֵי רה"י וּרה"ר.** רַב דִּימִי אַשְׁמְעִינַן מְקוֹלֵי רה"י, כִּי הֵיכִי דְּרְשׁוּת הַיָּחִיד לֵיתֵיהּ פְּחוֹת מֵרֹחַב ד' וְהַמַּכְנִיס מֵרה"ר עָלָיו פָּטוּר – כַּרְמְלִית נַמִּי לֹא הֲוֵי, וּמוּתָּר לְכַתְּחִלָּה לְהַכְנִיס מֵרְשׁוּת הָרַבִּים וּמֵרה"י עָלָיו. וְרַב שֵׁשֶׁת אַשְׁמְעִינַן דְּמִקּוֹלֵי רה"ר נַמִּי אַקִּילוּ עֲלָהּ, דְּאֵינָהּ תּוֹפֶסֶת בָּאֲוִיר לְמַעְלָה מִי' בְּרה"י, אֶלָּא לְמַטָּה מִי' – כְּתוֹרַת רה"ר: **חָקַק בּוֹ.** בְּקַרְקַע הַבַּיִת בְּאֶמְצָעִיתוֹ, אַרְבָּעָה בְּאוֹרֶךְ וְרוֹחַב: **וְהִשְׁלִימוֹ.** בְּמָקוֹם חֶקֶק לְחָלָל י' גְּבוֹהַּ עַד הַקֵּירוּי – נַעֲשָׂה כָּל הַבַּיִת כּוּלּוֹ חוֹרֵי רה"י, כְּמוֹ כּוֹתְלֵי רה"י וּבָהֶם חוֹרִים כְּלַפֵּי רה"י שֶׁהֵם בְּרה"י. וְהָנֵי נַמִּי, כֵּיוָן דְּנָגַד הַחֶקֶק רה"י גְּמוּר – אֵינָךְ הֲוֵי פֵּיאוֹת שֶׁל תְּשִׁמִישֵׁי רה"י: **חוֹרֵי רה"ר.** חוֹרִים שֶׁהַכּוֹתְלִים כְּלַפֵּי רה"ר: **לָאו כִּרְשׁוּת הָרַבִּים דָּמוּ.** אֶלָּא רְשׁוּת לְעַצְמָן הֵן, וְאֵם רַחֲבִים ד' – הֲוֵי כַּרְמְלִית, וְאִי לֹא – הֲוֵי מְקוֹם פְּטוּר: **לֹא נִצְרְכָה.** וְהַכַּרְמְלִית דְּתָנֵי בְּבָרַיְיתָא – אוֹקְמוּהָ, רַב דִּימִי בְּקֶרֶן זָוִית כו': **תֵּיהֲוֵי כְּחוֹרֵי רְשׁוּת הָרַבִּים.** וְאַמַּאי הֲוֵיָא כַּרְמְלִית? **וְהָא לָא נָח.** וְכִי חֲזָרָה נָפְלָה לְתוֹךְ ד' אַמּוֹת, דְּעַל כָּרְחָךְ – כְּשֶׁמַּכֶּה בַּכּוֹתֶל קוֹפֶצֶת לְאַחוֹרֶיהָ: **וְשָׁאנֵי צְרוֹר וְחֵפֶץ גָּרְסִינַן.** כְּלוֹמַר: בְּכוֹתֶל דְּאִית בֵּיהּ חוֹר, וַאֲפִילּוּ תָּכֵי לָא אוֹקְמֵיהּ ר' יוֹחָנָן בִּדְנָח בַּחוֹר – מִשּׁוּם דְּלָאו אוֹרְחַיְיהוּ דִּצְרוֹר וְחֵפֶץ לְנוּחַ ע"י זְרִיקָה בְּמָקוֹם שְׁנוּפְלִין שָׁם: **אַמַּאי כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר.** הָא ה"ל מֵרה"ר לְרה"י, דְּהָוֶה לֵיהּ גְּבוֹהּ י' וּרְשׁוּת לְעַצְמוֹ: **ר' מֵאִיר וְרַבָּנָן.** בְּמַסֶּכֶת יוֹמָא, גַּבֵּי מְזוּזָה: **ר' מֵאִיר סָבַר.** דְּבָר שֶׁאֵין בּוֹ שִׁיעוּר, יֵשׁ שָׁם עוֹבִי וְרֹחַב לַחֲקוֹק וּלְהַשְׁלִים לְכַשִּׁיעוּר – אָמְרִינַן כְּמַאן דְּחָקוֹק דָּמֵי. וְהָכָא נַמִּי, לְרַבִּי מֵאִיר, חוֹקְקִין לְהַשְׁלִים – וְחַיָּיב, וְסִתָּם מִשְׁנָה ר' מֵאִיר: **דְּאָמַר כְּרַבִּי.** דִּלְא בָּעֵי הַנָּחָה עַל גַּבֵּי מְקוֹם ד': **זָרַק וְנָח כו'.** קס"ד מֵרה"ר לְרה"י: וְנוֹפוֹ

**אֶלָּא דְּאִין רה"ר לְמַעְלָה מֵי' – מַתְנִי' הִיא! דִּתְנַן: הַזּוֹרֵק ד' אַמּוֹת בַּכּוֹתֶל, לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים – כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר, לְמַטָּה מִי' טְפָחִים – כְּזוֹרֵק בָּאָרֶץ, אֶלָּא אַכַּרְמְלִית, דְּאִין כַּרְמְלִית לְמַעְלָה מֵי'. וְאַקִּילוּ בָּהּ רַבָּנָן מִקּוֹלֵי רה"י וּמִקּוֹלֵי רה"ר; מִקּוֹלֵי רה"י: דְּאִי אִיפָּא מְקוֹם אַרְבָּעָה – הוּא דְּהָוֶיָא כַּרְמְלִית, וְאִי לָא – מְקוֹם פְּטוּר בְּעָלְמָא הוּא. מִקּוֹלֵי רה"ר: דְּעַד י' טְפָחִים הוּא דְּהָוֶיָא כַּרְמְלִי', לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים – לָא הָוֶיָא כַּרְמְלִי'. גּוּפָא, אָמַר רַב גִּידֵּל אָמַר רַב חִיָּיא בַּר יוֹסֵף אָמַר רַב: בַּיִת שֶׁאֵין תּוֹכוֹ י', וְקָרְווּ מַשְׁלִימוֹ לִי', עַל גַּבּוֹ – מוּתָּר לְטַלְטֵל בְּכוּלּוֹ, בְּתוֹכוֹ – אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא בְּד' אַמּוֹת. אָמַר אַבַּיֵי: וְאִם חָקַק בּוֹ ד' עַל ד' וְהִשְׁלִימוֹ לַי' – מוּתָּר לְטַלְטֵל בְּכוּלּוֹ. מַאי טַעְמָא – הֲוֵי חוֹרֵי רה"י, וְחוֹרֵי רה"י כִּרה"י דָּמוּ, דְּאִיתְּמַר, חוֹרֵי רה"י – כִּרה"י דָּמוּ. חוֹרֵי רה"ר, אַבַּיֵי אוֹמֵר: כִּרה"ר דָּמוּ, רָבָא אוֹמֵר: לָאו כִּרה"ר דָּמוּ. א"ל רָבָא לְאַבַּיֵי: לְדִידָךְ דְּאָמַרְתְּ חוֹרֵי רה"ר כִּרה"ר דָּמוּ, מ"ש מֵהָא דְּכִי אֲתָא רַב דִּימִי א"ר יוֹחָנָן: לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְקֻלָּח זַיִת הַפְּמוּכָה לִרה"ר, וְתֵיהֲוֵי כְּחוֹרֵי רה"ר כִּרה"ר דָּמוּ, מ"ש לָא נָח! וְא"ר יוֹחָנָן: בְּדְבֵילָה שְׁמֵינָה שָׁנוּ. וְאִי ס"ד חוֹרֵי רה"ר כִּרה"ר דָּמוּ, לְמָה לִי לְאוֹקְמָהּ בִּדְבֵילָ' שְׁמִינָה? לוֹקְמָהּ בִּצְרוֹר וְחֵפֶץ, וּדְנָח בַּחוֹר! זִימְנִין מְשַׁנֵּי לָהּ: שָׁאנֵי צְרוֹר וְחֵפֶץ דִּמְיַהֲדֵי וְאָתֵי. זִימְנִין מְשַׁנֵּי לָהּ: בְּכוֹתֶל דְּלִית בֵּיהּ חוֹר. מַאי – מְדַקְתָנֵי רֵישָׁא: זָרַק לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר. וְאִי ס"ד בְּכוֹתֶל דְּאִית בֵּיהּ חוֹר, אַמַּאי "כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר" הָא נָח בַּחוֹר! וְכִי תֵּימָא: מַתְנִי' דְּלִית בְּהוּ ד' עַל ד', וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה א"ר חִיָּיא: זָרַק לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים וְהָלְכָה וְנָחָה בְּחוֹר כָּל שֶׁהוּא, – בָּאנוּ לְמַחֲלוֹקֶת ר' מֵ' וְרַבָּנָן. דְּר' מֵ' סָבַר: חוֹקְקִין לְהַשְׁלִים, וְרַבָּנָן סָבְרִי: אֵין חוֹקְקִין לְהַשְׁלִים. אֶלָּא לָאו ש"מ: בְּכוֹתֶל דְּלִית בֵּיהּ חוֹר, שַׁמַּע מִינָּה. גּוּפָא, אָמַר רַב חִסְדָּא: נָעַץ קָנֶה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְזָרַק וְנָח עַל גַּבָּיו, אֲפִי' גָּבוֹהַּ מֵאָה אַמָּה – חַיָּיב, מִפְּנֵי שֶׁרה"י עוֹלָה עַד לָרָקִיעַ. לֵימָא רַב חִסְדָּא דְּאָמַר כְּרַבִּי? דְּתַנְיָא, זָרַק נָח ע"ג זִיז כ"ש, ר' מְחַיֵּיב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִים. (אַלְמָא לָא בָּעֵינַן מְקוֹם ד' עַל ד').
אמר

הודפס
לעילוי נשמת
עומר רחמים בן
סלימה ומנחם ז"ל
נלב"ע
כ"ה שבט תשפ"ו
ת.נ.צ.ב.ה.

לוח מוהרא"ש

לפי אופק יבנאל עיר ברסלב
עיר שומרי הלשון עיר השמחה

פרשת תולדות

כח	יום ראשון	עלות השחר (72 דק) ... 4:50 נץ החמה ..... 6:02 סו"ז קר"ש - מג"א ... 7:55 סו"ז קר"ש - גר"א ... 8:41	סו"ז תפילה ..... 9:35 חצות היום ..... 11:21 שקיעה ..... 4:41 צה"כ לשיטת ר"ת ... 5:54	**לימוד יומי:** **בבלי:** בכורות נא **ירושלמי:** סנהדרין כ **תוספתא:** בכורות א **נ"ך:** מלכים ב כא **משניות:** ערכין ט **זהר:** תרומה קלז: **תיקוני זהר:** כח חשוון	8
כט	יום שני	**יום כיפור קטן, ערב ראש חודש כסליו** עלות השחר (72 דק) ... 4:51 נץ החמה ..... 6:03 סו"ז קר"ש - מג"א ... 7:55 סו"ז קר"ש - גר"א ... 8:42	סו"ז תפילה ..... 9:35 חצות היום ..... 11:21 שקיעה ..... 4:40 צה"כ לשיטת ר"ת ... 5:53	**לימוד יומי:** **בבלי:** בכורות נב **ירושלמי:** סנהדרין כא **תוספתא:** בכורות ב **נ"ך:** מלכים ב כב **משניות:** תמורה א **זהר:** תרומה קלח. **תיקוני זהר:** כט חשוון	9
ל	יום שלישי	**א' דראש חודש כסליו** עלות השחר (72 דק) ... 4:52 נץ החמה ..... 6:04 סו"ז קר"ש - מג"א ... 7:56 סו"ז קר"ש - גר"א ... 8:42	סו"ז תפילה ..... 9:36 חצות היום ..... 11:21 שקיעה ..... 4:39 צה"כ לשיטת ר"ת ... 5:52	**לימוד יומי:** **בבלי:** בכורות נג **ירושלמי:** סנהדרין כב **תוספתא:** בכורות ג **נ"ך:** מלכים ב כג **משניות:** תמורה ב **זהר:** תרומה קלח: **תיקוני זהר:** ל חשוון	10
א	יום רביעי	**ב' דראש חודש כסליו** עלות השחר (72 דק) ... 4:53 נץ החמה ..... 6:05 סו"ז קר"ש - מג"א ... 7:56 סו"ז קר"ש - גר"א ... 8:43	סו"ז תפילה ..... 9:36 חצות היום ..... 11:22 שקיעה ..... 4:39 צה"כ לשיטת ר"ת ... 5:52	**לימוד יומי:** **בבלי:** בכורות נד **ירושלמי:** סנהדרין כג **תוספתא:** בכורות ד **נ"ך:** מלכים ב כד **משניות:** תמורה ג **זהר:** תרומה קלט. **תיקוני זהר:** א כסליו	11
ב	יום חמישי	עלות השחר (72 דק) ... 4:54 נץ החמה ..... 6:06 סו"ז קר"ש - מג"א ... 7:57 סו"ז קר"ש - גר"א ... 8:43	סו"ז תפילה ..... 9:36 חצות היום ..... 11:22 שקיעה ..... 4:38 צה"כ לשיטת ר"ת ... 5:51	**לימוד יומי:** **בבלי:** בכורות נה **ירושלמי:** סנהדרין כד **תוספתא:** בכורות ה **נ"ך:** מלכים ב כה **משניות:** תמורה ד **זהר:** תרומה קלט: **תיקוני זהר:** ב כסליו	12
ג	יום שישי	עלות השחר (72 דק) ... 4:54 נץ החמה ..... 6:06 סו"ז קר"ש - מג"א ... 7:57 סו"ז קר"ש - גר"א ... 8:44	סו"ז תפילה ..... 9:37 חצות היום ..... 11:22 שקיעה ..... 4:37 צה"כ לשיטת ר"ת ... 5:50	**לימוד יומי:** **בבלי:** בכורות נו **ירושלמי:** סנהדרין כה **תוספתא:** בכורות ו **נ"ך:** ישעיהו א **משניות:** תמורה ה **זהר:** תרומה קמ. **תיקוני זהר:** ג כסליו	13
ד	שב"ק	**שבת קודש פרשת תולדות** עלות השחר (72 דק) ... 4:55 נץ החמה ..... 6:07 סו"ז קר"ש - מג"א ... 7:58 סו"ז קר"ש - גר"א ... 8:44	סו"ז תפילה ..... 9:37 חצות היום ..... 11:22 שקיעה ..... 4:37 צה"כ לשיטת ר"ת ... 5:50	**לימוד יומי:** **בבלי:** בכורות נז **ירושלמי:** סנהדרין כו **תוספתא:** בכורות ז **נ"ך:** ישעיהו ב **משניות:** תמורה ו **זהר:** תרומה קמו: **תיקוני זהר:** ד כסליו	14

הדלקת נרות (40 דק): **3:57** (20 דק): **4:17**

מוצש"ק לשיטת ר"ת: **5:50**

אָדָם שֶׁזּוֹכֶה לִהְיוֹת בָּטֵל וּמְבֻטָּל אֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְיוֹדֵעַ וְעֵד אַשֶּׁר אֵין לוֹ אֶלָּא רַק אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הוּא יַצְלִיחַ מְאֹד - הֵן בְּגַשְׁמִי וְהֵן בְּרוּחָנִי !

(משיחותיו של מו"ר הרה"צ שליט"א)